

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

OSMANLI DEVLETİ İLE KORE DEVLETİ'İNDE
KARDEŞ KATLİ MESELESİ KARŞILAŞTIRILMASI
(14-17 YY.)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİNA JANG

İSTANBUL 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

OSMANLI DEVLETİ İLE KORE DEVLETİ'İNDE
KARDEŞ KATLİ MESELESİ KARŞILAŞTIRILMASI
(14-17 YY.)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİNA JANG

TEZ DANIŞMANI: DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET TAŞTEMİR

İSTANBUL 2018



MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Mina JANG'ın "Osmanlı Devleti ile Kore Devletinde Kardeş Katli Meselesi Karşılaştırılması" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet TAŞTEMİR
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Doç. Dr. Murat ULUSKAN
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Ömer İŞBİLİR
Üniversitesi MSGS. Üniversitesi

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 14.01.2019 tarih ve 2019/02-06 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT
Müdür



İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖNSÖZ	III
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
1.1. Osmanlı İmparatorluğu'nun 14-17 yy. Arası Genel Durumu	1
1.2. Joseon Hanedanlığı (Kore)'nin 14-17 yy. Arası Genel Durumu	2
1.3. Osmanlı Hanedanı'nda Veraset ve Hanedanın Erkek Üyeleri	5
1.4. Joseon Hanedanı'nda Veraset ve Hanedanın Erkek Üyeleri	6
1. BÖLÜM: OSMANLI DEVLETİ'NDE KARDEŞ KATLİ MESELESİ	9
1.1. Osmanlılar'dan Önce Kardeş Katli Meselesi	9
1.2. Osmanlı'larda Kardeş Katli Meselesi	22
1.2.1. I. Murad Dönemi Kardeş Katli Meselesi	22
1.2.2. I. Bayezid Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1389)	23
1.2.3. Fetret Devri (1402-1413)	26
1.2.4. II. Murad Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1422)	33
1.2.5. II. Mehmed Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1451)	38
1.2.6. I. Selim Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1513)	40
1.2.7. III. Murad Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1574)	46
1.2.8. III. Mehmed Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1591)	47
1.2.9. II. Osman Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1621)	50
1.2.10. IV. Murad Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1635, 1638)	52
2. BÖLÜM: KORE DEVLETİ'NDE KARDEŞ KATLİ MESELESİ	55
2.1. Joseon Hanedanı (1392-1910) Öncesinde Kardeş Katli	55
2.2. Joseon (1392-1910)'un Kardeş Katli	68
2.2.1. Taejong(태종太宗) Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1398)	68

2.2.2. Sejo() Dönemi Kardeşi Katli Meselesi (1453, 1456, 1457)	74
2.2.3. Yeonsangun (연산군燕山君) Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1505).....	82
2.2.4. Jungjong (중종中宗) Dönemi Kardeşi Katli Meselesi (1507).....	89
2.2.5. Gwanghaegun (광해군光海君) Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1609, 1616)	93
3. BÖLÜM: DEĞERLENDİRME	102
3.1. Genel Mukayesesi.....	102
3.1.1. Kadın Üyeleri.....	102
3.1.2. Öldürme Şekli.....	103
3.1.3. Doğrulama Yöntemi	104
3.1.4. Yurtdışı Himayeti	106
3.1.5. Devamlılığı	108
3.2. Özel Mukayesesi.....	109
3.2.1. Sadakat.....	109
3.2.2. Doğaüstü Kısmı	110
3.2.3. Edebiyat	112
3.2.4. Fevkaladelik.....	112
SONUÇ	114
BİBLİYOGRAFYA	117
EKLER	135
Ek 1: Merkezli Devlete Dönüşmeden Önce Küçük Devletler	135
Ek 2: Üç Krallık Devri'nde Üç Krallığın Toprak Genişletmesi (4, 5, 6. Yüzyıl).....	136
Ek 3: Kuzey-Güney Devlet Haritası	139
Ek 4: Geç Üç Krallık Devri	140
Ek 5: Goryeo Haritası (Goryeo'nun eyaletleri)	141
Ek 6: Joseon Devleti'nin sekiz eyaletleri (15.yy)	142
Ek 7: Joseon Kralları Listesi	143
Ek 8: Joseon Kralların Cariyeleri ve Saray Kadın Hizmetçilerin Sınıfı Tablosu	145
Ek 9: Resimler	147

ÖNSÖZ

Kore ve Türkiye Devletlerinin ortak tarihi nedir? Bu soru sorulunca çoğu insanın aklına 1950-1953 yılları arasındaki Kore Savaşı gelir. Türkiye Cumhuriyeti, Kore Savaşı zamanında Güney Kore için başka ülkelerle birlikte askeri destek gönderdi. Muhtemelen bu en yaygın tarihi temas noktasıdır.

Genel Türk Tarihi alanına bakarsak Türkler ve Korelilerin daha önce de ilişki kurduklarını görürüz. Göktürkler ve Balhaeliler (Kore yarımadasının kuzeyinde olan devleti) diplomatik ilişkiler kurduklarını görüyoruz. Yakın tarihine geldiğimizde de 1909 Tatar aydınlarından Abbürreşid İbrahim, Kore'yi ziyaret etmiş ve seyahatname yazmıştır. O seyahatnamesinde ayrıntılı bir şekilde Kore'den söz eder.

Fakat yeniçağa baktığımızda Kore ve Türkiye devletlerinin herhangi bir diplomatik ve kültürel ilişkide bulunduklarına rastlamamaktayız. Örneğin Kâtip Çelebi, eseri *Cihannüma*'da Çin ve Japonya'dan bahsederken, Kore'den hiç bahsetmemiştir.

Elimizdeki bilgilere göre yeniçağ döneminde Kore ve Osmanlı İmparatorluğu arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır. Şimdilik iki devlet arasında ilişki olduğuna dair elimizde bilgi olmasa da ortak noktaların olabileceğini söyleyebiliriz. Türk devletinde Osmanlı hanedanı (1299-1923) ve Kore devletinde Joseon hanedanı'nda (1392-1910) ortak noktalardan biri kardeş katli meselesi idi. Mesele ne kadar ortak olsa da aynı amaç içinde de uygulamada farklılıklar şüphesiz vardı. Bu çalışmamda Osmanlı ve Joseon hanedanlarının kardeş katli meselesinin ortak noktaları ve farklılıklarını çalıştım. Benim bu çalışmam iki hanedanın kardeş katli meselesinin tarihi süreç açısından ortak ve farklılıklarını içermektedir. Umuyorum ki daha sonraki çalışmalarda bu meselenin hukuki boyutu da çalışılır.

Bu çalışma üç bölümden oluşuyor. Birinci bölüm Türk devletinde kardeş katli meselesi, ikinci bölüm Kore devletinde kardeş katli meselesi, üçüncü bölüm iki devletteki kardeş katli meselesinin mukayesesidir. Türklerin çoğu için Kore tarihi yabancı olduğundan daha çok bilgi ve geniş bir bakış sağlamak için Joseon Hanedanı'ndan önceki devletlerdeki kardeş katli meselesini de tanıttım. Bununla denge tutmak için Osmanlı önceki kardeş katli meselelerinden de bahsettim. Hükümdarın babası, oğlu, torunu,

kuzeni katli değil, sadece öz ve üvey kardeş katli ile sınırlandırdım. Zira Joseon hanedanı'nda kralın akrabaları çok geniş bir grup oluşturduğundan sınır daraltmayı daha uygun gördüm. Akabet 14-17 yy. arasındaki kardeş katli meseleleri anatema oldu. Zira Osmanlı hanedanı'nında padişahın kardeşlerinin son katli meselesi 17. Yüzyılında oldu.

Öncelikle bu çalışmamda bitmez sabır ile beni bekleyen ve maddi manevi her açıdan beni destekleyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet Taştemir'e teşekkür ediyorum. Bana muyakase ile ilgili değerli bir fikir sağlayan arkadaşım Nayong Jang, bitmez sabırlığı ile Türkçemi düzelten herkese, Nuran Aral, Tuba Yılmaz, Öğr. Üyesi. Dr. Abdüllatif Çeviker, Zehra Boğatemur, Rukiye Kunt, Melek Gül'e teşekkür ediyorum. Benimle beraber bu zorlukları yaşarken hiç şikayet etmeyerek bana dayanıklılığın ve cesaretin örneğini gösteren arkadaşım Minibe Çakar'a teşekkür ediyorum. Eski Türk devletlerinin saltanat veraset kısmını yazarken bana değerli bilgiler ve kaynaklar sağlayan Prof. Dr. Ahmet Kanlıdere'ye, Selçuklularla ilgili olan değerli makaleler ve kitapları tavsiye eden Öğr. Üyesi. Dr. Sadi S. Kucur'a da teşekkür ediyorum. Kore ile ilgili olan kaynakları göndermek için zahmet eden babam, annem ve ablama da teşekkür ediyorum.

ÖZET

Bu tezde 14.yy ve 17.yy arasında Osmanlı hanedanı ve Kore'deki Joseon hanedanı (1392-1910) arasında uygulanan kardeş katli meselelerini karşılaştırılmıştır. Bu tezin ana teması ise 14. yy. ve 17 yy. arasında iki hanedanda uygulanan kardeş katli meselelerinin karşılaştırmadır. Fakat bu meseleleri daha geniş bakış açıdan incelemek için Osmanlı önce ve Joseon önce döneminde uygulanan kardeş katli meselelerinden de bahsedilmiştir. İki hanedan arasındaki kardeş katli meselelerini karşılaştırırken ilk olarak genel açıdan ortak noktaları ve farklılıkları incelenmiştir. Ondan sonra dikkat etmeye layık olan bazı ilginç noktalar üzerine özel mukayese yapılmıştır.

Anahtar Kelime: Kardeş katli, Osmanlı Hanedanı, Joseon Hanedanı, Veraset

ABSTRACT

This thesis compares fratricide incident in Ottoman Empire and Joseon Dynasty in Korea between 14th and 17th century.

Main theme of this thesis is fratricides of these two dynasties between 14th and 17th century. However, to analyze these incidents in wider perspective, this thesis also mentions other fratricide incidents which took place in Pre-Ottoman and Pre-Joseon period.

In analyzing fratricides incidents between two dynasties, this thesis tried to compare something in common and differences in general at first. Then tried to provide specific comparison for some points which deserve specific attention.

Keywords: Fratricide, Ottoman Dynasty, Joseon Dynasty, succession

KISALTMALAR

a.g.e.	:	adı geçen eser
a.g.m.	:	adı geçen makale
a.g.t.	:	adı geçen tez
bkz.	:	bakınız
c.	:	cilt
d.	:	dipnot
ed.	:	editör
haz.	:	hazırlayan
s.	:	sayfa
vol.	:	volume

GİRİŞ

1.1. Osmanlı İmparatorluğu'nun 14-17 yy. Arası Genel Durumu

Osmanlılar Anadolu'daki birkaç beyliklerden biri olarak başladı. O zaman Anadolu'da belli merkezi kuvvet yoktu. Selçuklular 13 yy.daki Moğol saldırısından dolayı zayıfı. Bizans İmparatorluğu ise 1204 yılındaki Venediklerin İstanbul saldırısından daha toparlanmamış haldeydi.¹ Osmanlıların genişlemesinde pratiklik ve yumuşaklık büyük bir rol oynadı. Osmanlılar sadece Müslümanlar değil, çok Hristiyan komutanları ve askerleri de kendi ordularına kattılar.²

Osmanoğulları'nın dönüş noktası ise 1350 yıllarında Rumeli'deki Tzympe Kalesi'nin elde edilmesidir.³ Bununla birlikte Osmanoğulları Balkanlara çıkabilecek temeli elde edip diğer beyliklere karşı üstünlük kazanabildiler.⁴ Balkanlarda çok güçlü merkezi kuvvetleri olmadığından Osmanlıları'nın genişlemesini durduramadılar.⁵

Osmanlıların genişlemesi genellikle ittifak, vasallık ve ilhak sırası ile oluyordu. Osmanlılar ittifak kurduktan sonra daha güçlü oldukları zaman prenslikler ile vasallık ilişkisine geçtiler.⁶ Eğer vasallıklar kendi görevini yapmazsa Osmanlılar o bölgeyi fethedip kendi topraklarına eklediler.⁷

Donald Quataert ise 16. yüzyılın sonuna kadar olan dönemi genişleme dönemi, 17. yy. ise sağlamlaştırma dönemi olarak ayırmaktadır.⁸ Tzympe Kalesinin elde edilmesi ile başlayan Balkan'a doğru ilerleme 1389 yılındaki Kosova Muharebesi, 1430 yılındaki Selanik fethi ile devam etti. 1453 yılında II. Mehmed Bizans'ın başkenti olan İstanbul'u

¹ Donald Quataert, *The Ottoman Empire: 1700-1922*, Cambridge University Press, New York 2005, s. 17.

² Quataert, *The Ottoman Empire: 1700-1922*, Cambridge University Press, New York 2005, s. 18.

³ Tzympe kalesinin elde edilmesi ile Quataert ve İnalcık bakış farklılığında bulunmaktadır. Quataert ise o kale (eserinde Çanakkale yarımadası diye geçmektedir), Orhan Gazi ve Kantakuzen'in kızı Teodora Hatun'un evliliğinde Bizans tarafından Osmanlılara verilen çeyizdir. Quataert, *The Ottoman Empire: 1700-1922*, Cambridge University Press, New York 2005, s. 26. Fakat İnalcık'a göre Süleyman Paşa kendisi seferle o kaleyi elde etmiştir. Halil İnalcık, *The Ottoman Empire The Classical Age 1300-1600*, çev. Norman Itzkowitz, Colin Imber, Weidenfield and Nicolson, London 1973, s. 9.

⁴ Quataert, *The Ottoman Empire: 1700-1922*, Cambridge University Press, New York 2005, s. 19.

⁵ İnalcık, *a.g.e.* s. 11.

⁶ Quataert, *The Ottoman Empire: 1700-1922*, Cambridge University Press, New York 2005, s. 26-27. İnalcık'a göre vasallıkların görevleri ise yıllık haraç göndermesi, hükümdarların oğullarını rehin olarak göndermesi, sadakatını göstermek için hükümdarların Osmanlı sultanını ziyaret etmeleri, Osmanlı seferleri için asker göndermesi idi. İnalcık, *a.g.e.* s. 12.

⁷ Elbette bu işlemleri geçmeyen bölgeler de vardır. Quataert örnek olarak Eflak, Boğdan, Erdel, Kırım Hanlığı ve Ragusa'yı sunmaktadır. Quataert, *The Ottoman Empire: 1700-1922*, Cambridge University Press, New York 2005, s. 27.

⁸ Quataert, *The Ottoman Empire: 1700-1922*, Cambridge University Press, New York 2005, s. 24.

fethedip kendisini Roma İmparatorunun varisi olarak düşünmüştür.⁹ I. Selim ise Suriye, Mısır ve Arabistan'ı fethedip kendisine halife unvanı ekledi hem de Mekke ve Medine dahi Hac yolunun koruyucusu olmuştur. ¹⁰ I. Süleyman'ın zamanında Osmanlı İmparatorluğu belli bir dünya gücü olmuştur. 17 yy.daki fethetmeleri ise önceki fethetmeleri gibi dramatik olmamasına rağmen 1571 yılındaki Kıbrıs fethi, 1578-90 arasında Azerbaycan seferi, 1669 yılındaki Girit, 1676 yılındaki Podolya fethine kadar sürekli devam edilmiştir.¹¹

Osmanlılar beylikten hareketli İmparatorluğuna, daha oturmuş haldeki İmparatorluğa dönüşürken bunun zirvesinde olan sultan'ın özelliklerinde de değişim oluyordu. Osmanlı beyliğinin ilk zamanlarında sultanlık eşit beylerden birincisi gibi sayılıyordu. Osmanlılar kendi gücünü genişlettikçe beyden mutlak hükümdarlık haline geçti. Bu geçişinin dönüş noktası ise II. Mehmed'in İstanbul'u fethetmesidir. Bu dönemdeki Sultan hem mutlak hükümdar hem de fatih idi. Fakat 17 yy.da artık İmparatorluğun yerleşmesi ile birlikte bürokratik düzen oluşturmuşlardır. İmparatorluğun asıl iktidar gücü sultanın haremi tarafından ve paşa aileleri tarafından yönetilmeye başlandı.¹² Biz 14-17 yy. arasında Osmanlı kardeş katline bakarken bu değişimin tek tek kardeş katli meselesini nasıl etkilediğini göreceğiz.

1.2. Joseon Hanedanlığı (Kore)"nin 14-17 yy. Arası Genel Durumu

Joseon hanedan, 1392 yılında, 14.yüzyılın sonunda kurulmuştur. Devlet kurucusu olan Yi Seonggye askeri gücüydü, onunla birlikte reformatik entellektüeller de devlet kuruluşuna katılmışlardır.¹³ Yi Seonggye ölümünden sonra Taejo (태조太祖) unvanı ile tarihe geçmiştir.¹⁴

Joseon'un kralları siyasi ve idari açıdan mutlak otorite sahibi gibi görünüyordu, ama kral ve devlet adamları arasında dengeyi tuturmak için birkaç sistematik araçları vardı.¹⁵ Joseon hanedanı'nda kralın gücünü kontrol etmek için birçok araç varmış.

⁹ İnalcık, *a.g.e.* s. 56.

¹⁰ İnalcık, *a.g.e.* s. 57. İnalcık'e göre halife unvanı'ndan Mekke ve Medine dahi Hacı yollarının korucusu olmak daha önemlidir. Zira halife unvanı müslüman hükümdarlar tarafından bol bol kullanılıyordu. İnalcık, *a.g.e.* s. 57.

¹¹ Quataert, *The Ottoman Empire: 1700-1922*, Cambridge University Press, New York 2005, s. 21, 24.

¹² Quataert, *The Ottoman Empire: 1700-1922*, Cambridge University Press, New York 2005, s. 32-34.

¹³ Michael J Seth, *A History of Korea: From Antiquity to the Present*, Rowman & Littlefield Publishers. Kindle Edition, s. 128.

¹⁴ Seth, *a.g.e.* s. 127.

¹⁵ Baek, Okyoung, Cho, Jihyung, Ham, Dongju, Jung, Byungjoon, Lee, Hyunsook, Sohn, Jungsook, *Understanding Korean History*, Jimoondang, Paju 2011, s. 99.

Örnek olarak kralın yaptıklarının Konfüçyüs etnik açısından uygun olup olmadığını gözetip eleştiren *Saganwon* diye bir kurum vardır.¹⁶

1398 yılında Taejo'nun beşinci oğlu olan Yi Bangwon (이방원李芳遠), kuruluşuna babasının en büyük yardımcısı olan kendi yerine, en küçük üvey kardeşini veliaht tayin edince buna isyan etmiştir. Taejo tahttan inmiş, Yi Bangwon'un teklifine göre onun abisi tahta geçmiş, fakat o da az sonra kardeşine taht bırakıp tahttan inmiş. Yi Bangwon tahta geçince kralın gücünü güçlendirmeye çalışmış.¹⁷ Onun oğlu Sejong (세종世宗)'un saltanat devrinde Joseon hem kültürel hem de teknik açıdan gelişmiştir.¹⁸

Fakat Sejong'dan sonra tahta geçen onun ilk oğlunun erken ölüp, onun ikinci oğlu torununun tahtını gasp edince düzen bozulmuş. Tahtı gasp eden Sejong'un ikinci oğlu ölümünden sonra Sejo unvanı aldı. Taejong'un isyanı ise sistem yetişmeden önce olduğundan pek şiddetli tepki çıkmamış.¹⁹ Fakat Sejo ise devlet adamlarının büyük tepkileri ile karşılaşmıştır. Onlar onun yeğenini tahta geri getirmeye çalışmış. Sejo, bu durumu halletmek için kendisini tutan devlet adamlarına asıl gücünü armağan etmiş. Onlar araziye ve köleleri elde edip kendilerini güçlendirdi. Onların güçlenmesinin sonucu olarak sosyal düzen bozulmuştur.²⁰

Bu asıl güce karşı olan yeni güç ortaya çıkmış, onlar köyde ekonomik temeli bulunan entellektüel idiler. Onlar Joseon'un 9.Kralı Seogjong (성종成宗) devrinden beri merkezi siyasi alanına sıkça çıkmaya başlamışlar.²¹ Onlar birkaç defa baskı altına kalmasına rağmen yok edilmemiş, 16.yüzyılın sonunda siyasi alanın tek gücü olmuşlardır. Fakat onlar daha sonra bakış farklılığından dolayı bölünmüşler. İlk olarak Dong-in (동인東人) ve Seo-in (서인西人) iki tarafa bölündü. Dong-in'den sonra, Nam-in (남인南人) ve Buk-in (북인北人) olarak tekrar bölündü. Seoin ise Noron (노론老論) ve

¹⁶ Carter J. Eckert, Ki Baik Lee, Young İck Lew, Michael Robinson, Edward W. Wagner, "Korea Old and New A History", İlchokak, Seoul 1990, s. 110. Kurumun ismi ise *Saganwon* idi. Seth, a.g.e. s. 133.

¹⁷ Baek... a.g.e. s. 96.

¹⁸ Seth, a.g.e. s. 150.

¹⁹ 계승범 Kye Seung Bum, *중종의 시/대 Jungjong'un Devri*, 역사비평사 Yeoksabipyongsas, Seoul, 2014. s. 51.

²⁰ Eckert, a.g.e. s. 132-134. Devlet arazisi onların ellerine geçince o arazilere vergi koyulamazdı. Dolayısıyla vergi veren halkın yükleri artardı, halkın hayatı bozulurdu.

²¹ Baek... a.g.e. s. 116.

²² 1498, 1504, 1519 ve 1545 yılında toplam dört defa baskı vardı. Seth, a.g.e. s. 152.

Soron (소론少論) olarak bölündü.²³ 17.yüzyılın ortasında Kral Injo (인조仁祖)'nın devrinde siyasi alanı Nam-in ve Seo-in, iki tarafın birlikte olması şeklinde oturtulmuştur.²⁴

Joseon'un diplomatik ilişkileri bu tezin konusu olan Joseon hanedanındaki kardeş katli meseleleri ile alakalı olan önemli bir faktördür. Joseon Çin'de olan Ming Hanedanı,²⁵ sonra Qing hanedanı²⁶'nın tabi devleti idi. Joseon, Ming'i üstügücü olarak tanıdı, düzenli elçiler gönderdi,²⁷ fakat Ming Joseon'un iç idaresine direk müdahale etmemiş.²⁸ Ming İmparatorun kendisini tanıması, Joseon krallarının otorite kaynağıydı. Joseon Japonya ve kuzeydeki Jurchenler ile de diplomatik ilişkiler kurmuştur.²⁹

Joseon'un diplomatik ilişkileri 16-17. yüzyılın önemli dönüm noktasına rastlamıştır. İç savaşı ve bölünmeyi halledip Japonya'yı tek güç altında birleştiren Toyotomi Hideyoshi, Ming'e saldırmak için yollarını kullanmaya izin vermek ricası bahanesi ile 1592 yılında Joseon'a saldırmış.³⁰ Bu savaş Ming'e de tehdit olduğundan Ming, Joseon tarafında savaşa girmiş. Joseon savaşın ilk anından çekilmesine rağmen daha sonra ordu toplayarak karşılık vermeye başlamıştır. Barış antlaşması başarısızlıkla sona erince 1597 yılında Japonya, Joseon'a tekrar saldırdı. Fakat pek başarılı olamamıştır.³¹ 1598 yılında Toyotomi Hideyoshi ölünce Japonya savaşı bitirdi. Joseon ve Japonya, Japonya'da Tokugawa İyeyasu güç elde edince 1609 yılında diplomatik ilişkilerini tekrar canlandırmıştır.³²

Ming bu savaşla ilgilenirken Mançurya'daki konar göçer kabile olan Jurchenler kendilerini güçlendirmişler. Jurchenler Ming'i tehdit edince Joseon Ming'e askeri destek göndermiş. Fakat o zamanki Joseon kralı Gwanghaegun (광해군光海君), Jurchenleri kıskırtmak istemediğinden Ming'e destek verirken pasif davranmış. 1623 yılında

²³ Seth, *a.g.e.* s. 153. Seth'in kaynağında Tongin, Söin, Namin ve Pugin diye yazılmaktadır. Fakat bugünkü kurala göre Dongin, Seoin, Namin ve Bukin olarak yazdım.

²⁴ 오수창 Oh Suchang, 봉당정치의 성립 İhtilaf siyasetinin oluşması, *신편한국사* yeniden editörlük edilen *Kore Tarihi*, 국사편찬위원회 Guksapyeonchanwiwonhoi, 2002, c.30, s. 76.

²⁵ 1368 yılında Zhu Yuanzhang tarafından kurulup 1644 yılına kadar sürmüştür. "Ming Dynasty", *Encyclopedia Britannica* <https://www.britannica.com/topic/Ming-dynasty-Chinese-history> (6 Aralık 2017)

²⁶ Mançu'lar tarafından 1644 yılında kurulup 1911-1912 yılına kadar sürdürülmüş. Çin'deki son hanedan idi. "Qing Dynasty", *Encyclopedia Britannica* <https://www.britannica.com/topic/Qing-dynasty> (6 Aralık 2017)

²⁷ Eckert..., *a.g.e.* s. 122.

²⁸ Baek..., *a.g.e.* s. 107.

²⁹ Baek..., *a.g.e.* s. 123-124.

³⁰ Baek..., *a.g.e.* s. 126.

³¹ Baek..., *a.g.e.* s. 129.

³² Eckert..., *a.g.e.* s. 148.

Gwanghaegun darbe ile tahttan indirildikten sonra Ming taraftarları siyasi alanını tuttular.³³ Jurchenler bunu tehdit olarak görerek 1627 yılı ve 1636 yılında Joseon'a saldırmışlardır.³⁴ Joseon boyun eğip Jurchenleri üstü gücü olarak tanımak zorunda kalmıştır.³⁵

1.3. Osmanlı Hanedanı'nda Veraset ve Hanedanın Erkek Üyeleri

Osmanlı hanedanı'nın ilk veraset usulü babadan oğula,³⁶ oğulları arasında en yetenekli olana öncelik tanımak usulü ³⁷ diye kısaltılabilir. Şehzadeler arasında destekleyici toplayıp taht mücadelesinde bütün rakipleri kaldıran şehzade tahtı elde etmiş sayılır. Dolayısıyla önceki hükümdarın ölümü ve yeni hükümdarın tahta geçişi arasında taht mücadelesi ortaya çıktı. O zaman kardeş katli uygulanmıştır.³⁸ Onların manevi temeli ise *ilahi takdir*, demek ki Tanrı kendisini seçen birine kuvvet ve güç vererek hükümdar yaptı diye Türk inancını benimsemişlerdir.³⁹

Taht mücadelesi ise karışıklıkları azaltma yönünde ilerlemiştir. 1453 yılında II. Mehmed'in İstanbul'u fethetmesinden sonra ilk olarak başkente varan şehzade tahtı elde etmiş sayılmıştır.⁴⁰ II. Mehmed, taht mücadelesinden dolayı ortaya çıkacak karışıklıkları önlemek için kardeş katlini onaylamıştır.⁴¹

Taht mücadelesinin son kazananın tahta geçip sisteme devam etmiştir. Zaman geçtikçe açık mücadele şeklinde olmayıp saray içinde anlaşma halinde devam etmiştir, 1562 yılında taht mücadelesini kaybedip Safevilere sığınan I. Süleyman'ın diğer oğlu, şehzade Bayezid'in Safevilerden Osmanlılar'a geri getirilmesi ve öldürülmesi buna bir örnektir.⁴² 1601 yılında tahta geçen I. Ahmed, diğer taht varisi olmadığından kardeşi Mustafa'nın hayatta kalmasına izin verdi,⁴³ I. Ahmed'in ölümünden sonra O tahta

³³ Eckert..., *a.g.e.* s. 149.

³⁴ Baek..., *a.g.e.* s. 131.

³⁵ Eckert..., *a.g.e.* s. 150.

³⁶ Ruhat Alp, *Veraset sistemi bakımından Anadolu Beylikleri ve Osmanlı Devleti bir Karşılaştırma Denemesi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012, s. 127.

³⁷ Joseph Fletcher bu sistemi anlatmak için "tanistry" kelime kullanmaktadır. Joseph Fletcher, "Turco-Mongolian Monarchic Tradition in the Ottoman Empire", *Harvard Ukrainian Studies* (vol. 3.4 1979 1980), s. 239.

³⁸ Fletcher, *a.g.m.* s. 245-246.

³⁹ İnalcık, "Osmanlılar'da saltanat veraseti usulü ve Türk hakimiyet telâkkisiyle ilgisi", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, c. 14, sayı 1 (1959), s. 73,87.

⁴⁰ Fletcher, *a.g.m.* s. 246-247.

⁴¹ Ruhat Alp farklı bakış sunmaktadır. Kardeş katli onaylanmasından dolayı şehzadeler daha şiddetli taht mücadelesi içinde bulunduklarını Cem Sultan, I. Selim, I. Süleyman'ın oğullarının örnekleri ile sunulmaktadır. Alp, *a.g.t.* s. 126-127.

⁴² Fletcher, *a.g.m.* s. 250.

⁴³ A.D. Alderson, *The Structure of the Ottoman Dynasty*, Oxford University Press, London 1956, s. 10.

geçmiştir. Fletcher, bu olay, babadan oğula tahta geçen geleneğini bozulmasıdır,⁴⁴ Alderson ise Ekberiyyet sisteminin başlangıcı olarak bakmaktadır.⁴⁵ Bundan sonra padişahın kardeşleri Kafes denilen saray içindeki kapalı alanda hapsedilmişler, padişahın ölümünde onun en büyük kardeşi onun yerine geçmeye başlamıştır.⁴⁶ Osmanlı hanedanı'nın erkek üyelerinin sayısı ilk zamanlarda kardeş katli, sonra ise kafes sistemi ile kontrol edilmiştir. Kardeş katlinin sonucu olarak Osmanlı hanedanı'nda birkaç kuşağa dayanan hükümdarın soydaş soyu ortaya çıkamamış,⁴⁷ sonra kafeste hapsedilen şehzadeler için de evlat doğurmak şiddetli bir şekilde yasaklandığından⁴⁸ dolayı hükümdarın soyunun varlığı engellenmiştir.

1.4. Joseon Hanedanı'nda Veraset ve Hanedanın Erkek Üyeleri

Joseon'un veraset usulü meşru kraliçeden doğan ilk oğlunun varis olması idi. Meşru ilk oğlunun varisi olmak, Yeni Konfüçyüsizm'in aile kuralına aitti. O aile kuralına göre meşru ilk oğlu varisti. Eğer meşru ilk oğlu varis olmadan önce ölmüş ise meşru olan ilk oğlunun meşru olan ilk oğlu, bu şekilde torunu varis oluyordu. Eğer hiç meşru oğlu olmazsa aynı soyadlı olan meşru yeğenler arasında biri seçilip varis çocuk yapılmaktaydı.⁴⁹

Fakat pratik nedenlerden dolayı Joseon hanedanı'nda bazen meşru ilk oğlunun varis olması mümkün değildi. Örnek olarak, Taejo aile kuralına göre ölen en büyük oğlunun yerine onun oğlu, demek ki torununu veliaht tayin etmeli idi, fakat Taejo en küçük oğlunu veliahta tayin etti. Onun beşinci oğlu Bangwon bunu kabul etmeyip isyan etti. O, babasının kuralına uymayıp en küçük oğlunu veliahtlığa tayin etmesini eleştirdi. Fakat o da ölen en büyük abisinin oğlu, demek ki yeğenine taht bırakmak yerine hayatta kalan en büyük abisi, demek ki ikinci abisine tahtı teklif etti.⁵⁰ Taejong'un ilk oğlu veliahtlığa layık olmayan kötülük yapınca onu veliahtlıktan indirip üçüncü oğlunu tayin

⁴⁴ Fletcher, *a.g.m.* s. 251.

⁴⁵ Alderson, *a.g.e.* s. 12. Fletcher 1640 yılında olan I. İbrahim'in tahta çıkmasını tanistry sistemi'nin tamamen sonu olarak değerlendirmektedir. Fletcher, *a.g.m.s.* 251.

⁴⁶ Alderson, *a.g.e.* s. 32.

⁴⁷ Alderson, *a.g.e.* s. 26.

⁴⁸ Alderson, *a.g.e.* s. 33.

⁴⁹ Joseonlular bu sistemi anlayıp onu takip edinceye kadar uzuan zaman sürmüştür. Detaylı bilgi için bkz. 지두환 Ji Duhwan, "조선전기 종법제도 이해과정 Joseon ilk devrinde klan kurallarının anlama gelişmesi", *대동문화연구 Taedongmunhwayeongu*, sayı 1 (1984), s. 59-104.

⁵⁰ 지두환 Ji Duhwan, "조선전기 왕위계승 논의 Joseon ilk devrinde saltanat veraset tartışması", *한국문화연구 Hangukmunhwayeongu*, sayı 6 (1993), s. 291-292.

etti.⁵¹ Bu kararı meşrulaştırmak için Konfüçyüs'nizm'in hayali veraset üsülü "Bilge hükümdar diğer bilgeyi bulup kan bağı olmamasına rağmen ona taht bırakır" temeli olarak kullanılmıştır.⁵²

Zaman geçtikçe pratik nedenlerle meşru ilk oğlunun tahta geçmesi mümkün olmadığı an bile birkaç yöntemle bu kurala uydurmaya çalışılmış. Örnek olarak 12.kral İnjong'un evlatsız öldüğü zaman, kurala göre kralın evlatlık çocuğunu seçip tahta çıkarmalıydı, fakat Joseon'un hukukundaki istisna durumu kuralına göre onun kardeşi tahta geçmiştir.⁵³ 15.kral Gwanghaegun ise kralın cariyesinin oğlu olmasına rağmen kralın meşru oğlu olmadığından veliahtlığa tayin edilmiştir. Kraliçenin ölümünden sonra kral ile evlenen yeni kraliçe kralın meşru oğlunu doğurmasına rağmen o veliahtlığını kaybetmemiştir. Zira aile kuralına göre, meşru oğul olmadığına, gayri meşru oğul varis olarak tayin edilmektedir. Kral yeni kraliçeden meşru oğul sahibi olsa dahi varis oğul yerine geçmemektedir.⁵⁴

Joseon hanedanı'nda kralın dördüncü kuşağına kadar, oğlu, torunu, torunun oğlu, torunun torununa kadar kral soyu olarak sayılırdı.⁵⁵ Veliaht dışında hanedanın bütün erkek üyeleri *Jongchinbu* (종친부宗親府) isimli kurum tarafından kontrol edilirdi.⁵⁶ Onlar hanedan üyelerinin düğünleri, cenazeleri, Çin'den gelen elçilerini karşılamak gibi

⁵¹ 지두환 Ji Duhwan, “조선전기 왕위계승 논의 Joseon ilk devrinde saltanat veraset tartışması”, *한국문화연구 Hangukmunhwayeongu*, sayı 6 (1993), s. 295-296.

⁵² 지두환 Ji Duhwan, “조선전기 왕위계승 논의 Joseon ilk devrinde saltanat veraset tartışması”, *한국문화연구 Hangukmunhwayeongu*, sayı 6 (1993). s. 290. *태종실록*, 태종 18 년 (1418 년) 6 월 3 일, 1 번째 기사 *Taejong Sillok*, Taejong'un saltanatının onsekizinci yılı (1418) Haziran, birinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kca_11806003_001 (16 Kasım 2017)

⁵³ 지두환 Ji Duhwan, “조선전기 왕위계승 논의 Joseon ilk devrinde saltanat veraset tartışması”, *한국문화연구 Hangukmunhwayeongu*, sayı 6 (1993), s. 306.

⁵⁴ Bu aile kuralına göre; eğer meşru çocuğa sahibi olmayan biri cariyesinin oğlu ile soyunu devam ettirir. Meşru karısından oğlu dünyaya gelse bile o ikinci oğlu olarak sayılırdı. 계승범, Kye, Seung Bum, “세자 광해군 용상을 향한 멀고도 험한 길 Veliaht Kwanghaegun: Tahtayaya doğru uzun ve çapık yolu”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı 20 (Eylül 2013), s. 232. 16. yüzyıldan önce bu kuralın daha tam yerleşmediği zamanda durum farklı idi. O zaman eğer evlatlık çocuk aldıktan sonra meşru oğlu dünyaya gelse meşruiyet öz oğluna geçer. 지두환 Ji Duhwan, “조선전기 종법제도 이해과정 (Joseon ilk devrinde klan kurallarının anlama gelişmesi)”, *대동문화연구 Taedongmunhwayeongu*, sayı 1 (1984), s. 86-87.

⁵⁵ 윤국일 Yun, Guk il, *경국대전 Kyeongguk Daejeon*, 신서원 Sinseowon yayınevi, Seoul, 2005, s. 25-27. 원창애 Won Chang-Ae, “조선 종친부의 체제 및 기능과 그 변천 Joseon kral Ailesi Bürosunun yapısı, rolü ve değişiklikleri”, *사학연구 Sahak yeongu*, sayı 114 (Haziran 2014), s.42.

⁵⁶ 원창애 Won Chang-Ae, *a.g.m.* s. 42.

işlem yaparlardı.⁵⁷ Fakat bürokrat seçme sınavına girip devlet adamı olamazlardı. Kralın beşinci kuşağından beri kralın soyu olarak sayılmayıp bürokrat seçme sınavına girme hakkına sahip olurlardı.⁵⁸ Kısacası Joseon hanedanı'nda hanedanın erkek üyelerinin sayısına sınır konmazdı, fakat onların siyasi alana girişlerini engelleyerek onları kontrol ederdi.



⁵⁷ 원창애 Won Chang-Ae, *a.g.m.* s. 67, 68.

⁵⁸ 윤국일 Yun Guk il, *a.g.e.* s.25, d.20. Kralın ailesine ait olan anlatıldığı kuralları *Kyeongguk Daejeon*'dandır. *Kyeongguk Daejeon* ise 1469 yılında tamamlanmıştır. bkz. Seth, *a.g.e.* s. 159. Dolayısıyla sonraki anlatılacak Sejo'nun kardeş katli meselesinde Sejo'nun daha kral olmadan önce, prens iken iktidar gücüne sahip çıkması istisnai bir durum olarak değerlendirmeliyiz.

1. BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NDE KARDEŞ KATLİ MESELESİ

1.1. Osmanlılar'dan Önce Kardeş Katli Meselesi

İslam öncesi eski Türk devletleri arasında Hunlarda kardeş katli meselesine rastlanmaktadır. Büyük Hun İmparatoru Mete⁵⁹, babası, üvey annesi ve kardeşini bertaraf edip tahta geçmiştir. Çin kaynağı o olayı şöyle anlatmaktadır.

“Mete birgün de, babası Hakan Tuman'ın (başkanlığında yapılan) bir ava çıkmıştı. Avda (bu defa) ıslıklı okunu, (babası) Tuman'a attı. Mete'nin sağında ve solunda (yer alan) kendi adamları da hepsi birden (Mete'nin) ıslıklı okunu izlediler ve Tuman (Han'ı) öldürdüler. Bundan sonra üvey annesi ile küçük kardeşini ve kendisini izlemeyen devlet büyüklerinin hepsini öldürttü. (Böylece) kendisini hakan olarak tahta çıkardı.⁶⁰”

Bu kaynakta Mete tarafından öldürülenler arasında babası hariç kimsenin ismi geçmedi. Fakat aşağıdaki ifadeyi okursak, babası, üvey annesi, üvey kardeşi dahil olan Mete'nin aile katili meşru müdafaa açısından da değerlendirebiliriz

“Mo-tun şahzedeliği zamanında Türk hukukuna göre veliaht edilmesi gerekirken, babası tarafından Yüe-çiler nezdinde aradaki barışın teminatı olarak rehin gönderilmiş ve tahtın varisi olarak T'u-man'ın ikinci hanımından olan oğlu veliaht ilan edilmişti. Bu arada T'u-man eşinin baskısıyla Yüe-çi'lere sefere hazırlandı. Bu durumdan haberdar olan ve bu seferin kendisinin ölümü demek olduğunu iyi bilen Mo-tun Yüe-çilerin elinden kaçarak ülkesine geri döndü. Durumu kabullenmek mecburiyetinde olan T'u-man oğlunu ordunun komutasına atadı. Bilgin, kabiliyetli ve karizması sayesinde kısa sürede asker üzerinde tartışmasız otorite tesis eden Mo-tun, bir süre avında babasını öldürerek devletin yönetimini ele aldı.⁶¹”

Bu cümleden Hunlarda veliaht sistemi olduğunu öğrenebiliriz. Fakat Mete'nin kardeş katli meselesinde veraset açısından meşruiyeti pek önemli bir konu değildir.

⁵⁹ Mo-tun diye geçmektedir. bkz. Ali Ahmetbeyoğlu “Hun Devletlerinin Kuruluş ve çöküş süreçleri”, *Kuruluş ve Çöküş Süreçlerinde Türk Devletleri Sempozyumu Bildirileri*(5-6 Kasım 2007), Sakarya Üniversitesi, Sakarya 2008, s. 2-4.

⁶⁰ Bahaeddin Ögel, *Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981, c.1, s. 217.

⁶¹ Ahmetbeyoğlu, *a.g.m.* s. 2,3. Findley ise bu hikayeyi Bozkır devlet oluşturmaları ile bağlamaktadır. Ona göre bu hikaye, bozkır devlet kurmasında en önemli şey Büyük Han'a mutlak sadakat gösteren disiplinli askeri olduğunu göstermiş. Carter Vaughn Findley, *The Turks in World History*, Oxford University Press, Oxford, London 2004, s. 30.

Mete'nin kendisini kurtarmak için meşru müdafaaya ihtiyacı vardı ve kendi yeteneği ile askerlerin desteğini kazandı, babasına karşı başarı ile tahta geçebildi.

VIII. Hun hükümdarı Wuyen-chü-te Han da kardeşini katletti. Fakat bu olay sadece diğer kardeşinin ifadesiyle belirtilmektedir. Wuyen-chü-te Han zor ve hile ile Hun tahtına geçmiş. Sert ve sevilmeyen biri olduğundan daha sonra ülke iç savaş haline girmiş oldu. Savaş içinde zor durumda kalan han, küçük kardeşinden yardım istedi. Fakat kardeşi böyle cevap vererek reddetmiş. *“Sen insanları sevmedin! Küçük kardeşin ile devletin ileri gelen soylularını öldürttün! Nerede öleceksen, orada öl! Bana gelme ve beni kirletme!”* Hanın üzüntüsünden intihar etmiş. Sonra hukuki sahibi Ho-han-yeh Hun tahtına geçmiş.⁶²

Artık Göktürklerin örneklerine bakacağız. Mehmet Akman'a göre Göktürklerin Orhun kitabesinde bu cümleler kardeş katli konusunda zayıf bir ihtimal açmaktadır.⁶³

“Çin kavmi de hilekar, kurnaz olduğu için küçük kardeşler büyük kardeşlerin aleyhine kıyam ettiği için..... Türk milletinin ülkelı olan ülkesi inkraza yüz tutmuş.....64”

Bu cümlelerden hanedan mensuplarının iktidar mücadeleleri Çin'in diplomasıyla beraber Göktürklerin zayıflamasına sebep oldu diye yorum yapabiliriz. Buraya biraz tahmin eklersek, iktidar mücadeleleri içinde kardeş katli de olabilirdi diye düşünülebilir. Fakat bu cümle kardeş katli hakkında belirgin bir ipucu olmuyor. Herhangi bir hükümdar, kardeş katli tavsiye etti mi, denedi mi, ya da gerçekleştirdi mi? Orhun Yazıtının bu kısmı, kardeş katli ihtimalinden ziyade Göktürk-Çin ilişkileri hakkında daha çok bilgi vermiş gibi görünüyor.

Kül Tegin Yazıtı Göktürklerde kardeş katli meselesinin belirsizliği ile birlikte veraset usulünün belirsizliği de aynı anda gösteriliyor. Üstteki alıntının hemen öncesinde yazıt yazıları⁶⁵ şöyledir.

“Ondan sonra kardeşi kağan olmuş elbette, oğulları kağan olmuş elbette. Ondan sonra küçük kardeşi ağabeyi gibi yaratılmadığı için, oğlu babası gibi yaratılmadığı

⁶² Ögel, a.g.e. c.2, s. 142, Ahmetbeyoğlu, a.g.m. s. 8.

⁶³ Mehmet Akman, *Osmanlı Devleti'nde kardeş katli*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1997, s. 34.

⁶⁴ Akman, a.g.e. s. 34.

⁶⁵ Bu cümle Kül Tegin Yazıtının doğu yüzünün beşinci kısmıdır. Akman'ın bahsettiği cümle ise Kül Tegin Yazıtının doğu yüzünün altıncı kısmıdır. Erhan Aydın, *Orhon Yazıtları (Köl Tegin, Bilge Kağan, Tonyukuk, Ongi, Küli Çor)*, Kömen yayınları, Konya 2012. s. 46.

*için bilgisiz kağanlar tahta oturmuş elbette, kötü kağanlar tahta oturmuş elbette.
Komutanları da bilgisizmiş elbette, kötüymiş elbette.*⁶⁶

Eğer Göktürkler belli bir veraset usulünün sahipleri olsaydı, *kardeşi kağan olmuş, oğulları kağan olmuş* bu iki cümlelerin yan yana yazılması mantıklı görünmüyor. O cümleden sonra, kağanların yeteneksizliğini eleştiren cümleler geliyor. Eğer en büyük oğlunun veraset hakkına sahip olması ve ailenin en büyük erkeğinin veraset hakkına sahip olması, ikisinden biri menşei veraset usulü olsaydı, kağanların yeteneksizliklerini eleştirirken onların menşeisizliği ile birlik eleştirilirdi. Fakat Kül Tegin Yazıtı sadece kağanların yeteneksizliklerini sorguluyor.

Biz Uygur tarihinde de kardeş katli meselesine rastlamaktayız. Uygurların ilk kağanı Kutlug Bilge Köl Kağan'ın ölümünden sonra (748) onun iki oğlu Moyun Çor ve Tay Bilge Tutuk arasında iktidar mücadelesi ortaya çıkmış. Babasının sağlığında yabgu olarak atandığından tahtın meşru varisi Tay Bilge Tutuk idi. Fakat kaganlığın kuruluşunda babasının en büyük yardımcısı olan Moyun Çor, ağabeyinin kaganlığını tanımamış ve ikisi arasında taht mücadelesi ortaya çıktı. Bu taht mücadelede Moyun Çor kazanmış. Kazanan taraf kaybeden tarafını öldürme Türk adetine göre; kazanan tarafın kaybeden tarafı öldürmesi esas alındığında Tay Bilge Tutuk'un Moyun Çor tarafından öldürülmüş olması sayılmaktadır.⁶⁷

Şine Usu yazıtının cümlelerini düzeltince olay şöyle anlatılmaktadır.

“Moyun Çor, Tay Bilge Tutuk ile çarpışmak için Bükegük'e gitmiş ve birgün boyunca, gece ay batana kadar savaşmıştır. Savaş meydanında birçok kişiyi mızraklamıştır. Bükegük'de Sekiz Oğuz, Tokuz-Tatar kalmamıştır. İkinci gün doğarken, tekrar savaş başladı. Arkasındaki halk ve bütün ülke onu desteklediklerini söyledi. Yine birçok insan öldürüldü. Dine ve töreye göre esir edilen halk yok edilmedi. Evleri, malları, mülkleri ve at sürüleri yağma edilmedi. Cezaları kendilerine tebliğ edilmiş, fakat daha fazla kan dökülmek istenmemiştir. Moyun Çor, onların kendi halkı olduğunu söyleyerek, kendisini takip etmelerini söylemiştir, fakat onlar gelmeyince Burgu'da dördüncü ayın dokuzuncu günü bir savaş daha yapmıştır. Bu savaşta rakiplerinin bütün malları ve mülkleriyle beraber, kadınlarını da esir etmiştir. Daha Sonra Sekiz-Oğuz ve Tokuz-Tatar kabileleri onların tabiyetlerine girmişler, ancak yine de Tay Bilge Tutuk'u destekleyenler olmuştur. Bunun üzerine Moyun Çor Selenge yakınlarında

⁶⁶ Aydın, a.g.e. s. 46.

⁶⁷ Saadettin Gömeç, “Uygur Türklerin Tarihi ve Kültürü”, *Kuruluş ve Çöküş Süreçlerinde Türk Devletleri Sempozyumu Bildirileri*(5-6 Kasım 2007), Sakarya Üniversitesi, Sakarya 2008, s. 40.

Yılan-Kol'dan Şıp-Başı'na kadar asker göndermiş, onlar da Kergü ve Sakış'dan yürüyerek gelmişler; beşinci ayın 29'unda tekrar kardeşiyle savaşa tutuşmuştur. Onları Selenge Nehri'nin kıyısına sıkıştırarak, büyük bir bozguna uğratmıştır. Bu yüzden Moyun Çor, halkın kötü kişilerin peşine takılmasından dolayı, ölüp mahvolduğunu da dile getirmiştir. Nihayet sekizinci ayda meydana gelen Aksuv, Keyre-Başı ve Üç-birküde'ki çarpışmalarda Tatarlarla kıyasıya mücadeleler olmuş ve halkın büyük bir kısmı ona tabi olmuşlardır.⁶⁸

Şine Usu yazıtının ifadelerinde Tay Bilge Tutuk'un mahvolması ve Moyun Çor'un zaferi bellidir, fakat Tay Bilge Tutuk'un ondan sonra nasıl olduğundan bahsedilmemiştir. Ona rağmen kardeş katlinin ihtimali yukarıda gördüğümüz Göktürklerden ziyade daha yüksektir. Zira Tay Bilge Tutuk ve Moyun Çor arasında iktidar mücadelesi olduğunu, sonuç olarak kanlı savaş olduğunu, Moyun Çor'un savaşı kazandığını bellidir.

İslam öncesi Türk devletlerinde kardeş katli meselelerini belirsizlik diye kısaltabiliriz. Sadece Hun İmparatorluğu'nun Mete'nin kardeş katli meselesinde kardeş katlinin sebebi, aşaması ve sonucu belli bir şekilde kaleme alınmıştır. Wuyenchute Han'ın kardeş katli meselesi ise sadece kardeşinin eleştirisi içinde bulunuyor. Göktürkler ise çok hafif kardeş katli ihtimalini, Uygurlar ise daha ağır kardeş katli ihtimalini gösteriyor.

Öyleyse belli bir taht varisi olup olmaması kardeş katline nasıl etki etti? Kaynaklar az kaldığından belli bir sonuca varmak zordur. Ona rağmen en azından bu konuyu düşünebiliriz. Üstte sunulduğu gibi Hunlar, Göktürkler ve Uygurların örneklerini inceleyeceğiz. Hunlardaki Mete, meşru taht varisi olmasına rağmen, üvey annesi ve babası tarafından hayati tehlike ile karşılaşınca meşru müdafaa yapmak zorunda kalmış. Göktürkler resmi bir varisten bahsetmediklerinden, sadece çok zayıf kardeş katli ihtimali gösterdiklerinden bu konuda bir şey çıkaramıyoruz. Uygur hükümdarı Moyun Çor ise meşru taht varisi değildi, fakat babasının devlet kuruluşunda babasının en büyük yardımcı olduğundan yeteneği ve marifetine göre kendi hakkını ısrar etti. Netice olarak taht varisinin belli olması kardeş katline pek engel olmadı diyebiliriz.

Selçuklular kardeş katli konusunda da önemli yer alıyor. İslam öncesi Türk devletlerinde kardeş katli ile alakalı az kaynaklar bulunmaktadır.⁶⁹ Selçuklular

⁶⁸ Saadetin Gömeç, *Uygur Türkleri Tarihi ve Kültürü*, Atatürk Kültür Merkezi yayını, Ankara 1997, s. 25. Bu parça Şine Usu yazıtının doğu yüzü 1'den 7'e kadar yazılarının bugünkü Türkçeyle düzeltilen parçasıdır.

⁶⁹ Eski Türk devletlerinde çok millet vardı. Fakat yok kaybetmemek için araştırmada sınır koydum. *Kuruluş ve Çöküş Süreçlerinde Türk Devletleri Sempozyumu Bildirileri*'ne göre Peçenekler ve Kırgızlar gibi kapsamlaştırmadım. İslam öncesi olarak sınır koyduğumdan Karahanlılar ve Gazneliler de bu kapsama almadım. bkz. *Kuruluş ve Çöküş Süreçlerinde Türk Devletleri Sempozyumu Bildirileri*(5-6 Kasım 2007), Sakarya Üniversitesi, Sakarya 2008, s. i-ii.

döneminden beri kardeş katli ile alakalı kaynaklar hem çoğalmış hem de daha detaylı şekilde yazılmaya başlamış. Fakat Osmanlılar gibi kardeş katli uygulaması daha resmileştirmedir. Kardeş katli konusunda Selçuklu devri bu iki devrin ortada yer aldığından anlamlıdır.

Selçuklular'ın kardeş katli uygulamasının örneklerini göreceğiz. Büyük Selçuklular'ında Çağrı Bey ve Tuğrul Bey'lerin kardeşi olan İbrahim Yınal⁷⁰ Selçuklu toprağın genişletmeye yönelik büyük faaliyetler gösterdi. ⁷¹ Fakat kendi fethettiği yerlerin Tuğrul Bey'in teslim alması onun isyanına sebep oldu.⁷² İsyanı başarısızlıkla sona erdikten sonra ağabeyi Tuğrul Bey tarafından affedildi. Zira İbrahim Yınal'ın fethettiği yeri kontrol etmek için onun elinde bırakmak uygundu.⁷³ 1058 yılında İbrahim Yınal, ağabeyi Tuğrul Bey tarafından bırakılan Musul'u terk ederek El-Cibâl'e gitti. İbrahim Yınal'ın bu hareketi isyan olarak değerlendirildi. Fakat İbrahim Yınal isyan niyeti olmadığını ikna etmeye muvaffak olup bu defa da ağabeyi tarafından affedildi. Fakat üçüncü defa isyan edince affedilemedi. 1059 yılın Temmuz'da Tuğrul Bey, İbrahim Yınal'ı savaş alanında kardeşi Ertaş'ın iki oğlu Ahmed ve Muhammad ile beraber yay kirişi ile boğdurtarak öldürttü.⁷⁴

Burada öldürtme şekli olan boğdurmağa biraz dikkat etmemiz gerekiyor. Hanedan üyelerini öldürürken kan dökmek için boğdurarak öldürme yöntemi kullanıyormuş. Kan dökmesine tabu olarak bakmak eski Türklere kadar dayanmaktadır. Eski Türkler için kurban mukkades bir canlı varlık olduğundan onun kanının dökülmemesi gerekiyordu. O inanç 'Han ve hanın ailesi mukkadestir⁷⁵' Türk hakimiyet telakkisiyle birleştirilerek hanedan mensuplarının öldürtme şeklini de etkilemiş. Kan dökmesini tabu olarak gören bu menşei İslamiyeti kabul ettikten sonra da muhafaza ediliyordu. Hem Selçuklular hem de Osmanlılar Hanedan mensuplarını öldürtürken yay kirişi ile boğdurtarak öldürttü.⁷⁶

⁷⁰ Rene Grousset'e göre, İbrahim Yınal Tuğrul Bey'in kuzenidir. Rene Grousset, *a.g.e.* s. 150. İbrahim Yınal hem Çağrı ve Tuğrul Bey'in üvey kardeşi hem de kuzenidir. Mikail B. Selçuklu'nun ölümünden sonra Çağrı ve Tuğrul Bey'in anneleri Selçuk usulüne göre Mikail B. Selçuk'un kardeşi Yusuf Yınal'la evlendirildi. O evlilikten İbrahim Yınal doğdu. Babasından dolayı kendisi de Yınal olarak anılmıştır. Cihan Piyadeoğlu, "Selçuklu Hanedanının önemli bir mensubu: İbrahim Yınal", *Türkiyat Mecmuası*, c.23 (Güz 2013), s. 119.

⁷¹ İbrahim Yınal'ın faaliyetleri hakkında bkz, Piyadeoğlu, *a.g.m.* s. 120-131.

⁷² Piyadeoğlu, *a.g.m.* s.124.

⁷³ Piyadeoğlu, *a.g.m.* s.132.

⁷⁴ Piyadeoğlu, *a.g.m.* s. 134-137.

⁷⁵ Bu inancı Kut inancı ile alakalı olabilir. Kut Han'ın gücüne temel sağlayan kutsal bir nüfuz idi. İnalıcık, "Osmanlılar'da saltanat veraseti usûlü ve Türk hakimiyet telâkkisiyle ilgisi", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, c. 14, sayı 1 (1959), s. 74. Kut babadan oğula geçerdi. Ama aynı anda Kut Han'ın uygunsuz davranışlarından dolayı kaybedilebilirdi. Reşat Genç, *Karahanlı Devlet Teşkilâtı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1981, s. 69,72.

⁷⁶ Mehmet Fuad Köprülü, "Hanedan azasının idamında kan dökme memnuiyeti", *Türk Hukuk Tarihi Dergisi* c.I(1944), s. 1-9. M. Fuad Köprülü, hem Selçuklulardan hem de Osmanlılardan örnekler alıp göstermektedir. Burada

Haldun Eroğlu öldürtmesinin aracına da dikkat etmektedir. Yay ve kirişi ateşli silahlarının ortaya çıkmasından önce Türkler için en önemli silah idi. Yay ve kirişi hem kutsal bir silah olduğundan hem de yay kirişi ile boğduğu zaman kurban olanlardan kan da akmadığından hanedan üyelerinin öldürülmelerinde uygun bir araç idi.⁷⁷

Mehmet Fuad Köprülü kan dökmeyip boğdurularak öldürülen Türk hanedan mensuplarının örneklerini verirken Alp Arslan'ın oğullarından bahsetti. Alp Arslan'ın oğlu Arslan Argun, kardeşi Böri Bars'ı mağlup ettiği zaman, bir sene esaretten sonra onu boğdurtmuştu.⁷⁸ Fakat Claude Cahen ve Feda Şamil Arık bu örnekten bahsetmemektedir.

Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurucusu Süleymanşah, kardeşi Mansur ile birlikte Malazgirt Savaşı'ndan sonra kaleleri fethederek kendilerini güçlendirmeye muvaffak olmuşlardı. Az sonra Süleymanşah ve Mansur'un arası açılmış, ikisi hakimiyet mücadelesine girmişlerdir. Süleymanşah, Büyük Selçuklu hükümdarı Melikşah'a Mansur'u şikayet etti. Melikşah ise onun şîyayetini kabul edip Mansur'u öldürdü.⁷⁹

1116 yılında I. Ruknuddin Mesud, ağabeyi ⁸⁰ Melikşah'a karşı iktidar mücadelesine girip kaybetmiş. Melikşah tahta geçtikten sonra Mesud ve diğer kardeşi olan Arap'ı hapsetti. Fakat ikisi kaçmaya muvaffak oldular. Mesud Danişmendlilerle ittifak kurarak Melikşah'a karşı savaşa girdi. Bu defa Mesud kazandı. ⁸¹ Mesud Melikşah'ı ele geçirdikten sonra gözüne mil çektirip kör yaptırdı. Melikşah'ın gözlerine mil çektirilmesine rağmen biraz görebildiğini öğrenince onu boğdurtarak öldürttü.⁸² Bizans Prensesi Anna Komnena kendi eseri *Alexiad*'da bu olayı şöyle anlatmaktadır.

“Bunlar, Sultan Şahinşah⁸³'ı yakaladılar ve kör ettiler; [hatta] bunu yapacak araçları gereçleri bulunmadığından, Şahinşah'a İmparatorun armağan ettiği uzun şamdanı bu iş için kullandılar. Bu olayda, ışık verici aracın, karanlık ve görmezlik getirici olması

görülebilecek hanedan mensuplarının idamlarında, eğer öldürtme belli ise onların çoğu boğdurmaktır. Fakat Osmanlılar dışında bir istisna ile rastlayabiliriz. Kırım'ın Sahip Giray Han, hanlığı kaybettikten sonra oğlu Gazi Giray ile birlikte kılıç ile öldürüldü. O zaman başka yerlerde kalan diğer üç oğlu Adil Giray, Hacı Giray ve Selamet Giray ise boğdurularak öldürüldü. Özalp Gökbilgin, *Tarih i Sahib Giray Han*, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Erzurum 1973 s. 403, 407.

⁷⁷ Haldun Eroğlu, *Osmanlı Devletinde Şehzade Kurumu*, Akçağ yayınları, Ankara 2004, s. 198.

⁷⁸ Köprülü, a.g.m. s. 5.

⁷⁹ Mehmet Suat Bal, “Türkiye Selçuklu Devleti'nde Kardeş Katli”, *Selçuklu Siyasi Tarihi I.Uluslararası Selçuklu Sempozyum Bildirileri (27-30 Eylül 2010)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014, s. 336,337.

⁸⁰ Feda Şamil Arık'a göre kardeşidir. Feda Şamil Arık, “Türkiye Selçuklu Devleti'nde Siyâseten Katl (1075-1243)”, *Belleten*, sayı 236 (Nisan 1999), s. 81.

⁸¹ Bal, a.g.m. s. 338, 339.

⁸² John Freely, *Storm on Horseback*, I.B. Tauris, London, New York 2008, s. 35.

⁸³ Melikşah'ı ifade etmektedir. bkz. Muharrem Kesik, “Melikşah”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 2004, c.29, s. 58-59. *Alexiad*'da ise ‘Saisan’ diye geçmektedir. Sultan Mesut ise ‘Masut’ diye geçmektedir. Anna Comnena, *The Alexiad of the Princess Anna Comnena*, çev. Elizabeth A .S. Dawes, Kegan Paul International, London, 1928. s. 407.

durumu gerçekleşti. Sultan yine de belli belirsiz bir ışık seçebiliyordu ve elinden tutulup güdülerek Konya'ya getirildiği zaman, olayı dadısına anlattı; o da bahtsızın kendi karısına bunu anlattı. Böylece haber [Şahinşah'ın tam kör edilmediği haberi] Mesut'un kendisinin kulağına kadar gitti ve onun Barbar ruhunu altüst etti. Bu kişi, öfkeden kabına sığamıyarak, namılı bir Bey olan Elegmon'a, onu [Şahinşah'ı] bir kırışle [yay kırışi ile] boğmasını buyurdu.⁸⁴

II. Kılıç Arslan ise 1155 yılında ortanca kardeşi Devlet'i boğdurtarak öldürmüştü.⁸⁵ Devlet isyan etmemesine rağmen II. Kılıç Arslan tarafından rakip olarak görüldüğünden öldürülmüştü.⁸⁶ Urfalı Mateos bu olayı şöyle ifade etmektedir.

"Sultan'ın⁸⁷ diğer iki oğlu da vardı. Bunların birisi, Sultan olan prensten daha

âlicenap ve güler yüzlü bir şahıstı. O (yani Sultan olan prens) onun buna razı olmadığını zannedip ondan korkuyordu, çünkü o, kendisinden daha güçlü bir adamdı. Bundan dolayı fena düşüncelerin sevgiyle onu bir gece, ziyafet ve sarhoşluk esnasında boğdurttu.⁸⁸

II.Kılıç Arslan son yıllarında, 1186 yılında ülkeyi onbir oğlu arasında bölmüş ve az sonra oğulları arasında iktidar mücadelesi ortaya çıkmış. Kılıç Arslan'ın en büyük oğlu Kutbeddin Melikşah, kardeşi Nureddin Mahmut Sultanşah'tan Kayseri'yi elde edip onu ve onun veziri Hasan'ı öldürmüştü.⁸⁹

Osman Turan'ın anlattığına göre bu katl ilkten planlanmamıştır. Melikşah kendisine ait olan Sivas ve Aksaray bölge arasında sefer yaparken Kayseri'ye de uğrardı. Kardeşi Nureddin Sultanşah'a yardım edecekti, ama babasının veziri İhtiyâreddin Hasan Nureddin'e Melikşah'a inanmasını tavsiye etti. Melikşah son bir seyahatinde Kayseri dışında kardeşi Nureddin ile buluştu. Melikşah orada Nureddin'i öldürdükten sonra şehri kuşatıp aldı. İhtiyâreddin Hasan'ı da parçalatarak cesedini sokaklarda bıraktırmış.⁹⁰

⁸⁴ Anna Komnena, *Alexiad*, çev. Bilge Umar, İnkılap Kitapevi, İstanbul 1996, s. 500,501.

⁸⁵ Arık, *a.g.m.* s. 81. Claude Cahen, *Pre-Ottoman Turkey*, çev. J. Jones Williams, Sidbwick and Jackson Limited, London 1968, s. 100. Fakat Cahen öldürülen Kılıç Arslan'ın kardeşinin isminden belirtmedi.

⁸⁶ Bal, *a.g.m.* s. 338.

⁸⁷ II. Kılıç Arslan'ın babası Mesut'tur.

⁸⁸ Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayı-nâmesi (952-1136)*, çev.Hrant D. Andreasyan, notlar (Edouard Dulaurer), Türk Tarih Kurumu, Ankara 1987, s. 313.

⁸⁹ Cahen, *Pre Ottman Turkey*, çev. J. Jones Williams, Sidbwick and Jackson Limited, London 1968. s. 115. Cahen, *The Formation of Turkey*, çev.ed. P.M. Holt, Longman, Harlow, London 2001,s.42. Fakat İbn Bibi bu olaydan bahsetmemektedir.

⁹⁰ Osman Turan, *Selçuklar zamanında Türkiye*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2011, s. 253.

Kııacası Kutbeddin'in kardeş katli, vezir Hasan'ın onun iyi niyetini yanlış anlamasından ve onu kışkırttığından dolayı gerçekleştirilmiş diyebiliriz. Kardeşı ve vezirin kendisine zarar vereceğini fark eden Melikşah, kardeşı ve veziri öldürtüp Kayseri'yi elde etmiş. İhtiyareddin Hasan, hükümdarına Melikşah'a karşı tavsiye ettiğinden dolayı acımasızca intikam almış.

Kılıç Arslan'ın diğerk oğlu Ruknuddin Süleymanşah ise 1204 yılında Ankara'yı elde edip Bizans ile ittifak kurduğı için suçlanan kardeşı Muhuddin Mesudşah'ı öldürttü.⁹¹ Mesud ise kendisine uçlarda bir kale verilmesi karşılığında Ankara'yı teslim etmiş. Fakat kaleye giderken Ruknuddin Süleymanşah eşkıyaya benzer askerle kardeşini ve yeğenlerini öldürttü.⁹²

İbn el Esîr bu olay şöyle ifade etmektedir.

“Malatya ile Konya arasındaki Anadolu topraklarının hâkimi olan Sultan Rükneddin Süleyman b. Kılıç Arslan b. Mesûd b. Kılıç Arslan b. Süleyman b. Kutalmış bu sene 6 zilkâde (6 Temmuz 1204) günü öldü. Kulunç hastalığına yakalanan sultan yedi gün hasta yattıktan sonra öldü. Hastalanmadan beş gün önce Ankara hâkimi olan kardeşine ihanet etmişti. Ankara müstâhkem bir şehirdi. Buraya hâkim olan kardeşi Rükneddin'e düşmandı. Rükneddin onu birkaç sene muhasara etti. Kardeşinin durumu zayıfladı, yanındaki erzak azaldı. Bu yüzden alacağı bazı yerlere karşılık Ankara'yı teslim etmeğe razı oldu. Rükneddin ülkesindeki bir kaleyi Ankara'ya karşılık ona verecekti. Sözünde duracağına dair de yemin etti. Bunun üzerine kardeşi Ankara'dan inerek şehri ona teslim etti. İki oğlu da yanındaydı. Rükneddin kardeşini yakalamak üzere adam görevlendirdi. Çocukları ile birlikte yakalayıp kardeşini öldürdü. Bu hadisenin üzerinden beş gün geçmemişti ki, Rükneddin kulunç hastalığına yakalanıp öldü.”⁹³

İbn el Esîr'ın ifadesine göre Ruknuddin'in ani hastalığı ve ölümü, söz verip tutmaması ve kardeş katli uygulaması karşılığında ceza gibi gösterilmektedir. Zira kardeş katli uyguladıktan sadece beş gün sonra hastalığa yakalanıp öldüğünü ifadesinin başı ve sonunda iki defa vurguladı.

⁹¹ Freely, *Storm on Horseback*, I.B. Tauris, London, New York 2008, s. 57, Cahen, *Pre-Ottoman Turkey*, çev. J. Jones Williams, Sidbwick and Jackson Limited, London 1968, s. 115, *The Formation of Turkey*, çev. ed. P.M. Holt, Longman, Harlow, London 2001, s. 42. Freely ve Cahen'e göre Mesut Süleyman'a karşı Bizanslılarla ittifak kurmaya çalıştığından öldürülmüş. Fakat Arık'a göre Ruknuddin Süleymanşah, Anadolu'yu birleştirmek için çekirdek bölgesi olan Mahmud Sultanşah'ın toprağını elde etmek için, demek ki stratejik nedenle kardeşini öldürtmüş. Arık, *a.g.m.* 85.

⁹² Bal, *a.g.m.* s. 340.

⁹³ İbnü'l esir, *İslam tarihi, El-Kâmil Fi't-Tarih Tercümesi*, çev. Ahmet Ağırakça, Abdülkerim Özaydın, Bahar Yayınları, İstanbul 1987. c.12, s. 166.

1238 yılında II. Gıyaseddin Keyhüsrev önce üvey annesi Melike-i Adiliyye⁹⁴'yi boğdurarak öldürtmüştü. Üvey kardeşleri olan Rukneddin ve İzzeddin'i ise Ankara'daki kalesine hapsedti. Gıyaseddin Keyhüsrev'in üç oğlu dünyaya gelip verasetleri sağlamlaştırlınca Gıyaseddin Keyhüsrev üvey kardeşlerini de öldürttü.⁹⁵ Gıyaseddin Keyhüsrev'in veziri olan Köpek emri yerine getirmişti.

Melike-i Adilliye ve iki meliklerin katli hakkında İbn Bibi'nin bakışı pek tesellidir. O Melike-i Adilliye'nin ölümü ile karşılaşmadan önce son duasını eden ve sakin davranışını kaleme almıştır.⁹⁶ Onun teselli bakışı Gıyaseddin Keyhüsrev'in kardeş katlini kaleme alırken daha belli olmuştur. İbn Bibi'nin ifadesine bakacağız.

“Melikleri Borgulu'ya götürdüler. Oranın kalesine hapsedtiler. Onlar, Sultan Gıyaseddin'in, Berduliye adlı karısından Sultan İzzeddin Keykavus'un; Rum cariyesinden Sultan Rukneddin Kılıç Arslan'ın ve Gürcü prensesinden Alaaddin Keykubad'ın doğmasına ve Sultan'ın İzzeddin Keykavus'un atabeğliğine üstadüddar Armağanşah'ı tayin etmesine kadar orada kaldılar. Armağan şah, iş başına geçince Sultan, ona kardeşlerinin öldürülmesi görevini verdi. Fakat iyi işleriyle tanınan ve dürüst bir kişiliğe sahip olan Armağanşah, onları öldürme görevini yerine getirmedi. Bazılarına göre o, onların yerine iki köle (gulam) öldürerek, Sultan'ı o konuda ikna etti. Bazıları da onun onları öldürdüğünü söylerler. Velhasıl, onların Mübarizeddin Armağanşah tarafından öldürüldükleri kesinlik kazanmadı.”⁹⁷

Sultan Gıyaseddin Armağanşah'ı oğlunun atabeğine tayin etti. Aynı anda kardeşlerini kaldırma görevi de verdi. Siyasi bakış açısında Armağanşah Gıyaseddin'in emrettiği gibi onun kardeşlerini öldürmeli idi. Zira sultan'ın kardeşleri sultan'ın iktidar gücüne, daha sonra kendi talebesi olan sultan'ın oğlunun iktidar gücüne tehdit konusu olabilir. Fakat o sultanın kardeşlerini öldürmeyip hükümdarı kandırdı. İbn Bibi onun iyi ve dürüst adam olduğundan böyle iş yaptığını yazarak onu savunmuştur. Öte yandan

⁹⁴ Eyyubî hükümdarı Melik Adil'in kızıdır. İsmi ise Gâziye Hatun'dur. Arık, *a.g.m.* s. 87.

⁹⁵ Cahen, *Pre-Ottoman Turkey*, çev. J. Jones Williams, Sidbwick and Jackson Limited, London 1968, s.134. Cahen, *The Formation of Turkey*, çev. ed. P.M. Holt, Longman, Harlow, London 2001, s.66. Freely, *Storm on Horseback*, I.B. Tauris, London, New York 2008, s. 77. Freely bu meselesi Türk tarihinde ilk kardeş katli olarak değerlendirmektedir. Freely, *Storm on Horseback*, I.B. Tauris, London, New York 2008, s.77. Freely de kardeş katli kelimesi belirtme konusunda Ahmet Ağırakça ile hemfikirde olabilir. Ahmet Ağırakça da suçsuz kardeşi siyaset nedeniyle öldürmek açısından Osmanlı hanedanında Yıldırım Bayezid'in kardeşi Yakub katlini ilk kardeş katli olarak sayılmaktadır. Ahmet Ağırakça, “Osmanlılarda Kardeş Katli Meselesine Yeni ve Farklı Bir Yaklaşım”, *Yeni Türkiye*, sayı 31 (Ocak-Şubat 2000), s. 786. Kardeş katli uygulamasında kadın mensupları da öldürülmek, Türk devletlerinde iki kere rastlanır. Biri Mete'nin üvey annesi katlidir. Diğer II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in üvey annesi Melike-i Adiliyye'yi katlidir.

⁹⁶ İbn Bibi, *El-Evâmirü'l-Alâ'iyye fî'l-Umûri'l-Alâ'iyye Selçuknâme*, çev. Mürsel Öztürk, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, c.II, s. 455.

⁹⁷ İbn Bibi, *a.g.e.* c.II, s. 456.

“Bazıları da onun onları öldürdüğünü söylerler. Velhasıl, onların Mübarizeddin Armağanşah tarafından öldürüldükleri kesinlik kazanmadı.” cümleleri ekleyerek bu meseleyi belirsizlik içinde bırakmıştır.

Bu kardeş katlinin sebebi ise Gıyaseddin Keyhüsrev’in babasının küçük oğlu İzzeddin Kılıç Arslan’ın veliahta tayin etmesi idi. İzzeddin Kılıç Arslan Melik Adil’in kızından doğmuştur.⁹⁸ İbn Bibi bunun tayninden böyle bahsetmektedir.

“O sırada Melik Kamil ve Adil’in oğullarına karşı mübarek aklının sayfalarına kin tozu yerleşmiş olan Sultan, daima çaba ve gayretlerini Şam’a saldırmaya, Selahaddin, Adil ve Şirkuh’un oğullarının varlık otlarının hasadını, azap orağıyla biçmeye harcadığından Erzincan’ı Melik Gıyaseddin’e verirken, veliathlığı da Melik Adil’in torunu olan Melik İzzeddin’e verince Sultan’ın eğlence meclisinde konuyla ilgili şu rubaiyi söyledi. Şiir:

İskender’in geleneğini yerleştirip İmparatorluk ayinini kanunlaştırdınca/Bir güneşe (yani doğan çocuğa) şahlık sancağı verdin, Şam (Hem karanlık ve hem de Şam Eyyubileri) için sabah aydınlığı açtın.⁹⁹”

Gıyaseddin Keyhüsrev tahta geçtikten sonra babası tarafından veliahtlığa tayin ettiği üvey kardeşinin varlığından tehdit hissetti. Neticede Veziri Sadeddin Köpek’le birlikte kardeş katlini uyguladı.¹⁰⁰ Bu Anadolu Selçukluları tarihinde gözükten son kardeş katli uygulamasıdır.¹⁰¹

Artık Suriye Selçuklular’ına ve Kirman Selçuklular’ına bakacağız. Suriye Selçuklularının Melik Rıdvan, 1113 yılında Ebu Talib ve Behram adlarındaki iki kardeşini öldürtmüştü. ¹⁰² Onun oğlu Melik Alp Arslan ise 1113-1114 yılında babasının

⁹⁸ Arık, *a.g.m.* s. 87-88. Bal, *a.g.m.* s. 342.

⁹⁹ İbn Bibi, *a.g.e.* c.II, s. 363, 364.

¹⁰⁰ Arık, *a.g.m.* s. 88.

¹⁰¹ Mehmet Akman 1283 yılında Sultan Mesut, kardeşi III. Gıyaseddin Keyhüsrev’i Erzincan’da öldürttüğünü ifade etti. Fakat Gıyaseddin Keyhüsrev ve Mesut kardeşi değildir. Kuzen olduklarından burada bahsetmedim. Akman *a.g.e.* s. 35. bkz. Cahen, *Pre-Ottoman Turkey*, çev. J. Jones Williams, Sidbwick and Jackson Limited, London 1968, s. 294, 295. Turan, *a.g.e.* s. 700-701 arasında soy kütüğü.

¹⁰² Sonra bu cümleler devam ediyor. “Rıdvan’ın hal ve hareketi iyi değildi. Dini inancı zayıf olduğundan işlerinin çoğunda Batınîler’in yardımına sığınır.” Münecimbaşı Ahmed b. Lütfullah, *Camiu’ d-Düvel: Selçuklular Tarihi*, yay. Ali Öngül, İzmir 2000. c.1, s. 230.

Taaf Kealal El Azhari aşağıdaki eseri *The Saljuq of Syria*’da Melik Rıdvan’ın oğlu, Melik Alp Arslan’ın kardeş katlinden bahsediyor. Fakat onun kardeş katlinden bahsetmemektir.

komutanları tarafından iktidar mücadelesi aracı olarak kullanılmak ihtimalini önlemek için Melikşah ve Mübarekşah adlarındaki iki kardeşini öldürdü.¹⁰³

Kirman Selçuklularında 1170 yılında Sultan Tuğrulşah vefat edince dört oğlundan en küçüğü, Behramşah, saray hocalarından Müeyyedüddin Reyhan'ın yardımıyla tahta geçti. Ağabeyleri onu tanımayınca mücadeleye girdiler. Bu arada Behramşah ağabeyi Türkanşah'ı öldürtmüştü.¹⁰⁴

Ancak Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah Kirman Selçuklu hanedan mensupları arasında iktidar mücadelesi biraz farklı şekilde ifade etmektedir. Ona göre Behramşah'ın diğer ağabeyisi Arslanşah, Terkenşah'ı öldürmüştü.

“Tuğrulşah, geride dört çocuk bıraktı. Bunlar: Arslanşah, Behramşah, Turanşah ve Terkenşah'dır. Tuğrulşah'ın ölümünden sonra 559 (h.565/1169/1170) yılında çocuklarının en büyüğü olan Arslanşah b. Tuğrulşah b. Muhammed b. Arslanşah b. Kirmanşah b. Kavurt, hükümdarlığa geçti. Kardeşi Behramşah onunla savaştı. Fakat mağlup oldu ve Horasan hâkimi Müeyyed Ayaba'nın yanına giderek ondan kardeşi Arslanşah'a karşı yardım istedi. Müeyyed Ayaba, ona asker vermek suretiyle yardım etti. Behramşah, bu askerlerle Kirman'a gidip kardeşiyle savaştı ve onu yendi. Bunun üzerine Arslanşah, İsfahan'a kaçtı ve kardeşine karşı atabeg İldeniz'den yardım istedi. İldeniz, onunla asker gönderdi. Arslanşah bu askerle gidip Kirman'ı kardeşi Behramşah'dan geri aldı. Behramşah ise yardım istemek üzere Müeyyed'e döndü ve onun yanında kaldı. Tam bu sırada kardeşi Arslanşah, 564 (h.571/1175/1176) yılında vücudunda su toplanma (İstiska=siroz) hastalığına yakalanarak öldü. O, küçük kardeşi Terkenşah'ı suçsuz yere öldürmüştü. Çok geçmeden kendisi de öldü.¹⁰⁵”

Müneccimbaşı Ahmed Terkenşah'ın ölümü çok kısa ifade etmektedir. O Arslanşah ve Behramşah arasındaki iktidar mücadelesini Terkanşah'ın katlinden daha çok önemsiyor. *“Kardeş katlinden sonra kendisi de hastalığa yakalanarak öldü”* ifadesi Rükneddin Süleymanşah'ın kardeşi Mesudşah'ı katliyle benzerdir. Zira ikisi de hastalık ve ölümü, kardeş katline karşı gelen ceza gibi göstermektedir.

Arslanşah'ın ölümünden sonra tahta geçen Behramşah da diğer kardeşiyle iktidar mücadelesi devam etti. Bu mücadele neticede kendi ölümüne sebep oldu.

¹⁰³ Taaf Kamal El-Azhari, *The Saljuq of Syria*, Schwarz, Berlin 1997, s. 140. Kardeşi Melikşah ise Melik Alp Arslan'ın öz kardeşi, Mübarekşah ise üvey kardeşi idi.

¹⁰⁴ Faruk Sümer, “Selçuklular”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2009, c. 36, s. 378.

¹⁰⁵ Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah, *Camii'd-Düvel: Selçuklular Tarihi*, I, yay. Ali Öngül, İzmir 2000, s. 208,209.

Müneccimbaşı Ahmed'in ifadesine göre Behramşah, kardeşi Turanşah ile savaşırken nereden geldiği bilinmeyen oktan öldürülmüş.

“566 (h.572/1176-1177) yılı olunca Behramşah 'a karşı kardeşi Turanşah ayaklandı. İki kardeş savaştılar. Turanşah, Pehlivân Muhammed b. İldeniz'den yardım istemişti. Pehlivân, ona asker vermek suretiyle yardım etti. Turanşah, kardeşi Behramşah ile savaştı. Behramşah'a savaş esnasında nereden geldiği bilinmeyen bir ok isabet etti ve 566 (h. 572/1176-1177) yılında öldü.106”

Anadolu Beyliklerinde de birçok kardeş katli meselesine rastlanmaktadır. Danişmendoğulları Beyliğinde Muhammed Bey tahta geçişinde kardeşi Yağban'ı öldürttü. Diğer kardeşi Aynüd-devle ise isyan etti. Sonra Aynüd-devle kaçıp Edessa'da barınak bulmak zorunda kaldı.¹⁰⁷ Fakat Müneccimbaşı Ahmed b. Lutfullah bunun için diğer tarihçilerden farklı bahsederek anlatmaktadır.¹⁰⁸

Candaroğulları Beyliğinde Celaleddin Bayezid küçük oğlu İskender'i tahta bırakmak istedi. Babasının niyetini anlayan büyük oğlu Süleyman, İskender'i öldürdü. Kardeş katli meselesi daha geniş aile trajedisine dönüştü. Celaleddin Bayezid hem Süleyman'ın çocuklarını ve hem de bu işte rolü olduğu anlaşılan kendi kızını da öldürttü.¹⁰⁹ Süleyman ise Osmanlılar'a sığındı. Osmanlılar ve Candaroğulları arasındaki barış sona erdi. Sultan I. Murad Osmanlı ordusunu göndererek Süleyman'a yardım etmiş. Baba ve oğul Kastamonu'da savaştı. Celaleddin Bayezid kaybedip Sinop'a çekildi. Süleyman Kastamonu'da kendisine hükümdarlık ilan etti. Böylece Candaroğulları ikiye bölündü.¹¹⁰

¹⁰⁶ Müneccimbaşı Ahmed b. Lutfullah, *Camiu'd-Düvel: Selçuklular Tarihi c.I*, yay. Ali Öngül, İzmir 2000, c.I, s. 210.

¹⁰⁷ Akman, a.g.e. s. 35. Cahen, *Pre-Ottoman Turkey*, çev. J. Jones Williams, Sidbwick and Jackson Limited, London 1968, s. 95. Aynüd devle Edessa Komtesi Joscelin'e sığındı, Cahen, *The Formation of Turkey*, çev. ed. P.M. Holt, Longman, Harlow, London 2001, s. 20.

¹⁰⁸ “Melik Gazi Muhammed, öldüğünde İbn'ül-Esîr'e göre, yerine kardeşi Yağ Arslan b. Gümüştekin b. Dânişmend Taylû (Tablû) et-Türkmenî geçti. Cenâbi'ye göre, yerine oğlu Yağbasan b. Melik Gazi Muhammed b. Melik Dânişmend Ahmed geçti. Müneccimbaşı Ahmed b. Lutfullah, *Camiu'd-Düvel: Selçuklular Tarihi*, II, yay. Ali Öngül, İzmir 2001. s. 155.

¹⁰⁹ *Bezm u rezm* ve İslam Ansiklopedisi Celaleddin Bayezit Bey'in hem kendi kızı ve torunlarını öldürtmesinden bahsetmektedir. Yaşar Yücel, “Candaroğulları”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1993. c.7, s. 147. Fakat diğer kaynaklara göre Celaleddin Beyazit Bey, oğlu Süleyman'ın biri kız, diğeri erkek, iki torununu öldürtmüş diye geçmektedir. Kendi kızının öldürtmesinden bahsetmemektedir. Yaşar Yücel, Ali Sevim, *Türkiye Tarihi:Fetih, Selçuklu ve Beylikler dönemi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1989, s. 255. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1984, s. 126.

¹¹⁰ Yücel, a.g.m. s. 147.

Bezm u rezm bu olayı şöyle anlatmaktadır.

“Ondan önce Süleyman Paşa, kardeşi İskender’i ülkede fitne ve fesat çıkardığı için katletmişti. Babasının ise İskender’e karşı aşırı sevgisi vardı. Onun üzerine Süleyman Paşa’nın kızını, oğlunu, kendi kızı olan kız kardeşini İskender’in kanının karşılığı olarak öldürmüştü. O yüzden Süleyman Paşa babasına başkaldırmış ve Osmanoğlu’na sığınmıştı,¹¹¹”

Aydınoğulları Beyliğinde Hamza Bey, kardeşi Cüneyd ve Bayezid ve bunların tüm aile mensuplarını öldürttü.¹¹² Karamanoğulları Beyliğinde, Halil Bey kardeşi Yahşi Bey ile taht mücadelesi etti. Muhtemelen bu sırada Yahşi Bey öldürülmüştür.¹¹³ Karaman Beyliğinin Şemşeddin Bey ise, tahta gözü olan kardeşi Karaman Bey tarafından zehirlenerek öldürüldü.¹¹⁴ Alaiye Beyliğinde Lütfi Bey, kardeşi Karaman Bey’i öldürüp Beyliği elde etti.¹¹⁵

Dulkadiroğulları Beyliğinde 1465 yılında Melik Arslan Bey suikastçi tarafından öldürüldü. Memlükler kardeşi Şah Budak’ı Dulkadır Beyi olarak tayin etti. Fakat Şah Budak Melik Arslan’ın ölümünden sorumlu olduğundan dolayı Dulkadırlılar Şah Budak’ı hükümdar olarak kabul etmeyip Osmanlılara başvurdu. Şah Budak Mısır’a kaçtı.¹¹⁶ Osmanlılar ölen Melik Arslan Bey’in diğer kardeşi olan Şehsüvar’ı Dulkadır Beyi olarak tayin ettiler. Fakat Şehsüvar Bey Memlüklerle savaşıp mağlup oldu. Kahire’ye gönderilip öldürüldü. Şah Budak ikinci defa beyliği elde etti, fakat Osmanlının desteklediği diğer kardeşi Alaüddevle onu ortadan kaldırdı.¹¹⁷

¹¹¹ Aziz.B. Erdeşir-i Esterâbâdi, çev. Mürsel Öztürk, *Bezm u Rezm*, Ankara 2014, s. 373.

¹¹² Akman, *a.g.e.* s. 35. Fakat İslam Ansiklopedisine göre Hamza Bey Cüneyt Bey’in kardeşi değildir. II. Murad’ın devlet adamlarından biridir. Ona göre II.Murad, Anadolu Beylerbeyisi Hamza Bey’i gönderip Aydınoğulları Beyliğinin hükümdarı, Cüneyt Bey’i yakalatıp ailece idam ettirdi. Erdoğan Merçil, “Aydınoğulları”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1991, c.4, s. 241. Ayrıca Hamza Bey, Cüneyt Bey tarafından öldürülen Bayezit Paşa’nın kardeşi idi. Cüneyt’in kardeşinin ismi de Bayezit idi. Yücel, Sevim. *a.g.e.* s. 277, 278. Ondan dolayı hata olmuş olabilir.

¹¹³ Faruk Sümer, “Karamanoğulları”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2001, c. 24, s. 457. Fakat İsmail Hakkı Uzunçarşılı bu olaydan bahsetmemektedir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.* s. 10.

¹¹⁴ Akman, *a.g.e.* s. 35. Sevim, Yücel, *a.g.e.* s. 317,318. Fakat İslam Ansiklopedisi’nde bu olaydan bahsetmemektedir. Sümer, “Karamanoğulları”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2001, c. 24, s. 457.

¹¹⁵ Akman, *a.g.e.* s. 36. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, bu olayın arkasında Karamanoğlu İbrahim Bey’in olmasını ifade etmektedir. Uzunçarşılı, *a.g.e.* s. 93. Fakat İslam Ansiklopedisi Karamandan bahsetmemektedir. Erdoğan Merçil, “Alaiye Beyliği”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1989, c.2. s. 332,333.

¹¹⁶ Akman *a.g.e.* s. 36, Yücel, Sevim. *a.g.e.* s. 417. Refet Yınanç, “Dulkadiroğulları”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1994, c.9, s. 555.

¹¹⁷ Uzunçarşılı, *a.g.e.* s. 172,173.

1.2. Osmanlı’larda Kardeş Katli Meselesi

1.2.1. I. Murad Dönemi Kardeş Katli Meselesi¹¹⁸

Osmanlı İmparatorluğu’nun ikinci hükümdarı olan Orhan Gazi’nin ölümünde Murad, İbrahim, Halil adlı üç oğlu hayattaydılar. Halil o zaman onaltı yaşında, Eskişehir’de, İbrahim ise altı yaşında, İznik’teydi.¹¹⁹ İkisi de Murad’ın üvey kardeşi idiler. İbrahim’in annesi Bizans İmparatoru III. Andronikos’un kızı Asporça Hatun idi. Halil’in annesi ise diğer Bizans İmparatoru VI. John Kantakuzenus’un kızı Teodora Hatun idi.¹²⁰ Halil ve İbrahim’in adamları Eretna ve Karaman beyliğinin destekleri ile¹²¹ onları tahta geçirmek için harekete geçtiler.¹²² İki şehzade I. Murad’la taht mücadelesine girişip öldürüldü. Halil İnalçık I. Murad’ın taht mücadelesinde başarılı olmasının nedenini şöyle yorumlamıştır, hükümdarın en büyük oğlunun uc bölgesine tayin edilip en çok kuvvet ve askeri tecrübesine sahip olmasındandır.¹²³

Çoğu tarihçiler onların saltanat mücadelelerini ve öldürülmelerini kaleme almamıştır.¹²⁴ Sadece Ahmedî, kendi eseri *İskendername*’de I. Murad’ın padişahlığı anlatırken şöyle basit şekilde anlatmaktadır.

“Oldılar yağı ana kardaşları
Kamunun bitdi elinde işleri¹²⁵”

¹¹⁸ Bakışlara göre ilk kardeş katli belirtmekte farklılık vardır. Eğer kardeş’in sınırı akrabaya kadar genişletirsek Osmanlılarda ilk kardeş katli Osman Bey’in amcası Dündar’ı katli olmaktadır. Kardeşin sınırı öz veya üvey kardeşi olarak sınırlayınca ilk kardeş katli Murad’ın kardeşi Halil ve İbrahim’i katli olmaktadır. Eğer kardeş katli, sadece hünkarın kardeş olduğundan haklı prosedürsüz masum biri öldürmek diye belirtince ilk kardeş katli Bayezid’in Yakub katli’ni olmaktadır. Biz ileride olacak Kore devletlerinde kardeş katli meselelerle karşılaştırma için ikinci bakışını kabul etmekteyiz.

¹¹⁹ Halil İnalçık, “Murad I”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2006, c.31, s. 156. İnalçık, Şehzade Halil ve İbrahim’in nerede valilik yaptıklarını belirtmedi. Sadece onların İznik ve Eskişehir’de olduklarını belirtti.

¹²⁰ M. Çağatay Uluçay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1980, s. 4-5.

¹²¹ Caroline Finkel’e göre Bizans İmparatoru, V. İoannes, Halil’i kendi kızı İrene ile evlendirmiş. Çünkü Halil’in annesi Theodora Hatun, kendi karısı Helene’nin kız kardeşi idi. Demek ki Halil ve İrene birbirine kuzeler idi. Ayrıca Osmanlı hanedanında bütün oğulları eşit veraset hakkına sahip olduklarından V. İoannes bu evlilik Osmanlı ve Bizans toprakların birleşmesi sayılabileceğini ummuştur. Caroline Finkel, *Osman’s Dream*, Basic Books, New York 2007, s. 17.

¹²² İnalçık, “Murad I”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2006, c.31, s.156.

¹²³ İnalçık, “Osmanlılar’da saltanat veraseti usûlü ve Türk hakimiyet telâkkisiyle ilgisi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, c. 14, sayı 1 (1959), s. 88.

¹²⁴ Caroline Finkel’de bu noktayı belirtmektedir. Halil ve İbrahim’in katli gerçekleştirirse tarihçi tarafından geçiştirilmiştir. Ancak Bayezid’in kardeşi Yakub katli kaleme alınmıştır. O yüzden Finkel Bayezid’in Yakub katlini ihbar edilen ilk kardeş katli olarak ifade etmektedir. Finkel, *a.g.e.* s. 21, 39.

¹²⁵ Ahmedî, *İskendername’den Seçmeler*, haz. Yaşar Akdoğan, Kültür Bakanlığı, Ankara 2000, s. 284.

Bu cümlelerin tercümesi ise şöyledir.

“*Kardeşleri ona düşman oldular; (bundan dolayı) hepsinin işi onun elinde bitti. (hepsini katletti.)*”¹²⁶

Ahmedî katledilen kardeşlerin isimlerini bile kaleme almamıştır. Ahmedî *İskendername*’de I.Murad ve I. Bayezid’in padişahlıklarından bahsetmektedir. Ancak sadece I. Murad’ın kardeş katlinden bahsetmektedir. I. Bayezid’in kardeşi Yakub katlinden bahsetmemektedir. Aşağıda göreceğimiz gibi Enverî, Oruç Bey, Solakzâde tam tersi yazmışlardır. Onlar I. Murad’ın kardeş katlinden bahsetmediler. Ancak I.Bayezid’in kardeşi Yakub katli detaylı şekilde anlatmışlardır.

1.2.2. I. Bayezid Dönemi Kardeşi Katli Meselesi (1389)¹²⁷

1389 yılında Kosova Muharebesinde zafer kazandıktan sonra I.Murad, Sırp Miloş Obreviç tarafından öldürüldü. Sultanın iki oğlu Bayezid ve Yakub babaları ile birlikte Kosova seferine katılmışlar. Bayezid Yakub’dan daha büyüktü.¹²⁸ Sultanın ölümünden sonra Bayezid’i tutan devlet adamları Yakub’u hile ile çağırdılar. Yakub ise babasının ölümünden haberdar olmadığından çağırıldığı yere gelip öldürüldü.¹²⁹

Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman’da Yakub Çelebi’nin ölümü kısaca şöyle anlatılmaktadır.

“Çünkü Gâzî Murad anda şehîd oldu, rahmetullahi aley rahmeten vâsi’aten andan ol beğler ol hâli bilüp tanışuk itdiler. Âkıbet Ya ‘kub Çelebi’yi getürdiler. «Gel baban ister» diyü. Cünküm geldi, tutup kaydın gördiler.¹³⁰”

Bu ifade kısa olmasına rağmen Bayezid’in kardeşi Yakub’un katli meselesinde önemli faktör olarak görülüyor. Yakub’ın katlinden önce beyler arasında anlaşma

¹²⁶ Ahmedî, *a.g.e.* s. 284.

¹²⁷ Ahmet Ağırakça Bostanzâde Yahya Efendi’nin ifadesi-Bu kötü geleneğin başlatıcı Yıldırım Bayezid olmuş, kardeşi Yakub Çelebi’yi boğdurmuştur. Yüce Allah Onu affetsin- getirerek Bayezid kardeş katli uygulamasının ilk başlatıcı ve uygulayıcı olarak görmektedir. Çünkü Yakub suç işlemeyen, mahkeme edilmeden, tamamen geleneğe ve saltanat anlayışına göre öldürüldü. Ahmet Ağırakça, “Osmanlılarda Kardeş Katli Meselesine Yeni ve Farklı Bir Yaklaşım”, *Yeni Türkiye*, sayı 31 (Ocak-Şubat 2000), s. 786. .

¹²⁸ İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1971, c.1, s. 83.

¹²⁹ Danişmend, *a.g.e.* c.1, s. 83.

¹³⁰ *Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman*, haz. Nihat Azamat, Marmara Üniversitesi Fen-edebiyat Fakültesi, İstanbul 1992, s. 29.

olduğunu, beyler hile ile Yakub'u çağırdığını belirtti. Fakat I. Murad'ın ölümünden sonra tahta geçen Bayezid'in isminden bahsedilmemektedir.

Enverî ise daha uzun ve detayca anlatıyor. ,

“Şah üzre anda çadır kurdular./Ağlaşurlar şâhı öyle gördüler./Şâhun iki oğlu varıdı ferîd/Birisi Ya 'kub, biri Bâyezîd/Nâgehân şâh göz açup aklın derer/Müslümanlar hâli n'oldu der sorar/Dediler sındı adû dutuldu Lâz/İşidüp anı kılur Hakk'a niyâz/Dedi sana şükr yüz bin yâ İlâh/Bâyezîd'i beğ kılun der etdi âh/Yedi yüz doksan iki olmuşdu sâl/Eyledi Gâzî Hudâvend intikâl/Kıgrup Ya 'kub u kıldılar helâk/Bâyezîd oldu beğ, oldu hasma bâk/Laz'ı cümle banı yetmiş bin eri/Kırdılar komadılar birin diri/Bir çeriye anda kurban etdiler/Ol yeri feth eyleyüben gitdiler¹³¹”

Enverî ise Bayezid'in ismini belirtti. I. Murad'ın vefatından önce kısacık bilinçli olduğunu, varisi olarak Bayezid'i seçtiğini belirtti. Sonra Yakub'un katli ve Bayezid'in cülusuna geçmektedir. Enverî'nin ifadesinde beylerin Yakub'u hile ile çağırma ifadesi yoktur.

Oruç Bey de ifadesinde Bayezid'in cülusu ve Yakub Çelebi'nin katline de beylerin anlaştığını belirtmektedir.

“Murâd Han Gâzi çün Hak emrine vardı nevvera 'llâhu ta 'âlâ kabrahû Ol dem begler dahı bir yere gelüp ol aralıkda iffîfâk itdiler. Sultân Bâyezîd'i atası yerine revâ görüp pâdişâh eylediler. Ya 'kub Çelebi'ye haber gönderdiler gel seni babañ ister diyü. Getürdüp çadır içinde kaydını gördiler. Hak emrine ulaşırdılar. Sultân Bâyezîd'i pâdişâh kılup, girü ceng ü harbe başladılar.¹³²”

Oruç Bey'in ifadesinde varis konusuna ait I. Murad'ın niyeti gösterilmemektedir. Beylerin Yakub'u hile ile çağırıp öldürttüğünü ve Bayezid'in cülusunu göstermektedir.

Solakzâde ise şöyle anlatmaktadır.

“Hâsılı kelâm, İslâm pâdişâhı olan Sultan Murad'a bu hal vâki' olunca, yakınında hazır bulunan hizmetçiler derhal koltuğuna girip Otağ-ı hümayûnuna götürdüler. Otağ-ı hümayûnda bir ara kendisine gelen pâdişâh, önceki usûl üzere, Müslümanların işlerinin ve maslahatlarının halli ve din-i mübinin güç kazanması için düşman ardına at koşturmuş olan seçkin şehzâde Yıldırım Bâyezid Han'ı yanına istedi. Geldiğinde

¹³¹ Enverî, *Düstûrnâme-i Enverî*, haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2012, s. 29-30.

¹³² Oruç b. Adil, *Oruç Beğ Tarihi*, haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2007, s. 30.

kendisine pek çok nasihât ettikten sonra, devletin tahtına cülûs vasiyyet ederek, o anda şehâdet ile dâr-ı bekaya rihlet ile cennet-i âlâyı mekân eylemişlerdir.

İslâm askeri bu mâtem ile gamlanarak, yakalarını parça parça eylediler. Göz yaşları ile figân eyleyip, “İnnallahe” avâzesini dillerine bağladılar. Sonra hep birlikte topluca yeni pâdişâha biat ve cülûs-ı hümayûnlarını kutladılar. Daha sonra Şehzâde Yâkub Çelebî, firâr eden düşmanları kovmakla uğraşırken, bu vak’adan henüz haberdar olmamış idi. Umerâ-yı devlet ve erkân-ı saltanat “fitne, katilden daha şiddetlidir” mef’hûmunu düşünerek, daha önce Savcı Bey’den sudur eden küstahlıktan da mütenebbih bulundukları için, şu sırada bilhassa Yâkub Çelebî’nin maiyetinde fazla sayıda asker olması ihtimâlini ve bir fitne zuhur ederse sonra def’i çok müşkil olur deyip, şehzâde dönüp gelmekte iken, “Gel seni baban ister” dediler. Otağın arka kapısından içeri alıp, hemen şehâdet şerbetini içirdiler ve böylece dünyâ gamını unutturdular. Mes’ûd şehzâdenin tabutunu, şehid Sultan Murad tabutu ile birlikte Bursa’ya gönderdiler. Şehidler Kaplıca yakınında Sultan Murad’ın bina buyurdıkları câmi’-i şerîf civârında defnolundular. Şehid oldukları Kosova sahrâsında dahi dört duvar üzerine bir kubbe binâ olundu.¹³³”

Solakzâde’nin ifadesi Bayezid’in kardeşi Yakub katline hem hak veriyor hem de en detaylı bilgi sağlıyor. I. Murad ölmeden önce kısa bir süre için bilinci yerine geldi. Önceki usûl üzere oğlu Bayezid’i yanına çağırıp varisi yaptı. Vasiyyeti de bıraktı. Solakzâde Yakub’un katli üzerine Savcı’nın örneği kullanarak beyler arasında anlaşmasının sebebini de belirtti. Ölümünden sonra cesedinin Bursa’ya gönderildiği de anlatılmaktadır.

Şu ana kadar I. Bayezid’in kardeşi Yakub’un katli hakkında dört eserde-Anonim *Tevârih Âl-i Osman*, Enverî, Oruç Bey, Solakzâde- bu konuyla ilgili ifade gördük. O ifadelerin bazı noktalarında farklılıklar bulunuyor. Bayezid’in tahta geçişi kimin niyetidir? Anonim *Tevârih-i Âl-i Osman* ve Oruç Bey’e göre beyler, demek ki devlet adamları arasında anlaşılmasının sonucudur. Fakat Enverî ve Solakzâde’ye göre I. Murad ölmeden önce kısa süre için bilinçli olduğunda tahtını Bayezid’e bırakacağının niyetini belirtmiş. Devlet adamları onun vasiyetini takip ederek Bayezid’i tahta çıkarmış.

Enverî ve Solakzâde ifadeleri arasında da küçük farklılıklar bulunuyor. Enverî kardeş katli meselesini sade şekilde anlattı. Solakzâde ise kardeş katlinin gerekçelerini vurgulamaya çalıştı. Solakzâde kardeş katlinin sebebi olarak ‘fitneyi önlemek için’ nedeni

¹³³ Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebi, *Solak-zâde Tarihi*, haz. Vahid Çabuk, Kültür Bakanlığı, Ankara 1989, c.1, s. 68-69.

sundu. Seferde Sultan Murad ölmüş, askerler ise iki şehzade arasında kimi tutacaklarını belli olmadığı bir halde kalmışlar. Duruma göre Solakzâde'nin sunduğu sebep haklı görünüyor.

Solakzâde Bayezid'e meşruiyetini kazandırmaya da dikkat ediyor. Enverî, Sultan'ın niyetine göre Bayezid'in Sultan'ın varisi olduğunu, sonuç olarak Yakub'un bertaraf edildiğini basit olarak anlatmaktadır. Fakat Solazade ise Sultan Murad'ın *önceki usûl üzere* Şehzade Bayezid'in yanında olmasını istemesi, Bayezid'in cülûsunu vasiyyet etmesi, Murad'ın ölümünden sonra hepsinin Bayezid'in cülûsunu kutladıklarını ifade ederek Bayezid'in cülûsuna resmiyetini eklemiştir.

Ahmet Ağırakça bu olayı mahkemesiz, hiç bir hukuki işlem geçmeden suçsuz kardeş katletmek diye değerlendirdi. Bostanzâde Yahya Efendi'nin *“Bu kötü geleneğin başlatıcısı Yıldırım Bayezid olmuş, kardeş Yakup Çelebi'yi boğdurmuştur. Yüce Allah onu affetsin”* ifadelerini kullanarak bu olayı Osmanlıda ilk kardeş katli olarak sundu.¹³⁴

1.2.3. Fetret Devri (1402-1413)

I. Bayezid 1402 yılında Ankara Savaşı'nda Timur tarafından mağlup oldu. Sonuç olarak I. Bayezid'in oğulları karmaşa içinde iktidar mücadelesine girişmişlerdi. İktidar mücadelesine katılan şehzadeler ise Süleyman, İsa, Musa, Mehmed idi.¹³⁵

Emir Süleyman iktidar mücadelesinde dört şehzade arasında en faydalı yer sahibi idi.¹³⁶ O Timur'a boyun eğdi, Bizans İmparatoru ve Balkan hükümdarları ile de anlaşarak durumu çabuk düzeltilti. Bu durumda kendi gücünü güçlendirmeye konsantre edebilmiş.¹³⁷

Mehmed ise Timur kendi memleketine döndükten sonra harekete geçti. Mehmed, İsa ile savaşıp Bursa'yı elde etti. İsa Mehmed ile üçüncü savaşında kayboldu. Büyük ihtimalle Mehmed tarafından öldürüldü.¹³⁸

¹³⁴ Ağırakça, *a.g.m.* s. 786.

¹³⁵ Kasım ise daha küçük olduğundan Ankara Savaşı'na katılmamıştır. Mustafa ise savaş alanında kaybolmuştur. Mustafa II. Murad döneminde ortaya çıkıp tahtı hakkını ısrar etti. Tarihte Düzmece Mustafa olarak geçmektedir. Muhammet Nuri Tunç, “Osmanlı'da hanedan içi katli”, *Turkish Studies*, sayı 9 (Nisan 2014), s. 1140.

¹³⁶ Dimitris J. Kastritsis, *The Sons of Bayezid*, Brill, Leiden- Boston 2007, s. 41-43.

¹³⁷ Finkel, *a.g.e.* s. 31.

¹³⁸ Ancak Finkel İsa'nın 1403'te Süleyman tarafından öldürülmesi yazmaktadır. Finkel, *a.g.e.*31. Ancak İslam Ansiklopedisine göre İsa 1405-1406 yılı arasında Mehmed tarafından öldürülmüş. Fahamettin Başar, “Fetret Devri”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 1995, c.12, s.481. Hoca Sadeddin Efendi de İsa'nın Mehmed tarafından öldürülmesini kalmeme almış. Hoca Sadeddin Efendi, *Tacü't Tevarih*, haz. İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı, Ankara 1992, c.2, s. 26.

Hoca Sadeddin Efendi İsa Çelebi'nin katli şöyle anlatmaktadır.

“İsa Çelebi Karaman hâkimine sığındığı zaman, Karamanoğlu ihtiyatla hareket etmiş, yaradılışı andlaşma ya da anlaşmaları bozmada kusur etmezken, sultanın gücünden, saldırısından çekinerek İsa Çelebiye yardım etmekten kaçınmıştı. Hatta konuk olarak ağırlamayı bile yerine getirmeyince, şehzadenin kırık gönlü iyice kederlendi ve artık mihnetlerle eriyen ters bahtına baktı da dağ ve çöllere düşüp ıssız bir köşeye çekilerek unutulmak, kimsenin gözüne gözükmemek isteğine kapıldı. Böylece varlığı ve yokluğu bilinmez oldu. Haberleri iletenlerden bazıları şöyle derler. Bu olaydan bir süre sonra Eskişehir yöresinde gizlenmekte olduğu ortaya çıkmakla, durumu izleyenler bunu padişahın katına duyurdular. Bunun üzerine Sultan ikiyüz er seçerek, bunları konuyu haletmek üzere, hemen oraya gönderdi. Bu birlik, dehşet saçan ecel melekleri gibi, kimseye aman vermeyip, onu hamamda kıstırdı ve can güvercinini göklere salıverdi. Bahtının atını ise yokluk çayırına yolladılar.¹³⁹”

Hoca Sadeddin Efendi'nin ifadesine göre İsa Çelebi savaşta kaybolmuş. Eskişehir'de kendisini saklamış. Haberdar olan Çelebi Mehmed onu bulmak için ikiyüz kişi göndermiş. İsa hamamda olduğu zaman onlar İsa'yı öldürmüş. Fakat Hoca Sadeddin Efendi bu olayı ifade ederken belli şekilde yazmamaktadır. *Bazıları şöyle derler* diye belirsiz şekilde ifade etmektedir.

Balkan hükümdarları anlaşarak Rumeli'de barış kazanan Süleyman, 1404 yılında Anadolu'ya harekete geçti. Mehmed ile savaşıp Bursa ve Ankara'yı elde etti. Mehmed ise Tokat'a çekildi.¹⁴⁰

Öte yandan Ankara savaşında Timur'a esir düşen Musa 1403 yılında memleketine geri dönebilmiş. Önce Germiyanogulları'na sonra Mehmed'e teslim edildi.¹⁴¹ Musa Rumeli'ye geçip Eflak voyvodası Mircea'nın kızı ile evlenip ittifak kurarak kendi gücünü güçlendirdi. 1410 yılında Musa Süleyman'ın başkenti Edirne'yi elde edip Gelibolu'ya uğradı. Süleyman çekilip Anadolu'ya dönmek zorunda kaldı.¹⁴²

18 Mayıs 1410'da Süleyman Edirne yakınında Musa'nın emriyle öldürüldü.¹⁴³ Süleyman'ın ölümünden sonra Musa hem Rumeli hem de Anadolu topraklarını elde etti.

¹³⁹ Hoca Sadeddin Efendi, *a.g.e.* c.2, s. 26.

¹⁴⁰ Finkel, *a.g.e.* s. 31-32.

¹⁴¹ Germiyanoglu Yakub Bey Timur ile samimi idi. Timur onun sarayında pek çok vakit geçiriyordu. Ondan dolayı Timur Musa'yı Yakub Bey'e bıraktı. Sonra Yakub Bey Çelebi Mehmed ile ittifak kurup Musa'yı ona teslim etti. 1403 yılında Yakub Bey'in bakış açısında Çelebi Mehmed'in Emir Süleyman ve İsa Çelebi gibi tehdit görünmediğinden Yakub onunla ittifak kurdu. Kastritsis, *a.g.e.* s. 85.

¹⁴² Finkel *a.g.e.* s. 32.

¹⁴³ Finkel *a.g.e.* s. 32.

Oruç Beğ Emir Süleyman'ın ölümünü şöyle anlatmaktadır.

“Âkıbet Mûsâ gâlib olub Emîr Süleymân'ı sıdı. Emîr Süleymân kaçdı, bir köye vardı düşdi. Ol köye Dügünci köyi dirlerdi. Bir köy idi. Ol köy halkı Emîr Süleymân'ı bilüp dutup teftîş itmedin katl itdiler. Emîr Süleymân Allah rahmetine vardı rahmeten vâsi'an. Emîr Süleymân merhûm yedi buçuk yıl beglik itdi. Bundan soñra Mûsâ Çelebi tahta geçdi pâdişâh oldı, hicretüñ sene 813.

Mûsâ Çelebi, tahta geçüp beg oldukda ol Dügüncilü köyi halkını getürüp: Niçün benden destûrsuz karındaşımı öldürdünüz? Diyü, ol köy halkını oğlu ile, kızı ile, eviyle hep oda yakdı helâk itdi.¹⁴⁴”

Oruç Bey ifadesinde Emir Süleyman'nın kaçısını ve köylüler tarafından tutulmasını anlatmaktadır. Köylüler Emir Süleyman'ı Musa Çelebi'ye götürmeyip kendi elleriyle öldürdüler. Musa Emir Süleyman'ın yerine tahta geçmiş. Sonra köylüleri helak etmiş.

Âşıkpaşazâde ise Emir Süleyman'ın katlini daha kısa anlatmaktadır.

“Emir Süleyman'a haber geldi kim: “Ne durursun? Karındaşın Mûsâ erişdi” dediler. “Cemî'i Rum-ili ana döndü” dediler. Emir Süleyman mahmur yaturdı. Gücile kaldurdılar. Eydür kim: “Benüm memleketümde anun ne hükmü vardır” der. Bu haberi söyleyince: “Hay! Mûsâ erişdi” dediler. Emir Süleyman kaçdı, bir köye düşdi. Ol köyde Allah rahmetine vâsıl oldu. Sonra ol köylüyi Mûsâ köyüyle bile oda urdu kim: “Siz benüm karındaşımı niçün öldürdünüz? ” dedi.

Nazım

Gururu mansıbın yoldan çıkardı/Ne etdün halka kim yüzün çevürdi/Şarab u ceng ü cagâne vü hem saz/Sevinüp alduğun elden çıkardı/Sevenler cümle gönülden çıkardı/Müsâhibün olar başdan çıkardı

Çünkim Mûsâ Rum-ili'nde tahta geçdi. Bunun târihi sekiz yüz on üçüneydi, karındaşı Emir Süleyman'dan sonra.¹⁴⁵”

Hoca Sadeddin Efendi bu olayı daha farklı anlatmaktadır.

¹⁴⁴ Oruç b. Adil, a.g.e. s. 44.

¹⁴⁵ Ahmed Âşıkpaşazâde, *Âşıkpaşazâde tarihi*, haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2013, s. 111.

“Şehzade savaş meydanında yoksul kimseler gibi yaya kalınca, avcı eline düşen şahin misali kol ve kanatları bunların elleri altında kırıldı. Bileklerine demir bukailar takıldı. Kimi güzellik ve üstünlük ülkesinin Yusufu olan şehzadeyi hemen öldürmeyi, kimi yakaladıkları gibi götürmeyi, aralarında tartışırken, arkadan Musa Çelebinin askerleri yetiştiler. Kartal gibi bu yaralı şahini Türklerin elinden kaptılar ve gamlarla solan yüzüne mutluluk kapısını iyice kapattılar. Musa Çelebi, durumu öğrenince, Koyun Musa’sını, kalbi kırık Şehzadenin Mısra-Ömrüm bulunduğu şişeyi kırmaya göndermiş öldürülmesi emri vermişti. O da Musa düşmanını iter itmez âyetinde olan kükmü yerine getirerek, temiz ruhunun kutlu diyarlara uçmasına, şehitlerle birlikte dem vurmasına aracı olmuştu.

Bu renkli bağda tek bir dal bile yetişmedi/Sadece narin, ince oktan kalan, baş oldu/Dünya, var yok, kendi özü için bunlar birdi/İçkinin sonu geldi, elde ise ne kaldı

Cennete salınmaya yönelen Şehzade, gerçi içki ve iştret ile günün meşhuru olmuş, nefsinin lezzet isteklerini derlemek ile tanınmış, bilinmişti. Elde kadehle dolaşmaktan başka kaygu duymaz bir kişi idi. Ama yiğitlikte Rüstem cömertlikte de Hâtem sayılırdı.¹⁴⁶”

Hoca Sadeddin Efendi Emir Süleymanın sonu hakkında Oruç Bey ve Âşıkpaşazâde ile hemfikir değildir. Hoca Sadeddin Efendi’ye göre Süleyman köylüler tarafından öldürülmedi. Savaş meydanında esir düşüp Musa’nın emri ile Musa’nın adamları tarafından öldürülmüş.

Musa’nın Süleyman’ı öldürttüğünü diyen Hoca Sadeddin Efendi’nin ifadesini aklımıza tutup Oruç Beğ’in ifadelerine dönersek Musa’nın köyünü helak etmesi, kendisini haklı göstermek için kendisinin bir jesti olarak görebiliriz. Musa Süleyman’la savaşıp onu mağlup etmiş halde idi. Onun ölümünden sonra tahta geçti. Kısacası Musa Süleyman’ın ölümünden en çok faydalanan biri oldu.

Öte yandan Musa’nın İstanbul kuşatması başarısızlıkla sona erdikten sonra kumandanları da onu terk etmeye başladı. Son olarak iktidar mücadelesinde Musa ve Mehmed iki kişi kaldı. Mehmed Musa ile Çatalca’da savaştı, kazanamadı. Bizans İmparatoru Manuel ve Sırp hükümdarı Lazareviç Mehmed’in tarafını tuttu. Zira Mehmed’in Musa’dan daha az tehlikeli olduğunu düşünüyorlardı. Mehmed ve Musa Sofya’da savaştılar. Musa savaşta kaybedip kaçarken atından düştü. Musa Mehmed’in

¹⁴⁶ Hoca Sadeddin Efendi, *a.g.e.* c. 2, s. 52, 53.

kumandanlarından biri tarafından öldürüldü. (5 Temmuz 1413) En son rakibi olan Musa ve Mehmed arasında iktidar mücadelesi Mehmed'in zaferi ile sona erdi.¹⁴⁷

Oruç Beg I. Mehmed'in kardeşi Musa katlini ise şöyle anlatmaktadır.

“Âkıbet Sultân Mehmed, Mûsâ Beg'i sıdı. Mûsâ kaçdı. Yolda kaçarken Mûsâ'nuñ atı çamura çökdi. Meger Mûsâ Beg'ün bir kulu vardı, derzisiydi. Saruca dirlerdi. Mûsâ'nuñ atını siñirledi çaldı. Mûsâ atıdan yıkıldı. Saruca Mûsâ Beg'i dutdı. Sultân Mehmed ol gice vardı. Mûsâ'nuñ kaydını gördiler çadır içinde. Maslahat ne ise yirine vardı. Mûsâ Beg Hak emrine vardı gitdi.

Eyledi Mûsâ cihândan dürdi raht/Degdi Sultân Mehmed'e tâcile taht

Âhir Mûsâ Beg'ün ölüsini Bursa'ya atası yerine iletdiler.¹⁴⁸”

Oruç Bey, Musa'nın kaçıışı, atının düşmesi, kulunun tarafından tutulup kardeşi Mehmed'e teslim olmasını anlatmaktadır. Mehmed ise çadır içinde onu idam etti.

Hoca Sadeddin Efendi Musa'nın sonunu şöyle anlatmaktadır.

“Cenabı hakkın güzel talihli Sultana aydınlattığı baht karşısında Musa Çelebi, şaşkınlıktan mecalsiz kalmış, kederlerle dolu gözlerine savaş meydanı dar geldiğinden yalpalamaya başlamış, şimşek gibi koşan atının dizginlerine bile hâkim olamamış ve dar bir boğazdan geçerken ayağı takılıp devrilmişti. Ardından gelen asker başı boş şehzadenin yaya kaldığını, daha önceki tutumlarından, sert davranışlarından pişman, ölümünü bekler gibi fikri karmakarışık, gönlü kırık, mahzun ve kederler içinde toprağa çöktüğünü görünce, kara toprağa düşmüş değer bicilmez bir pırlanta bulmuşcasına onu yerden kaldırıp devletli Sultanın ordugâhına götürmüşlerdi. Ama, ülke üzerindeki çekişme, memleketin felaketine sebep olmakla, toplumun zarar görme ihtimalini ortadan kaldırmak için, özel haksızlığı hoş görerek, Sultanın fermanı üzerine, bahtı civan şehzadenin ömrünü bir yayın kirişiyle hayat düzlüğünden uzaklaştırmışlar; onun gülen gözlerini o anda söndürvermişlerdi.

Zaman bahtının incisini avucuna koyunca/Sanki avucunda inci değil bir ejderha tutmada/Beka bezminde eline ölüm dolusu sunulunca/Bir anda doluyu çeken ciğeri, nasıl kan kusmada

¹⁴⁷ Finkel, a.g.e. s. 32,33.

¹⁴⁸ Oruç b. Adil, a.g.e. s. 47.

İnce düşünceli Sultan, keremli kardeşinin vücut donamını yitirdiği cihetten üzülmüş, onun gençlik deminde yokluk diyarına gidişine yanmış, üzüntüsünü belli edercesine huzursuz olmuştu. Kirpiklerinden ucundan dökülen yaş tanerleri, gözbebeklerini nar gibi kan içinde bırakmış, akan yaşlar yanaklarını kızartmış, oturduğu yeri nemlendirmişti. Bu kederle şehzadenin cenazesinin hemen kefenlenip hazırlanmasını ve ulu atası Gazi Hüdavendigâr Hazretlerinin nurla dolu mezarı yanına defnedilmek üzere gönderilmesini buyurmuştu. Tanrının rahmetlerinin indiği bu yerde daha önce öldürülen öteki kardeşi yanına konmasını istemişti.

İbret alınacak bu olay, 816 (M. 1413) tarihinde kendini göstermiştir. Musa Çelebi'nin saltanat süresi ise iki yıl yedi ay yirmi gün tutmuştur.¹⁴⁹

Hoca Sadeddin Efendi de Oruç Bey ile aynı şeyi anlatmaktadır. Musa Çelebi'nin atının düşmesi, tutulması ve idamı anlatmaktadır. Hoca Sadeddin Efendi ise katlin sebebi ve aracını belirtti.

Hoca Sadeddin Efendi'nin ifadesi Musa Çelebi'nin ölümüne karşı Mehmed'in üzüntüsünü belli şekilde göstermektedir. Kardeş katlini uygulayan padişahın üzüntüsünü belli şekilde gösterip duygusal tarafını açıklaması ilginçtir. Fakat yukarıda gördüğümüz gibi Hoca Sadeddin Efendi İsa Çelebi'nin ölümüne karşı Mehmed'in duygusunu hiç belli etmemektedir. Öyleyse bu farklılık nereden gelmiş olabilir? İki şehzadenin ölümünün belli olup olmamasından gelmiş olabilir.

Hoca Sadeddin Efendi İsa Çelebi'nin ölümü hakkında iki ifade sunmuş. Birinci ifadesine göre o savaş alanında kaybolmuş. İkinci ifadesine göre ise o Eskişehir'de saklandığı sürede Mehmed tarafından gönderilen adamlarlar tarafından öldürülmüş. Hoca Sadeddin Efendi *"haber ilertenlerden bazıları derler...."* yazarak bu ifadeyi belirsizlik içinde bıraktı. İsa Çelebi'nin ölümü Musa Çelebi'nin ölümü kadar belli olmadığından Mehmed'in tepkisini kaleme almaya pek ihtiyaç duymamış da olabilir.

Fetret devrinde kardeş katli konusunda dikkate değer olan şey Timur'un oğlu Şahruh'un Çelebi Mehmed'e gönderdiği mektubudur. Şahruh, Osmanlıların toplaması, babasının kurduğu statükonun bozulmasından memnun kalmadığından Mehmed'e kardeş katlini eleştiren şikayet mektubu göndermiş. *"Osmanlı Türesine göre kardeşlerinden her birini ortadan kaldırmışsın. Can kardeşleri arasında bu tarzı hareket Türe-i İlhanî'ye uygun düşmez."* Mehmed ise şöyle cevap vermiş. *"Kardeşler hakkında öğütleriniz baş*

¹⁴⁹ Hoca Sadeddin Efendi, *a.g.e.* c.2, s. 75,76.

*üstüne! Lâkin Osmanlı devletinin başlangıcından beri atalarımız müşkülleri tercübe elile çözmüşlerdir....İki padişah bir memlekette barınamaz. Hususile bizim etrafımızdaki düşmanlar daima fırsat beklerler.*¹⁵⁰”

Halil İnalçık Şahruhun bu mektubu gönderme sebebini siyasi açıdan açıkladı. Babası Timur’un kurduğu statükosunun bozulmasını istemediğinden Mehmed’e böyle bir mektup yollamıştır.¹⁵¹ Elbette o önemli sebeptir. Ancak bizim; hanedan üyeleri arasındaki iktidar mücadelesi konusunda Timur’un koyduğu kuralların, Osmanlılar’ın koyduğu kurallardan çok farklı olduğuna da dikkat etmemiz gerekiyor. Timur *Tüzükât-ı Timur*’da şöyle anlatmaktadır.

*“Emrettim ki, eğer öz oğullarımdan herhangi biri saltanat talebinde bulunarak başkaldırırsa, onu vurup-dövüp öldürmeye veya azalarından birine zarar vermeye kimse cüret etmesin. Lakin bu yolundan geri dönünceye kadar onu tutuklukta saklasınlar ki, bu iş halk içinde bozgunluğa yol açmasın, eğer torunlar, akraba karındaşlar asiliğe başvurlarsa, bunların aylıklarını keserek fakir etsinler.*¹⁵²”

Timur, isyan etse bile hanedan üyelerinin katlini onaylatmadı. Sadece onların hapsedilmesi veya gelirinin kesilmesini emretti. Timur’un bu kuralına dikkat etmeden önce Şahruh’un Çelebi Mehmed’e gönderdiği mektup Osmanlılara karşı sade eleştiri gibi görünebilir. Fakat Timur’un kuralına dikkat edersek Timurlular ve Osmanlılar’ında hanedan mensuplarının katli konusunda hakikaten farklı fikirlere sahip olduklarını gösteriyor. Osmanlıların kardeş katli uygulaması Şahruh’a garip gelmiş olabilir.

Bizans tarihçi Chalkokondyles, Çelebi Mehmed’in iki oğlu Murad ve Mustafa arasında ülkeyi bölmek istediğini, Rumeli’yi Murad’a, Anadolu ise Mustafa’ya bırakmak istediğini yazmıştır.¹⁵³ Fakat fetret devrinde Çelebi Mehmed’in kardeşleriyle uğraştığı iktidar mücadelesi ve Şahruh’a gönderdiği cevabını bildiğimizden bu ifade pek güvenli gelmemiş gibi görünüyor.¹⁵⁴

¹⁵⁰ İnalçık, “Osmanlılar’da saltanat veraseti usûlü ve Türk hakimiyet telâkkisiyle ilgisi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, c. 14, sayı 1 (1959), s. 90.

¹⁵¹ Fakat Kastritişis’e göre Şahruh’un Çelebi Mehmed’e mektup gönderme hedefi Karakoyunlu Yusuf ile alakalı idi. Şahruh Karakoyunlu Yusuf’a saldırıyordu. Şahruh’un Osmanlı’nın ona destek vermesi ve barındırmasını istemediğinden bu mektubu Mehmed’e yollamıştır. Kastritişis, *a.g.e.* s. 203.

¹⁵² Cüneyt Kanat, *Ortaçağ Türk Devletlerinde Suç ve Ceza*, Küre Yayınları, İstanbul 2010, s. 61.

¹⁵³ Laonikos Chalkokondyles, *The Histories*, çev. Anthony Kaldellis, Cambridge, Massachusetts 2014, c.1, s. 359.

¹⁵⁴ Chalkokondyles’in bu konu ile ilgili tam ifadelerini görünce kaynağın belirsizliği daha belli oluyor. Zira Chalkokondyles Osmanlı verasetinde Bizans İmparatorunun rolünü de abartmaktadır.

“Mehmed’in iki oğlu vardı. Büyük ise Murad, küçük ise Mustafa’dır. Mustafa daha çocuktuk. Mehmed Rumeli’yi Murad’a bırakmayı ve diğer oğlu Anadolu Sultanı’na tayin etmeyi planlıyordu. Öyle Mehmed onların arasında ülkeyi bölüp onlara bıraktı. Oğulların bu kararını tutmasınlar emin olmak için, eğer oğullarından biri bu

1.2.4. II. Murad Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1422)

II. Murad'ın küçük kardeşi olan Mustafa, 1422 yılında onüç yaşındayken¹⁵⁵ II. Murad'a karşı isyan etmiş. Bu isyan, Mustafa'nın lalası Şarapdar İlyas Bey, Osmanlıların düşmanı, Karamanoğulları, Germiyanogulları, Bizans¹⁵⁶ tarafından desteklenmiş.

Murad İstanbul'u kuşatmak için seferdeymiş. İsyanı bastırmak için İstanbul önünden dönmek zorunda kalmış. İlyas Bey Bursa'yı elde etmeye çalıştı. Fakat Bursa halkı onu reddedince İznik'e gitti. Murad isyanı bastırdı. İsyan başarısızlıkla neticeledikten sonra İlyas Bey Mustafa'yı II. Murad'a götürüp teslim etmiş. Mustafa İznik'te öldürülmüş.¹⁵⁷

Enverî Mustafa'nın katlini çok basitçe anlatmaktadır. Enverî, Mustafa'nın isyanından bahsetmemektedir. Sadece II. Murad'ın kardeşi Mustafa'yı bertaraf ettiğini yazmaktadır.

*“Mustafâ adlu Murad'un kardaşı
Vardu öldürdü biter anun işi¹⁵⁸”*

Oruç Bey ise bu olayı daha uzun anlatmaktadır.

“Sultân Murâd Kostantin üzerine düşdükdü Mustafâ Çelebi çıkup gelüp, Burusa'yı hisâr idüp dururken Sultân Murâd'a haber oldı. Sultân Murâd Kostantin üzerinden göçüp gelüp İznik şehrinde Mustafâ ile buluşup azim cenk idüp, âkıbet Mustafâ düşüp kaydını görüp atası yirine gönderüp İznik'i feth idüp, ol seferden gelüp veziri Hacı İvâz Paşa'dan bir hîle duyup Gelibolı'da dutup gözlerini çıkardı.¹⁵⁹”

Oruç Bey isyanda Şarapdar İlyas Bey'in rolünden bahsetmemektedir. Sadece Mustafa'nın isyanından dolayı Murad'ın İstanbul kuşatmasından vazgeçip dönmek

anlaşmayı bozarsa onu durdurmak için ve kurban olana intikam almak için Mehmed oğullarını Bizans İmparatoruna emanet etti.” Chalkokondyles, a.g.e. c.1, s. 359.

¹⁵⁵ Danişmend, a.g.e. c. 1, s. 188.

¹⁵⁶ Dukas, Bizans İmparatoru Manuel'in Şarapdar İlyas Bey'e mektupları ve para yolladığını yazmaktadır. Zira Manuel II. Murad'ın Constantinopolis zapt tehdidine karşı çare arıyordu. bkz. Dukas, *İstanbul'un Fethi*, çev. V. Mirmiroğlu, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 32.

¹⁵⁷ Danişmend, a.g.e. c.1, s. 188,189. Mustafa'nın bu olayında lalası suçlandı. Benzer durum Fatih Sultan Mehmed ve oğlu Cem Sultan arasında da görünmektedir. Fatih Sultan Mehmed Akkoyunlulara karşı seferine çıktığında Cem Sultan naibi olarak İstanbul'da kalıyordu. O zaman Sultanın şehit düştüğünü yanlış haber uğradı. Cem tahta çıkmak üzereydi. Sultan dönünce Cem Sultan'ın lalaları suçlayarak Cem'i affetti. Freely, *The Grand Türk*, İ.B Tauris, London, New York, 2009, s. 129-130.

¹⁵⁸ Enverî, a.g.e. s. 38.

¹⁵⁹ Oruç b. Adil, a.g.e. s. 56.

zorunda kaldığını, isyan başarısızlıkla sona erdikten sonra Mustafa'nın öldürülmesini açıklamaktadır.

Dukas ise bu olayı böyle anlatmaktadır.

“Murad'ın Constantinopolis'i zapt etmek için surlar dışında çarpışmalarla meşgul bulunduğu bir sırada bir ulak gelerek ona şunları söyledi: “Kardeşin Mustafa Prusa'ya girdi; şehir halkı onu iyi bir şekilde kabul etti ve sultan olarak alkışladı; oradan kalkarak “şarabdar İlyas” ile beraber Nikaea'ya gittiler.” Murad, bunları duyunca: “Basileia tön Rhomaion İmparatoru beni altüst etmek için başıma bir Mustafa daha çıkardı!” diyerek İmparatorla olan düşmanlığı bırakıp şehrin zaptından vazgeçerek yüz binlerce askerini terhis etti; muharebeden sarfı nazar ederek Adrianupolis'e gitti.¹⁶⁰”

Dukas, Bizans İmparatoru Manuel'in ölümünden kısacık bahsettikten sonra Şehzade Mustafa olayına geri dönüp devam etmektedir.

“Murad, Constantinopolis dışarısında ordusu ile beraber üç ay kaldı. Oradan ayrılıp da Adrianupolis'e geldiği zaman hemen hazırlanarak üç günde Kallipolis'e geldi ve nereye gittiğini kimseye söylemeksizin kâfi miktarda piyade ve biraz süvari ile karşı tarafa geçti. Yirmi dört saat içinde bir sabah-daha şafak sökmeden- Nikaea'ya vardı. Gelişini Müslüman halka bildirdi. Bunlar şehrin içinde gürültü çıkardılar, şehrin kapıları açıldı ve Murad içeri alındı. Murad hemen küçük kardeşini buldu ve boğdurdu. Buna yardım edenleri de kılıçtan geçirdi. Mustafa o zaman altı yaşında idi. Murad kardeşini ölü bir halde görünce, cesedinin Prusa'ya nakil ve babasının yanında defnolunmasını emretti.¹⁶¹”

Dukas'a göre Şehzade Mustafa isyan zamanında altı yaşında imiş. Dukas Bursa halkın Mustafa'yı kabul etmesini yazmış. Fakat o neden Bursa'dan İznik'e gelmek zorunda kaldığını anlatmamaktadır. Biz Hoca Sadeddin Efendi'nin ifadesinden cevabı bulabiliriz.

Şimdi Mustafa Çelebiyle birlikte tahtkenti olan, Bursa'yı ele geçirmek için yola çıkmış önündeki askerlerle şehrin yanibaşında bulunan Fidyе kızığı adındaki köye inmişti. Şehir halkı durumdan haberdar olunca elbirliği edip savunma tedbirlerini aldılar; kaleyi berkittikten sonra durumu tartışmak üzere toplandılar. Epeyce tartışmadan sonra gelen askeri karşılamada gereken ilgiyi göstermeyi, akla yatkın sözlerle onları

¹⁶⁰ Dukas, a.g.e. s. 132-133.

¹⁶¹ Dukas, a.g.e. s. 133.

başka yöne çevirmeyi denemenin uygun olacağına karar verdiler. Bunun için de önce mal, eşya, para ve armağanlar toplayıp Ahi Yakup ve Ahi Hoşkadem adında iki saygıdeğer büyüğü, şehrin ileri gelenleri adına elçi olarak onlara gönderdiler. Yüz top kıymetli kumaşı da başına buyruk Şehzadenin ayak yaygısı için beraberlerinde ilettiler. Bu iki saygıdeğer kişi, Şehzadenin ordugâhına ulaştıkları zaman, gereken ilgi ve bağlılık töresini yerine getirerek, şehrin uluları adına şöyle konuştular. Gerçektir ki, bahtı civan şehzade hak ve bütün özgürlüğü ile taht ve tâcın vârisidir amma ki, yaşça kendisinden ulu olan, tâc ve tahta layık bulunan kardeşine biat edilmiş iken bunu bozmak zordur. Hem de bahtiyar bir padişaha hiyanet etmek töhmeti ile karşılaşmak doğru olamayacağından gönül hoşluğu ile kaleyi teslim etmek ihtimali yoktur. Zorla, baskı ile yığına asker sürmek suretiyle burayı ele geçirmeyi düşünmekse akıl sahiplerinin katında olacak iş değildir. Şanınızın gereği budur ki, ele geçirilmesi kolay bir tarafa yönelmek, gücünüze uygun düşecek bir kaleyi araştırmak ve onu almaya çalışmak akıllıca bir iş olur. Zira bu sarp kaleye el koymak, cihan hâkimi padişahın selleri andıran bir ordu ile gelmesi sonucunu doğurur. Gayretiniz boşa gittiği gibi, çabalarınız da hiç olur. Bu görüşmeler sonunda Şehzadenin iş erleri, akılsız yöneticileri Bursa'yı ele geçirmek umudunun kalmadığını görünce İznik'e girmek hevesiyle yola düştüler.¹⁶²”

Bu ifadesi ile biz Bursa halkının Şehzade Mustafa ve Şarapdar İlyas Bey'i kabullenmediklerinden Bursa'ya giremeyip İznik'e gitmek zorunda kaldıklarını tahmin etmekteyiz. Öyleyse neden Dukas Bursa halkının Mustafa'yı kabullendiklerini, sultan olarak alkışladıklarını yazmıştır? Biz yine de Hoca Sadeddin Efendi'nin ifadesinden cevap bulabiliriz. Bursa halkı Mustafa'nın taht ve tac varisi olduğunu tanımışlar. Fakat II. Murad'ın öncelliğini daha önemsemişler. Kısacası Bursa halkı yumuşak şekilde Mustafa'yı reddetmesine rağmen yabancı olan Dukas kabullenme olarak yanlış şekilde anlamış olabilir. Elbette Dukas Hoca Sadeddin Efendi'den o olaydan daha yakın dönemde yaşayan biri olduğunu da düşünmeliyiz. Zaman geçtikçe tarihi ifadeleri II. Murad için daha hoş bir tarafta değişmiş ihtimali de olabilir.

Artık Şehzade Mustafa'nın sonuna bakacağız.

“Arkasından da Şarapdar İlyas'a Anadolu Beylerbeyliğini vâdeden gönül alıcı bir mektup yazarak gizlice gönderdi. Öte yandan İznik'teki kuşatma uzadıkça uzatmış, kırk günü geçmiş, iki taraftaki savaşçılar da yorulmuşlardı. Durum böyle iken Ali Bey aldığı buyruk gereğince, aman dileyerek, yeminler, andlar ederek, kaleyi teslim etti. Şarapdar İlyas cihan padişahının gazabından iyice yıldığından, kendisine gönderilen

¹⁶² Hoca Sadeddin Efendi, *a.g.e.* c.2, s. 136-137.

*vâdlerle dolu mektubun geldiği günü, bayram bilmiş, asıl görevi gereğince huzur ve keyif gereklerini hazırlamıştı. Herkesi içki çekmeye, keyif sürmeye yönelterek, hile ve aldatma ile şehzadeyi gaflet içinde bırakıp eğlemişti. Böylece onu bir kaç gün geçici bir taht üstüne oturtup bekledi ve saldırcı eli altına düşen şehri belledi.*¹⁶³”

*“Şarapdar İlyas, yüksek bir görev elde etmek hevesiyle o ana kadar oyaladığı şehzadeyi bekletmeksizin alıp huzura götürdü. Günahı olmayan bu masun çocuğu Padişahın önüne getirdi. Onun işini görmek üzere Mirahur Mezit Bey buyruldu ile görevlendirilmişti. Fesatlık ateşinin söndürülebilmesi için İznik dışında, yol üzerinde, bir incir ağacı dibinde, şehit edilerek, cenazesi cennet mekân babası yanında gömülmek üzere, Bursa’ya gönderildi.*¹⁶⁴”

Hoca Sadeddin Efendi Şarapdar İlyas Bey'in hainliğini de detaylıca anlatmaktadır. II. Murad tarafından Anadolu beylerbeyliği teklif edilince Mustafa'ya ihanet edip onu Murad'a teslim etmiş. Hoca Sadeddin Efendi İlyas Bey'in hainliğini anlatırken “*Günahı olmayan bu masun çocuğu Padişahın önüne getirdi*”. diye ifade ederek Mustafa'nın suçsuzluğu vurgulamış. Fakat aynı anda “*Fesatlık ateşi söndürebilmesi için İznik dışında, yol üzerinde, bir incir ağacı dibinde, şehit edilerek, cenazesi cennet mekân babası yanında gömülmek üzere, Bursa’ya gönderildi*” diye onun ölümü ifade ederek Mustafa'nın öldürülmesinin zorunluğu da göstermiş.”

Âşıkpaşazâde'nin ifadesi ise Murad'ın kardeşi Mustafa katlini Hoca Sadeddin Efendi'nin ifadesi ile benzer şekilde anlatmaktadırlar. İkisi de Mustafa'nın Germiyanogulları ve Karamanogulları tarafından desteklenmesi, Mustafa'nın isyanında lalası olan İlyas Bey'in rolü, Bursa halkının onları reddetmesi, isyanı bastırmak için Murad'ın İstanbul kuşatmasından vazgeçip Anadolu'ya dönmesi, Murad tarafından Anadolu beylerbeyliği teklifi alan İlyas Bey'in Mustafa'yı Murad'a teslim etmesi, Mustafa'nın ölümüne kadar kaleme almaktadırlar. Fakat Âşıkpaşazâde buna Şehzade Mustafa'nın kendi sesi ve İlyas Bey'in hak savunmasını eklemektedir.

“Bunlar bunda cengdeyiken Şarabdar İlyas Mustafa'yı kucağına aldı. At üzerinde Mustafa eydür: “Hay lala! Beni niçün tutarsın?” der. Hâyin İlyas eydür: “Karındaşuna iledürin” der. Ol eydür: “Beni karındaşuma iletme kim karındaşum

¹⁶³ Hoca Sadeddin Efendi, *a.g.e.* c.2, s. 137.

¹⁶⁴ Hoca Sadeddin Efendi, *a.g.e.* c.2, s. 138.

bana kıyar” dedi. Şarabdar İlyas sâkit oldu. Oğlanı hünkâra karşı iletirdi. Heman karındaşı dahi cellada buyurdu. Cellad dahi buyruğu yerine yetürdi. Bursa’ya anı dahi atası yanına göndürdiler. Bursa halkı dahi kânun-ı şer’ilen defn etdiler. Du ‘âlar edüp döndüler maslahatlarına gitdiler.

Yine bir dahi nakş bağladı aklı/Aradan götürür mihr ü mahabbet/Kıyar eşi ve dostu kardaşına/Günah dedükleri gelmez önüne/Nizâm-ı âleme dir bu sebebdür/Nazar etsen bu fi ‘lün fâ ‘iline/Cihan müzd ü günâhilen yapıldı/Kuruldu bu cihan hayme-i hâli/Velî hayme kuran kâyim-makâmdur/Bu eyvan kim görürsün ey karındaş/Getürdi fikrine hem nice nakli/Düze bir dahi düzen boza şekli/Demez Hak’dan ne ola bana bezli/Edinür hoş temassük hâl-i cehli/Kabâhat görmez özüne o fi ‘li/Ezelden şöyle yazmış bunu Mevli/İkisinün dahi ehli tapıldı/Yine tezcek o haymeler dürüldü/Hezârân hayme kuruldu bozuldu/Kamu bir Sâni’un sun ‘ı göründü/

Sual: Şarabdar İlyas’a dediler kim: “Mustafa efendün oğlu degül midi ki tutdun; anı öldürmeğe verdün?”

Cevab eydür; “Sûretâ ben günehkâr oldum. Ve illâ bu ikisi bir vilâyetde olsalar zarar-ı âmdur. Ve bir dahi budur kim: “Ben efendüm oğluna yaramaz varmadum. Anuniçün bu dünyânun murdarına bulaşmadın anı şehid etdiler. Ve hem cemî’-i âlem rahatda oldular. Ve dahi bizden öndin gelenler dahi bu kânunu kurmuşlar¹⁶⁵”

Âşıkpaşazâde ise *hainlik* kelimesini kullanarak İlyas Bey’in hainliğini Hoca Sadeddin Efendi’den daha ağır şekilde eleştirmiş. Onun ifadesine göre İlyas Bey devletin huzuru için tek hükümdarın olmasını gerektiğini, Mustafa’yı bu dünyanın kirlere buluşmadan şehit ettiğini, kardeş katlinin ise önceden gelen gelenek olduğunu söyleyerek kendi hakkını savunmuştur.

Bostanzâde Yahya Efendi’ye göre II. Murad’ın Yusuf ve Mahmud adlı diğer iki kardeşi daha varmış. II.Murad onları öldürtmeyip gözlerine mil çekirmiş.¹⁶⁶ Fakat Enverî, Oruç Bey ve Hoca Sadeddin Efendi Şehzade Yusuf ve Mahmud’dan hiç bahsetmemişler.

¹⁶⁵ Ahmed Âşıkpaşazâde, *a.g.e.* s. 136-137.

¹⁶⁶ Bostanzâde Yahya Efendi, *Duru Tarihi*, günümüz Türkçesine aktaran. Necdet Sakaoğlu, Milliyet Yayınları, İstanbul 1978, s. 57.

1.2.5. II. Mehmed Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1451)

II. Mehmed 1451 yılında babası II.Murad'ın ölümünden sonra tahta geçti. O cülusundan sonra kardeşi küçük Ahmed'i¹⁶⁷ boğdurtarak öldürttü. Önceki kardeş katli meselelerinde Sultan'a karşı hiç bir hareket göstermeden önce küçük yaşındaki kardeşini öldürtmek yoktu.¹⁶⁸

Dukas kendi kroniğinde bu olayı şöyle anlatmaktadır.

“Mehmed babasının cenazesini defnolunmak üzere Prusa'ya gönderdikten sonra babasından kalan servet ve hazineleri araştırmaya başladı, hesapsız gümüş, altın, kıymetli taşlar ve paralar buldu. Bunları tekrar hazineye koyarak şahsi mührü ile mühürlendi. Mehmed bilahare babasının meşru karısı olan Sinope Beyi İsfendiyar'ın kızıdan doğan ve henüz sekiz aylık küçük bir çocuk olan kardeşi Şehzade Ahmed'i (zira Mehmed bir cariyeden doğmuştu) o zaman protoostiaris olan arhonlarından Evrinoszadelerden Ali'yi, çocuğun annesinin evine göndererek boğdurdu. O saat çocuğun annesi ve Mehmed'in üvey annesi, kendisini teselli için saraya gelmişlerdi. Ertesi gün bu Ali'yi de idam etti ve çocuğun annesini arzusu hilafına, babasının kullarından İshak ile evlendirdi.¹⁶⁹”

Dukas bu olay üzerine detaylı bilgi vermiştir. Şehzade Ahmed'in kaç yaşında olduğunu, kimin onu öldürdüğünü, o zaman Mehmed ve onun annesinin ne yaptıklarını da anlatmaktadır. Fakat bu katlin sebebini yanlış anlatmaktadır. Dukas, Mehmed'in cariyeden doğmasına karşı Ahmed'in babasının meşru karısı, Sinope Beyi İsfendiyar'ın kızıdan doğmasından dolayı öldürüldü diye ifade etmektedir.

Fakat Halil İnalcık, Arap kaynağı kullanarak 15.yüzyıldan beri Osmanlılar'ın şehzadelerinin annelerinin soylarını pek önemsemediklerini yazmıştır.¹⁷⁰ Eğer o Arap kaynağındaki ifade doğru ise ikisi de 15.yüzyıl doğumlu olan Mehmed ve Ahmed'in döneminde annelerinin soylarını pek önemsememiş diye düşünebiliriz. Öyleyse Ahmed, Mehmed'in annesinde daha asıllı kökenli annesinin oğlu olduğundan değil, hükümdar olan Mehmed'in kardeşi olduğundan öldürülmüş diyebiliriz.

¹⁶⁷ Mehmed'in ölen abisi Ahmed ile ayırmak için Küçük Ahmed denildi. Freely, *The Grand Türk*, İ.B Tauris, London, New York 2009, s. 19.

¹⁶⁸ İnalcık, “Osmanlılar'da saltanat verâseti usûlü ve Türk hakimiyet telâkkisiyle ilgisi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, c.14, sayı 1 (1959), s. 92-93.

¹⁶⁹ Dukas, *a.g.e.* s. 161.

¹⁷⁰ İnalcık, “Osmanlılar'da saltanat verâseti usûlü ve Türk hakimiyet telâkkisiyle ilgisi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, c. 14, sayı 1 (1959), s. 82.

Dukas'ın ifadesinde Mehmed'in şehzade küçük Ahmed'in katlinden sonra onu öldüren Ali'yi de idam ettirmesi dikkate değerdir. Ali'yi idam ettirerek II. Mehmed, bu katli meselesi ile alakasız olduğunu göstermeye çalıştı. Demek ki bu katli resmiyet kazanamadığından II. Mehmed Ali'yi idam ettirmek zorunda kaldı diye yorumlayabiliriz. II. Mehmed sonra kendi Kanunnamesinde kardeş katli uygulamasını onaylayarak kardeş katline resmiyetini kazandırmış.

Âşıkpaşazâde de aynı olaydan bahsetmektedir.

“Vefâtına on üç gün olıcak oğlu Sultan Mehmed Han Edrene'ye geldi. Devletile tahta geçdi oturdu. Ekser halk andan bildiler hünkârın Allah emrine kavuşduğun. Heman atasının meyyitini Bursa'ya göndürdi. Bir kicicük karındaşı varıdı, İsfendiyar kızından. Anı dahi makâmına göndürdi. Yashuların yasın çıkardı. Kendü dahi serîr-i saltanatda oturdu. Nizâm-ı hükme, hükûmâta başladı.”¹⁷¹

Âşıkpaşazâde II. Mehmed'in kardeşi küçük Ahmed katlini belirsiz şekilde ifade etmektedir. Onun ifadesine göre II. Mehmed'in kardeş katli, ölen Sultan Murad'ın cenaze işlemlerine ait olan bir işlem gibi görünmektedir.

Solakzâde bu olayı şöyle ifade etmektedir.

“İsfendiyâr Bey'in kızından vücûda gelmiş olan Küçük Ahmed adındaki şehzâdeleri, henüz yeni yetişmekte olan bir çocuk olmasına rağmen, nizâm-ı âlem için kaydını gördüler. Nâ'şları babasının yanına gömülmek üzere, onunla birlikte Bursa'ya gönderildi.”¹⁷²

Dukas ve Solakzâde, Âşıkpaşazade hep Mehmed'in kardeşi Ahmed'in İsfendiyar Bey'in kızından doğduğunu belirttiler. Dukas ve Solakzâde Ahmed'in küçük yaşını belirttiler, Âşıkpaşazâde ise onun yaşı belirtmedi. Dukas'ın ifadesine göre bu iki Türk ifadesi çok kısadır.

II. Mehmed kanunnamesinde kardeş katli uygulamasını onayladı. O kanunnamesinde şöyle bir cümle ile belirtti. *“Ve her kimesneye evlâdımdan saltanat müyesser ola, karındaşların nizâm-i âlem için katl etmek münâsibdir. Ekser Ulemâ dahi tecviz etmiştir. Anınla âmil olalar.”¹⁷³*

¹⁷¹ Ahmed Âşıkpaşazâde, *a.g.e.* s. 188-189.

¹⁷² Solâkzade, *a.g.e.* c.1, s. 254.

¹⁷³ Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, Fey Vakfı, İstanbul 1990, c.1, s. 114.

Caroline Finkel, Fetret Devri ve sonraki karışık durumu II. Mehmed'in şu uygulamasına etki verdiğini söylemektedir.¹⁷⁴ Donald Quataert ise kardeş katli onaylaması ve uygulaması *hikmet-i hükümet* bakışından değerlemektedir.

“Osmanlı toplumu ve genel olarak İslâm toplumu, (tıpkı dönemin Hristiyan Avrupası gibi) insan öldürmeyi şiddetle lanetlediği için, bu durum biraz açıklama gerektirmektedir. Ancak, hem Avrupa’da hem de Ortadoğu’da sıradan kişiler tarafından yapıldığında ahlâk dışı sayılabilecek davranışları hükümdarların yapması caiz görülmekteydi. Sıradan kişiler insan öldüremezdi, ama hükümdar öldürebilirdi. Burada raison d’etat [hikmet-i hükümet] açık şeçik kendini gösteriyor.”¹⁷⁵

1.2.6. I. Selim Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1513)

II. Bayezid'in oğulları olan Ahmed, Korkud, Selim arasında iktidar mücadelesi Şahkulu isyanı'nın karışıklığı içinde başlamıştır.¹⁷⁶

Şehzade Ahmed, veraset konusunda üç şehzade arasında en üstündeydi. O babası II. Bayezid tarafından en çok sevilmiş. O babası üzerine pek çok etkisi vardı. Örnek olarak Selim'in oğlu Süleyman'ın valiliği Bolu'dan Kefe'ye değiştirmek istediği zaman babasını ikna edebildi. Veziriazam Hadım Ali Paşa da onun tarafındaydı.¹⁷⁷ Ahmed kendi üstünlüğü daha çok güçlendirmek için Şahkulu seferine çıktı.¹⁷⁸ Fakat seferi başarısızlığa uğramış. Veziriazam Hadım Ali Paşa da şehit düştü. Böylece Ahmed destekleyicisini kaybetmiş oldu. Ona karşı yeniçeriler de soğumuşlardı.¹⁷⁹

Şehzade Korkud ise Şahkulu İsyanı'nı bastırmak için Saruhan valiliğinden Antalya valiliğine tayin edildi. Korkud hem merkezden uzak olan hem yoğun sorumluluğu ispatlayan Antalya tayinine memnunsuz kaldı. Hac bahanesi ile Memlükler'e gitti.¹⁸⁰ Bu olay belli bir olaya dönüşmedi.¹⁸¹ Sonra Korkud izinsiz Antalya veliliğini terk etti, kardeşi Ahmed babasına onu şikayet etti, II. Bayezid olayın büyüülmesini istemediğinden bu olayı kapatmıştı.¹⁸²

¹⁷⁴ Finkel, *a.g.e.* s. 38.

¹⁷⁵ Quataert, *Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922*, çev. Ayşe Berktaş, İletişim, İstanbul 2002, s. 145. Devşirme sistemi anlatırken de benzer kelimeleri kullanmaktadır. Quataert, *Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922*, çev. Ayşe Berktaş, İletişim, İstanbul 2002, s. 64.

¹⁷⁶ Bu eserlerde Şahkulu isyanı ve şehzade arasındaki iktidar mücadelesi yan yana anlatılmaktadır. bkz. Finkel, *a.g.e.* s. 98-103. Ahmet Şimşirgil *Kayı*, KTB Yayınları, İstanbul 2012, c.3, s. 95-102.

¹⁷⁷ Şimşirgil, *a.g.e.* c.3, s. 100.

¹⁷⁸ Şimşirgil, *a.g.e.* c.3, s. 98.

¹⁷⁹ Şimşirgil, *a.g.e.* c.3, s. 104.

¹⁸⁰ Şimşirgil, *a.g.e.* c.3, s. 101, 104.

¹⁸¹ Şimşirgil, *a.g.e.* c.3, s. 101-102.

¹⁸² Şimşirgil, *a.g.e.* c.3, s. 102.

Bu zaman da Selim harekete geçmiş. Trabzon valiliğinden Saruhan valiliğine tayin edilen Şehzade Selim, babasından Rumeli valiliğini istedi. Bayezid geleneğe karşı olmaktan dolayı¹⁸³ onun talebini reddetti. Mart 1511’de Selim askerleriyle Rumeli’ye gitti. Kanlı çatışmayı istemeyen Bayezid, Selim’e Rumeli valiliği verip onu Semendre valiliğine tayin etti. Ayrıca Bayezid, Ahmed’i tahta bırakmayacağını sözünü Selim’e verdi.¹⁸⁴ Fakat II. Bayezid, tahtını bırakmak için Şehzade Ahmed’i çağırarak sözünü bozunca Selim valiliğine giderken askerleriyle geri döndü.¹⁸⁵ Bayezid Selim’e karşı kazandı. Selim Kefe’ye çekildi.¹⁸⁶

Bayezid ve Selim arasındaki mücadeleye haberdar olan Ahmed, babasına selam verme bahanesi ile askerleriyle İstanbul’a geldi. Böylece o da taht mücadelesine katıldı. Fakat yeniçeriler onu tutmayıp Selim’i tuttular. Ahmed Anadolu’ya geri çekti. Selim’i tutan yeniçeriler İstanbul’da isyan ettiler. Yeniçerilerin istekleri Bayezid’i zorladı. Bayezid Selim’i Asâkir-i Mansûre serdarlığına¹⁸⁷ tayin etti.¹⁸⁸

Korkud da taht mücadelesine katıldı. Eğer kendisi İstanbul’a ilk varan olursa, tahtı kazanabileceğini düşünerek Manisa’dan İstanbul’a geldi. Korkud İstanbul’da Selim’i bekledi. Korkud yeniçerilere altın dağıtarak onları kazanmaya çalıştı. Yeniçeriler para aldılar, ¹⁸⁹ fakat Selim’den başkasını istemediklerini, kabul etmeyeceklerini de belirttiler.¹⁹⁰ Selim İstanbul’a gelince Selim’i tuttular.¹⁹¹ Yeniçeriler Selim’in tarafında Bayezid’in tahttan indirilmesine destek verdiler. Bayezid Dimotika’ya gönderilirken yolda öldü.¹⁹²

Bayezid tahttan indirildikten sonra Konya’daki Ahmed kendisini padişah olarak ilan etti. Ahmed Selim’den Anadolu’daki topraklarını istedi. Selim izin vermedi.¹⁹³

Selim’in diğer kardeşi Korkud ise Ahmed gibi açık şekilde Selim’e karşı çıkmadı. Selim Korkud’un Manisa’ya dönmesine izin verdi. Korkud sürekli Midilli, sonra Teke ya

¹⁸³ I.Murad’ın oğlu Savcı Bey’in isyanından sonra şehzadelerin Rumeli tayini olmamıştır. İnalcık, “Osmanlılar’da saltanat verâseti usûlü ve Türk hakimiyet telâkkisiyle ilgisi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, c. 14, sayı 1 (1959), s. 85.

¹⁸⁴ Finkel, *a.g.e.* s. 100.

¹⁸⁵ Şimşirgil, *a.g.e.* c.3, s. 105.

¹⁸⁶ Şimşirgil, *a.g.e.* c.3, s. 105-108. Finkel, *a.g.e.* s. 100-101. Feridun Emecen, “I. Selim”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2009, c. 36, s. 408.

¹⁸⁷ Emecen, *a.g.m.* s. 408. Finkel ise başkomutan (commander in chief) kelime kullandı. Finkel, *a.g.e.* s. 101.

¹⁸⁸ Finkel, *a.g.e.* s. 101.

¹⁸⁹ Finkel, *a.g.e.* s. 101-102.

¹⁹⁰ Şimşirgil, *a.g.e.* c.3, s. 112.

¹⁹¹ Finkel, *a.g.e.* s. 102.

¹⁹² Şimşirgil, *a.g.e.* c.3, s. 115-116.

¹⁹³ Finkel, *a.g.e.* s. 102.

da Alanya valiliğini istedi. Selim, Korkud'un Mısır'a kaçma ihtimalinden dolayı izin vermedi.¹⁹⁴ Selim onun sadakatını test etmek için ona sahte mektup gönderdi. Ahmed ona olumlu cevap vererek kendi yemin ettiği sadakatının sahte olduğunu belirledi. Selim av bahanesiyle Manisa'ya saldırdı. Korkud kaçıp nedimi ve sırdaşı olan Piyale ile birlikte mağarada kendisini sakladı. Piyale Ahmed'in atı karşılığında erzak ve gemi almaya çalıştı. Köyde müzeyyen bir at olması köylüleri süphelendirdi, Şehzade Korkud ve Piyale'nin yakalanmalarına sebep oldu.¹⁹⁵ Bursa'ya gönderilip 13 Mart 1513'te boğdurularak öldürüldü.¹⁹⁶

Selim'in rakibi olarak Ahmed kalmıştır. Selim, Şehzade Ahmed'e de sahte mektup gönderdi. Ahmed'in yanındakiler onu o mektubun sahte olup olmadığı hakkında uyardı. Fakat Ahmed dilenci olmak, memlüklerin tabisi olmak ve Safevilerin tabisi olmaktan risk tutmak daha iyi olduğunu ısrar etmiş.¹⁹⁷ Selim 4 Nisan 1513'te Bursa'ya gelip Yenişehir'de Ahmed ile savaştı. Ahmed atından düşüp yakalanıp boğduruldu. Amasya'daki oğlu Osman'da boğduruldu. Ondan önce Selim'in ölen kardeşleri Mahmud, Şehinşah ve Alemşah'ın oğullarını da öldürtmüştür.¹⁹⁸

Şu an I. Selim'in kardeş katli üzerine yazılan ifadelerle bakacağız. İlk olarak Şehzade Korkud'un katli üzerine yazılan Hoca Sadeddin Efendi'nin ifadelerine bakacağız.

"Gördüler altındaki al atını/Hem anın üstündeki ol rahtını/Baktılar tamgaya hem de salınışa/Bildiler o Türkün halidür nice/Atını alub sorguya tuttular/Korkud'u diver deyü korkuttular/Balta kılıç urdılar bi-çareye/Virdi haber ta itdüler işkence/Duyuruldu durum çün Kasım Beğ'e/Kim ana bağlı idi ol dem Teke/Ol Beg son hızıyla mağraya vardı/Tuttu Sultan Korkud'u tutsak aldı/Padişaha gönderüb bir postacı/Öyküyü didi anlatub olayı/Bu can yakıck hisse alınacak öykü, başlara tac Padişah katına duyurılıcak görünüşte sevindi. Ama aslında gayretle üzülüp cihamı gözleyen gözleri keder yaşları ile ıslanub Karaçin oğlu'nu gönderdi ki, elem çekmiş Şehzadeyi getüre. Yakın yire geldiklerini işitince de Kapucıbaşı Sinan Bey'i gönderdi ki,

¹⁹⁴ Finkel, *a.g.e.* s. 103.

¹⁹⁵ Şimşirgil, *a.g.e.* c. 3, s. 137-138.

¹⁹⁶ Finkel, *a.g.e.* s. 103.

¹⁹⁷ Şimşirgil, *a.g.e.* c.3, s. 138-139.

¹⁹⁸ Finkel, *a.g.e.* s. 103. Kaynağa göre onların isimleri değişmektedir. Örnek olarak İdris-i Bitlisi'nin Selimname'ye göre Selim'in kaldırdığı yeğenleri kardeşi Şahinşahın oğlu Mehmed, Mahmud'un dört oğlu Orhan, Musa, Emir ve Mustafa, Alemşah'ın oğlu Osman'dır. Fakat Celalzade Nişancı'nın Me'âşir-i Selim Han'a göre Selim'in yeğenleri Şahinşah'ın oğlu Mehmed, Alemşah'ın oğlu Osman, Mahmud'un oğlu Musa, Orhan and Emirhan'dır. Ahmet Uğur, *The Reign of Sultan Selim I in the Light of the Selim-name Literature*, Klaus Schwarz Verlag, Berlin 1985, s. 216-220.

Dize-Gam kaydından Şehzadenin gönlün azad ide

Sinan Bey de can alıcı bir ok gibi Şehzadeden yana doğrulub yolda Karaçin oğlu 'na buluşub Şehzadeyi selamladı ve durağı yüce kardaşı tapısından selamın iletip ve gönlünü alma yolunu düzenleyerek kuşku ve kaygu ile titreşen karmaşık fikirlerle dolu aklına yumuşak sözlerle merhem urdu ve saygınlıkla görev yerinde durdu. Konağa geldiklerinde ol bilgili Şehzadeyi bir konuk evine kondurub onu korumakla görevli dev yapıları muhafızlık ederken, gerekli saygı töresinde kusur etmediler. Mağradaki yoldaşı Piyale'yi de ayırmayub her türlü saygılı davranışı gösterdiler. Ol olgun, başına buyruk Şehzade ki, bela kayıtlarına uğramış olub hüznün güzül gülrenkli yüzünü soldurmuştu. Gizlerinin gizdaşı ve kederlerinin ortağı Piyale'ye gönlü acısını döküb gözlerin yaşlı, gönlün taşlı etti.

Yazardan-Halimiz no'lur deyü ağlaştılar/ Efkârlanub gam oduyla yandılar/ Cam gibi Şah'ı Piyale koğalar/Ol Piyale sanma ki korku duyar/Ol Şah'ı konuşurken uyku alır/Ölümlü uyku arada perde yoktur/Korur da gönlü uyanuk Şahın/Şem'a gibi yanında durur yasduğun

Şehzadenin uykuya vardığın korucular bilince Piyale'yi Sinan Bey ister deyü çağırdılar ve Şehzade hücrenin bu bahane ile boşalttılar. Piyale kapıdan çıkıcak bir nice kement urucu ehremen pencereden girüb nefes yolunu tıkayıp yaşam yelini gittiği yoldan çevirdiler. Piyale'yi şöyle böyle sözlerle eğleyüb Şehzadenin işin bitürdiler ve ol başa buyruğun amacı cevherin yitürdiler. Piyale umut dolusun ölüm tekereğiyle kırılmış olduğundan habersiz höcreye dönünce boş laflar söylemeye girişecek, Şehzadenin nefes yolun bağlanmış ve umudu piyalesin kırılmış olduğun göricek inleyüb çığışmaya girişerek feryadı penceresin açtı. Ayrılış tırnağıyla gül renkli yüzün kana bulayıp yas yumruğuyla bembeyaz göğsünü ala boyadı.

Dize-Gönlü param parça canı yerde dönmüş cesede/ Didi ağlayub keşki ben olaydım sana feda/ Çığışuben döndü bak bir kıla ol güzel endam/ Eteğini gömleğini eyledi sırtl sıklam/ Ağladı öyle feleğin elinden ki ey gökler/ Yok mudur gönlünde vefadan bir zerre der/ Ey felek döktün ömür yapısına ölüm suyu/ Bilgeliğin onardığın sen yıktın iş midir bu/ Ey felek dervişlerin gözlediği Şahın kani/ Devlet göğü burcunun ayı kangı yire gitti/ Böyle yakıcı ağıtlar sözler ile ağladı/ Yanışıyla ol canlar hem ciğerler dağladı/ Aluben tabutın düştiler Bursa'nın yolına/ Ağlayarak ol dahi geldi Şahının ardında/ Kodılar Korkud'u yanınca Gazi Orhan Beğ'in/ Duydu dünya halkının canına

*rahmet didiğin/ Nice dem Piyale oldu ol mezara türbedar/ Gözüne gamdan eyle
göründü sanki toprak dar*¹⁹⁹

Hoca Sadeddin Efendi bu olayı sıra sıra anlatmaktadır. Müzeyyen atı yüzünden şüpheli olunması, Korkud'un tutuklanması, Sultan Selim'e haber verilmesi, Selim'in üzümlere kardeşine görevli göndermesi, Selim'in görevlisi Sinan Bey'in Korkud'a karşı saygılı davranışı, Korkud uyuya kalınca yoldaşı Piyale'yi ondan ayırarak kement uru ile boğdurarak öldürtmesi kaleme alınmıştır. Korkud'un ölümünü öğrenen Piyale'nin üzüntüsü canlı şekilde gösterilmektedir ve sonraki kaderi, Şehzade Korkud'un türbedarı olmasına kadar belirtmektedir.

Celalzade Nişancı Korkud'un ölümü şöyle anlatılmaktadır. Onun ifadesinde Korkud'un idamı anatema değildir. Selim'in yeğenlerinin öldürtmesi ile beraber anlatılmaktadır.

*“Bursa’da olan kardeşlerin oğulları ülkeden kaçmaktan korkan Selim onları öldürttü.
Bu olay Ahmed’in ölümü bilinmeden önce ortaya çıkmıştır. Öldürülenlerin isimleri ise
Mehmed, Şahinşâh’ın oğlu, Osman, Alemşah’ın oğlu, Orhan ve Emirhan, Mahmud’un
oğulları. Selim oradan Saruhan’a geçip kardeşi Korkud’u öldürttü.”*²⁰⁰

Artık Selim'in diğer kardeşi Ahmed'in katline bakacağız.

Hoca Sadeddin Efendi Şehzade Ahmed'in katli ise şöyle anlatmaktadır.

*“Ki Sultan Ahmed öç besledi Şaha/Devleti atı bak düştü toprağa/Bulub yer üzre ol
değerli incüyü/Anınla eyledi giysiye süslü/Bindirüb de bir hoş salınan ata/Getürdiler
uluğ durağ ıssına/Sinan Ağa’ya buyurdu ol Hakan/Ana yokluk yurdunda çadır
kursan/Sinan Ağa uyub ol buyrulduya/Varub Şehzadeyi dönderdi yokmuşa/ Kime
gösterdi bu devran safayı/ Ki sonra sunmada ceza camını/ Cihana tutkun olmak bir
boş işdür/ Ki boynun eğni bir karış kırıdır/ Ki boynu sonra gire kırışe/ Neden yir çün
kişi şöyle döğişe/ Ana kim olmaya devlet yazılı/ Emek sarfeylese bulur üzüntü/ Kamu
kabulü gibi giysi bolmaz/ Ne ki boyu her eğri kişiye olmaz/ Tanrı virmek gerektir taht
ve bahtı/ Virir mi meyve bağın her ağacı/ Lutfü ihsan Hüdadın olmayınca/ Ele girmez
devlet yüzüğü kolayca/ Anun kim niyetinde yok sayfası/ Devleti yapusun olmaz esası/
Hakk’un rızasın öndin eyleyen Şah/ Olubdur yardımcısı her an Allah/Yetenekli idi
uluğ devlete/Anıncün viridi Hak Sultan Selim’e/De ki yıllar geçüb gitmedi mi/Us’lular*

¹⁹⁹ Hoca Sadeddin Efendi, a.g.e. c.4, s. 158-160.

²⁰⁰ Uğur, a.g.e. s. 217-218.

katından ol beğenildi/Yüzüğüün layığı ol parmak idi/Nice parmaklar andan kaba geldi.201”

Hoca Sadeddin Efendi’nin Korkud ve Ahmed’in ölümlerine karşı farklı davranışı dikkat çekicidir. Şehzade Korkud’un ölümünü anlatırken Piyale’nin üzüntüsüne vurgu yapmaktaydı. Şehzade Ahmed’in ölümünü anlatırken Şehzade Selim’in haklılığını anlatmaya daha çok dikkat etmiştir. Selim’in yetenekli olduğundan tahta daha layık olduğunu, Tanrı seçene yardım edip taht verdiği ispat eden *ilahi takdire* inancı²⁰² burada görünüyor.

Artık *Anonim Tevârih Âl-i Osman*’daki ifadeye bakacağız.

“Andan sonra Sultan Selîm Anadolu’ya geçüp asker ile Engüri’ye vardı. Karındaşı Sultan Ahmed kaçup Arap sınıurına girdi. Sultan Selîm dahi Burûsa’ya geldi. Karındaşları oğulları, şehzâdeleri ve Mustafa Paşa’yı katl itdi. Andan Ma’nisa’ya Sultan Korkud üzerine vardı. Sultan Korkud kaçup Teke iline vardı. Ardınca Acem Kâsım’ı göndürdü ki kapucıbası idi, varup bir magarada bulup dutdı getirdi. Eğrigöz dirler bir kasabada Kırayaçın oğlu gelüp kaydın gördiler. Meyyitin Burûsa’ya iledüp defn itdiler. Andan Sultan Selîm, Sultan Ahmed’e kapukulları agızından bir mektub düzüp göndürdi. Eyitd : «Sultan Selîm öldürmedik âdem kalmadı. Biz bunun elinden âciz kaldık. İmdi heman gel sen görün. Biz tutalum elüne virelüm» diyü belki elli-altmış mikdârı mektub göndürmüş ola. Ol dahi gâfil deprenüp bunun sözine uyup Karaman askeriyile ve nâmdarlarıyile geldi. Yanında olan beğler «varma» didiklerince gelen mektubları çıkarup okuyıvirdi. «Bunun onı ve yigirmisi yalan ola» diyüp geldi Yenişehir ovasında Sultan Selîm’e mukâbil oldu. Ān-ı vâhidde asker in sıyup Sultan Ahmed’i tutup katl eyledi. Anun dahi meyyitin Burûsa’ya göndürdi, hicretün 920 senesinde vâkı ‘oldı.203”

Korkud ve Ahmed’in ölümle ri aynı anda anlatılmaktadır. Burada Selim’in Ahmed’i savaşa çekmek için sahte mektup gönderdiği de ifade edilmektedir. Hoca Sadeddin Efendi Selim’in hakkını vurgulamış. Burada Selim’in manevrasını göstermiş.

²⁰¹ Hoca Sadeddin Efendi, *a.g.e.* c. 4, s. 164,165.

²⁰² İnalçık, “Osmanlılar’da saltanat verâseti usûlü ve Türk hakimiyet telâkkisiyle ilgisi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, c.14, sayı 1 (1959), s. 73-76.

²⁰³ Azamat, *a.g.e.* s. 136.

1.2.7. III. Murad Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1574)

1574 yılında II. Selim'in ölümünden sonra onun büyük oğlu Murad tahta geçti. III. Murad cülusundan sonra beş kardeşini öldürttü. Onların isimleri Osman, Süleyman, Mustafa, Abdullah ve Cihangir idi.²⁰⁴

Peçevi bu olayı şöyle kısaca anlatmaktadır.

“Şehzadeleri üzerine: Babasından sonra Osmanlı tahtını şereflendiren Sultan Murat Han, Şehzade Sultan Mustafa, Şehzade Sultan Osman, Şehzade Sultan Süleyman ve adları tespit edilemeyen daha iki şehzade. Bunlar, Sultan Murat tahta çıktığı zaman Osmanlı yasasına ve geleneğine göre bu geçici dünyadan göç etmişlerdir.”²⁰⁵

Peçevi bu kardeş katli meselesini anlatırken *Osmanlı yasasına ve geleneğine göre* ifade kullanmaktadır. Onun bakışı ne olumlu ne de olumsuzdur. Peçevi öldürülen şehzadelerden sadece üçünün isimlerini belirtmektedir.

Solakzâde ise bu olayı şöyle ifade etmektedir.

“Biat işi tamam olduktan sonra, makamı cennet olan Sultan Selim Han Hazretlerinin na'sını o korku dolu gecede, şehid kılınan beş şehzâdenin na'şları ile birlikte çıkararak, namazlarını feleğe yücelen Harem-divânında edâ eylediler; sonra da gül bahçelerini andıran mezarlarına defn ettiler.”²⁰⁶

Solakzâde ise *korku dolu gece* ifadeyi kullanarak olumsuz bakışını biraz ekledi

Selânikî Mustafa Efendi ise şöyle anlatmaktadır.

“Ba‘dehû içerüden kapucılar kethüdâsı gelüp vüzerâ ve erkan-ı devleti tekrâr Bâb-ı Hümayûn'dan içerü alup, gidüp beş nefer şehzadelerün tabutların kaldırıp; pâdişâh-ı merhûmun namazı kılındığı yerde namazları kılınup kezâlik taşra, halk-ı âleme çıkardılar. Allâh ta‘âlâ-celle zikruhû ol gün İstanbul halkının feryâd-u figânın, melâ'ike-i arş-ı azîme dinledüp, zî-rûh olanlara hikmet ü ibretin müşâhede itdürdi. Bu hâlet üzre ma'sûmların tabutların âh u nâleler ve zikr ü tesbîhler ile merhûm ve mağfurun-lehûn na'ş-ı şerîfi olduğu çadıra getürdiler. İki neferin bir tarafa ve üç neferin berü tarafa koyup ol gece ulemâ ve sulehâ tilâvet-i Kur'an-ı azîm eylediler.

²⁰⁴ Eroğlu, a.g.e. s. 208. Peçevi ise sadece Mustafa, Süleyman, Osman üç şehzadenin isimlerini belirtti. Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, haz. Bekir Sıtkı Baykal, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, c.1, s. 308.

²⁰⁵ Peçevi İbrahim Efendi, a.g.e. c.1, s. 308

²⁰⁶ Solakzâde, a.g.e. c.2, s. 331.

Rûz-ı penç-şehbih ramazân-ı şerîfün dokuzuncı günüdür, altı aded merâkîd-ı şerîfe ile hâzırlanup ve beş nefer şehzâdelerün kabirleri mükemmel olunup, merhûm ve mağfurun-lehûn ayağı ucuna defn olındılar. Erkân-ı devlet ve a'yân-ı saltanat ulemâ ve meşâyih ile eyyâm-ı erba'în tamâm olunca terk itmeyüp, ziyâretten hâlî olmayup tillâvet-i Kur'an-ı azîm ve tehlîl ü tesbîh ile leyâlî-i şerîfeyi ihyâ eylediler. Ve dü-şenbih ve penç-şenbih günlerin fetv itmeyüp, Pâdişâh hazretleri dahi ziyârete çıkup, fukarâ ve ulemâyâ tasaddukât ile bezl-i mâl-i ferâvân eyleyüp rûh-ı revânların şâd iderlerdi.²⁰⁷

Selânikî ise cenaze işlemlerini ifade etmeye dikkat etmektedir. Ayrıca bu kardeş katline karşı İstanbul halkının olumsuz tepkisini de anlatmaktadır.

Osmanlı saray hekimi olan Domenico ²⁰⁸ III.Murad'ın kardeş katlini şöyle anlatmaktadır.

“Murad çok merhametli olduğundan kan dökmesini dayanamadığından 18 saat bekedi. O süredir hem tahta geçmeyi hem de İstanbul'a varışı bildirmeyi reddetti. Haremdeki dokuz öz kardeşleri kurtarmaya çalışıyordu. Bu konuda lalası, müfti ve diğer büyük ilim adamları ile danıştı. Ancak neticede onları kurtabilmek için herhangi bir çare bulamadı. Üstünde bahsedilen Osmanlı kanunu bozmadığından o ağlayarak dilsizleri kardeşlerini boğdurmaya gönderdi. Dilsizlerin başına kendi elleriyle dokuz mendili verdi. Ayrıca dilsizlere kendini inandırmak ve görevlerini yaptırmak için onlara ölü olan babasını gösterdi.²⁰⁹”

Domenico ise beş kardeşi değil, dokuz öz kardeşi diye kaleme almıştır. Ayrıca katlinde yay kirişi yerine mendil kullanıldığını yazmıştır. Bu farklı detaylar ilginç noktalardır. Sultan Murad'ın son ana kadar kardeşlerini kurtarmak için çalıştığını belirtti. Böyle farklı detayları ve Sultan'ın davranışı ile ilgili diğer Osmanlı kaynakları farklılık gösteriyor.

1.2.8. III. Mehmed Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1591)

III. Mehmed 1595 yılında babası III. Murad'ın ölümünden sonra tahta geçti. III. Mehmed cülûsundan hemen sonra on dokuz kardeşini öldürttü. Öldürülen şehzadelerin isimleri ise Solakzâde'ye göre Mustafa, Osman, Abdullah, Abdurrahman, Hasan, Ahmed,

²⁰⁷ Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, haz. Mehmet İpşirli, Ankara 1999, c.1, s. 102.

²⁰⁸ Domenico Hierosolimitano (1552-1622). Filistin'de doğan yahudidir. 1570'lerin ortasında Osmanlı saray hekimi olmuş. *Domenico's Istanbul*, çev. Michael Austin, E.J.W. Memorial Trust, Wiltshire 2001, s. i, ii.

²⁰⁹ Austin, *a.g.e.* s. 37.

Yakub, Alemşah, Yusuf, Hüseyin, Korkud, Ali, İshak, Ömer, Alaeddin, Davud idi.²¹⁰ Peçevi bu olayı şöyle anlatmaktadır.

“Sultan Murat’ın dünyaya gelen erkek ve kız çocuklarının sayısı çok kabarıktır. Ölümünden hemen sonra on dokuz şehzadesi, Osmanlı yasasına göre şehitler topluluğuna katılmışlardır. Kız çocuklarından, İbrahim Paşa ile evlendirilen Ayşe Sultan’dan ve Halil Paşa ile evlendirilen Fatma Sultan’dan başka, padişahın ölümünde büyük ve küçük olarak yirmi altısı sağ kalmış bulunuyordu. Ancak sadece dört, beş tanesi büyüdüler ve Nakkaş Paşa, Davut Paşa, Kapıcıbaşı Topal Mehmet Ağa ile evlendirildiler.”²¹¹

Peçevi III. Murad’ın çocuklarının sayısını anlatırken onun ölümünden sonra uygulanan kardeş katlinden de bahsetmektedir. Fakat sadece öldürülen şehzadelerin isimlerinden bahsedip cenazeleri, mezarları ya da halkın tepkisinden bahsetmemiştir.

Selânikî Mustafa Efendi bu olayı şöyle anlatmaktadır.

“Ve mukaddemâ on dokuz nefer şehzâdeler için serviden tabutlar ihzâr olunup ve cenâzelerine lâzım olan esbâb-ı mühimme hâzır u âmâde oldukda içerüde dilsiz ve dinsiz, feryâd u figânların işitmez üzerlerine musallat olup, maslahatların bitürüp, meyyitlerin gassâllar gasl eyleyüp tekfîn olundukdan sonra tabutların mücevvezeler ve sorguçlar ile müzeyyen ü mükemmel idüp, her tabutı dörder baltacı ve kapıcı katar idüp, kapu oğlanlarıyla iç-ağaları Bâb-ı Sa’âdet’den çıkardılar. Erkân-ı devlet âmmeten kalkup karşı varup, cenâzeleri Matbah-ı Âmire kapısı önünden Helva-hâne kapısına gelince tahta-bend musallâlar üstine dizildi. Ve birer birer Şeyhülislâm Bostân-zade Efendi namazların kılup cümle erkân-ı devlet iktidâ eyledi. Ba’dehû ma’sûmlar musîbetinün âh u nâleleri dâdî âsumâna çıktı. Bu âteş ile yanmadık ciğer kalmadı. Dîdeler giryân ve diller büryân cenâzelerin getürüp babalarının ayağı ucuna defn idüp intizâm virdiler.”²¹²

Selânikî ise öldürülen şehzadelerin cenazelerini anlatmaya dikkat etmektedir. *Bu âteş ile yanmadık ciğer kalmadı* diye ifade ederek bu katllere karşı halkın olumsuz tepkisini de göstermektedir.

Solakzâde bu olayı şöyle anlatmaktadır.

²¹⁰ Solakzâde sadece on altı şehzadenin isimlerini belirtti. Diğer üç şehzadenin isimlerini belirtmedi. Solakzâde, *a.g.e.* c.2, s. 362. Diğer üç şehzadenin isimleri ise Selim, Bayezid, Cihangir’dir. Akman, *a.g.e.* s. 100-101.

²¹¹ Peçevi İbrahim Efendi, *a.g.e.* c.2, s. 3.

²¹² Selânikî Mustafa Efendi, *a.g.e.* c.2, s. 436.

“Kıyâmeti andıran o zamanda, Saray-ı hümayûn içerisinde bulunan on dokuz adet şehzâde, haksız yere hemen şehidler zümresine ilhâk olunmuştur. Bu şehzâdeler şunlar idi : Sultan Mustafa Han, Sultan Osman Han, Abdullah Han, Sultan Abdurrahman Han, Sultan Hasan Han, Sultan Ahmed Han, Sultan Yakub Han, Sultan Alemşah Han, Sultan Yusuf Han, Sultan Hüseyin Han, Sultan Korkud Han, Sultan Ali Han, Sultan İshak Han, Sultan Ömer Han, Sultan Alâeddin Han, Sultan Davûd Han,

Bu şehzâdelerin tamamı o gün şehidler zümresine ilhâk olunmasına rağmen, aynı gün çıkarılmalarına mecâl bulmadı. Akşam yakın olmakla zaman dar olduğu için, ertesi günü, sabah erkenden çıkarılarak namazları kılındı ve onlar da babaları, bir kız kardeşi²¹³ de annelerinin yanında defn olundular.²¹⁴

Solakzâde ise *haksız* kelimesini kullanarak bu katl meselesine pek hak vermemektedir.

III. Mehmed’in ondokuz kardeşi katli meselesi kafes sisteminin ortaya çıkmasının sebeplerinden biri oldu. Alderson’a göre I. Ahmed kardeşi Mustafa’yı öldürmeyip kafese gönderdi. Zira III. Mehmed’in ondokuz kardeş katli halktan olumsuz tepki topladı. Ayrıca o zaman Osmanlı hanedanı’nda sadece Ahmed ve Mustafa, iki erkek üyesi kalmış. Bu yüzden kardeş katli uygulamasına göre Mustafa’yı bertaraf etmek Osmanlı saltanat veraseti için tehlikeli olabilirdi.²¹⁵

Fletcher, kafes sisteminin ortaya çıkmasının, göçebe toplumun; büyük hanın bürokratik hükümdarlığa çevrilmesinin tamamlanması diye değerlendirilmektedir. ²¹⁶ Osmanlı İmparatorluğu’nda gelenek kaldığı zamandaki sultanlar kendi yetenekleri ile taht elde edip o sırada fatih hükümdar, lider olarak yeteneğini göstermek gerekiyordu. Fakat İmparatorluğu’nun topraklarını genişledikçe, bürokrasi yerleştikçe fatih hükümdarı

²¹³ Fletcher III.Mehmed’in kardeş katlinden bahsederken kız kardeşleri de öldürtmüş diye ifade etmektedir. Ve kız kardeşlerinin katli sebebi saltanat veraseti konusunda hanedanın kadın mensuplarının güçlerinin çoğaltması diye değerlendirildi. Fletcher, *a.g.m.* s. 251. Ancak cülusundan sonra ya da iktidar mücadelesi içinde kız kardeşini öldürülen padişah Osmanlı tarihinde bulunmamaktadır. Öldürülen hanedanın kadın mensupları ise padişahın zevcesi ya da annesi idiler. Alderson, *a.g.e.* s. 25. Bu noktada Fletcher’in yanlışlık büyük ihtimale Solakzâde’nin bu ifadeyi yanlış anlamaktan dolayı kaynaklanmış olabilir.

²¹⁴ Solakzâde, *a.g.e.* c.2, s. 362.

²¹⁵ A. D. Alderson, Mustafa, Ahmed’in öz kardeşi olduğunu, Ahmed ve Mustafa ikisi Handan Sultan’ın oğulları olduklarını söyledi. Kardeş katline karşı halkın tepkisi ve veraset tehlikesi ile birlikte ikisinin öz kardeş olması da kardeş katlinin uygulanmaması sebebi olarak sunulmaktadır. Fakat Gürhan Börekçisi’ye göre Ahmed ve Mustafa’nın anneleri ayrıdır, Mustafa’nın annesi ve III. Mehmed tarafından idam edilen şehzade Mahmud’un annesi aynıdır. Alderson, *a.g.e.* s. 10. Günhan Börekçisi, “İnkırâzın Eşiğinde Bir Hanedan: III. Mehmed, I. Ahmed, I. Mustafa ve 17.yüzyıl Osmanlı Siyasi Krizi”, *Dîvân Disiplinlerarası çalışmalar dergisi*, c. 14. sayı 26 (Ocak 2009), s. 58.

²¹⁶ Ekberriyet usulü Bozkır İmparatorluğun geleneği idi. Ancak Fletcher Bozkır İmparatorluğunun kişisel kapasitesi ve iç mücadelesi ile hükümdar olmak usulü tamamen bitmiş anlamıyla şöyle değerlendirilmektedir. Fletcher, *a.g.m.* s. 251.

olarak yetenekleri önceki gibi önemli sayılmazdı. Prenslerin taht mücadelesine girip kendi yeteneklerini göstermeye çalışmalarına gerek yoktu. Dolayısıyla III. Murad ve III. Mehmed sadece en ilk oğlunu valiliğe göndererek idare tecrübesi kazandırdılar. I. Ahmed döneminde bunu bile durdurmuşlardı.²¹⁷

Quataert ise kardeş katli uygulamasının resmi kaldırılmasına uğrayan uzun prosedür, iktidarın merkezinin soylulardan padişaha, padişaktan kendisinin hanehalkına, ardından da vezir ve paşa hanelerine geçmesi olarak değerlendirmektedir.²¹⁸ Hem Quataert, hem de Fletcher bu durumda hanedanın kadın üyelerinin rollerini önemsemektedirler.²¹⁹

Kafes sistemi yerleşince doğal olarak şehzadelerin statüleri de değişti. Kafesteki şehzadeler haremde olan padişahın bekar kızları ile aynı gelirleri almaya başladılar. Ayrıca iktidar mücadelesinde aktif rolü oynamak mümkün olmadı. Kafesteki şehzadeler devlet adamlarının iktidar mücadelesinde kullanılmaya başlandı.²²⁰

1.2.9. II. Osman Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1621)

Kafes sisteminin ortaya çıkmasına rağmen kardeş katli tamamen yok olmuş değildi. 1620 yılında II. Osman Lehistan seferine çıkmadan önce kardeşinin fitne çıkarma ihtimalini yok etmek için öz kardeşi²²¹ Mehmed'i öldürttü. O zaman şehzade Mehmed onaltı yaşında idi.²²² Şeyhülislam Esad Efendi fetva vermemişti. Rumeli Kazaskeri Kemaleddin Efendi yükseliş umudu ile fetva vermiştir, Şehzade Mehmed ise ölmeden önce II. Osman'a karşı beddua etmiştir.²²³

Şeyhülislamın padişahın isteğine karşı kardeş katline fetva vermemesi kardeş katli konusunda fetva, demek ki dini iznin mecbur olduğunu göstermektedir.²²⁴ II. Osman fetvasız kardeşi Mehmed'i öldürtmedi, Şeyhülislam Esad Efendi yerine Rumeli Kazaskeri Kemaleddin'den fetva isteyip almış, sonra kardeşini öldürtmüştür.

Peçevi Mehmed'in katlini öyle belli şekilde anlatmaktadır.

²¹⁷ Fletcher, *a.g.m.* s. 249-250.

²¹⁸ Quataert, *Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922*, çev. Ayşe Berkay, İletişim, İstanbul 2002, s. 146.

²¹⁹ Fletcher, *a.g.e.* 250, 251, Quataert, *Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922*, çev. Ayşe Berkay, İletişim, İstanbul 2002, s. 147. Fakat Fletcher bunu anlatırken yanlış bilgi ifade etmiştir. III. Mehmed kardeş katli uygulayınca on dokuz erkek kardeşleri ve yirmiden de daha fazla kız kardeşlerini de öldürmüş diye ifade etti.

²²⁰ Finkel, *a.g.e.* 196.

²²¹ İkinin annesi Mahfiruz Hatun'dur. Uluçay, *a.g.e.* s. 47,48.

²²² Ağırakça, *a.g.m.* s. 788.

²²³ Akman, *a.g.e.* s. 105-106.

²²⁴ Akman, *a.g.e.* s. 106.

“Yıl 1029 (M. 1620). Bu sırada saadetli padişah, ana ve babadan bir olan kardeşi Şehzade Sultan Mehmet Han'ı gereksiz ve günahsız yere öldürttü. Tanrı'nın rahmeti üzerine olsun. Taşköprülüzade Kemal Efendi'nin fetvası ile bu günahı irtikap etti derler. Şeyhülislam Esat Efendi'den bu konuda fetva istendiğinde, rıza vermediğini söylerler.²²⁵”

Solakzâde I. Ahmed'in oğullarını anlatırken II. Osman ve IV. Murad'ın kardeş katlerinden aynı anda bahsetmektedir.

“Şehzadeleri : Sultan Osman Han, Amcası, Sultan Mustafa'dan sonra saltanat tahtına geçerek pâdişâh olmuş, bizzat zafer-rehber islâm askeri ile Hotin seferine varıp gelmiştir. Yine daha sonra aynı askerler ile uyuşamayarak, askerlerin hücumu ile tahtından indirilip, daha sonra da şehid edilmiştir. Sultan Mehmed Han, Sultan Osman Han, Hotin seferine gittiği zamanda kendisi sebebsiz yere şehid edilmiş, dünyâ ve âhirette bahtiyar olmuştur. Sultan Murad Han, saltanat tahtına cülûs eyledi. “Sultan Murad-ı Râbi' oldu, pâdişâh” lafzı cülûsuna tarihtir. Tafsili aşağıda zikrolunacaktır. Sultan Bayezid ile Sultan Süleyman, Sultan Murad, Revân'ı feth edip, dönerken, ikisi de sebebsiz yere bazı müfşidlerin işvâsıyla katl ve şehidler zümresine ilhâk olunmuşlardır.²²⁶

Naîmâ Mustafa efendi bu olayı daha detayca anlatmaktadır.

“Çün padişah-ı âlem-penâh hazretlerinin bizzat sefere azîmetleri mukarrer oldu. Sanevber-i kerîmü'l-asl-i Osmânî Şehzâde Mehmed Han def'-i dağdağa-i fitne için izâle olunmağı murad ettiklerinde Rumili kadıaskeri Kemaleddin Efendi fetvâ vermekle cenâb-ı şehriyârî kendi birâderleri iken ol şehzade-i bî-günâha rahm etmeyip nâ-hak yere şehid etmekle gaddârlık eylediler.

Lâkin mezbûr Mehmed Han bir latîfî's-şemâ'il -i şehzâde-i kerîmü'l-hasâ'il idi. Katline hücum olundukda “Osman, Allah'dan dilerim ki ömür ve devletin berbât olup beni ömrümden nice mahrûm eyledin ise sen dahi behre-mend olmayasın” deyü hatm-i kelâm edip şehid olmuş. Ol vakt-i ye'sde sûz-ı derûn ve inkisâr-ı kalb-i mahzûn ile ettiği bed-du'â icâbete karîn olup zaman-ı kalilde mücâzâtı zuhûr etmiştir. Şehzâde-i mağdûr pederleri Sultan Ahmed'in ayağı ucunda medfûn u makkûrdur-tecâveze'l lâhu an seyyi'âtihim.²²⁷”

²²⁵ Peçevi İbrahim Efendi, a.g.e. c.2, s. 350.

²²⁶ Solakzâde, a.g.e. c.2, s. 463.

²²⁷ Naîmâ Mustafa Efendi, a.g.e. c.2, s. 460.

II. Osman'ın kardeşi Mehmed'in katli meselesi Osmanlı hanedanının kardeş katli ifadeleri arasında en eleştirel şekilde yazılanıdır. Bu olayı kaleme alan üç tarihçi, Peçevi, Solakzâde, Naîmâ, bu katlin haksızlığı konusunda hemfikirdiler. Peçevi ise *gereksiz ve günahsız yere öldürttü*. Solakzâde ise *sebebsiz yere şehid edilmiş*, Naîmâ ise *bî-günâha rahm etmeyip nâ-hak yere şehid etmekle gaddârlık eylediler* cümleleri ile kendi eleştirel bakışlarını belirtmektedirler. Peçevi ise Şeyhülislam Esad Efendi'nin fetvayı reddetmesi, Naîmâ ise Mehmed'in bedduası ve sonraki zamanda onun bedduasının kabul edilmesinden bahsederek bu idamın haksızlığına vurgu yapmaktadırlar.

1.2.10. IV. Murad Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1635, 1638)

IV. Murad Revan Seferi'nden döndükten sonra kardeşi Süleyman ve Bayezid'i, Bağdat Seferi'nden dönerken diğer kardeşi Kasım'ı öldürttü. Süleyman ve Bayezid üvey kardeşleri idi. Onların annesi Mahfiruz Hatun'dur. Kasım ise kendi öz kardeşi idi.²²⁸ Akman IV. Murad'ın saltanat devrinde sık sık olan yeniçeri isyanlarını onun kardeş katli uygulamasının temel sebebi olarak görmektedir. Yeniçeriler isyanlarında şehzadeleri saltanata alternatif olarak gördüklerini belirtti.²²⁹

Solakzâde bu olayı şöyle anlatmaktadır.

“Sultan Murad Han, saltanat tahtına cülûs eyledi. “Sultan Murad-ı Râbi’ oldu, pâdişâh” lafzı cülûsuna tarihtir. Tafsilî aşağıda zikrolunacaktır. Sultan Bayezid ile Sultan Süleyman, Sultan Murad, Revân'ı feth edip, dönerken, ikisi de sebebsiz yere bazı müfsidlerin iğvâsıyla katl ve şehîdler zümresine ilhâk olunmuşlardır.”²³⁰

Bazı müfsidlerin iğvasıyla ifadeye dikkat edersek Şehzade Süleyman ve Bayezid'in katlinde devlet adamların ihtilafı ilgilenmiş olabilir.

Naîmâ Mustafa Efendi bu olayı şöyle anlatmaktadır.

“Feth-i Revan akîbinde zuhûr eden vak'a-i hevil-nâk ki şehzâdeler husûsudur, feth-nâme-i hümayûn ile Kapıcılar Kethüdâsı Sâlih Ağa ve Musâhib Beşir Ağa İstanbul'a gönderildikte hufyeten bir hatt-ı hümayûn ısdâr olunup Saray-ı Âmire'de şehzâdegândan Sultan Bayezid ve Sultan Süleyman ki yirmi beşer yaşında nev-civân idiler, ikisi dahi i'dâm olunmak bâbında Kaymakam Bayram Paşa'ya ve Bostancıbaşı Duçe Mehmed Ağa'ya hitâb ve ferman buyurulup hatt-ı merkumu Salih Ağa ile

²²⁸ Uluçay, a.g.e. s. 47,48.

²²⁹ Akman, a.g.e. s. 106, 107.

²³⁰ Solakzâde, a.g.e. c.2, s. 463.

irsâl etmişler idi. İstanbul'a vusûllerinde hattı me'mûr olanlara teslim edip feth-nâme-i hümayûnu i'lân ettiklerinde yedi gün yedi gece şehir donanması olup izhâr-ı surûr eylediler.

Şehr-i aşk âyini ol demki derkâr ettiler/Her serbâzâra bin Mansur berdâr ettiler

Mantûkunca halk âlem iş ü işrete ve izhâr-ı neşât u meserrete meşgul iken Bayram Paşa bostancı-başı ile içeri girip Sultan Ahmed Han merhumun ferzendân-ı zî-şânı olan merkumân Sultan Bayezid ve Sultan Süleyman'ı birer bahâne ile çıkarıp kemend-i gadr ile âzim-i mülk-i bekâ ettiler. Şöyle ki ol vakitte sebkat eden mâcerâ şehzâdelerin niyâz-ı girye-nâk ile köşe-i sarayda mezbûhâne hareketleri ve mübâşirleri dahi eşk-i hasret dökerek ahz ü katllerine hücum ve müsâra 'atları tafsîl olunsa dideler giryân ve ciğerler püryân olurdu.

Bayram Paşa ve Duçe vesâ'ir bu kazıyye mübâşeretine mahrem olanlar kemâl-i hüzn ile zemîn-i nedâmete eşk-i hasret döktüler; ammâ çi fâ'ide. Sultan-ı cihân olan kahraman-ı ateş-feşânın fermanına muhâlefet değil belki icrâsında adem-i müsâra 'at muhâl kabilinden idi. Bi'z-zarûre temşiyet-i ahkâm-ı fâcirâneye ikdâm ettiler. "Zalike takdîrû 'l-azîzi 'l-alî " Ba'dehû şehzâdelerin neytin hufyeten gasl ü tekfîn edip hemen hâzırîn ile namazın kılıp götürüp defn ettiler. Bu hal sonra halk-ı âleme bâ'is-i ihtilâl oldu ve padişah Malatya'ya uğradıkta zorbalardan meşhur Nuh Halîfe ahz ve katl olundu.²³¹

Nâimâ'ya göre IV. Murad İstanbul'a varmadan önce görevlilerini göndererek kardeşi Süleyman ve Bayezid'i öldürtmüştür. Katlin aracından da bahsetmektedir. II. Osman ise sefere çıkmadan önce kardeşini öldürttü, fakat IV. Murad ise seferden dönerken İstanbul'a daha varmadan önce kardeşlerini öldürttü. Nâima bu katli üzerine *katl* diye ağır kelime kullanmıştır.

IV. Murad'ın kardeşi Bayezid katli, XVII. yüzyılda Fransız yazar Jean Racine'nin oyunu *Bajazet*'nin konusu oldu. Racine bu siyasi trajediyi aşk trajedisine çevirmiştir.²³²

²³¹ Nâimâ Mustafa Efendi, *a.g.e.* c.2, s. 825, 826.

²³² Sultan Murad kardeşi Bayezid'i öldürmek için görevliyi gönderdi. Fakat Murad'ın eşi Roxane, Sultan sefere çıktığı an Bayezid'e aşık olmuş. Vezir ile ittifak kurup onu tahta geçirip onunla evlenmek istedi. Fakat Bayezid onu sevmeyip başka kadını sevdiğinden onun teklifini reddetti. Sonunda Bayezid'in reddetmesinden dolayı kalbi kırılan Roxane Bayezid'i öldürdü. Roxane, kendisine süpheli olan Murad tarafından gönderilen Kara Hadım tarafından öldürülüyor. Bayezid'in sevgilisi de Bayezid'in ölümünü öğrenince intihar ediyor. bkz. 장 라신 Jean Racine, *바자제/페드르 Bajazet-Phedre*, çev. 심민화 Shim Minhwa, 책세상 Chaeksesang, Seoul 2005, s. 9-127. Racine, 1676 yılında yazan ikinci Giriş'te kendi eseri gerçek olaydan kaynaklandığını belirtmektedir. Fakat ona rağmen Sultan'ın kardeşleri hakkında yanlış bilgiler sunmuştur. Ona göre Sultan IV Murad'ın kardeşi Osman (Genç

Ne Solakzâde ne de Nâimâ IV. Murad'ın öz kardeşi Kasım'ın katlinden bahsetmemektedir. Sadece Münecimbaşı Dede Ahmed anlatmaktadır.

“Şehriyar hazretleri Bağdad seferine tedarik görürken biraderleri Sultan Kasım'ı dar naime irsal eylediler bir mücub şehzade civan-ı cennet idi. Pes Sultan İbrahim Han hazretlerinden ma'dâ biraderlerinden kimse kalmadı Abaza şeyni dahi kemal tekrib tahsil itmişken sonra bir vaz'ından mütevehhim olub katl ittiler.”²³³

Öyleyse neden Nâimâ ve Solakzâde Kasım'dan bahsetmediler? Bu ifade doğru ise Sultan Murad, neden Kasım'ı Şehzade Süleyman ve Şehzade Bayezid ile birlikte öldürtmedi? IV. Murad öz kardeşini bertaraf etmekten daha çekinmiş olabilir mi? Veyahut Sultan Murad'ın diğer kardeşi, İbrahim'in psikolojik dengesizliği gibi Kasım'ın öldürülmesini geciktirmeye sebep olan belli bir neden var mıydı? Bu nokta daha bilinmemektedir.

14 ve 17.yüzyıl arasında Osmanlı hanedanı'nda uygulanan on tane kardeş katli meselesini inceledik. Sonuç olarak zaman ilerledikçe kardeş katli konusuna karşı tarihçilerin bakışlarının daha olumsuz olduklarını çıkarabiliriz. Bunun ortasında kafes sistemi vardı. Kafes sistemin ortaya çıkmasından sonra uygulanan kardeş katli meselelerine karşı tarihçiler daha açık ifadelerle eleştirmeye başladılar. Örnek olarak III. Murad ve III. Mehmed'in kardeş katlinde sadece İstanbul halkının olumsuz tepkileri kaleme aldılar. Fakat II. Osman ve IV. Murad'ın kardeş katli meselelerine karşı gereksiz, sebepsiz, haksız gibi açık ve ağır kelimeler kullandılar. Bu ifadeleri kafes sisteminin iyice yerleşmesini, şehzadelerin hayatta kalmaları karşılığında kafeste hapsedildiklerini, bir padişah bu anlayışı bozup kardeş öldürttüğü zaman, pek olumlu bakılmadığını gösteriyor.

Osman), Orhan, Bayezid ve İbrahim'dir. Onun ifadesine göre Sultan Murad tahta çıkar çıkmaz Orhan'ı boğdurtmuş.

O ne Süleyman'dan ne de Kasım'dan bahsetmemektedir. 장 라신 Jean Racine, a.g.e. s. 11.

²³³ Akman, a.g.e. s. 108. Derviş Dede Ahmed Efendi Münecimbaşı, *Sahâifü'l-ahbâr fî vekayi'i'l-a'sâr*, Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1285. c.3, s. 673.

2. BÖLÜM

KORE DEVLETİ'NDE KARDEŞ KATLİ MESELESİ

2.1. Joseon Hanedanı (1392-1910) Öncesinde Kardeş Katli

Kore tarihinde ilk olarak merkezi devlete dönüşen Goguryeo (고구려高句麗), Baekje (백제百濟), Silla (신라新羅) adlı üç krallıktı. Bu üç krallık birbirlerine yakın zamanlarda kuruldu. Silla M.Ö 57 yılında, Goguryeo M.Ö. 37 yılında, Baekje ise M.Ö. 18 yılında kuruldu.²³⁴ Bu üç krallık kendi devlet yapısını geliştirdiler hem de Kore yarımadasını kendi kontrolü altına almak için birbirleriyle yarışmaya girdiler.²³⁵ Bu döneme “Üç Krallık Devri” denmektedir.²³⁶

Goguryeo Kralığında ilk olarak kayıtlara geçen kardeş katli Goguryeo Kralığının 6.kralı Taejowang (태조왕太祖王) ²³⁷ ‘ya Wubo (우보右輔) ²³⁸ Go Bokjang (고복장高福章)’ın önerisi ile görmekteyiz. Go Bokjang, 146 yılının Ekim ayında²³⁹ Taejowang'a kardeşi Suseong (수성遂成)'un öldürülmesi gerektiğini tavsiye söyledi. Zira Suseong isyanı planlanıyordu. Fakat Taejowang kendi ileri yaşından, Suseong'un faaliyetlerinden²⁴⁰ dolayı tahtını ona bırakmak istiyordu. Dolayısıyla kral, Go Bokjang'ın tavsiyesine uymadı. Go Bokjang Suseong'un acımasız olduğundan tahta geçince mutlaka kralın evlatlarına zarar vereceğini uyarılmış. Kralın, acımasız kardeşine iyi davrandığını,

²³⁴ Kim, Busik 김부식, *삼국사기/Samguk Sagi (Üç Krallık Tarihi Yazıtı)*, çev. 이재호 Yi Jaeho, 솔 Sol yayınevi, Seoul 2001, c.1, s. 33, c.2, s. 20, s. 280.

²³⁵ Seth, *a.g.e.* s. 26.

²³⁶ Michael Seth bu devri 4. Yüzyıldan 676 yılına kadar belirtmiş. Silla, Çin’le ittifak kurup 660 yılında Baekje’yi 668 yılında Goguryeo’yu yıktırılmış. Fakat 676 yılında Silla, Çinliler Goguryeo’nun güney toprağından tamamen çıkartabilmiş. Seth, *a.g.e.* s. 26-27

²³⁷ Wang kral anlamına gelmektedir. Taejo ise kralın vefatından sonra ona verilen unvandır.

²³⁸ Goguryeo’nun en yüksek makamı Daebo idi. O Jwabo ve Wubo ikiye bölündü. İkisi arasında daha yüksek makam Jwabo idi. Sonra Jwabo ve Wubo birleştirilip Guksang makamı oldu. 김두진 Kim Doo-jin, “고구려초기의 패자와 국가체제 Goguryeo’nun ilk devrinde Paeja ve devlet sistemi”, *한국학논총 Hangukhaknonchong*, sayı. 31 (2009), s. 51.

²³⁹ Eski kaynaklardaki tarihler hep ay takvimine göre geçmektedir. Kore 1896 yılından beri güneş takvimini kullanmaya başladı. Geleneksel ay takvimi sistemine göre 1 Ocak 1896 12 Kasım 1895 idi. 조현범, Jo Hyeonbeom “한말 태양력과 요일주기의 도입에 관한 연구 Korelilerin ay takvimi ve yedi günlük hafta sistemini kabul etmesi”, *종교연구 Jongkyoyeongu*, sayı 17 (Haziran 1999), s. 235.

²⁴⁰ 121 yılında Çin, Goguryeo’yu saldırdığı zaman manevra ile iki bin Çin askeri mağlup etti. 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.2, s. 66-67..

fakat kardeşinin kendi evlatlarına zarar vereceğini düşünemediğini söyleyerek Kral Taejowang'ı eleştirmiş.²⁴¹

Go Bokjang'un tavsiyesi ve uyarısı boş iftiralar değildi. Temmuz 132'de Suseong'un adamlarından birkaç kişi ona isyan etmesini önerdiler. Suseong ise sadece ağzı ile reddetti. Yine Suseong'un tahtta gözü olduğunu fark eden Jwabo (좌보左輔),²⁴² Mok Doru (목도루穆度婁) hastalık bahanesiyle görevinden ayrıldı.²⁴³ 146 yılının Temmuz ayına gelindiğinde kralın ona taht bırakması hususunda kendisinde sabırsız olan Suseong isyandan bahsederek yanındaki adamlarını da kışkırttı. Adamlarından biri, şimdiki kralın ülkeyi iyi yönettiğini, herkesin ona sadık olduğunu, hiç kimsenin kralın tahtından indirilmesini istemediğini söyleyerek karşı çıkınca Suseong diğer adamlarının tavsiyelerine göre onu öldürttü.²⁴⁴

142 Eylül'de Suseong'un ihanetini bildiren garip bir işaret belirdi. Taejowang'ın rüyasında leopar kaplanın kuyruğunu ısırıp kesiyordu. Krala rüyasını tabir eden kişi *“Kaplan bütün hayvanların başı, leopar ise aynı cins vahşi hayvan, fakat daha küçük çeşididir. Kralın akrabaları arasında kralın evlatlarına zarar vermeye çalışanlar vardır.”* diye tabir etti. Taejowang Go Bokjang'a rüyası ve rüyasının tabirini anlatınca Go Bokjang onu sakinleştirdi. *“Gerçekten iyilik yapılırsa olumsuz olan bir durum bile olumluya dönebilir. Şimdi siz ülkemizi iyi yönetiyorsunuz, halkınızı seviyorsunuz. Öyleyse merak edilecek şey nedir?”* dedi.²⁴⁵ Go Bokjang önce Taejowang'a kardeş katlini tavsiye etmesine rağmen bu rüyanın tabirini Suseong'la bağlayamadı.

Kral Taejowang Aralık 146'da Suseong'a tahtını bıraktı. Böylece kardeş katlini uygulamadı. Suseong Goguryeo'nun 7. Kralı olup Chadaewang (차대왕次大王) unvanı ile tarihe geçti. Chadaewang tahta geçtikten üç ay sonra Mart 147 yılında Kral Taejowang'a kendisini öldürmesi gerektiğini söyleyen Go Bokjang'ı öldürttü.²⁴⁶ Ondan

²⁴¹ 김부식 Kim Bu Sik, *a.g.e. c.2, s. 72.*

²⁴² bkz. Bu tezin 236 numaralı dipnotu.

²⁴³ 김부식 Kim Busik, *a.g.e. c.2, s. 69.*

²⁴⁴ 김부식 Kim Busik, *a.g.e. c.2, s. 70-72.* Diğer adamları ise kralın tarafını tutan adamın dürüstlüğü ve cesaretini kışkırtmalarından Suseong'a onu kötü anlattılar. Onun isyan planını açıklayabileceğini, böylece herkesin zarar göreceğini ısrar ederek öldürülmesi gerektiğini söylediler. 김부식 Kim Busik, *a.g.e. c.2, s. 71-72.*

²⁴⁵ 김부식 Kim Busik, *a.g.e. c.2, s. 70.*

²⁴⁶ Go Bokjang öldürülmeden önce *“İsyan planlayan birini gördüğümde kralımın yakın tabisi olarak kralıma söylememeli miydim?”* diyerek kendi haklı olduğunu savunmuş.” 김부식 Kim Busik, *a.g.e. c.2, s. 74.*

bir yıl sonra Mart 148'de Go Bokjang'ın daha önce uyardığı gibi Chadaewang, Taejowang'un büyük oğlu Makgeun (막근莫勤)'u öldürttü. Küçük oğlu Makdeok (막덕莫德) ise öldürülmekten korktuğundan intihar etti.²⁴⁷

Bu olayı kaleme alan Kim Busik (김부식金富軾)²⁴⁸ bu konuda kralı eleştirmektedir. O, *“Taejowang tahtını basit düşünerek acımasız kardeşine bıraktığından bir sadık devlet adamına ve sevimli iki oğluna zarar verdi.”*²⁴⁹ diye değerlendirdi. Bu cümle ile kardeş katline olumlu baktığı sonucunu çıkartmamız abartı olabilir. Ona rağmen Suseong'un isyan niyeti, Kral Taejowang'un gördüğü rüyası, Go Bokjang'ın endişesinin gerçekleşmesi gibi çeşitli faktörlere dikkat edersek Kim Busik kardeş katlini olumsuz da bakmadı diyebiliriz.

Kardeş katli girişimi olayını Goguryeo'nun 10. Kralı Sansangwang (산상왕山上王)'ın tahta geçişi esnasında görmekteyiz. Onun tahta geçişi sırasında kardeşler arasında taht mücadelesi ve kardeş katli girişimi haricinde dul olan abisinin karısı ile evlenebilmek sorunu da bulunuyordu.

Goguryeo'nun 9. Kralı Gogukcheonwang (고국천왕故國川王) evlatsız öldü. O ölünce onun kraliçesi Wu hanım (우씨于氏), gece kralın büyük kardeşi Balgi (발기發歧)'nin evini ziyaret etti.²⁵⁰ O kralın ölümünü açıklamayıp Balgi'ye belirsiz bir şekilde evlilik teklif etti. *“Kralın hiç çocuğu yok. Siz mutlaka onun soyunu devam*

²⁴⁷ 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.2, s. 75. Chadaewang kötü devlet yönetiminden devlet adamı, Myeongrim Dapbu tarafından öldürüldü. Onun kardeşi Baekgo tahta geçti. O Sindaewang'dur. 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.2, s. 76,82. Fakat diğer tarih eseri, İlyeon'un *Samgukyusa*'nın kral takvimine göre Taejowang ve Chadaewang Sindaewang tarafından öldürülmüştür. 일연 İlyeon, *삼국유사 Samgukyusa*, çev. 이재호 Yi Jaeho, 솔 Sol yayınevi, Seoul 2002, c.1, s. 33.

²⁴⁸ d.1075-ö.1151. Goryeo'nun devlet adamı ve bilim adamıdır. 1096 yılında devlet adamı olduktan sonra bile yükseliyordu. 1142 yılında emekli oldu. Goryeo hükümdar İnjong'un emri ile 1142 yılından *“Samguksagi”* yayınlamaya başlayıp 1145 yılında tamamladı. 정구복 Chung Ku-bok, “김부식의 생애와 업적 Kim Busik'in hayatı ve faaliyetleri”, *정신문화연구 Jeongsinmunhwayeongu*, sayı 24 (Mart 2001), s. 3-24.

²⁴⁹ 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.2, s. 75.

²⁵⁰ Wu Hanım gece Balgi ve Yeonwu'yu ziyaret edip evlilik teklif etti. Bu nokta, abinin dul kadın ile evlenmesi konusuna pek olumlu bakmadığını göstermektedir 김수태 Kim Soo-tae, “2 세기 말 3 세기대 고구려의 왕실혼인: 취수혼에 대한 재검토를 중심으로 Goguryeo hanedan üyelerinin evlilik kurallarında değişiklikleri: Abinin dul kadınla evlenmesinin yeniden değerlendirme”, *한국고대사연구 Hangukgodaesayeongu*, sayı.38 (Haziran 2005), s. 94.

ettirmelisiniz.” dedi. Balgi ise onu eleştirerek onun teklifini reddetti.²⁵¹ Balgi “Gökyüzünün kismetini hafif konuşulmaz. Kadın olarak gece vakti dolaşmak terbiyesizliktir.” diye cevap verdi. Wu hanım utanarak kralın küçük kardeşi Yeonwu (연우延優)'nun evini ziyaret etti. Yeonwu'un ona saygı gösterdiğinden Wu hanım ona kralın ölümünü açıkladı.²⁵² Yeonwu haber alınca Wu hanım'a daha saygılı davrandı.²⁵³ Wu hanım gece geç olduğundan korktuğu bahanesi ile Yeonwu'dan kendini saraya kadar götürmesini rica etti. Böylece Yeonwu'yu saray içine götürdü.²⁵⁴ Öbür sabah Wu hanım kralın vasiyeti diye yalan söyleyerek devlet adamlarına emir verip²⁵⁵ Yeonwu'yu tahta geçirdi.²⁵⁶

Balgi bunu öğrenince öfkelenildi. Balgi şöyle bağırarak sarayı kuşattı. “*Ağabeyi ölünce kardeşinin onun yerine geçmesi kuraldır. Sen sıramı tanımayıp tahtımı gasp ettin. Büyük günahıdır.*” diye onu eleştirdi. Ancak Yeonwu sarayını iyice muhafaza etti. Halk da Balgi'ye destek vermedi. O hanımı²⁵⁷ ve evlatları ile birlikte Çin'e sığınıp destekten arz etmiş.²⁵⁸

Balgi Çin askeri ile kendi ülkesine saldırdı. Yeonwu ise kardeşi Gyesu (계수顯須)'ya konuyu çözmesini emretti. İki kardeş arasında yapılan savaşta Balgi savaşı kaybetti ve kaçmak zorunda kaldı. Gyesu onu takip etti. Balgi' ile karşılaşınca Balgi ona

²⁵¹ Balgi'nin kralın ölümünü bilmediği halde Wu hanım'ın teklifini reddetmesi, eğer teklifini kabul ederse krala karşı ihanet suçuna gireceğini, yengesi ile zina yapmış olacağını, ondan sonra gelebilecek cezalardan korktuğundan olabilir. 엄광용 Eom Gwang-yong, “고구려 산상왕의 취수훈 사건 Goguryeo Kralı Sansangwang'ın dul yengesi ile evlenme meselesi”, *사학지/ Sahakji*, sayı.38 (2006), s. 9, 10.

²⁵² Wu Hanım Balgi'ye kralın ölümünü açıklamadı. Fakat Yeonwu ona saygılığını gösterince ona kralın ölümünü açıklamış. Wu Hanım'ın Balgi ve Yeonwu'ya farklı strateji kullanması nedenini şöyle değerlendirilmektedir. Balgi kralın büyük kardeşi olduğundan eğer Wu hanım ona kralın ölümünü açıklasa Balgi onun yerine tahta geçecekti. Öyleyse Wu hanım tekrar kraliçe olmayabilirdi. 엄광용 Eom Gwang-yong, *a.g.m.* s. 9, 10.

²⁵³ *삼국사기/Samguksagi*'de Wu hanım kralın ölümü açıkladıktan sonra Yeonwu'nun ona daha kibar davranması şöyle anlatılmaktadır. “*Wu hanıma ikram etmek için kendi elleyle bıçağı tutup eti kesti. Eti keserken yanlışlıkla kendi parmaklarını yaraladı. Wu hanım kendi eteğinin ipi ile onun parmağını örttü.*” 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.2, s. 94.

²⁵⁴ Yazılarda belli olmasa bile o an Yeonwu ve Wu Hanım arasında anlaşma olabilir. Wu nım'nın Yeonwu'yu tahta geçirmesine karşı Yeonwu onunla evlenip onu tekrar kraliçe yaptırması anlaşıldıktan sonra ikisinin saraya girmeleri kesindir. 엄광용 Eom Gwang-yong, *a.g.m.* s. 9, 10.

²⁵⁵ Wu Hanım Yeonwu'nun tahta geçişi hakkında devlet adamları ile konuşmadı, sadece onlara emir verdi. O nokta Wu hanım'ın devlet adamlarını komple kontrol altına alması göstermektedir. 윤상열 Yoon Sang-yul, “고구려 왕후 우씨에 대하여 Goguryeo Kraliçesi Wu Hanım hakkında araştırma”, *역사와 실학 Yeosawa Silhak*, sayı 32 (Haziran 2007), s. 226.

²⁵⁶ 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.2, s. 93-94.

²⁵⁷ Balgi kendi hanımı olduğundan, Gogukchenwang çocuğu olmadığından kendisini kesin taht varisi olarak gördüğünden Wu hanım'la evlenmeye ihtiyacı olmadığını da söylemektedir. 김수태 Kim Soo-tae, *a.g.m.* s. 90.

²⁵⁸ 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.2, s. 94-95.

“Sen nasıl yaşlı abine zarar verebilirsin?” diye söyleyince Gyesu de “Yeonwu tahtı sana teslim etmeliydi. Burada suçlu. Fakat sen de bir anlık öfkenle düşman askeri ile kendi ülkeni saldırmamalıydın. Bu yaptığını atalarımıza nasıl anlatacaksın?” diye cevap verince Balgi yaptığı yanlışlığı fark edip utancından intihar etti. Gyesu ağlayıp Balgi için yas tuttu. Daha sonra da onu gömüp döndü.²⁵⁹

Yeonwu Gyesu'nun dönmesine sevindi. Ancak onun Balgi için yas tutmasını hoş görmedi. O Gyesu ile yalnız kalınca şöyle söyledi ona “Sen Balgi'nin hayatta kalmasına izin verdin. Bu onun için yeterlidir. Onun için yas tutup onu gömüp dönmen benim acımasızlığımı eleştirmen değil mi?” diye sorunca Gyesu da “Senin Balgi'den tahtı alman terbiyeli iş değildi. Ben senin yerine Balgi için yas tutup onu gömdüm. Böylece senin insanlığını tamamlamaya çalıştım.” Yeonwu ikna olup Gyesu'dan özür diledi. Balgi'nin cenazesi için resmi tören düzenleyerek görkemli bir şekilde tekrardan gömdü. Yeonwu Wu hanım sayesinde tahta geçtiğinden Wu hanım'la evlenmişti. Böylece Wu hanım tekrardan kraliçe oldu.²⁶⁰

Bu olay dul olan kraliçe ile ittifak kuran kralın kardeşi Yeonwu, ona göre daha resmi açıdan taht hakkı sahibi olan ²⁶¹ kardeşi Balgi'yi mağlup edip tahtını sağlamlaştırma süresini gösteriyor. Bu sırada Balgi dış gücünü çekti, savaş kaybettikten sonra intihar etti. Balgi ve Yeonwu taht mücadelesine girişmelerine rağmen kardeş katlini uygulamamışlardır.

Gerçekten uygulanan üç kardeş katli meselesi ise çok basit şekilde kaleme alınmıştır. Goguryeo'nun 12. Kralı Jungcheonwang (중천왕中川王) 242 Kasım'da, tahta geçmekten iki ay sonra kendisine karşı ihanet etmeye planlayan kardeşi, Yemul (예물預物) ve Sagu (사구奢句)'yu öldürttü.²⁶² Goguryeo'nun 13. Kralı Seocheonwang (서천왕西川王) ise ihanet etmeye çalışan kardeşi İlwu (일우逸友) ve Sobal

²⁵⁹ 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.2, s. 95-96.

²⁶⁰ 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.2, 96-97.

²⁶¹ Balgi kardeşini kuşattığında kendi hakkını ısrar etti. 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.2, s. 94 Gyesu da Yeonwu'nun onun hakkını yediğini kabul etmiş. 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.2, s. 96.

²⁶² 김부식 Kim, Busik, *a.g.e.* c.2, s. 113.

(소발素勃)'ı hile ile öldürttü. Seoecheonwang onları *Guksang* (국상國相)²⁶³ makamına tayin edeceğini söyleyerek onları yanına çağırdı. Pehlivanlara onları öldürmeyi emretti.²⁶⁴

Seoecheonwang'un kardeşi İlwu ve Sobal'ı katli meselesi, Taejowang ve Suseong'un arasındaki olaylarla karşılaştırmaya değerdir. İlwu ve Sobal da Suseong gibi tahta göz dikmişlerdi. Ayrıca Suseong gibi kralın onların niyetlerini öğrenmesinden korkmadılar. Kendi isteklerini açık açık belirttiler.²⁶⁵ Seoecheonwang bu konuyu Taejowang'la bambaşka şekilde halletti. Taejowang kardeşine tahtı bıraksa her şeyin yoluna gireceğini düşündüğünden dikkat etmemiş. Öte yandan Seoecheonwang kardeşlerini hile ile yanına çağırıp bertaraf ederek onların niyetlerini şiddetli bastırmış.

Goguryeo'nun son kardeş katli ise 14 Kralı Bongsangwang (봉상왕烽上王) tarafından uygulandı. O şüpheli biriydi. 292 yılında tahta geçer geçmez kendi elleriyle kazandığı zafer²⁶⁶ ile halk tarafından sevilen amcası Dalgo (달고達賈)'yı öldürdü. 293 yılında kendi kardeşi Dolgo (돌고咄固)'yu da şüphelenip ona baskı yaparak intihar ettirdi.²⁶⁷

Goguryeo tarihinde eyleme dönüştürülen kardeş katli meseleleri Goguryeo'nun 12, 13, 14. Kralının saltanat dönemlerinde sıra sıra oluyordu. Bunun için o dönemi Goguryeo'nun veraset sisteminde değişiklik olan geçici olarak değerlendiren görüş vardır. Veraset sistemi abiden kardeşine geçmekten babadan oğluna geçme şeklinde değişirken, kralın kardeşi ya da önceki kralın kardeşi (şu anki kralın amcası)'nı kaldırarak kendi evladının verasetini sağlamlaştırmışlardır.²⁶⁸

²⁶³ bkz. bu tezin 236 numaralı dipnotu.

²⁶⁴ 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.2, s. 117.

²⁶⁵ Komployu planladılar, hastalık bahanesiyle termala gidip kendi adamlarıyla sınırsız eğlence yaptı, terbiyesiz ve acımasız şeyler söylediler. 김부식 Kim, Busik, *a.g.e.* c.2, s. 117.

²⁶⁶ 280 yılında Suksin kabilesi Goguryeo'nun sınır bölgesine saldırıp halkını öldürdü. Dalgo Suksin'i saldırıp büyük bir başarı ile durumu halletti. Dalgo'nun abisi olan kral Seoecheonwang çok sevinip ona unvan verdi, bütün askeri işleri bıraktı. 김부식 Kim Bu Sik, *a.g.e.* c. 2, s. 116-117. Suksin kabilesi hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Bu tezin 278 numaralı dipnotu.

²⁶⁷ 김부식 Kim, Busik, *a.g.e.* c.2, s. 118,119.

²⁶⁸ 여호규 Yeo Ho-Kyu, "고구려 초기 왕위계승원리와 고추가 Goguryeo'nun ilk devrinde veraset sistemi ve Gochuga'nun rolü", *동방학지/Dongbanghakji*, sayı 150 (Haziran 2010), s. 187. Ayrıca Yeo Ho-Kyu Goguryeo'nun 12, 13, 14. Kralının kardeş katlini anlatırken Osmanlı hanedanının kardeş katli usulünden de bahsetmektedir. Bu kısmın dipnot kaynağı olarak A. D. Alderson'un *The Structure of the Ottoman Dynasty*, Oxford University Press, London 1956, s. 4-17 kısmını kullanmaktadır. bkz. 여호규 Yeo Ho-Kyu, *a.g.m.* s. 186-187.

Baekje tarihinde bir kardeş katli uygulamasına rastlanmaktadır. Baekje'nin 16. Kralı Asinwang (아신왕阿莘王) 397 yılında, diplomatik nedenlerden ötürü veliahtı Jeonji (전지腆支)'yi Japonya²⁶⁹'ya rehin olarak gönderdi.²⁷⁰ 405 yılında Asinwang öldü. Asinwang'ın kardeşi Hunhae (훈해訓解), onun naibi olarak devlet işlerini yapıp Jeonji'nin dönüşünü bekliyordu. Fakat Hunhae'nin kardeşi Cheoprye (첩례諫禮), Hunhae'yi bertaraf edip tahta kendisi geçti.²⁷¹

Jeonji haberdar olur olmaz Japonya'dan memleketine dönecekti. Fakat Baekje'ye varmadan önce Hae Chung (해충解忠) adında biri onu uyardı ve uygun zamanı beklemesini tavsiye etti. Jeonji onu dinleyip adada bekledi. O sırada *guk-in* (국인國人) 'lar²⁷² Cheoprye'yi tahttan indirdiler. Jeonji'yi davet edip tahta geçirdiler.²⁷³

Bu kardeş katli uygulaması diğer kardeş katli meselelerinden farklıdır. Bu kardeş katlinde taht varisinin memleketinde olmaması önemli faktördür. Bir kral kardeşi öldürmedi, ölü kralın kardeşi, veliahtın dönüşüne kadar naiplik yapan diğer kardeşini kaldıran meselesidir.

Silla Devleti tarihinde yaklaşık bin yıl var olmasına rağmen kardeş katline rastlamamaktadır. Sadece kralın akrabaları ve soylu gruplar arasında birkaç hükümdar katil meselesi bulunmaktadır. Silla'nın 36. Kralı Hyegongwang (혜공왕惠恭王) 780

²⁶⁹ Kaynakta Wae diye geçmektedir. 김부식 Kim, Busik, *a.g.e.* c.2, s. 332.

²⁷⁰ O zaman Goguryeo Güney tarafta kendi topraklarını geliştiriyordu. Baekje'ye büyük tehdit oluşturuyordu. Baekje Goguryeo'ya karşı Japonya ile askeri ittifak kurmasına ihtiyacı vardı. Bu hedefe göre veliaht Jeonji Japonya'ya gönderildi. 연민수 Yeon Minsoo, "백제의 대외외교와 왕족 Baekje'nin Wae (Japonya)'a karşı Diplomatik politikası ve hanedan üyeleri", *일본연구 Ilbonyeongu*, sayı 27 (1997), s. 197,198.

²⁷¹ 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.2, s. 333-334. Jeonji'nin dönüşünden bir yıl önce Baekje savaşta Goguryeo tarafından mahvoldu. Asinwang da o arada öldüğünü zannedilmektedir. Şöyle karışıklık içinde kralın kardeşler arasında iktidar mücadelesi ortaya çıktı. 연민수 Yeon Minsoo, *a.g.m.* s. 199.

²⁷² Guk-in ülke adamları demektir. Samguksagi Korece çevirinde de ülkenin adamları diye çevirilmiştir. 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.2, s. 334. Ama o an Baekje'nin saltanat kavgasına müdahale edebilen biri olmalıydı. Dolayısıyla soylular zannedilmektedir. 이용호 Lee Yong-ho, "백제 전지왕대 해씨세력의 대두와 대고구려 관계 Baekje Jeonjiwang devrinde Hae ailesinin yükselişi ve Goguryeo-Baekje münasebeti", *한국사연구 Hanguksayeongu*, sayı.147 (Aralık 2009), s. 57.

²⁷³ 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.2, s. 334.

yılında soyluların isyanı sırasında öldürüldü.²⁷⁴ 40. Kralı Aejangwang (애장왕哀莊王) ise 809 yılında amcası Kim Eonseung (김언승金彦昇) tarafından öldürüldü.²⁷⁵ Amcası Kim Eonseung tahta geçip 41. Kral olarak Heondeok Wang (헌덕왕憲德王) unvanı aldı. 43. Kral Huigangwang (희강왕僖康王), 838 yılında soylu gruplar isyan edince korkarak intihar etti.²⁷⁶ Bu isyanın lideri Kim Myeong (김명金明) tahta geçti. Silla'nın 44. Kralı olarak Minae Wang (민애왕閔哀王) unvanını aldı. Fakat 839 yılında kendisi de soylu devlet adamlarının isyanı sırasında öldürüldü.²⁷⁷

Goguryeo'nun yıkılışından sonra yurtlarını kaybeden Goguryeoluların bir kısmı²⁷⁸ bir an Çin'deki Tang (당唐) Hanedanı²⁷⁹'nın kontrol eksikliğinden faydalandı. Gogurye kökenli olan Dae Joyeong (대조영大祚榮)'un liderliği altında toplanan Goguryeolular ve Malgal (말갈靺鞨)²⁸⁰ kabilesi Balhae (발해渤海) Devletini kurdu. Balhae 698 yılından 927 yılına kadar sürdü.²⁸¹ Balhae toprakları Kore'nin kuzey bölgesi, Mançurya ve Rusya'nın bir kısmına kadar ilerledi.²⁸²

²⁷⁴ Devlet adamı Kim Jijeong krala karşı isyan edip sarayı kuşattı. Devlet adamı Kim Yangsang askeri kaldırıp Jijeong ve onun taraftarları öldürüldü. Kral ve kraliçe ise karışıklık içinde öldürüldü. 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.1, s. 356, 357.

²⁷⁵ 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.1, s. 380.

²⁷⁶ 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.1, s. 393.

²⁷⁷ 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.1, s. 394, 395.

²⁷⁸ Yurt kaybedenlerin Goguryeo halkının bir kısmı Çin'in iç bölgesine gönderildiler. Goguryeo'nun eski toprağında kalanlar ise Balhae Devleti'nin kuruluşundan sonra Balhae halkı oldular. Bir kısmı ise Silla'ya sığındı. Göktürlere ve Japonya'ya gidenler de vardı. Ama onların sayısı Çin, Balhae, Silla halkı olanlardan az idi. 김현숙 Kim Hyun-sook, "고구려 붕괴 후 그 유민의 거취 문제 Goguryeo halkının diasporası", *한국고대사연구 Hangukgodaesayeongu*, sayı 33 (Mart 2004), s. 85.

²⁷⁹ 618 yılında Li Yuan tarafından kurulup 907 yılına kadar sürmüştür. "Tang Dynasty", Encyclopedia Britannica <https://www.britannica.com/topic/Tang-dynasty> (6 Aralık 2017)

²⁸⁰ Rusya Primorsky'nin Kuzey bölgesi ve Çin Amur Nehri bölgesinde yerleşen kabiledir. Koreliler bu kabile'yi Kuzey-Güney Devlet devrinden önce Suksin, Mulgili, ya da Malgal, Balhae'nin yıkılışından Joseon Devri'ne kadar Yeojin, ondan sonra Manju diye seslendiler. 박노석 Park, Roh-seog, "6 세기 말 7 세기 초 고구려와 말갈의 관계: 수서 말갈전을 중심으로 6. Yüzyılın sonundan 7. Yüzyılın başına kadar Goguryeo-Malgal münasebetleri-"Suishu Malgaljeon" üzerine", *만주연구 Manjuyeongu*, sayı 15 (Haziran 2013), s. 104.

²⁸¹ Baek...*a.g.e.* s. 51-52. Balhae Çince ile Bohai diye okunur. Baek..., *a.g.e.* s. 51. Orhon kitabelerinde 'Bökküli' 'Kore' olarak tercüme edilmiştir. Erhan Aydın, *a.g.e.* s. 35. 'Bökküli' Balhae'nin Koreceden Çinceye, Çincecen Göktürkçeye geçmiş hali olarak görünüyor.

²⁸² bkz. Bu tezin Ek:3 Kuzey-Güney Devlet Devri haritası.

Balhae tarihinde sadece bir kardeş katli girişimi bulunmaktadır. Bu kardeş katli girişimi başarısız olunca birkaç kere daha denendi. Ayrıca bu olay Balhae Devleti'nin kuruluş dönemindeki siyasi ve diplomatik ilişkileri ile alakalı olduğundan dikkate değerdir.

Balhae devletinin kurucusu Dae Joyeong 719 yılında öldü. Onun ölümünden sonra ilk oğlu Dae Muye (대무예大武藝) tahta geçti. Dae Muye, Balhae'nin 2. Kralı Muwang (무왕武王) olarak tarihe geçmiş.²⁸³ Muwang'ın saltanat devrinde Balhae'nin komşusu olan Heuksumalgal (흑수말갈黑水靺鞨),²⁸⁴ Balhae'ye bildirmeden Tang Hanedanı'na elçi göndererek Tang'la diplomatik ilişki kurmaya çalıştı. Bu olayın ardından Tang, bir görevli tayin ederek Heuksumalgal'ı direk kendi kontrolü altına almak istedi. Balhae'nin en yakın komşusunun kendisinden daha güçlü olan Tang'ın kontrolü altına girmesi Balhae için tehdit olabilirdi.

Muwang diplomatik çözüm bulmaya çalışmış. Tang'a üç kere elçi göndermiş. Muwang ilk oğlu, veliaht Dae Dorihang (대도리행大都利行)'ı Tang'a rehin olarak gönderdi. Fakat bütün bunlara rağmen Tang Heuksumalgal'a görevli göndererek Heuksumalgal'ı kendi kontrolü altına aldı.²⁸⁵

Muwang diplomatik çözüm yaramayınca Heuksumalgal'a saldırmaya karar verdi. Tarihi yazılarında Muwang'ın niyeti şöyle anlatılmaktadır:

“Heuksumalgal'ın Balhae'den geçmeden diğer ülkelere elçi göndermesi mümkün değildir. Bunun için bir yere elçi göndermeden önce hep bize bildirip bizimle beraber gidiyordu. Önceden de Göktürlere elçi gönderdiği zaman bize bildirip bizimle beraber gidiyordu. Şimdi öyle yapmaması, mutlaka Çin'le ittifak kurarak bize iki taraftan saldırmaya niyetli olduğundandır.”²⁸⁶

²⁸³ 노태돈 Noh Tae-don, “발해의 발전 Balhae'nin gelişmesi”, *신편한국사 yeni editor edilen Kore Tarihi*, 국사편찬위원회 Guksapyeonchanwiwonhoi, 2002, c.10, s. 30.

²⁸⁴ Malgal kabilenin yedi dalından biridir. Çin Kaynağı *Suishu*'ya göre Malgal kabilesinin yedi dalı bulunmuş. Onlar Sokmal, Baekdol, Angeogol, Bulyeolmal, Hosil, Heuksu, Baeksan'dır 박노석 Park Roh-seog, *a.g.m.* s. 106-107.

²⁸⁵ 김종복 Kim Jong-bok, “발해와 당의 사신 파견을 통해 본 대문예 망명 사건의 추이 Tae-Mun-ye'nin Tang'a sığınma meselesinin geliştirmesi-Balhae ve Tang arasında elçi gönderilmeleri üzerine”, *역사와 경계 Yeoksawa Gyeonggye*, sayı 76 (Eylül 2010), s. 8.

²⁸⁶ 김육불 Kim, Yukbul, *발해국지장편 Balhaeguk Jijangpyeon*, çev. 발해사연구회 Balhaesayeonguhoi (kurum ismi), 신서원 Sinseowon, Seoul 2008, c.3, s. 17, 30.

Muwang Heuksumalgal'a saldırmaya karar verdikten sonra kardeşi Dae Munye (대문예大門藝)'yi kumandanlığa tayin etti. Dae Munye bir zamanlar Tang'da rehin olarak kaldığından Tang'ın gücünü iyi biliyordu. Dae Munye ağabeyinin kararına karşı çıktı. Balhae'nin Heuksumalgal'a saldırmasının Tang'ı kışkırtabileceğini, Tang'ın Balhae'den çok daha güçlü olduğunu, eğer Balhae Tang'ı kışkırtırsa Tang'ın Balhae'yi yıkabileceğini söyleyerek abisini durdurmaya çalıştı.²⁸⁷

Fakat Muwang kardeşini dinlemedi. Dae Munye Tang-Balhae sınırına varırken abisine mektup göndererek tekrar saldırısından vazgeçirmeye çalıştı.²⁸⁸ Muwang öfkelenip Dae Munye'yi kumandanlıktan aldı. Kuzeni Dae İlha (대일하大壹夏)'yı onun yerine tayin etti.²⁸⁹ Muwang kardeşi Dae Munye'yi öldürmek istedi. Dae Munye ise kaçıp Tang'a sığındı.²⁹⁰

Muwang Tang'a elçi göndererek kardeşinin suçunu bildirdi. Kardeşinin öldürülmesini istedi. Dae Munye Tang tarafında olduğu için Tang İmparatoru²⁹¹ da Dae Munye'yi saklamayı tercih etti.²⁹² Balhae elçisine Dae Munye'nin uzak bir yere gönderildiğini bildirerek yalan söyledi. Fakat bu yalan ortaya çıkınca Muwang Tang'a şikayet mektubu gönderdi. Tang İmparatoru ise bu sırrın açığa çıkmasında Dae Munye'ye bakan iki görevliyi sorumlu tutarak onları görevden aldı. Ardından Tang İmparatoru Balhae'ye elçi ve mektubu göndererek Muwang'a kardeşiyle arasını düzeltmek adına bahane ile Balhae'ye baskı²⁹³ yaptı.²⁹⁴

²⁸⁷ 김육불 Kim Yukbul, *a.g.e.* c.3, s. 17,18,30, 31.

²⁸⁸ Bu olay, demek ki askeri kumandanı Dae Munye'nin Tang-Balhae sınırında seferine karşı çıkması, Balhae'nin kuruluş döneminde hükümdarın gücünün zayıflığı ve Tang tarafında olanlar ve Tang'a karşı olanlar arasındaki anlaşmazlığını göstermektedir. 김중복 Kim Jongbok, *발해정치외교사 Balhae siyasi diplomatik tarihi*, 일지사 Iljisa, Seoul 2009, s. 120.

²⁸⁹ Bu seferin sonucu olarak Heuksumalgal ile Tang'ın bağlantısı birazcık engellenmiş sayılmaktadır. 노태돈 Noh Tae-don, *a.g.m.* s. 32.

²⁹⁰ 김육불 Kim Yukbul, *a.g.e.* c.3, s. 18,31.

²⁹¹ O zamanki Tang İmparatoru ise Xuanzong (s. 712-756) idi. Onun saltanat devrinde Tang hanedanı en yüksek zirvesine ulaşmıştır. "Xuanzong", *Encyclopedia Britannica* <https://www.britannica.com/biography/Xuanzong> (6 Aralık 2017)

²⁹² 김중복 Kim Jong Bok, *a.g.e.* s. 125.

²⁹³ Tang İmparatoru mektubunda Tang'ın Dae Munye'yi korumasının Muwang için iyi bir davranış olduğunu, demek ki Tang'ın, Muwang'ın kardeş katli olmasını engellediğini de vurguladı. Balhae'nin Tang'dan Dae Munye'yi öldürmesini istemesinin Tang'a ihanet olduğunu, bu durumda Tang'ın Balhae'ye karşı bir tavır alacağını söyledi. Kısacası Balhae'yi tehdit etmiştir 김중복 Kim Jongbok, *a.g.m.* s. 13-15.

²⁹⁴ 김중복 Kim Jong-bok, *a.g.e.* s. 122-125.

Muwang'ın Dae Munye'yi öldürme çabası veraset sorunu ile de alakalıdır. Balhae kuruluş döneminde tahtın babadan oğula geçmesi sistemi henüz tam bir şekilde yerleşmemiştir. Kısacası Dae Munye'nin ağabeyi gibi tahta geçebilme imkanı vardı. O yüzden kardeşinin Tang'da kalması, Muwang için büyük bir tehditdi. Muwang'ın ilk oğlu, Dae Dorihaeng 728 yılında Tang'da öldüğü zaman tehdit daha büyüdü.²⁹⁵ Neticede Muwang 732 yılında Tang'a saldırdı. Tang da Dae Munye'nin Balhae'ye saldırmasını emretti. Fakat Dae Munye'nin Balhae'ye saldırması şiddetli soğuk ve kardan dolayı başarısızlıkla sonuçlandı.²⁹⁶

Muwang'ın Tang'a karşı sert davranması o zamanki diplomatik ilişkiler ile alakalıdır. Khitan'lar²⁹⁷elçilerinin Tang tarafından haksız muamele görmesi nedeni ile Tang'ı terk edip Göktürlere sığındı. Hae (해奚)²⁹⁸ kabilesi de Khitan'larla beraber Göktürlere sığındı. Fakat 734 yılında Bilge Kağan'ın ölümü ile Göktürkler yıkılınca Khitan'lar ve Hae'ler Tang'a geri sığındılar. Böyle bir durumda Balhae de Tang'a karşı yumuşak davranmak zorunda kaldı.²⁹⁹

Resmi yollarla kardeşini öldürmenin mümkün olmadığını fark eden Muwang bu defa kardeşini öldürmek için suikastçılar gönderdi. Fakat Dae Munye suikastlerden kurtulmayı başardı. Tang İmparatoru suikastçıları yakalayıp öldürmeyi emretti.³⁰⁰

Hubaekje ve Goryeo'nun kardeş katli meselelerine bakmadan önce temel açıklama gerekiyor. Silla'nın son döneminde, devlet hakimiyet gücünü kaybedince bazı bölgesel güçler kendi bölgeleri içinde mutlak otorite kurmuştur. Onlardan Gyeonhwon (견원甄萱) ve Gungye (궁예弓裔) ayrı Hubaekje (후백제後百濟 Geç Baekje) ve

²⁹⁵ 김중복 Kim, Jongbok, *a.g.m.* s. 11. Kim Jaesun kendi makalesinde üç tane sebep sunmaktadır. Birincisi; kralın otoritesini kurmak için, ikincisi; memleketini ihanet edip Tang'la işbirliği kuranları uyarmak için, üçüncü Tang'a tedbir almak içindir. 김재선 Kim Jaesun, "발해 무왕전기 대당관계연구 Balhae Muwang devrinde Balhae-Çin münasebetleri araştırması", *중국학보 Junggukhakbo*, sayı 49 (2004), s. 453.

²⁹⁶ 김육불 Kim Yukbul, *a.g.e.* c.3, s. 31,32.

²⁹⁷ Proto Moğol konar göçer kabilesi, 9. yüzyılında Çin'in kuzeydoğuda belli bir gücü oluşturmuştur. Seth, *a.g.e.* s. 70, 78.

²⁹⁸ Çin kaynağına göre konar-göçer kabiledir. 이재성 Lee Jae-sung "고막해와 계단 Gomakhae ve Gyedan'ın etik kökeni ve ilk yerleşme yerleri", *동국사학 Donguksahak*, sayı 30 (1996), s. 443,444.

²⁹⁹ 김중복 Kim Jong-bok, *a.g.m.* s. 17. Balhae'nin Çin'e karşı yumuşak davranması Göktürkler'i reddetmesi ile gerçekleştirildi. Göktürkler kendisine ihanet eden Khitan'lar ve Hae'lere saldırmak için Balhae'ye destek umudu ile elçi gönderdi. Fakat Balhae Göktürk elçisini tutup bunu Çin'e bildirdi. 김중복 Kim Jong-bok, *a.g.m.* s. 19.

³⁰⁰ 김중복 Kim Jong-bok, *a.g.e.* s. 126. Kim Jaesun kendi makalesinde Muwang'un kardeş katli çabasının sebebi olarak üç sebep sunmaktadır. Birinci; kralın otoritesini kurmak için, ikinci; memleketine ihanet idip Tang'la işbirliği kuranları uyarmak için. Üçüncüsü; Tang'a tedbir almak içindir. 김재선 Kim Jaesun, *a.g.m.* s. 453.

Hugoguryeo (후고구려 後高句麗 Geç Goguryeo) devletini kurarak Baekje ve Goguryeo'nun devletlerinin devamı oldukları propagandasını yaptılar.³⁰¹ Onlar bu yöntemle Silla'yı hoş görmeyen halkların siyasi ve duygusal destek almaya hedeflenmişler.³⁰² Silla Devleti'nin hakimiyeti kaybetmesi ve Goryeo (고려高麗)'nın kuruluşuna kadar, 901 ve 936 yılı arası “Geç Üç Krallıklar Devri” denmektedir.³⁰³ Fakat Gungye, devleti kötü yönettiğinden dolayı halkın ve devlet adamlarının desteğini kaybetti. 918 yılında onun kumandalarından biri olan Wang Geon (왕건王建), onu kaldırıp yerine geçti.³⁰⁴ Wang Geon Goryeo'nun kurucusu oldu.³⁰⁵

Bu dönemde Hubaekje'de taht mücadelesi, kardeş katli, prens isyanı aynı zamanda ortaya çıktı. Netice olarak bu olaylar devletin yıkılışının sebebi oldu. Gyeonhwon dördüncü oğlu olan Geumgang (금강金剛)'ı çok sevdiğinden tahtını ona bırakmak istedi. Ona karşı çıkan ilk oğlu Singeom (신검神劍), Geumgang'ı bertaraf etti.³⁰⁶ Babası Gyeonhwon'u tapınağa hapsedti. Gyeonhwon kaçıp Wang Geon'a sığındı. Singeom Wang Geon'la savaştı ve savaşı kaybetti. Hubaekje böyle yıkılmıştır.³⁰⁷

Hubaekje'nin yıkılışından sonra Silla'nın son kralı Gyeongsun Wang 935 yılında ülkesi ile birlikte Wang Geon'a itaatini bildirdi. Wang Geon'un kralı olduğu Goryeo

³⁰¹ 최근영 Choi Geunyeong, “후삼국기의 신라 Geç üç krallık devrinde Silla”, *신편한국사 (Yeniden editörlük edilen)Kore Tarihi*, 국사편찬위원회 Guksapeychan Wiwonhoi, 2002, c.11 s. 99.

³⁰² Baek... a.g.e. s. 50.

³⁰³ Seth, a.g.e. s. 70.

³⁰⁴ Wang Geon Gungye'yi öldürmedi. Gung ye kaçarken halk tarafından öldürülmüş *고려사* 권 1 세가 권제 1 태조 총서 918 년 6 월 14 일, *Goryeosa (Goryeo Tarihi)*, Taejo, 14 Haziran 918 http://db.history.go.kr/KOREA/item/level.do?itemId=kr&bookId=%E4%B8%96%E5%AE%B6&types=r#detail/kr_001r_0010_0180 (17 Kasım 2017)

³⁰⁵ *고려사* 권 1 세가 권제 1 태조 원년 6 월 15 일 *Goryeosa (Goryeo Tarihi)*, Taejo, 15 Haziran 918 http://db.history.go.kr/KOREA/item/level.do?itemId=kr&bookId=%E4%B8%96%E5%AE%B6&types=r#detail/kr_001r_0020_0010_0010 (17 Kasım 2017)

³⁰⁶ Singeom'un Geumgang'ı bertaraf etmesi, sadece babası Gyeon Hwon'un oğul ayrımcılığından kaynaklanan taht mücadelesi değil, Singeom'u tutan devlet adamları ve Geumgang'ı tutan devlet adamları arasında çatışması olarak değerlendiren görüş de vardır. Hubaekje kardeş katlinden bir yıl önce savaşta Goryeo tarafından mahvoldu. Ondan sonra Singeom'u taraftarı Geumgang taraftarlarını suçladılar. 문안식 Moon An-sik, “견훤의 후백제 건국과 전남지역 호족세력의 추이 Gyeonhwon'un Hubaekje kuruluşu ve Jeonnam bölgesindeki güçlü klanların ilerlemesi”, *경주사학 Gyeongjusahak*, sayı 22 (Aralık 2003), s. 130.

³⁰⁷ Wang Geon Gyeonhwon'a cömertçe davrandı, Singeom'a ise resmen kabul ettiğini belirtmek için ünvan verdi. Fakat Singeom'la beraber isyan eden diğer iki kardeşi Yanggeom ve Yonggeom'u da sürgüne gönderip daha sonra öldürttü. 김부식 Kim Busik, a.g.e. c.3, s. 525. Singeom'un da onlarla birlikte öldürüldüğü de tahmin edilmektedir. 김갑동 Kim Gap-dong, “후백제의 멸망과 견훤 Geç Baekje'nin yıkılışı ve Gyeonhwon”, *한국사학보 Hanguksahakbo*, sayı 12 (Mart 2002), s. 84-85.

Devleti böylece Kore yarımadasını tek çat altına topladı.³⁰⁸ Goryeo Devleti'nin kurucusu Wang Geon öldükten sonra sadece devletin kurucusuna verilen Taejo (태조太祖) unvanı verildi.

Wang Geon bölgedeki diğer güçlerin desteğini almak için evlilik yolu ile akrabalık bağını kurma stratejisini kullandı. Böylece Taejo toplam yirmi dokuz tane karısı vardı.³⁰⁹ Taejo'nun oğlu olan Goryeo'nun 4. Kralı ³¹⁰ Gwangjong (광종光宗) bölgedeki güçlülerinin güçlerini sınırlatmaya, kralın otoritesini güçlendirmeye çalıştı.³¹¹ O sırada üvey kardeşi Hyoeun Taeja (효은태자孝隱太子)³¹²'yi da ihanet suçu ile idam ettirdi.³¹³ Bu olay bize Goryeo'nun tarihinde tek uygulanan kardeş katli olduğunu gösteriyor

Goryeo'nun son dönemlerinde ortaya çıkan reformistler Çin'den öğrendikleri Yeni Konfüçyüsizm³¹⁴'i kabul ettirdiler. Bu reformistler Goryeo Hanedanı'nı yıktırıp Joseon Hanedanı'nı kurulmasını sağladılar.³¹⁵ Askeri gücü olan Yi Seonggye (이성계 李成桂)³¹⁶ tarafından 1392 yılında kurulmuş olan Joseon hanedanı, 1910 yılında Japonya tarafından yıkılincaya kadar yaklaşık olarak 500 yıl kadar sürmüştür.³¹⁷

³⁰⁸ Seth, *a.g.e.* s. 72.

³⁰⁹ Seth, *a.g.e.* s. 79.

³¹⁰ Goryeo'un 2.Kralı Hyejong ve 3. Kralı Jeongjong da hep Taejo'nun oğlu idi. Goryeo saltanat verasetinde meşru ilk oğlunun tahta geçmesi ideal idi. Fakat abisinden kardeşine geçmesinde de Goryeo tarihinde sık sık rastlanmaktadır. Taejo Wang Geon'da kendi vasiyetinde onu belirtti. "Ölen kralın ilk oğlu tahta geçsin, Fakat ilk oğlu yeteneksiz ise ikinci oğluna, o da yeteneksiz ise ölen kralın kardeşine geçsin." 김창현 Kim Changhyeon, "신라왕실과 고려왕실의 칭호 Silla ve Goryeo Hanedanı'ndaki unvanları," *한국고대사연구 Hangukgudaesayeongu*, sayı 55 (Eylül 2009), s. 268.

³¹¹ Baek...*a.g.e.* s. 59.

³¹² Taeja Goryeo devletinde veliaht demektir. Fakat kuruluş döneminde Taeja tek değildi. O yüzden veliaht Jeongyun denildi. Mesela Taejo'nun oğulları arasında 11 Taeja vardı. Taejo döneminde Jeongyun ve Taeja baba-oğul arasında samimiyet ve anne tarafın gücüne göre tayin edildiği zannedilir. 김창현 Kim Changhyeon, *a.g.m.* s. 269. 270.

³¹³ *고려사* 권 90, 열전, 종실, 태조, 왕자, 효은태자. *Goryeosa (Goryeo Tarihi)*, Taejo'nun prensleri, Hyoeun Taeja
http://db.history.go.kr/KOREA/item/level.do?itemId=kr&bookId=%E5%88%97%E5%82%B3&types=r#detail/kr_090r_0010_0140 (21 Mayıs 2017)

³¹⁴ Konfüçyüsizm'in bir dalıdır. İnsan ve uzayın kaynağı metafizik açısından anlatmaya çalışmış. Siyasi ahlak bağlantısında hükümdar ve kul arasındaki ortak ilişkiyi vurguluyordu. Neo Konfüçyüsizm diğer görüşüne karşı sert ve dayanılmaz doktrin idi. Eckert...*a.g.e.* s. 102.

³¹⁵ Seth, *a.g.e.* s. 122.

³¹⁶ Eckert..., *a.g.e.* s. 102.

³¹⁷ Seth, *a.g.e.* s. 8.

2.2. Joseon (1392-1910)'un Kardeş Katli

2.2.1. Taejong Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1398)

Joseon hanedanında ilk kardeş katli kuruluş döneminde uygulandı. Devlet kurucusu Yi Seonggye (이성계李成桂) 1392 yılında Joseon'u kurup ölümünden sonra Taejo (태조太祖)³¹⁸ unvanı ile tarihe geçmiştir. Taejo'nun ailesini tanıtırsak; iki karısı Han hanım (한씨韓氏) ve Kang hanım (강씨康氏) vardı.³¹⁹ Taejo Han hanımdan altı oğlu ve iki kızı oldu. Onların isimleri ise Bangwu (방우芳雨), Banggwa (방과芳果), Bangui (방의芳毅), Banggan (방간芳幹), Bangwon (방원芳遠), Bangyeon (방연芳衍), Gyeongsin Gongju (경신공주慶愼公主)³²⁰ ve Gyeongseon Gongju (경선공주慶善公主) idi. Kang hanımdan ise iki oğlu ve bir kızı oldu. Onların isimleri ise Bangbeon (방번芳蕃), Bangseok (방석芳碩) ve Gyeongsun Gongju (경순공주慶順公主) idi.³²¹ Han hanım Taejo'nun tahta geçişinden önce öldü. Kang hanım ise Taejo'nun tahta geçişinden sonraya kadar hayatta olduğundan kraliçeliğe de o tayin edildi.³²²

³¹⁸ Joseon kralları ismi yerine mezar unvanları ile tarihe geçtiler. Sonraki gelecek Taejo, Taejong, Danjong gibi kelimeler kralların isimleri değildir. Unvandır. Kralın ölümünden üç yıl sonra kralların mezarlarına *Shinju*'yu koyarken onun üstüne bu unvan yazılmıştır. Devlet adamları merhum kral için üç tane unvanı teslim ettiğinde onun yerine geçen yeni kral bir tane seçti. Marifeti belli olsa mezar unvanının sonu jo, etik belli olsa mezar unvanının sonu jong oldu. Bu mezar unvanı kralın hayat değerlendirmesi olarak sayılıyordu. 신명호 Shin Myong-Ho, "조선시대 국왕호칭의 종류와 의미 Joseon Hanedanı'nda Kral'ın isminin çeşitleri ve anlamı", *역사와경계 Yeoksawa Gyeonggye*, sayı 52 (Eylül 2004), s. 58-60. *Shinju* iki küçük ahşap tabletini birleştirip althğa koyulmuş şeklindedir. Ölenin ruhunu barındıran simge olarak sayılmaktadır. *Shinju* hakkında daha detayca bilgi almak için bkz. 김미영 Kim Mi-Young, "신주를 통해 본 유교의 영혼관 Shinju'ya göre Konfüçyüsizm ruh bakışı" *비교민속학 Bigyominsohak*, sayı 32 (Ağustos 2006), s. 489-527.

³¹⁹ Goryeo devrinde görevlilerin iki meşru karısına sahip olmaları yaygındı. Bir karısı kendi memleketinde, diğer karısı ise iş yeri olan başkentte kalıyorlardı. 장경희 Jang Kyunghee, 조선 태조비 신의왕후 한씨 연구 Joseon'un kurucusu, Taejo'nun karısı olan Shineui Wanghu Han Hanım araştırması, *미술사학연구 Misulshakyeongu*, sayı 63 (Eylül 2009), s. 8.

³²⁰ Gongju, kralın meşru kızı için verilen unvandır bkz. Bu tezin Ek:8.

³²¹ 조선왕조실록 선원계보도 태조 Joseon Wangjo Sillok Joseon hanedanı veritabanı yazıları, Seonwongyebodo, Kral sicilleri, Taejo <http://sillok.history.go.kr/manInfo/seonwonList.do> (2 Kasım 2017)

³²² 윤정 Yoon Jeong, "태조대 정릉 건설의 정치사적 의미 Taejo'nun saltanatında Jeongreung/anıt mezarı inşaatının siyasi anlamı", *서울학연구 Seoulhakyeongu*, sayı. 37 (Kasım 2009), s. 157.

Taejo'nun beşinci oğlu Bangwon, Joseon'un kuruluşunda babasının en büyük yardımcısı idi. O yüzden veliaht seçme konusunda devlet adamları yaş ve yeteneğine göre seçmenin uygun olacağını söylediler.³²³

Ancak sadece Taejo'nun ikinci karısı hayatta kaldığı zaman veraset ikinci karısının oğullarına faydalı oldu. Kang Hanım kendi iki oğlundan büyük olan Bangbeon'un veliahtlığa tayin edilmesini istedi, Taejo da karısının düşüncesine saygı gösterecekti, fakat kuruluşunda ana rolü oynayan devlet adamları Bangbeon'un eksikliğinden dolayı onu uygun görmemişler.³²⁴ Onlar Kang hanım'ın oğulları arasında veliaht seçilecekse küçük olan Bangseok daha uygun olduğunu teklif ettiler. Böylece Bangseok veliahtlığa tayin edildi.³²⁵

Bangseok'un veliaht makamı zaman geçtikçe daha da güçleniyordu. O 1397 yılında evlenip 1398 yılında oğlunu dünyaya gelmiştir. Kraliçe Kang hanım 1396 yılında öldükten sonra Bangseok annesi için üç yıllık matem ritüelini de tamamlandı. Kısacası Konfüçyüsyanizm ahlakına göre ana vazifelerini-evlenmek, oğluna sahip olmak ve merhum anne babası için matem tutmak- tamamlayıp kendi makamını güçlendirdi. Öte yandan veliahtının yerini sağlamlaştırmak için diğer işlem de oluyordu. Prenslerin kendilerine ait olan özel askerlerini bertaraf ederek sadece devlete ait olan orduya dönecekti, yetişkin olan veliaht orduyu kontrol edecekti.³²⁶

Böylece Bangseok kendi makamını güçlendirdikçe Bangwon'ın tahta geçebilecek imkânı daha azalıyordu. Özel askeri kaldırılması ile kendi hakiki güç temeli de

³²³ *Taejo Sillok* şöyle anlatmaktadır. Fakat *Taejo Sillok* onun oğlu Yi Bangwon'un tahta geçişinden 9. yıl başlayarak 13. yılında tamamlandı Bunun için Taejo taraf bakışı *Sillok*'un bakışına etkilemiş olabilir. 윤정 Yoon Jeong, “정종의 즉위 과정과 즉위 명분: 1 차 왕자의 난과 신의왕후 추존 Jeongjong un tahta gecişi ve o nasıl tahta geçti: Birinci prens isyanı ve Shineui wanghu nun yükselmesi”, *진단학보 Jindanhakbo*, sayı. 119 (Aralık 2013), s. 83.

³²⁴ *Taejo Sillok*'a göre resmi nedeni Bangbeon'un karakter eksikliğidir. Fakat o zaman Bangbeon Goryeo'nun son kralı Gongyangwang'ın kardeşi Wang Wu'nun kızı ile evli idi. Bunu onun veliaht olmamasının nedeni olarak gören bakışı da vardır. Goryeo Devleti yıkılmadan önce Yi Seonggye'nin oğlu Bangbeon'u kralın kardeşi Wang Wu'nun kızı ile evlendirmek siyasi bakış açısı olarak faydalı idi. Fakat yeni devlet, demek ki Joseon devleti kurulduktan sonra Goryeo Devleti ile bağı uygun görünmedi. O yüzden küçük yaştan dolayı Goryeo Devlet'le hiç alakası olmayan Bangseok veliaht olarak seçilmiştir. 윤정 Yoon Jeong, “태조대 정릉 건설의 정치사적 의미 Taejo'nun saltanatında Jeongreung/anıt mezarı inşaatının siyasi anlamı”, *서울학연구Seoulhakyongu*, sayı. 37 (Kasım 2009), s. 170-172.

³²⁵ *태조실록*, 태조 1 년 (1392) 8 월 20 일, 1 번째 기사 *Taejo Sillok*, Taejo'nun saltanatının birinci yılı (1392) 20 Ağustos, birinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kaa_10108020_001 (2 Kasım 2017)

³²⁶ 남지대 Nam, Jidae, “조선 태종의 즉위과정과 내세운 명분 Joseon Kralı Taejong'un cülusu ve ahlaki meşrulaştırması”, *역사담론 Yeoksadamron*, sayı 69 (Ocak, 2014), s. 42-44.

kaybetmek üzere idi. Onu tehdit gören³²⁷ Bangwon isyan edip üvey kardeşi Bangbeon ve Bangsok, onu tutan diğer devlet adamlarını öldürdü. Bu Birinci Prens İsyanı denilmektedir.³²⁸

Birinci Prens İsyanı, Bangseok'u tutan devlet adamlarını bertaraf edilmesi ile başlamış. Ağustos 26 1398 yılında Jeong Dojeon (정도전鄭道傳) dahil devlet adamları diğer devlet adamı Nam Eun (남은南閔)'un evinde toplanıp eğlence yaparken Bangwon ve onun taraftarları oraya saldırdılar. Jeong Dojeon ve Nam Eun gibi Bangwon taraftarlarından öldürülen adamları, kralın meşru olmayan küçük oğlu³²⁹nu veliaht ilan edip devlet yönetimini ele geçirecektiler, Bangbeon ve Bangseok hariç diğer prensleri öldürecektiler diye suçlandılar.³³⁰

İsyandan sonra Bangwon'un veliaht olmasını isteyenler vardı, fakat Bangwon reddetti. Meşru ilk oğlu veliaht olmalı diye en büyük abisi Banggwa'ya veliahtlığı ısrar etti. Bangghwa kabul etti.³³¹

Sonra devlet adamları Bangseok'un saraydan çıkarılmasını istedi. Babası olan Taejo, “*Veliaht değiştirdi, sana zarar gelmez.*” diyerek onu saraydan çıkardı. Onun

³²⁷ Özel askeri kaldırılması ise Bangwon'un öz kardeşleri olan diğer prensler için de tehdit olarak görünmüştür. 류주희 Ryu Ju-hee, “왕자난을 전후한 조선 개국공신의 정치적 동향 Prens İsyanı'nın öncesi ve sonrasında Joseon kuruluşunda katılan devlet adamlarının siyasi aktiviteleri”, *조선시대사학보 Joseonsidaesahakbo*, sayı 11 (1999), s. 13.

³²⁸ 남지대 Nam Jidae, “조선 태종의 즉위과정과 내세운 명분 Joseon Kralı Taejong'un cülusu ve ahlaki meşrulaştırması”, *역사탐론 Yeoksadamron*, sayı 69 (Ocak, 2014), s. 44. Fakat basit iktidar mücadelesinden hariç başka faktör de vardı. O zaman kuruluş grubu olan devlet adamları arasında Liaodong saldırısı konusunda anlaşmazlık vardı. Çin, demek ki Ming Hanedan (1392-1644). Joseon'a karşı sert davranınca bazı devlet adamları onu çözmek için Ming'in Liaodong bölgesine saldırıyı planladılar. Fakat elbette bu plana karşı çıkan devlet adamları da vardı. Liaodong saldırısına karşı çıkan devlet adamları Birinci Prens İsyanı ortaya çıktıktan sonra Bangwon'u tuttular 류주희 Ryu Ju-hee, “태종의 집권과정과 정치세력의 주이 Taejong'un taht gasp etme işlemi ve iktidar gücünü aktarması”, *중앙사론 Jungangsaron*, sayı 20 (2004), s. 7-8. Liaodong bölgesinin nerede olduğuna bakmak için bkz. Bu tezin Ek 3: Kuzey Güney Devlet Haritası

³²⁹ Sindeok Wanghu'nun oğlu Bangseok'un veliaht olmasından dolayı Taejong (Bangwon) Sindeokwanghu'dan nefret ediyordu. Sindeok Wanghu onun isyanından önce ölmesine rağmen Taejong sürekli onun üzerine baskı yapıyormuş. Örnek olarak onu üvey annesi olarak hiç tanımazmış ve önceki mezarını yıktırıp başka yere taşımış 이현진 Lee Hyun Jin, “조선시대 신덕왕후 부묘론의 의의 Joseon hanedanı devrinde Sindeok Wanghu'nun şahane türbesine koyulması tartışmalarının anlamı”, *인문논총 Inmunnonchong*, sayı 54 (2005), s. 295-298.

³³⁰ *태조실록*, 태조 7 년 (1398) 8 월 26 일 1 번째 기사. *Taejo Sillok*, Taejo'nun saltanatının yedinci yılı (1398) 26 Ağustos, birinci yazısı, http://sillok.history.go.kr/id/kaa_10708026_001 (15 Ekim 2016)

³³¹ *태조실록*, 태조 7 년 (1398) 8 월 26 일 1 번째 기사. *Taejo Sillok*, Taejo'nun saltanatının yedinci yılı (1398) 26 Ağustos, birinci yazısı, http://sillok.history.go.kr/id/kaa_10708026_001 (15 Ekim 2016)

sürgüne gönderilmesi konuşuldu. Fakat saraydan çıkar çıkmaz Bangwon'un taraftarları tarafından öldürüldü.³³²

Sonra devlet adamları Bangbeon'un saraydan çıkarılmasında ısrar ettiler. Taejo bu sefer “*Veliaht bitti, fakat seni sürgüne gönderirler.*” diyerek onu saraydan çıkardı. Saraydan çıkarken Bangwon onunla vedalaşarak kısa sürede sürgünden kurtulup geri döneceğini söyledi. Fakat Bangbeon sürgün yerine giderken yolda Bangwon'un taraftarları tarafından öldürüldü. Bangwon iki üvey kardeşinin katlini haber alınca şöyle söylemiş. “*Ben kardeşlerimi kurtarmak istiyordum. Fakat diğer adamlar bana bildirmeden onları öldürdü. Şimdi daha barış olmadığından kızgınlığımı gösteremem, sabretmeye mecburum.*”³³³

Bu sözleri söylemiş olsa da bunun kendini aklamak için söylemiş olması ihtimali yüksektir. Onun kardeşlerini öldürme gerekçesi vardı. Zira isyanı başarılı olmasına rağmen onun makamı sağlam değildi. Veliahtlığı reddettiğinden abisi veliaht oldu. Babası tahttan inmesine rağmen daha hayatta idi. Bu durumda önceki veliahtın hayatta kalması ona yeterince tehdit olabiliirdi. Bu da bize kardeş katlinin olduğunu gösteriyor.

Bu olay Joseon hanedanı'nın ilk kardeş katlidir. Bangbeon ve Bangseok'un kız kardeşi Gyeongsun Gongju, kocası Yi Je (이제李濟)'nin isyan içinde katledilmesine rağmen ölümünden muaf oldu. O babası Taejo'nun isteğine göre 1399 yılında Buddhist imam oldu.³³⁴

Yi Bangwon rakiplerini bertaraf etmesine rağmen hemen tahta çıkmadı. O isyan ederken büyük oğlu olmasına rağmen en küçük oğlunun veliahtlığa tayin edilmesinin haksız olduğunda ısrar ederek, meşru ilk oğluna en üstünlüğü tanıyan Konfüçyüs veraset anlayışını kendi işlemini meşrulaştırmak için kullandı.³³⁵ Taejo isyandan sonra tahttan

³³² 태조실록, 태조 7 년 (1398) 8 월 26 일 1 번째 기사. *Taejo Sillok*, Taejo'nun saltanatının yedinci yılı (1398) 26 Ağustos, birinci yazısı, http://sillok.history.go.kr/id/kaa_10708026_001 (15 Ekim 2016)

³³³ 태조실록, 태조 7 년 (1398) 8 월 26 일 1 번째 기사. *Taejo Sillok*, Taejo'nun saltanatının yedinci yılı (1398) 26 Ağustos, birinci yazısı, http://sillok.history.go.kr/id/kaa_10708026_001 (15 Ekim 2016)

³³⁴ 지두환 Ji Du-hwan, *태조대왕과 친인척Kral Taejo ve ailesi- akrabaları*, 역사문화Yeoksamunhwa, Seoul 1999, s. 216. 정종실록, 정종 1년 (1399) 9월 10일 6번째 기사 *Jeongjong Sillok*, Jeongjong'un saltanatının birinci yılı (1399) 10 Eylül, altıncı yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kba_10109010_006 (2 Kasım 2017) Taejo siyasi karışık içinde kızını korumak için bu kararı vermiş olabilir. 황인규, Hwang In-Gyu, “경순공주와 경혜공주의 생애와 비구니 출가 Gyeongsun Gongju ve Gyeonghye Gongju'nun hayatları ve Buddhist imamlığına girişimleri” *역사와교육 Yeonsawa gyoyuk*, sayı 11 (2010), s. 14-15.

³³⁵ Bu işlem tam aile kuralına uygun görünmüyordu. Çünkü aile kuralına göre Taejo'nun hayatta kalmayan en büyük oğlu, Bangwu'nun ilk oğlu Bokgeun tahta geçmesi lazımdı. Ona rağmen Bangwon'un hemen tahta geçmemesi,

inip Taejo'nun hayatta kalan en büyük oğlu Banggwa tahta geçti. O Joseon'un ikinci kralı olup öldükten uzun süre sonra Jeongjong (정종定宗) unvanı aldı.³³⁶

Öyleyse Bangwon neden hemen tahta geçmedi? Ryu Ju-hee (류주희) bunun üzerine birkaç ihtimal sunmaktadır. Birincisi, ahlaki gerekçesinden dolayıdır. Bangwon babasının büyük oğlu yerine küçük oğlunu veliahtlığa tayin edilmesini eleştirerek isyan etti. Ondan sonra büyük abisi yerine kendisinin tahta geçmesi uygun olmayacaktı.³³⁷ İkincisi Bangwon'un büyük abisi Banggwa pek hırslı, hareketli biri değildi. O veliahtlığa kendisinin tayin edilmesini de istemezdi, bu yüzden Banggwa'dan sonra Bangwon'un tahta geçmesine engel olmayacağı sayılırdı.³³⁸ Ayrıca kırk yaşından fazla olan Banggwa hala meşru oğluna sahip olmadı.³³⁹ Bu nokta da Bangwon için faydalıydı.³⁴⁰

1400 yılında Taejo'nun dördüncü oğlu, Bangwon'un en küçük abisi olan Banggan, Bangwon'a karşı isyan etti. *Jeongjong Sillok* (정종실록定宗實錄) o isyanın sebebi Jeongjong'un meşru oğluna sahip olmadığından kardeşleri arasında veliaht seçmesi beklenmiş an Banggan'ın kişisel akılsızlık ve göz açıklığından tahta göz dikmesi diye anlatmaktadır. Banggan'ın isyanı İkinci Prens İsyanıdır. Bu isyan Bangwon tarafından kolayca bastırıldı. Banggan sürgüne gönderildi.³⁴¹

hayatta kalan Taejo'nun en büyük oğlunun tahta geçişi aile kuralına tam olarak karşı da değildi. 지두환 Ji Duhwan, "조선전기 왕위계승 논의 Joseon ilk devrinde saltanat veraset tartışması", *한국문화연구 Hangukmunhwayeongu*, sayı 6 (1993), s. 292.

³³⁶ Fakat Jeongjong'un ölümünden sonra uzun süredir unvanı verilmedi. Zira kardeşi Taejong, kendi otoritesinin kaynağını abisine değil, babasına direk bağlamak istedi. Jeongjong unvanı bile 17 yüzyılında Joseon'un 19.Kralı Sukjong tarafından verildi. bkz. 조계영 Cho Gye-Young, "조선시대 실록부록의 편찬과 보존-단종대왕실록부록을 중심으로 Joseon devrinde Sillok Burok (Sillok'un Ekleri)'un tamamlanması ve koruması-Danjong Sillok Burok üzerine", *한국문화 Hangukmunhwa*, sayı 62 (Haziran 2013), s. 167.

³³⁷ 류주희 Ryu Ju-hee, "조선조 천도 논의와 정국 동향 Joseon ilk devrinde yeni başkent tartışması ve siyasi durumu", *중앙사론 Jungangsaron*, sayı 21 (Haziran 2005), s. 140, 141.

³³⁸ Hem Joseon hanedanı'nın kuruluşunda hem de Birinci Prens İsyanı'nda aktif değildi. 류주희 Ryu Ju-hee, "태종의 집권과정과 정치세력의 추이 Taejong'un taht gasp etme işlemi ve iktidar gücünün aktarması", *중앙사론 Jungangsaron*, sayı 20 (2004), s. 20.

³³⁹ Sadece cariyelerinden on beş oğlu, sekiz kızına sahip olmuştu. 선원계보도, 정종. Seonwongyebo (Kral soyu sicilleri), Jeongjong. <http://sillok.history.go.kr/manInfo/seonwonList.do> (2 Kasım 2017)

³⁴⁰ 남지대 Nam Jidae, "조선 태종의 즉위과정과 내세운 명분 Joseon Kralı Taejong'un cülusu ve ahlaki meşrulaştırması", *역사담론 Yeoksadamron*, sayı 69 (Ocak, 2014), s. 50.

³⁴¹ 정종실록, 정종 2 년 (1400) 1 월 28 일, 3 번째 기사 *Jeongjong Sillok*, Jeongjong'un saltanatının ikinci yılı (1400) 28 Ocak, üçüncü yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kba_10201028_003 (10 Kasım 2017) Fakat Taejong sürgün yerinde olan abisine toprağı dağıtarak sıkıntısız hayatını sağladı. 1416 yılında devlet adamlarının ısrarı ile unvanını geri aldı. Banggan 1421 yılında sürgün yerinde öldü. Bak Po ise devlet makamından kaldırıldı, sopa cezası

Ondan sonra Bangwon Jeongjong'un veliahtlık teklifini kabul etti.³⁴² Jeongjong Bangwon'u veliahtlığa tayin edince belli gerekçeler sundu. Bunlar veliaht belli olmadığından İkinci Prens İsyanı çıkması, onun için veliaht hemen bellirtilmesinin gerek olması, cariyeden doğan oğlunun bile öz çocuk olup olmadığının ispatlanamaması,³⁴³ veliaht olarak merhametli ve yetenekli birini seçmenin gerekli olmasıdır.³⁴⁴ Jeongjong iki sene sonra tahtını Bangwon'a bıraktı.³⁴⁵ Bu şekilde Bangwon tahta geçti. Joseon'un 3. Kralı oldu. Öldükten sonra Taejong (태종太宗) unvanı olarak tarihe geçti

Taejong neden Bangbeon ve Bangseok'u öldürüp Banggan'ı öldürmedi? Bu farklı bir durumdan kaynaklanmış olabilir. Birinci Prens İsyanında Taejong'un güç elde etmek için ona karşı olan devlet adamlarını ve üvey kardeşlerini bertaraf etmesi gerekiyordu. Ancak Banggan'ın İkinci Prens İsyanı Bangwon epeyce güçlendikten sonra ortaya çıktı. Örnek olarak Banggan'ın isyanı yanındakilerden bile destek görmedi.³⁴⁶ Kısacası Banggan, isyan etmesine rağmen Bangwon için pek tehdit konusu değildi.

Taejong'un isyanında dikkate değer faktör ise isyandan sonra hemen tahtta oturmamasıdır. Taejong meşruiyete göre önce abisini tahta geçirdi. Abisinin kısa saltanat

aldı, sürgüne gönderilip baş kesilmesi idam cezasını aldı. 류주희 Ryu Juhee, “태종의 집권과정과 정치세력의 추이 Taejong’un taht gasp etme işlemi ve iktidar gücünün aktarması”, *중앙사론 Jungangsaron*, sayı 20 (2004), s. 23, 43 numaralı dipnotu.

³⁴² O zaman Bangwon’ın kralın kardeşi olduğundan wangseja (oğul veliaht) yerine wangseje (kardeş veliaht) olması gerektiğinin konuşması da vardı. Fakat Jeongjong benim oğlum olmadığı için “kardeşim oğlum olsun” diyerek Wangseja’ya tayin etti. Bu cümle Bangwon’un Taejo’nun veliaht olmasına yok açmak olarak yorumlanabilir. 남지대 Nam Jidae, “조선 태종의 즉위과정과 내세운 명분 Joseon Kralı Taejong’un cülusu ve ahlaki meşrulaştırması”, *역사담론 Yeoksadamron*, sayı 69 (Ocak, 2014), s. 56.

³⁴³ 류주희 Ryu Ju-hee, “조선조 천도 논의와 정국 동향Joseon ilk devrinde yeni başkent tartışması ve siyasi durumu”, *중앙사론 Jungangsaron*, sayı 21 (Hazira 2005), s. 145-146.

³⁴⁴ 남지대 Nam Jidae, “조선 태종의 즉위과정과 내세운 명분 Joseon Kralı Taejong’un cülusu ve ahlaki meşrulaştırması”, *역사담론 Yeoksadamron*, sayı 69 (Ocak, 2014), s. 56.

³⁴⁵ Bu sürede Bangwon’un manevralar da vardı. 남지대 Nam Jidae, “조선 태종의 즉위과정과 내세운 명분 Joseon Kralı Taejong’un cülusu ve ahlaki meşrulaştırması”, *역사담론 Yeoksadamron*, sayı 69 (Ocak, 2014), s. 58-61. Jeongjong’un devlet adamlarının çoğu Taejong’un cülusunu haksız görüyordu. 최승희 Choi, Seunghee, “개국초 왕권의 강화와 국정운영체계 Joseon'un ilk devrinde kral iktidar gücünün güçlendirilmesi ve devlet yönetim sistemi”, *신편한국사 (Yeniden editörlük edilen)Kore Tarihi*, 국사편찬위원회 Guksapeychan Wiwonhoi, 2002, c.22, s. 38-39.

³⁴⁶ Banggan’ın karısının yeğeni, Banggan’ın isyan planını duyunca onu durdurmaya çalıştı. Banggan ‘Bangwon beni öldürmeden harekete geçiyorum’ diyerek abisi Jeongjong ve babası Taejong’a isyanını bildirdi. Jeongjong şöyle tepki vermiş. “*Sen kötü sözleri duyup kardeşine zarar vermeye çalışıyorsun. Çok delisin. Çok acmasızsın. Eğer askerlerini bırakıp tek başına saraya gelsen seni kurtarırım*” Taejo ise şöyle tepki vermiş. “*Sen Bangwon’un öz abisi değil misin? Bu ökü z nasıl bu hale geldi?*” *정종실록*, 정종 2 년 (1400) 1 월 28 일 3 번째 기사 *Jengjong Sillok*, Jeongjong’un saltanatının ikinci yılı (1400), 28 Ocak.ü.üncü yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kba_10201028_003 (15 Ekim 2016)

döneminde kendisini güçlendirdi. Taejong'un tahta geçişinde haksız noktalar-isyan ve kardeş katli-olduğundan tahta geçtikten sonra kendi tahtını meşrulaştırmaya çalıştı. Bu hedefi için Taejong, hem Ming İmparatorundan hem de babasından tahtını onaylatmaya çalıştı.³⁴⁷

Taejong'un kardeş katli ile öldürülen prenslerin işlemleri onların ölümlerinden sonrasında da hala tamamen tamamlanmamış. 1437 yılında Taejong'un oğlu Sejong (세종世宗), iki oğlunu babası tarafından öldürülen iki prensin, amcalarının evlatlık çocuğu olarak kaydetti. Zira onlara *Jesa* (제사祭祀)³⁴⁸ritüeli yapacak kimse lazımdı.³⁴⁹ 27 Temmuz 1680 yılında Bangbeon'a Muan Daegun (무안대군撫安大君), Bangseok'a Uian Daegun (의안대군宜安大君) unvanı verilmiştir.³⁵⁰

2.2.2. Sejo(세조世祖) Dönemi Kardeşi Katli Meselesi (1453, 1456, 1457)

Joseon hanedanı tarihinde ikinci kardeş katli meselesi ise Taejong'un torunu Sejo (세조世祖) tarafından uygulandı. Joseon'un 4. Kralı Sejong'un ölümünden sonra onun ilk

347 남지대 Nam, Ji-dae, “조선 태종의 왕위와 왕통의 정당화 Joseon Taejong'un tathı ve soy meşruiyetinin doğrulaması”, *한국문화 Hangukmunhwa*, sayı 63 (Eylül 2013), s. 254-259, 263-270.

Joseon'un kuruluş felsefesi olan Yeni Konfüçyanizm'a göre Joseon kralı Ming İmparatoru'nun tabisi idi. Joseon krallarının sadakatına karşı Ming İmparatorları onların cüluslarını kabul ederek onların saltanatını onayladı. Çin İmparatorunun onayı Kore krallarına otorite kaynağı sağladı. 계승범 Kye Seung Bum, *a.g.e.* s. 65-66.

348 Atalar için eyledilen ritüeldir. Canlı evlatlar ataların ruhları için sofraya kurup ataların ruhlarına yiyecek ve içecek ikram etmektedir. Bu ritüel hem canlı insanlar hem de ölen insanlar dahil aile bağını vurguluyordu. *Jesa*'nın en temel çeşidi olarak her yılın öldüğü gününde yapılan *Kije* ve bayramlarda yapılan *Charye* ve mezar üzerine yapılam *Myoje* vardı. Seth, *a.g.e.* s. 159

349 지두환 Ji Duhwan, *태조대왕과 친인척Kral Taejo ve ailesi- akrabalari*, 역사문화Yeoksamunhwa, Seoul 1999, s.199.

350 지두환 Ji Duhwan, *태조대왕과 친인척Kral Taejo ve ailesi- akrabalari*, 역사문화Yeoksamunhwa, Seoul, 1999, s.199, 206. Ondan önce Bangbeon'un Muan gun unvanı, Bangseok'un Sodo gun unvanı vardı. Daegun unvanları yoktu. *숙종실록*, 숙종 6 년 (1680) 7 월 27 일, 2 번째 기사 *Sukjong Sillok*, Sukjong'un saltanatının altıncı yılı (1680) 27 Temmuz, ikinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/ksa_10607027_002 (2 Kasım 2017) Onlara Daegun unvanı verilmesi, onların annesi olan Kang Hanım'ın statü değişikliğiyle alakalıdır. Kang Hanım 1396 yılında, Birinci Prens İsyan'ından önce öldü. Birinci Prens İsyanı ile iktidar gücünü elde eden Taejong, ölen üvey annesine kraliçeye layık olan saygı göstermeyip baskı yaptı. Önceki görken mezarını yıkıp başka yere taşıttı, *Jesa* ritüelinin sayısını azalttı, Shinju da Jongmyo'ya koymadı. Yüzyıldan beri ona Kraliçeye layık olan saygı gösterilmesi gerektiğini ısrar edenler ortaya çıktı. Neticede 1669 yılında Kang Hanım'ın Shinju Jongmyo'ya koyuldu. 이현진 Lee Hyun Jin, “조선시대 신덕왕후 부묘론의 의의 Joseon hanedanı devrinde Sindeok Wanghu'nun şahane türbesine koyulması tartışmalarının anlamı”, *인문논총 Inmunnonchong*, sayı 54 (2005). s. 293-324. 1680 yılında devlet adamı olan Kim Suhang (김수항 金壽恒), Kang Hanım kraliçe ise oğullarına da Daegun unvanı verilmesi gerektiğini ısrar etti. Israr kabul edildi. 지두환 Ji Duhwan, *태조대왕과 친인척Kral Taejo ve ailesi- akrabalari*, 역사문화Yeoksamunhwa, Seoul 1999, s. 199.

oğlu tahta geçti. O Joseon'un 5. Kralıdır. Ancak tahta geçtikten iki yıl sonra öldü. O öldükten sonra Munjong (문종文宗) unvanı aldı.³⁵¹ Dolayısıyla 1452 yılında Munjong'un tek oğlu oniki yaşında³⁵² tahta geçti.³⁵³ O sonra anlatılacak olaylardan dolayı öldükten uzun süre sonra Danjong (단종端宗) unvanı alabildi.³⁵⁴

Danjong kralın resmi karısından doğan ilk oğlu olduğundan onun meşruiyeti mükemmeldi. Fakat ona rağmen onun gücü zayıftı. Onun naibi olabilecek ne babaannesi ne de annesi hayatta kaldı.³⁵⁵ Ondan dolayı devlet yönetim işleri onun yardımcısı olan yüksek ve tecrübeli devlet adamlarının ellerindeydi. Bu durum diğer devlet adamları ve kralın amcalarının memnuniyetsizliklerine sebep oldu.³⁵⁶

Genç kralın en büyük amcası olan Suyang Daegun (수양대군首陽大君) 10 Ekim 1453'te Danjong'un yardımcısı olan büyük devlet adamı, Kim Jongseo (김종서金宗瑞)'yu hile ile öldürdü. Suyang Daegun “Kim Jongseo kralın diğer amcası, benim kardeşim Anpyeong Daegun (안평대군安平大君)'u tahta çıkaracaktı. O harekete geçmeden önce ben bu yanlışlığı düzeltmeye kalktım” diye ısrar ederek bahane etti. Danjong'a yardımcı olan diğer devlet adamları da Kim Jongseo'yu öldürdükten sonra çağırıp öldürttü.³⁵⁷ Bu siyasi olaydan sonra Suyang Daegun yüksek devlet makamlarına

³⁵¹ 김돈 Kim Don, “세조대 단종복위운동과 왕위승계 문제 Sejo devrinde Danjong'u geri tahta geçirme hareketi ve veraset sorunu”, *역사교육 Yeoksagyoyuk*, sayı 98 (Haziran 2006), s. 211.

³⁵² Kore hesabına göre 12 yaşında. Kore hesabına göre doğumdan sonra hemen bir yaş sayılıyor ve doğum günü değil yılbaşı geçtikten sonra bir yaş daha ekleniyor.

³⁵³ 김돈 Kim Don, *a.g.m.* s. 212.

³⁵⁴ 1698 yılın Ekim ayında Danjong unvanı alabildi. 이현진 Lee Hyeon-Jin, “조선후기 단종 복위와 충신 현창 Joseon'un son devrinde Danjong'a eski statüsünün geri verilmesi ve ona sadık olan devlet adamlarına onur verilmesi” *사학연구 Sahakyeongu*, sayı 98 (Haziran 2010), s. 58.

³⁵⁵ Joseon hanedanında kralın annesi yeni kralın ilk saltanatında büyük rol oynadı. Devlet adamlarının sadakatlarını eski kraldan yeni krala devam ettirerek yeni kralın gücüne emin oldu. Joseon'un 9. Kralı Seonjong bu konuda iyi örnektir. Joseon'un 8.Kralı Yejong genç yaşında veliahtı tayin etmeden önce öldü. Yejong'un annesi Jeonghui Wanghu, onun ölümünden sonra devlet adamları arasında kral seçme konuşmasını yönlendirdi. Yejong'un yeğeni, demek ki kendi torunu Jalsan Gun (Sonraki Seongjong) veliahtlığa tayin ettirdi. Seongjong'un yetişkin olup devlet işlerini kontrol edebilinceye kadar onun naibi oldu 남지대 Nam, Jidae, “조선 초기의 왕위 계승 Joseon ilk devrinde veraset”, *호서문화논총 Hoseomunhwanonchong*, sayı 22 (Eylül 2008), s 52.

³⁵⁶ 김돈 Kim Don, *a.g.m.* s. 220.

³⁵⁷ Suyang Daegun 10 Ekim 1453 gece Kim Jeongseo'yu ziyaret etti. Önemli mektup olduğunu söyleyerek onu çekti. Kim Jeongseo mektubu okumaya çalışırken Suyang Daegun'un hizmetçisi onu güzr ile vurdu. *단종실록*, 단종 1년 (1453) 10월 10일. 1번째 기사 *Danjong Sillok*, Danjong'un saltanatının birinci yılı (1453) 10 Ekim, birinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kfa_10110010_001 (Ekim 15 2016)

tain edilerek kral olmamasına rağmen asıl iktidar gücü elde etti.³⁵⁸ Anpyeong Daegun ise oğlu Yi Wujik (이우직李友直)'le birlikte Kanghwado (강화도)³⁵⁹ya sürgün edildi.³⁶⁰

Anpyeong Daegun nüfuzlu bir adamdı. O Kore sanat tarihinde de yer almaktadır.³⁶¹ Onun hattı ve resmi hem çağdaşlar hem de sonrakilerden çok yüksek derecede değerlendirildi. Ming İmparatoru bile onun hattını beğenip övmüş.³⁶² Hem devlet adamları ile dostluk kurdu hem de kendi taraftarları da çoktu.³⁶³ Suyang Daegun isyandan öncesinden beri Anpyeong Daegun'u rakip olarak görüyordu.³⁶⁴

12 Ekim Anpyeong Daegun'un malları geri alındı. 13, 15,16 Ekim'de devlet adamları onun idamında ısrar ettiler. 16 Ekim Anpyeong Daegun Kanghwado'dan Gyodong (교동)³⁶⁵a götürüldü. 18 Ekim Anpyeong Daegun zehir ile öldürülmüş. Oğlu Yi Wujik ise Jindo (진도)³⁶⁶ya götürüldü. 18 Ekim'deki *Danjong Sillok* (단종실록

³⁵⁸ *단종실록*, 단종 1 년 (1453) 10 월 10 일 2 번째 기사 *Danjong Sillok*, Danjong'un saltanatının birinci yılı (1453), ikinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kfa_10110010_002 (7 Kasım 2017) *단종실록*, 단종 1 년 (1453) 10 월 10 일 3 번째 기사 *Danjong Sillok*, Danjong'un saltanatının birinci yılı (1453), üçüncü yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kfa_10110011_003 (7 Kasım 2017)

³⁵⁹ Seul'dan geçen nehir, Hangang'un altında olan, yumuşak iklim ve verimli toprağa sahip olan bir adadır. Bu tezde adı geçen Joseon hanedan üyelerin çoğu da oraya sürgüne gönderildi. Onlar Anpyeong Daegun ve onun oğlu, İmhaegun ve Yeongchang Daegun, Yeonsangun ve Gwanghaegun'dur. 김흥규 Kim Heung-kyu, “환경적 배경요인과 강화인의 사회적 성격 Kwanghwa halkının sosyal çevresi ve sosyal karakterleri”, *교육문화연구 Gyoyukmunhwayeongu*, sayı 9 (Eylül 2003), s128, 140. Kwanghwado'nun nerede olduğunu için bkz. Bu tezin Ek 5 Joseon haritası

³⁶⁰ *단종실록*, 단종 1 년 10 월 10 일, 1 번째 기사 *Danjong Sillok*, Danjong'un saltanatının birinci yılı (1453) 10 Ekim, birinci yazısı http://sillok.history.go.kr/id/kfa_10110010_001 (7 Kasım 2017)

³⁶¹ Anpyeong Daegun'un sanat faaliyetleri ile ilgili olan araştırma ise bkz. 이종목 Lee Jong-mook, “안평대군의 문학활동 연구 Anpyeong daegun'un edebiyati aktiviteleri”, *진단학보 Jindanhakbo*, sayı 93 (Haziran 2002), s. 257-275. 김풍기 Kim Punggi, “안평대군 그룹의 문학적 토대와 창작 경향 Anpyeong daegun grubunun kültürel temeli ve yaratıcı eğitimi”, *동아시아고대학 Dong-asia godaehak*, sayı. 36 (aralık 2014), s. 77-101

³⁶² 지두환 Ji, Duhwan, *세종대왕과 친인척 Kral Sejong ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2008, c. 2, s. 148-149. *문종실록*, 즉위년 8 월 5 일 2 번째 기사. *Munjong Sillok*, Munjong'un cülus yılın (1450) 5 Ağustos, ikinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kea_10008005_002 (10 Kasım 2017)

³⁶³ 황혜진 Hwang Hye-jin “고전소설 소재 인물의 역사적 삶에 대한 연구 Kore Klasik Roman içinde şahsinin tarihsel hayatı araştırması”, *고소설연구 Gososeolyeongu*, sayı. 29 (2010), s. 129-135.

³⁶⁴ Suyang Daegun'un taraftarı olan Kwon Ram Anpyeong Daegun'a dikkat etmesini önerdi. 지두환 Ji Duhwan, *세종대왕과 친인척 Kral Sejong ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2008, c.2, s. 152. *단종실록*, 단종 즉위년 (1452) 7 월 23 일, 2 번째 기사 *Danjong Sillok*, Danjong'un cülus yılı (1452) 23 Temmuz, ikinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kfa_10007023_002 (10 Kasım 2017)

³⁶⁵ Kwanghwado'nun yanında olan küçük adadır. Ama Kanghwado'ya aittir. bkz. Bu tezin Ek:7 Joseon Haritası.

³⁶⁶ Kore'nin güneyde olan adadır. Başkentten uzak olduğu ada olduğundan Joseon devrinde sürgün yeri olarak tercih edilmiştir. 이옥희 Ok-Hee Lee “유배인의 기록을 통해 본 진도 지역의 민속문화 Sürgün kişilerin

端宗實錄'un yazısına göre devlet adamlarının Anpyeong Daegun ve Yi Wujik'e ceza verilmesinde ısrar etmelerine rağmen Suyang Daegun başta kabul etmemiş, sonuçta zorla kabul etmiş.³⁶⁷

Anpyeong Daegun'un idam şeklini anlatmaya değerdir. Zira Joseon devrinde yüksek devlet adamları ve hanedan üyeleri zehir ile intihar şeklinde öldürüldüler. Zehir ile idam etmek hukukta belirtilen bir idam cezası değildir. Hukuğa göre idam şekli baş kesmek ve boğdurmaktır. Fakat yüksek sınıflı olanların genel suçlular gibi idam edilmeleri uygun görülmediğinden, ve anne babadan verilen değerli vücuda zarar vermeyi tabu olarak gören Konfüçyüs felsefesine göre, zehir ³⁶⁸ idamı uygulandı. Zehir görevli tarafından idam edilecek kişiye gönderildi. İdam edilecek kişiler ise zehiri kral tarafından onlara verilen armağan gibi kabul edip kendi elleriyle zehirleri içerlerdi.³⁶⁹

Anpyeong Daegun'un yok edilmesi onun ölümünden sonra da devam etti. 19 Ekim'de Anpyeong Daegun'un evlatlığının annesi Seong Hanım (성씨成氏) sürgüne gönderildi.³⁷⁰ 21 Ekim'de Anpyeong Daegun'un cariyesi ve gelini devlet kölesi oldu.³⁷¹ 15 Ağustos 1454'te Anpyeong Daegun'un oğlu Yi Wujik öldürüldü.³⁷²

yazışmaları içinde görünen Jindo'nun halk kültürü", *남도민속연구 Namdominsok-yeongu*, sayı 19 (Aralık 2009) s. 193, 5,6 numaralı dipnot.

³⁶⁷ 지두환 Ji Duhwan, *세종대왕과 친인척 Kral Sejong ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2008, c.2, s. 155, 156. *단종실록*, 단종 1년 (1453) 10 월 18 일 2 번째 기사 *Danjong Sillok*, Danjong'un saltanatının birinci yılı (1453) 18 Ekim, ikinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kfa_10110018_002 (11 Kasım 2017)

³⁶⁸ Bunun için kullanılan zehir *Sayak* denilmiş Sayak 'kral tarafından armağan edilen ilaç' anlamına gelmektedir. 이성주 Yi Seongju, *실록에서 찾아낸 조선의 민낯 Sillok'ta bulan Joseon'un sade yüzü*, 애플북스 Applebooks, Seoul 2015. s. 227.

³⁶⁹ 이성주 Yi Seongju, *a.g.e.* s. 228, 231. Zehir içmesine rağmen hemen ölmediği zaman daha fazla zehir içerdi. Ona rağmen ölmediği zaman görevliler yay kirişi ile boğdurarak öldürürdü. 이성주 Yi Seongju, *a.g.e.* s. 231.

³⁷⁰ *단종실록*, 단종 1년 (1453) 10 월 19 일 6 번째 기사 *Danjong Sillok*, Danjong'un saltanatının birinci yılı (1453) 19 Ekim, altıncı yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kfa_10110019_006 (22 Kasım 2017) Anpyeong Daegun'un amcası Seongnyeong Daegun çocuksuz erken öldü. Sejong onun soyunu devam ettirmek için Anpyeong Daegun'u onun evlatlı çocuğu yaptırdı. 지두환 Ji Duhwan *세종대왕과 친인척 Kral Sejong ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2008, c.2, s. 144. Seong Hanım Anpyeong Daegun'un üvey annesi olduğundan ona bağlanarak ceza aldı. *Sejo Silok*'a göre Anpyeong Daegun üvey annesi Seong Hanım'la ihanete girmiş diye suçlandı. *단종실록*, 단종 1년 10 월 18 일 3 번째 기사 *Danjong Sillok*, Danjong'un saltanatının birinci yılı (1453) 18 Ekim, üçüncü yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kfa_10110018_003. (Ekim 15 2016)

³⁷¹ 지두환 Ji Duhwan *세종대왕과 친인척 Kral Sejong ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2008, c.2, s. 156-157. *단종실록*, 단종 1년 1453 10 월 21 일 3 번째 기사 *Danjong Sillok*, Danjong'un saltanatının birinci yılı (1453) 21 Ekim, üçüncü yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kfa_10110021_003 (7 Kasım 2017)

³⁷² 지두환 Ji Duhwan *세종대왕과 친인척 Kral Sejong ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2008, c.2, s. 144. *단종실록*, 단종 2년 (1454) 8 월 15 일 1 번째 기사 *Danjong Sillok*, Danjong'un saltanatının ikinci yılı (1454) 15 Ağustos, birinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kfa_10208015_001 (7 Kasım 2017)

Öte yandan Suyang Daegun 11 Haziran 1455'te yeğeninin kendi ellerinden ona verilen tahtını alması şeklinde tahta geçti.³⁷³ Joseon'un 7.Kralı olup ölümünden sonra Sejo unvanı ile tarihe geçmiştir. Sejo tahta geçtikten sonra saray içinde kalan Danjong'un destekleyicilerini bertaraf etmeye başladı. Hem Danjong'un dedesi Sejong'un cariyesi hem de Danjong'un bakıcısı olan Hyebin (혜빈惠嬪)³⁷⁴ Yang Hanım (양씨楊氏), Yang Hanım ve Sejong arasındaki oğlu Yeongpung Gun (영풍군永豐君), Danjong'un diğer bakıcısı Sanggung (상궁尙宮)³⁷⁵ Bak hanım (박씨朴氏) ve Danjong'un diğer amcası Geumseong Daegun (금성대군錦城大君)'u krala karşı komplo ile suçlayarak sürgüne gönderdi.³⁷⁶

1456 yılında Sejo'nun tahta geçmesini haksızlık olarak düşünen altı devlet adamı Danjong'u tahta tekrar geçirmeyi planladılar. Onların isimleri Seong Sammun (성삼문成三問), Bak Paengnyeon (박팽년朴彭年), Ha Wiji (하위지河緯地), Yi Gae (이개李垓), Yu Seongwon (유성원柳誠源), Yu Eungbu (유응부兪應孚) idiler. O altı adam planlamada ana rolü oynadı, fakat bu plana katılan diğer adamlar da vardı.³⁷⁷

Bu altı devlet adamlarından Yu Eungbu'dan hariç beş adam Kral Sejong'un döneminde onun tarafından kurulan akademik araştırma kurumu, *Jiphyeonjeon* (집현전集賢殿) ³⁷⁸ 'de çalışarak yetiştirildi. Onlar Sejong ve Munjong'dan çok

³⁷³ *Sejo Sillok*'a göre Danjong kendi isteği ile amcasına tahtını bırakmıştır. *세조실록*, 세조 1년 (1455) 윤 6월 11 일 1 번째 기사 *Sejo Sillok*, Sejo'nun saltanatının birinci yılı (1455) 11 Haziran, birinci yazısı http://sillok.history.go.kr/id/kga_10106111_001 (7 Kasım 2017) Fakat sonra onu geri tahta getirtmek için yapılan 1456 ve 1457 yılındaki planlamasını görünce tam kendi isteği ile tahta bırakma imkanı azdır.

³⁷⁴ Bin kralın cariyeleri arasında en yüksek sınıftır. bkz. Bu tezin Ek: 8.

³⁷⁵ Sanggung, sarayda çalışan kadın hizmetçiler arasında en yüksek görevlidir. bkz. Bu tezin Ek 6.

³⁷⁶ Bu olay Sejo'nun taht geçişi ile aynı günde oldu. 지두환 Ji Duhwan, *세종대왕과 친인척 Kral Sejong ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2008, c.3, s. 81. *세조실록*, 세조 1년 (1455) 윤 6월 11일 1번째 기사 *Sejo Sillok*, Sejo'nun saltanatının birinci yılı 11 Haziran, birinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kga_10106111_001 (7 Kasım 2017)

³⁷⁷ 김경수 Kim, Kyung-Su, "세조대 단종복위운동과 정치세력의 재편 Sejo'nun saltanat devrinde Danjong tahta geri geçirme hareketleri ve siyasi güçlerin reorganizasyonu. ", *사학연구 Sahakyeongu*, sayı 83 (Eylül 2006), s. 80-81.

³⁷⁸ Kral Sejong tarafından kurulan ilim[devlet adamı yetiştirme-arastırma kurumudur. Konfüçyüsizm uzmanı olan devlet adamları yetiştirmeye hedefli idi. Araştırma, kral ve veliahta Konfüçyüsizm dersleri verme, siyasi danışmanlık gibi işlemler yapıyordu. 최승희 Choi Seunghee, "유교정치의 진전 Konfüçyüsizm siyasetinin gelişmesi", *신편한국사 yeni editörlük edilen Kore Tarihi*, 국사편찬위원회 Guksapyeonchanwiwonhoi, 2002. c.22. s. 66-70.

sevildiklerinden onlara sadık olmalarını, Sejong'un torununu korumalarını, genç kralın hakını savunmalarını istediler. Onların fikrine göre Danjong'a sadık olmak devlete sadık olmaktır ve Konfüçyüs bilim memurunun vazifesi idi.³⁷⁹

Öyleyse onlar neden 1453 yılında Suyang Daegun'un isyanına karşı çıkmadılar? Kim Kyung-Soo (김경수) bu noktaya dikkat etmektedir. Ona göre o zaman Danjong halen tahtta durduğundan Suyang Daegun ve onun taraftarlarının siyasi hırslarının belirgin olmasa bile onları bertaraf edebilecek belirgin yoktu. Danjong hala tahtta dururken Suyang Daegun'a karşı saldırmak onların ahlakine zarar verebilirdi. Fakat Suyang Daegun tahta geçince etik açısından onları durduracak bir şey kalmadı.³⁸⁰

Altı devlet adamlarının planı böyle idi. Sejo'nun tahta geçişinden sonra Ming imparatoru da Sejo'nun tahta geçişini onayladı. Ming elçisi Ming İmparatorunun onaylatma fermanı ile Joseon'a gelecekti. Joseon'a gelen Ming elçisine eğlence yaparken iki adamın kılıçlarla kral ve veliahtını koruması gerekiyordu. Planlarına göre o iki kılıçlı adam kral ve veliahtını öldürecekti. Danjong'u tahta geri çağırıp Ming elçisine onun hakını tanıttıracaktı.³⁸¹

Fakat planlama planladıkları gibi olmamıştır. Sejo eğlenceden az önce yerin dar olması bahanesi ile veliahtı çağırmadı. Kılıçlı adamların orada bulunmasına izin vermedi.³⁸² Bunun için planda karışıklık oldu. Altı devlet adamı hareteke geçiş tarihini ertelenmek zorunda kalmışlardır. O arada katılımcılardan biri olan Kim Jil (김질金磧), kayınpederi Jeong Changson (정창손鄭昌孫)'a planını açıkladı. Jeong Changson'un Sejo'ya söylemesi ile onların planı harekete geçmeden başarısızlıkla sona erdi. Bu olayla

³⁷⁹ 김경수 Kim Kyeong-Su, “세조의 집권과 권력 변동 Kral Sejo'nun iktidar gasp etmesi ve ondan kaynaklanan iktidar değişikliği”, *백산학보 Baeksan Hakbo*, sayı 99 (Ağustos, 2014), s. 41.

³⁸⁰ 김경수 Kim Kyeong-Su, “세조의 집권과 권력 변동 Kral Sejo'nun iktidar gasp etmesi ve ondan kaynaklanan iktidar değişikliği”, *백산학보 Baeksan Hakbo*, sayı 99 (Ağustos, 2014), s. 44.

³⁸¹ 지두환 Ji Duhwan, “세조 집권 과정에서의 내종친의 정치성향 Sejo'nun iktidar ele geçirmesinde kralın erkek akrabalarının siyasi eğilimleri”, *백산학보 Baeksanhakbo*, sayı 99 (Ağustos 2014), s. 15,16.

³⁸² 지두환 Ji Duhwan, “세조 집권 과정에서의 내종친의 정치성향 Sejo'nun iktidar ele geçirmesinde kralın erkek akrabalarının siyasi eğilimleri”, *백산학보 Baeksanhakbo*, sayı 99 (Ağustos 2014), s. 15,16.

ilgili olanlar ceza aldılar. Altı devlet adamlarından beş kişiyi yetiştiren *Jiphyeonjeon* da kaldırıldı.³⁸³

Danjong'u tahta geri getirmeye çalışanlar Altı devlet adamının başarısızlığından sonra da çıktılar. Onların arasında Sejo'nun kardeşi Geumseong Daegun da vardı. 21 Haziran 1457'de Danjong'un karısının babası Song Hyeonsu (송현수宋玘壽) ve Danjong'un cariyesinin babası Danjong'u tahta geri götürmeyi planladılar diye suçlanarak idam edildi.³⁸⁴ Aynı yılın Temmuz ayında Geumseong Daegun sürgün yeri Sunheung'ın valisi olan Yi Boheum (이보흠李甫欽)'la birlikte Danjong'u tahta geri getirmeyi planladığını açıkladı. Geumseong Daegun ve Yi Boheum idam edildi. Danjong'da sürgüne gönderilip aynı yılın ekiminde öldürüldü.³⁸⁵ Başka sürgün yerinde olan Yeongpung Gun da 1459 yılında öldürüldü.³⁸⁶ Böylece Sejo Anpyeong Daegun, Geumseong Daegun, Yeongpung Gun üç kardeşini öldürtmüştür.

Suçlulara verilen cezaları ölümleri ya da sürgüne göndermeleri ile bitmemiştir. Kasım 1457'de, Danjong, Geumseong Daegun, Sejong'un üvey kardeşlerinden biri olan Hwaiui Gun (화의군和義君) ve onun oğlunun isimleri hanedan sicilinden silindi. Temmuz 1458 Danjong ve Geumseong Daegun'un *Taesil* (태실胎室)³⁸⁷'i taşındı. Böyle

³⁸³ 김경수 Kim Kyeong-Su, "세조의 집권과 권력 변동 Kral Sejo'nun iktidar gasp etmesi ve ondan kaynaklanan iktidar değişikliği", *백산학보 Baeksan Hakbo*, sayı 99 (Ağustos, 2014), s. 45-46.

³⁸⁴ Ancak Song Hyeonsu Suyang Daegun'la yakın olduğundan Suyang Daegun onun kızını yeğeni Danjong ile evlendirdi. 김경수 Kim Kyeong-Su, "세조의 집권과 권력 변동 Kral Sejo'nun iktidar gasp etmesi ve ondan kaynaklanan iktidar değişikliği", *백산학보 Baeksan Hakbo*, sayı 99 (Ağustos, 2014), s. 58-59.

³⁸⁵ *Danjong Silok*'ta kendini boğdurarak intihar etti diye geçmektedir. Fakat bu yazıyı yalan sayanlar da vardı. 김경수 Kim Kyeong-Su, "세조실록의 편찬과 세조정권 Yazıların tahlili ve Sejo'nun iktidar gaspetmesi", *한국사학사학보 Hanguksahaksahakbo*, sayı 30 (2014), s. 135.

³⁸⁶ 한충희 Han Chunghee, "영풍군 Yeongpung Gun", *한국민족문화대백과 Korea Milli Kültür Ansiklopedisi*, 한국정신문화연구원 Hangukjeongsinmunhwayeonguwon, Seongnam 1993, c.15, s. 708. Han Chunghee'nin makalesine göre Yeongpung Gun Sejo tarafından öldürülmüştür. Fakat *Sillok*'ta öldürülmesi ile ilgili belli yazı bulunmamaktadır. Olaydan yaklaşık ikiyüz elli yıl sonra, Yeongpung gun'un onur restorasyonunu emredilirken Heybin Yang hanım'la birlikte felaketle rastlamıştır diye ondan bahsetmiştir. Onun öldürülmesi ise Anpyeong Daegun ve Geumseong Daegun'un gibi net değildir. 지두환 Ji Duhwan, *세종대왕과 친인척 Kral Sejong ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2008, c.4, s.125. *숙종실록*, 숙종 38 년 4 월 28 일 1 번째 기사 *Sukjong Sillok*, Sukjong'un saltanatının otuzsekizinci yılı 28 Nisan, birinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/ksa_13804028_001 (3 Aralık 2017)

³⁸⁷ Kralların çocuklarının plasentalarının gömülmüş olan yeridir. Kralların çocukları doğduktan sonra onların plasentaları, özel prosedür ile özel bir yere gömülmüştür. Placenta sahibi kral olduğu zaman onun Taesil daha süslendi. 홍성익 Hong Sung ik, 조선시대 태실의 역사고고학적 연구 "Joseon Devri Taesil hakkında tarihi ve arkeolojik araştırma", *영남학 Yeongnamhak*, sayı 27 (2015), s. 9, 32. bkz. Bu tezin Resim 4.

işlemler Sejo'ya karşı çıkanların izini sildirmesi anlamına geldi.³⁸⁸ Geumseong Daegun'un sürgün yeri olan Sunheung bile ceza aldı. Sunheung ihanetli valilik olup yanındaki Punggi ile birleştirilip haritadan silindi, Sunheung'un bölge müdürlerinin çoğu da komploya katılma suçu ile öldürülmüşlerdir.³⁸⁹

Sejo'nun kardeş katlinde resmi şekilde öz kardeşlerini öldürtmesi dikkate değerdir. Anpyeong Daegun'u Sejo'nun büyük rakibi olarak gördüğünden, Geumseong Daegun'u ise sürgün yerinde yeğenini tahta geri çıkarmayı planlandığından idam ettirdi. 14 ve 17.yüzyıl arasında kardeşlerini idam eden Joseon hanedanı'nın beş kralından iki kral öz kardeşlerini öldürmüştür. İleride göreceğimiz gibi Joseon'un 15. Kralı Gwanghaegun kendi öz kardeşi Imhae gun'u öldürttü. Ancak o da resmi olarak kardeşine zehir göndererek öldürtmemiş. Gwanghaegun'un devlet adamlarından emredilen bir görevli Imhae gun'u boğdurdu.

Sejo'nun tahta geçişi, yeğeni ve kardeşleri dahi birçok kişiyi öldürtmesi Joseon siyasi alanında en hassas tartışma konularından birini oluşturdu. Sejo'nun tahta geçişi haklı mı haksız mı? Sejo'yu öldürüp Danjong'u tahta geri geçirmeyi planlayanlar haklı mı haksız mı? Bu sorular Joseon'un ilimler arasında meşruiyet ve siyasi bakış açısından çok önemli konulardır.³⁹⁰

O yüzden Danjong ve onula alakalı olaylardan öldürülen kişiler ölümlerinden yaklaşık üç yüz yıl sonra yeniden değerlendirilmişler. 17 ve 18. yüzyıldaki Joseon kralları-19. Kralı Sukjong, 21. Kralı Yeongjo, 22. Kralı Jeongjo-krala karşı devlet adamlarının sadakatlarını vurgulayarak kralın iktidar güçlerini güçlendirmeye çalıştılar.Danjong ve Altı devlet Adamları uygun örnek olarak bulunuyordu. ³⁹¹

³⁸⁸ 김경수 Kim Kyeong-Su, “세조의 집권과 권력 변동 Kral Sejo'nun iktidar gasp etmesi ve ondan kaynaklanan iktidar değişikliği” *백산학보 Baeksan Hakbo*, sayı 99 (Ağustos, 2014), s. 51.

³⁸⁹ 김경수 Kim Kyeong-Su, “세조의 집권과 권력 변동 Kral Sejo'nun iktidar gasp etmesi ve ondan kaynaklanan iktidar değişikliği” *백산학보 Baeksan Hakbo*, sayı 99 (Ağustos, 2014), s. 52. Sejo'nun diğer üvey kardeşi olan Hannam Gun ve Hwau Gun da Danjong'u tahta geri getirme hareketine bağlanarak sürgüne gönderildiler. Fakat öldürülmemişler. Hwau Gun ise Sejo'nun ölümüne kadar hayatta kaldı. Sejo'nun ölümünden sonra ona uygulanan cezası zaman geçtikçe hafifletildi. 1482 yılında kendi istediği yerde oturmaya izin verildi. Fakat izinsiz taşınması hala yasaktı. Sonra başkent dışında başka herhangi bir yerde oturmasına izin verildi. Hwau Gun'un 1489 yılından sonra ölmüş olduğu düşünülmektedir. Hannam Gun (한남군漢南君) ise 1456 yılında sürgüne gönderilip 1459 yılında sürgün yerinde hastalıktan ölmüş. 지두환 Ji Duhwan, *세종대왕과 친인척 Kral Sejong ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2008, c.4, s. 41-56, c.5, s. 56-58.

³⁹⁰ 계승범 Kye Seung Bum, *a.g.e.* s. 56-57.

³⁹¹ 이현진 Lee Hyeon-Jin, “조선후기 단종 복위와 충신 현창 Joseon'un son devrinde Danjong'a eski statüsünün geri verilmesi ve ona sadık olan devlet adamlarına onur verilmesi” *사학연구 Sahakyeongu*, sayı 98 (Haziran 2010), s. 74.

Danjong'u korumaya çalışanlar ve onu tahta geri geçirmeye çalışanlar isyancılardan kralın sadık tabilerine dönüştüler.³⁹² Kral tarafından çeşitli anma işlemleri yapılmıştır. Onların sadakatlarını anmak için Danjong'un mezarı yanında *Baesikdan* adılı bir bina yapılması ile anma projesi tamamlandı.³⁹³

Danjong'la alakalı olaylardan öldürülen Sejo'nun kardeşleri o anma projesinde özel statü kazandılar. Zira onlar hanedan üyesi olarak genç kralı korumaya çalıştılar. Anpyeong Daegun, Geumseong Daegun, Hannam Gun, Yeongpung Gun, Hwauui Gun ve Yi Yang (이양李穰)³⁹⁴ *Yukjongyeong*-Altı Sadık Hanedan Üyeleri- unvanlı grup altında *Baesikdan*' da yer aldılar.³⁹⁵

2.2.3. Yeonsangun (연산군燕山君) Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1505)

Joseon'un 10. Kralı Yeonsangun'un kardeş katli meselesi ise Joseon hanedanındaki kardeş katli uygulamaları arasında en ilginç özellik taşıyanıdır. Zira kardeş katli sebebi intikam duygusudur. Yeonsangun'un kardeş katlini onun çocukluğunda başına gelen aile trajisinde sebebi bulabiliriz.

Yeonsangun'un babası, Joseon'un 9. Kralı Seongjong (성종成宗), kraliçesi Han Hanım (한씨韓氏)'ın ölümünden sonra cariyesi Sukui (숙의淑儀)³⁹⁶ Yun hanım

³⁹² Bundan öncesi kralların dönemlerinde de Danjong ve onunla ilgili olanlar üzerine krallar ve devlet adamları arasında konuşuluyordu. 이현진 Lee Hyeon-Jin, “조선후기 단종 복위와 충신 현장 Joseon'un son devrinde Danjong'a eski statüsünün geri verilmesi ve ona sadık olan devlet adamlarına onur verilmesi” *사학연구 Sahakyeongu*, sayı 98 (Haziran 2010), s. 47-51.

³⁹³ *Baesikdan*'ın yapılma sebebi ve yapısı için bkz. 이현진 Lee Hyeon-Jin, “조선후기 단종 복위와 충신 현장 Joseon'un son devrinde Danjong'a eski statüsünün geri verilmesi ve ona sadık olan devlet adamlarına onur verilmesi” *사학연구 Sahakyeongu*, sayı 98 (Haziran 2010). s. 73-86.

³⁹⁴ Joseon Kurucusu Taejo Yi Seonggye'nin abisinin torunudur. Sejo'nun kardeşi olmamasına rağmen uzak hanedan üyesi olduğundan *Yukjongyeong*'a katıldı. 이근호 Lee, Geun-ho, “16-18 세기 단종복위운동 관련 육종영의 신원 과정 16 ve 18.yy. Arasında Danjong'un Restorasyonu ile ilgili olan *Yukjongyeong*'un Genel Afi”, *백산학보 Baeksanhakbo*, sayı 99 (Ağustos 2014), s. 80.

³⁹⁵ 이근호 Lee, Geun-ho, “16-18 세기 단종복위운동 관련 육종영의 신원 과정 16 ve 18.yy. Arasında Danjong'un Restorasyonu ile ilgili olan *Yukjongyeong*'un Genel Afi”, *백산학보 Baeksanhakbo*, sayı 99 (Ağustos 2014), s. 80. *Yukjongyeong* dahil 32 kişi *Baesikdan*'ın *Jeongdan* (ana yazıtı)'a yer aldılar. 236 kişi *Byeoldan* (ek yazıtı)'a yer aldılar. 44 kişi *Bukbyeoldan* (kuzey ek yazıtı)'a, altı kadın *Nambyeoldan* (güney ek yazıtı)'a yer aldılar. 이근호 Lee, Geun-ho, “16-18 세기 단종복위운동 관련 육종영의 신원 과정 16 ve 18.yy. Arasında Danjong'un Restorasyonu ile ilgili olan *Yukjongyeong*'un Genel Afi”, *백산학보 Baeksanhakbo*, sayı 99 (Ağustos 2014), s. 80.

³⁹⁶ Sukui, sekiz sınıfa ayrılan kralın cariyeleri arasında dördüncü sınıftır, bkz. Bu Tezin Ek 8.

(윤씨尹氏)’ı kraliçeliğe tayin edip yükseltti.³⁹⁷ Yun hanım saraya girip kralın cariyesi olduktan üç yıl sonra kraliçe oldu. Fakat onun kraliçeliğinde zorluklar vardı. Kralın diğer cariyeleri onu kıskandılar. O da cariyeye statüsünden yükseltildiğinden kraliçe olarak meşruiyeti zayıftı. Onun ailesi de pek güçlü aile değildi.³⁹⁸

Yun hanım kıskançlıktan dolayı kraliçeliğe layık olmayan işler yapıyordu. Seongjong'dan sevilen diğer cariyelerini kıskanarak onlara beddua etti, zehir sakladı, kralın diğer cariyelerini hile ile suçlamaya çalıştı.³⁹⁹ Seongjong onu kraliçelikten indirecekti. Fakat devlet adamları karşı çıkınca kraliçeyi dış sarayında oturtmaya anlaştılar.⁴⁰⁰

Fakat ondan iki yıl sonra Yun Hanın kıskançlıktan tekrardan Seongjong’la tartıştı. O zaman olay daha da büyüdü. Önceden onun diğer cariyelerini kıskandığından dolayı yapmıştır diye suçlandığı işler krala karşı kötü niyetli olarak yorumlandı. Örnek olarak iki sene önce zehir saklaması kralı zehirlemek niyeti olarak değerlendirildi.⁴⁰¹

Bu defa devlet adamlarının kraliçenin indirilmesine tekrar karşı çıkmalarına rağmen Seongjong sert davrandı. Yun Hanım kraliçelikten indirilip normal halk statüsüne

³⁹⁷ Seongjong devrine kadar kraliçenin ölümünden sonra ikinci kraliçe seçerken kralın cariyeleri arasından seçildi. Zira onlar saray hayatında tecrübeli olduklarından tercih edildiler. Fakat Joseon’un 11.Kralı Jungjong devrinden beri yeni kraliçe devlet adamlarının kızları arasında yeniden seçilmeye başlandı. Bu değişiklik hem o zamanki siyasi durumu hem de Yeni Konfüçyüsizm’in yerleşmesi ile alakalıdır. 윤혜민 Yun, Hye-min, “조선전기 계비선정 방식과 그 의미 Joseon Hanedanı’nın ilk Devrinde Kyebi’nin seçme metodu ve önemi”, *조선시대사학보 Joseonsidaesahakbo*, sayı 65 (2013), s. 69, 79-84. Seongjong’un cariyesi Yun hanım o zaman Seongjong’dan sevilip hamile kaldığından, üç valide (Kralın babaannesi, annesi, yengesi)ye dikkatli ve saygılı davrandığından, tutumlu olduğundan kraliçe olarak seçebildi. 한희숙 Han Heesook, “조선 성종대 폐비윤씨 폐비 폐출 논의과정 Joseon Başlangıcı döneminde Kral Seongjong’un karısı olan Yun Hanım’ın kraliçelikten alınma meselesi Araştırması”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 4 (Eylül 2005), s. 126, 132.

³⁹⁸ 한희숙 Han Heesook, “조선 성종대 폐비윤씨 폐비 폐출 논의과정 Joseon Başlangıcı döneminde Kral Seongjong’un karısı olan Yun Hanım’ın kraliçelikten alınma meselesi Araştırması”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 4 (Eylül 2005), s. 128.

³⁹⁹ 한희숙 Han Heesook, “조선 성종대 폐비윤씨 폐비 폐출 논의과정 Joseon Başlangıcı döneminde Kral Seongjong’un karısı olan Yun Hanım’ın kraliçelikten alınma meselesi Araştırması”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 4 (Eylül 2005), s. 129-131/

⁴⁰⁰ 한희숙 Han Heesook, “조선 성종대 폐비윤씨 폐비 폐출 논의과정 Joseon Başlangıcı döneminde Kral Seongjong’un karısı olan Yun Hanım’ın kraliçelikten alınma meselesi Araştırması”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 4 (Eylül 2005), s. 136-138.

⁴⁰¹ 한희숙 Han Heesook, “조선 성종대 폐비윤씨 폐비 폐출 논의과정 Joseon Başlangıcı döneminde Kral Seongjong’un karısı olan Yun Hanım’ın kraliçelikten alınma meselesi Araştırması”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 4 (Eylül 2005), s. 138-142.

düşürüldü.⁴⁰² Saraydan çıkıp annesinin evine geri döndü. Seongjong eski karısının annesi ile beraber yaşamasına izin vermiş, fakat kardeşleri dahil diğer insanların ziyaretlerini yasakladı, Kraliçenin anne babası olarak Yun Hanım'ın anne babasına verilen ünvanları da geri alındı.⁴⁰³

Fakat Yun Hanım veliahtın annesi olduğundan tartışma konusu olarak kaldı. Devlet adamları arasında ona destek verilmesi gerektiğini söyleyenler vardı. Fakat Seongjong bu konuda sert duruyordu.⁴⁰⁴

Sonuçta Seongjong eski karısını bertaraf ederek sonra gelebilecek sıkıntılar önlemeye karar verdi. Sonuçta Seongjong 16 Ağustos 1482 yılında Yun Hanım'a zehir gönderip resmi şekilde idam etti.⁴⁰⁵ Yun Hanım'ın annesi ve kardeşleri de sürgüne gönderildi.⁴⁰⁶ Ölümünden dört yıl sonra Seongjong onun için *Jesa*⁴⁰⁷ yaptırdı, fakat öldürülen günde *Jesa* yapılmasına izin vermyip sadece özel günlerde *Jesa* yapılmasına izin verdi.⁴⁰⁸

⁴⁰² Kralicelikten indirmek normal halk statüsüne düşürülmesi anlamına geliyor ki Han Hee suk sadece kraliçelikten indirilmekten bahsetti. 한희숙 Han Heesook, “조선 성종대 폐비윤씨 폐비 폐출 논의과정 Joseon Başlangıcı döneminde Kral Seongjong'un karısı olan Yun Hanım'ın kraliçelikten alınma meselesi Araştırması”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 4 (Eylül 2005), s. 144. Ama bu tezde durumu daha iyice anlatmak için normal halk statüsüne düşürmesini de belirtti. Seongjong da karısının kraliçelikten indirilmesini belirten fermanında halk statüsüne düşürülmesi gerektiğini belirtti. *성종실록*, *성종 10 년 6 월 2 일 10 번째 기사 Seongjong Sillok*, Seongjong'un saltanatının onuncu yılı (1479) 2 Haziran, onuncu yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kia_11006002_010 (21 Kasım 2016)

⁴⁰³ 한희숙 Han Heesook, “조선 성종대 폐비윤씨 폐비 폐출 논의과정 Joseon Başlangıcı döneminde Kral Seongjong'un karısı olan Yun Hanım'ın kraliçelikten alınma meselesi Araştırması”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 4 (Eylül 2005), s. 145-149.

⁴⁰⁴ 한희숙 Han Hee-Sook, “조선 성종대 폐비윤씨 사사사건 Joseon Seongjong'un saltanat devrinde indirilen kraliçe Yun Hanım'ın idamı”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı 6 (Eylül 2006), s. 254-257.

⁴⁰⁵ *성종실록*, 1482 년 성종 13 년 8 월 16 일 1 번째 기사, *Seongjong Sillok*, Seongjong'un saltanatının onüçüncü yılı (1482) 16 Ağustos, birinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kia_11308016_001 (Ekim 15 2016) Bu olay yurt içinde bildirildi, fakat Çin'e karşı saklandı. Seongjong'un eski kayınpederi olan devlet adamı Han Myeonghoi böyle sordu. “Eğer Çin İmparatoru Yun Hanım hakkında soru sorarsa nasıl cevap vermem lazım?” Seongjong evrakla cevap verdi; “Kraliçelikten indirilip kendi evinde oturuyor cevap ver, eğer daha sorarsa üzüntüden öldüğümü söyle.”, 한희숙 Han Hee-Sook, “조선 성종대 폐비윤씨 사사사건 Joseon Seongjong'un saltanat devrinde indirilen kraliçe Yun Hanım'ın idamı”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı 6 (Eylül 2006), s. 283.

⁴⁰⁶ 한희숙 Han Hee-Sook, “조선 성종대 폐비윤씨 사사사건 Joseon Seongjong'un saltanat devrinde indirilen kraliçe Yun Hanım'ın idamı”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı 6 (Eylül 2006), s. 280. *성종실록* 성종 13 년 (1482) 8 월 13 일 5 번째 기사 *Seongjong Sillok*, Seongjong'un saltanatının onüçüncü yılı (1482), beşinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kia_11308016_005 (17 Kasım 2017)

⁴⁰⁷ *Jesa* için bkz. bu tezin 346 numaralı dipnotu.

⁴⁰⁸ 한희숙 Han, Hee-Sook, “연산군대 폐비윤씨 추대존송 과정과 갑자사화 Yeonsangun Devrinde indirilen Kraliçe Yoon Hanım'ın restorasyon ve saygı gösterme işlemleri ve Gapjasahwa”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı 10 (Eylül 2008), s. 182.

Annesi ile ilgili öyle bir sıkıntısı olmasına rağmen onun oğlunun veliahtlığı sağlam idi.⁴⁰⁹ 1494 yılında Yeonsangun babasının ölümünden sonra tahta geçti, ondan üç ay sonra öz annesi ile ilgili gerçekleri öğrendi.⁴¹⁰ Fakat o tahta geçeli on yıl geçinceye kadar annesinin ölümü ile ilgili intikamını almaya başlamamıştı.⁴¹¹ Sadece ölen öz annesinin *Jesa* ve mezarı hakkında devlet adamları ile konuşması gibi hafif eylemleri oluyordu.⁴¹²

Ama onun tahta geçişinden on yıl geçtikten sonra bile öz annesi ile alakalı işlemleri daha fazla ciddileşmeye başladı. Bu işlem Yeonsangun'un devlet yönetiminin çökmesi ile denk gelmektedir. Yeonsangun öz annesi Yun hanım'ı kraliçe statüsüne geri yükseltmek istedi.⁴¹³ Ayrıca onun ölümüne sebebi olanları öldürerek intikam almayı istedi. Seongjeong'a Yun hanım'ı kötüleyen Gwiin (귀인貴人) Jeong Hanım (정씨鄭氏) ve Sukui (숙의淑儀) Eom Hanım (엄씨嚴氏)'ı çok acımasız şekilde öldürdü. *Yeonsan Gun İlgi* (연산군일기/燕山君) bu olayı şöyle anlatmaktadır.

⁴⁰⁹ Ji Duhwan Yeonsangun'un annesi'nin sıntılarına rağmen Yeonsangun'un tahta geçebilmesi meşru ilk oğluna en öncelik tanınan Yeni Konfüçyüsizm veraset üsülünün Joseon hanedanı'ndaki yerleşmesi olarak görmektedir. Ji Duhwan 지두환, "조선전기 왕위계승 논의 Joseon ilk devrinde saltanat veraset tartışması", *한국문화연구 Hangukmunhwayeongu*, sayı 6 (1993), s. 300.

⁴¹⁰ 한희숙 Han, Hee-Sook, "연산군대 폐비윤씨 추대존숭 과정과 갑자사화 Yeonsangun Devrinde indirilen Kraliçe Yoon Hanım'ın restorasyon ve saygı gösterme işlemleri ve Gapjasahwa", *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı 10 (Eylül 2008), s. 179-180. *연산군일기*, 연산 1 년 (1495) 3 월 16 일 3 번째 기사 *Yeonsangun İlgi*, Yeonsangun'un saltanatının birinci yılı (1495) 16 Mart, üçüncü yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kja_10103016_003 (18 Kasım 2017)

⁴¹¹ *Sillok* veritabanında (<http://sillok.history.go.kr/main/main.do>) Yun Hanım (윤씨) kelime ile arama yapınca Yeonsangun'un saltanat devrinde 93 tane yazısı çıkmaktadır. Onlardan 18 yazısı Yeonsangun'un annesi Yun Hanım'la alakası yoktur. İlgili olan yazılar arasında 57 numaralı yazısında beri Yeonsangun'un acımasız hareketleri belli olmaktadır. 57 numaralı yazısı Hang ve Bong'un cezalandırması ve Jeong Hanım ve Eom hanım'ın katlini anlatan aşağıdaki dipnotlu yazısıdır. Bu olay Yeonsangun'un saltanatının onuncu yılında oldu.

⁴¹² Bu konuşmaları için bkz. 한희숙 Han, Hee-Sook, "연산군대 폐비윤씨 추대존숭 과정과 갑자사화 Yeonsangun Devrinde indirilen Kraliçe Yoon Hanım'ın restorasyon ve saygı gösterme işlemleri ve Gapjasahwa", *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı 10 (Eylül 2008), s. 183-197.

⁴¹³ Bu işlem Yeonsangun'un devlet yönetiminin çökmesi ile denk gelmektedir. 한희숙 Han, Hee-Sook, "연산군대 폐비윤씨 추대존숭 과정과 갑자사화 Yeonsangun Devrinde indirilen Kraliçe Yoon Hanım'ın restorasyon ve saygı gösterme işlemleri ve Gapjasahwa", *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı 10 (Eylül 2008), s. 198.

"Hang (항)414 and Bong (봉)415 Jeong Hanım'ın oğullarıdır. Kral öz annesi Yun Hanım'ın kraliçelikten indirilmesinin ve ölümünün Eom Hanım ve Jeong Hanım'ın kötü sözlerinden kaynaklandığını düşünüyordu. Bunun için, gece Eom Hanım ve Jeong Hanım'ı saray bahçesinde bağladı. Kendi elleri ayakları ile onlara çok şiddetli vurdu. Bununla kalmayıp Hang ve Bong'u çağırıp onlara "Bu suçluyu vur." diye emretti. Hang ise karanlıktan dolayı suçlunun kim olduğunu tanıyamayıp emredildiği gibi onu sopa ile vurdu. Bong ise kendi annesini tanıdığından sopa vuramadı. Kral kızgın olup yanındakilere kadınlara daha şiddetli vurmaya emretti. Onlara çeşitli acımasız şey yaparak sonuçta öldürttü.

Kral elinde uzun kılıç alıp üvey validesinin yatak dairesinin önünde defalarca sesli bağırdı. "Hemen bahçeye çıkın!" Validenin kadın hizmetçileri hep kaçtı. Valide ise çıkmadı. Kraliçe Shin Hanım kralı durdurabildiğinden, valide kendisini kurtarabildi.

Kral Hang ve Bong'un saçlarını tutup büyük validesi olan babaannesinin yatak dairesine gitti. Babaannesine küfür etti. Hang'ı zorlayarak büyük validesine içki ikram ettirdi. Dedi ki "Bu içki sizin sevgili torununuzun size ikram ettiği içkidir. Tadına bak" Büyük validesi zorla kabul etti. Kral durmayıp babaannesine sordu, "Sevgili torunuza verecek bir şey yok mu?" Büyük valide şaşırıp alelacele Hang ve Bong'a iki tane kumaş verdi. Kral babaannesine "Siz neden annemi öldürttünüz?" diye sorarak onu suçladı, birçok terbiyesiz söz söyledi. Sonra Jeong Hanım ve Eom Hanım'ın cesetlerini paramparça ettirip tuzlayıp dağlara ve ovalara attırdı.416"

414 Anyang Gun'un öz ismi Yi Hang'dır. 지두환 Ji Duhwan, *성종대왕과 친인척 Kral Seongjong ve Ailesi-Akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007, c.3, s. 86. Anyang Gun ise unvandır. Gun için bkz. Bu tezin Ek:8.

415 Bongan Gun'un öz ismi Yi Bong'dur. 지두환 Ji Duhwan, *성종대왕과 친인척 Kral Seongjong ve Ailesi-Akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007, c.3, s. 140. Bongan Gun ise unvandır. Gun için bkz. Bu tezin Ek:8.

416 지두환 Ji Duhwan, *성종대왕과 친인척 Kral Seongjong ve Ailesi-Akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007, c.3, s.90. *연산군일기*, 연산 10 년 (1504) 3 월 20 일, 5 번째 기사, *Yeonsangun İlgi*, Yeonsan'ın saltanatının onuncu yılı (1504) 20 Mart, beşinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kja_11003020_005 (29 Ekim 2017) Yun Hanım'ın kraliçelikten indirilmesi ve idam edilmesi meselesinde onun kayınvalidesi, demek ki Yeonsan Gun'un babaannesi de ilgilendi. bkz. 한희숙 Han Heesook, "조선 성종대 폐비윤씨 폐비 폐출 논의과정 Joseon Başlangıcı döneminde Kral Seongjong'un karısı olan Yun Hanım'ın kraliçelikten alınma meselesi Araştırması", *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 4 (Eylül 2005), s. 139-143, 한희숙 Han Hee-Sook, "조선 성종대 폐비윤씨 사사사건 Joseon Seongjong'un saltanat devrinde indirilen kraliçe Yun Hanım'ın idamı", *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı 6 (Eylül 2006), s. 278-280. Dolayısıyla Yeonsan Gun babaannesini de suçladı.

20 Mart 1505'te Yeonsangun, Anyang Gun (안양군安陽君) ve Bongan Gun (봉안군鳳安君)'a seksen defa sopa cezası verdi. 27 Martta sürgüne gönderdi. Gwiin Jeong Hanım'ın kızı Jeonghye Ongju (정혜옹주靜惠翁主)⁴¹⁷ ve Sukui Eom Hanım'ın kızı Gongsin Ongju (공신옹주恭愼翁主) da cezadan kaçamadılar. Onlar da sopa cezasını alıp ayrı ayrı sürgüne gönderildiler. 28 Mart 1505'te Anyang Gun ve Bongan Gun'un malları geri alındı. 11 Haziran'da Yeonsangun onların kralın kardeşi olmadıklarını belirtti. 14 Haziran'da Anyang Gun ve Bongan Gun'un cariyelerini kralın üvey kardeşlerine ve kayınbiraderlerine cariyeye olarak armağan etti. Eğer Anyang Gun ve Bongan Gun için teselli sözü söyleyecek biri varsa onların da cezalandırılacağını belirtti. 15 Haziran'da Anyang Gun ve Bongan Gun'un zehir ile idam edilmesini emretti.⁴¹⁸

Anyang Gun ve Bongan Gun kralın kardeşi olduklarından, kralın iktidar gücüne tehdit olduklarından öldürülmediler. Kral tarafından annesinin düşmanı olarak suçlanan Jeong Hanım'ın oğulları olduğundan öldürüldüler. Bu nokta, Jeong Hanım ve Eom Hanım'ın ailesine verilen cezalara bakıldığında belli oluyor. *Yeonsangun İlgi*'a göre Jeong Hanım ve Eom Hanım'ın ailelerine ve iki hanımın evlatlarına ceza verilmesine aynı gün, 27 Mart 1504 yılında karar verilmiştir. Ve ailesine verildiği cezalardan bu katil meselesinin sebebinin intikam duygusu olduğu belli olmaktadır. Zira Yeonsangun hukuka göre muaf olanlara bile ceza verilmesinde ısrar etti. *Yeonsangun İlgi*'ye bakacağız

“Eom Hanım ve Jeong Hanım'ın soyadından bahsedilmesin, Onların anne babaları ve kardeşlerine yüz sopa cezası verip sürgüne göndersin.

Görevliler cevap verdiler.

Eom Hanım'ın babası 82 yaşında, onun büyük kız kardeşi evlidir. Onun üvey kız kardeşi de evlidir. Abisi akrabasının evlatlık çocuğu oldu. Jeong Hanım'ın babası ise 81 yaşındadır. Hukuka göre 80 yaşın üstünde olanlar, evli olan kızlar, başka bir ailenin evlatlık çocuğu olanlar suç bağımlılığından muaftır.

Kral tekrar ferman çıkardı.

⁴¹⁷ Cariyeden doğan kralın kızlarının unvanıdır. bkz. Bu tezin Ek: 8.

⁴¹⁸ 지두환 Ji Duhwan, *성종대왕과 친인척* Kral Sejong ve Ailesi-Akrabaları, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007., c.3, s. 90- 95.

Bütün ülkeyi kendi faydası için kullanan Yeonsangun’un kötü yönetimine⁴²⁰ dayanamayan devlet adamları isyan ettiler.⁴²¹ 2 Eylül 1506 yılında devlet adamları isyanla Yeonsangun’u tahttan indirdiler.⁴²² Onun en büyük üvey kardeşi Jinseong Daegun (진성대군晉城大君)’u tahta çıkardılar.⁴²³ O Joseon’un 11. Kralı Jungjong (중종中宗) olarak tarihe geçmektedir. Yeonsan gun ise sürgün yerinde hastalıktan öldü.⁴²⁴

Yeonsangun tahttan indirildikten sonra merhum olan Anyang Gun ve Bongan Gun’un durumlarında da değişiklik oldu. 11 Ekim 1506 yılında Jungjong, Anyanggun ve Bongangun’un cenazelerini kral soyuna uygun şekilde yapılmasını emretti. Bunu emir verirken Anyang Gun ve Bongan Gun’un suçsuz olmalarına rağmen önceki kral tarafından öldürüldüklerini belirtmiş.⁴²⁵ 22 Ekim’de cesetleri sürgün yeri olan adadan

⁴¹⁹ *연산군일기*, 연산군 10 년 (1504) 3 월 27 일, 2 번째 기사 *Yeonsangun Ilgi*, Yeonsangun’un saltanatının onuncu yılı (1504) 27 Mart, ikinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kja_11003027_002 (15 Ekim 2016)

⁴²⁰ Acımasız hareketlerinden hariç hazinesi kendi lüks için boşalttı. Halkların hayatına dikkat etmedi. Onun kötü yönetiminin örnekleri için bkz. 김범 Kim Beom, “조선 연산군대의 왕권과 정국운영 Joseon Hanedanı'nın ilk devrinde Yeonsangun'un saltanat döneminde (1495-1506) kralın otoritesi ve siyaset işlemleri”, *대동문화연구 Daedongmunhwayeongu*, sayı 53 (2006), s. 278-282.

⁴²¹ Onların isimleri ise Park Wonjong, Seong Heean, Yu Sunjeong’dur. Onlar Yeonsangun’un tahtta kaldığı zaman aktif şekilde ona karşı çıkmadılar. 윤정 Yoon Jeong, “조선 중종 전반기 정국구도와 정책론 Joseon Jungjong’un ilk saltanat devrinde siyasi durumları ve tedbirleri”, *역사와현실 Yoksa Wa Hyonsil*, sayı (Eylül 1997), s. 142.

⁴²² *연산군일기*, 연산 12 년 (1506) 9 월 2 일, 1 번째 기사 *Yeonsangun Ilgi*, Yeonsangun’un saltanatının onikinci yılı (1506) 2 Eylül, birinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kja_11209002_001 (30 Ağustos 2017)

⁴²³ Fakat Konfüçysnizm ahlakına göre devlet adamların kralını tahttan indirmesi sadakatsızlık, büyük günahdır. Bunun için Ming İmparatorundan Jungjong’un Joseon kralına tayin etmesini rica ederken Joseon elçisi isyanı açıklayamadı. Yeonsan Gun’un hastalığından dolayı Jungjong’a tahtını bırakmak zorunda kaldı diye yalan söyledi. 윤정 Yoon Jeong, “조선 중종 전반기 정국구도와 정책론 Joseon Jungjong'un ilk saltanat devrinde siyasi durumları ve tedbirleri”, *역사와현실 Yoksa Wa Hyonsil*, sayı (Eylül 1997), s. 151-152

⁴²⁴ Yeonsan gun tahttan indirildikten sonra sürgüne gönderilmiştir. Orada hastalıktan ölmüştür. *중종실록*, 중종 1 년 (1506) 11 월 8 일, 2 번째 기사 *Jungjong Sillok*, Jungjong’un saltanatının birinci yılı (1506) 8 Kasım, ikinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kka_10111008_002 (22 Mayıs 2017)

⁴²⁵ 지두환 Ji Duhwan, *성종대왕과 친인척 Kral Seongjong ve Ailesi-Akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007, s. c. 3, s. 96,145. *중종실록*, 중종 1 년 (1506) 10 월 11 일, 2 번째 기사 *Jungjong Sillok*, Jungjong’un saltanatının birinci yılı (1506) 11 Ekim, ikinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kka_10110011_002 (8 Kasım 2017)

taşıttırdı.⁴²⁶ 11 Kasım'da Jungjong onların *Jesa* ritüelinin yaptırılmasını emretti, mallarını da armağan etti.⁴²⁷

2.2.4. Jungjong Dönemi Kardeşi Katli Meselesi (1507)

Jungjong tahta geçme konusunda kendisi pek büyük rol oynamayan bir kral idi. Jungjong'un annesi Jeonghyeon Wanghu (정현왕후貞顯王后), Yeonsangun'un tahttan indirilmesinden sonra Yeonsangun'un oğlunu tahta çıkarmayı teklif etmesine rağmen Yeonsangun'u tahttan indiren devlet adamları Jungjong'da ısrar edip tahta çıkardılar. Bunun için Jungjong'un hükümdarlık gücü zayıflamış olmuş. Örnek olarak Jungjong tahta geçtikten sonra devlet adamlarının ısrarları ile kendi karısı ile boşanmak zorunda kaldı.⁴²⁸ Zira onun karısı Shin hanım (신씨愼氏), Yeonsangun'un karısının ailesinden gelmiş ve onun babasının Yeonsangun'a karşı olan isyanına karşı çıktığı için isyanı planlanan devlet adamları tarafından öldürüldü.⁴²⁹

Jungjong'un kardeşi Gyeonseonggun (견성군甄城君)'un katli de Jungjong'un zayıf statüsü, onu tahta çıkaran devlet adamlarının fazla iktidar güçlerinden kaynaklandı.⁴³⁰ Jungjong'un cülusundan sonra beş yıldır başkentte beş defa ihanet olayı ortaya çıktı.⁴³¹ Yi Gwa (이과李顥)'nın ihaneti de onlardan biridir. Gyeonseonggun Yi Gwa'nın komplosuna bağlanmış oldu.

Yi Gwa Yeonsangun saltanat döneminde sürgüne gönderilmişti. Sürgün yerinde Yeonsangun'u tahttan indirip kardeşini (sonraki Jungjong'u) tahta çıkartmaya

⁴²⁶ 지두환 Ji Duhwan, *성종대왕과 친인척 Kral Seongjong ve Ailesi-Akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007, c.3, s. 96-97, 145. *중종실록*, 중종 1년 (1506) 10월 22일 1번째 기사 *Jungjong Sillok*, Jungjong'un saltanatının birinci yılı (1506) 22 Ekim, birinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kka_10110022_001 (8 Kasım 2017)

⁴²⁷ 지두환 Ji Duhwan, *성종대왕과 친인척 Kral Seongjong ve Ailesi-Akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007, c.3, s. 97, 147. *중종실록*, 중종 1년 (1506) 11월 11일, 5번째 기사 *Jungjong Sillok*, Jungjong'un saltanatının birinci yılı (1506) 11 Kasım, beşinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kka_10110111_005 (8 Kasım 2017)

⁴²⁸ 윤정 Yoon Jeong, “조선 중종 전반기 정국구도와 정책론 Joseon Jungjong'un ilk saltanat devrinde siyasi durumları ve tedbirleri”, *역사와현실 Yoksa Wa Hyonsil*, sayı (Eylül 1997), s. 148.

⁴²⁹ 한희숙 Han Hee-Suk, “중종비 폐비 신씨의 처지와 그 복위논의 Jungjong'un ilk karısı Shin Hanım'ın durumu ve onunla ilgili tartışmalar”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı 7 (Mart 2007), s. 138-139.

⁴³⁰ 윤정 Yoon Jeong, “조선 중종 전반기 정국구도와 정책론 Joseon Jungjong'un ilk saltanat devrinde siyasi durumları ve tedbirleri”, *역사와현실 Yoksa Wa Hyonsil*, sayı (Eylül 1997), s. 148-149.

⁴³¹ 계승범 Kye, Seung-Bum, *a.g.e.* s. 62.

hazırlanıyordu. Fakat merkezdeki devlet adamları ondan önce harekete geçip Yeonsangun'u tahttan indirmişler. İsyan etme fırsatını kaçırmamasına rağmen Yi Gwa'ya da ödül verildi. Zira Yeonsangun'u tahttan indiren devlet adamları kendi gücüne destekleyiciler yaratmak için hem indirme hareketine katılanlara hem de Yeonsangun'un tahttan indirilmesine karşı çıkmayanlara ödül verdiler. Fakat *Daegan* (대간臺諫)'lar⁴³² Yi Gwa'nın ödülünün uygunsuzluğunu eleştirdiler. Ödülü geri alındı. Yi Gwa onun yüzünden memnunsuz kalıyordu.⁴³³

26 Ağustos 1507'de Yi Gwa'nın isyan planlaması açıklanmış. Planına göre Jungjong babası Seongjong'un mezarını ziyaret ettiği sırada Yi Gwa Jungjong'un üvey kardeşi⁴³⁴ olan Gyeonseong Gun'u tahta çıkaracaktı. Jungjong'un cülusunda ana rol oynadığı için yükselen devlet adam, Bak Wonjong (박원종朴元宗)'u da bertaraf edecekti.⁴³⁵ Fakat Yi Gwa'nın sonraki itirafına göre Yi Gwa Gyeonseong Gun'u çok önemsememiş. Onun itirafına göre eğer Gyeonseonggun tahtı kabul etmese diğer hanedan üyesi olan Wunsu Gun (운수군雲水君)'a taht teklif edecekti.⁴³⁶

27 Ağustos Gyeonseong gun kendi isminin isyancılarla alakalı olarak geçmesinin kendi suçu olduğunda ısrar ederek Jungjong'dan kendisini cezalandırmasını rica etti.⁴³⁷ Bu şekilde kendi masumiyetini ve bilgisi olmadığını nezaket ile göstermeye çalıştı.

⁴³² *Daegan*'lar kral ve devlet adamlarının hatalarını eleştirerek kral ve devlet adamları arasında iktidar dengesi sağlıyordu. Kim, Chunsik 김춘식, “조선시대 중앙행정기구의 특징-삼사를 중심으로 Joseon devrinde merkezi yönetim kurumlarının özellikleri: Samsa üzerinde”, *진리논단 Jinlinondan*, sayı 11 (2006), s. 446-448.

⁴³³ 윤정 Yoon Jeong, “조선 중종 전반기 정국구도와 정책론 Joseon Jungjong'un ilk saltanat devrinde siyasi durumları ve tedbirleri”, *역사와현실 Yoksä Wa Hyonsil*, sayı (Eylül 1997), s. 143-144.

⁴³⁴ Gyeonseong gun'un annesi ise Sukui Hong hanım'dır. 지두환 Ji Duhwan, *성종대왕과 친인척 Kral Seongjong ve Ailesi-Akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007 c.4, s. 101.

⁴³⁵ Kendi planı doğrulamak için kullanan Konfüçyüsizm kuralı Hükümdar aziz olmalı dır. Yi Gwa eğer aziz ise, Konfüçyüsçülük'ün ideal hükümdarlığına uyuşsa cariyeden doğan prens bile tahta geçmek mümkündür diye propagandaya geliştirdi. 지두환 Ji Duhwan, *성종대왕과 친인척 Kral Seongjong ve Ailesi-Akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007, c.4, s. 107. *중종실록*, 중종 2 년 (1507) 8 월 28 일 4 번째 기사 *Junjong Sillok*, Jungjong'un saltanatının ikinci yılı 28 Ağustos, dördüncü yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kka_10208028_004 (29 Ekim 2017)

⁴³⁶ 지두환 Ji Duhwan, *성종대왕과 친인척 Kral Seongjong ve Ailesi-Akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007, c.4, s. 107. *중종실록*, 중종 2 년 (1507) 8 월 28 일 4 번째 기사 *Junjong Sillok*, Jungjong'un saltanatının ikinci yılı (1507) 28 Ağustos, dördüncü yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kka_10208028_004 (29 Ekim 2017)

⁴³⁷ 지두환 Ji Duhwan, *성종대왕과 친인척 Kral Seongjong ve Ailesi-Akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007, c.4. s. 105. *중종실록*, 중종 2 년 (1507) 8 월 27 일 1 번째 기사 *Junjong Sillok*, Jungjong'un saltanatının ikinci yılı (1507) 27 Ağustos, birinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kka_10208027_001 (29 Ekim 2017)

Jungjong da onun masumiyetini anladığından kardeşinin ceza istemesini kabul etmemiş. 29 Ağustos'ta da komployla alakalı olanlar sorgulanırken Gyeonseong Gun'un sorgulanmamasını emretmiş. 1 Eylül'de devlet adamlarının Gyeonseong Gun'un başkentten çıkarılmasını ve cezalandırılmasını istemelerine rağmen Jungjong izin vermemiş. Fakat başkent dışına, Gangwondo (강원도)⁴³⁸'ya gönderme ısrarlarımla kabul etmiş.

Böylece Gyeonseong Gun sürgüne gönderildi. 11, 12, 13, 15 Eylül'de devlet adamları Gyeonseong Gun'a daha ağır ceza vermesinde ısrar ettiler. Onların ısrarlarına göre eğer komploya ait olursa kardeşine bile merhamet göstermemeliydi. Jungjong kendisini suçlayarak 16 Ekim'de Gyeonseong Gun'u zehir gönderip öldürtmüştür.⁴³⁹

Gyeonseong Gun'un öldürülmesine karşı bakışları pek teselli idi. Jungjong 19 Ekim'de Gyeonseong Gun'ın ailesi için her bahar ve sonbaharda mallarının armağan edilmesini emrederek yaşam desteği vermiş.⁴⁴⁰ 6 Kasım'da Gyeonseong Gun'un suçuna evlatlarını da bağlayıp, ceza olarak onların isimlerini hanedan sicilinden silmek, fazla sert olduğunu devlet adamları arasında anlaşılmıştır.⁴⁴¹ 1516 yılın 10 Aralık gününde onun için *Jesa* rituali yaptırdı. *Jungjong Sillok* (중종실록中宗實錄)'ta bu karar hoş değerlendirildi. “Kralın önce fazla sert davranması, sonra teselli göstermesi böyleydi. Sanki bir an karanlık olup hemen aydınlık olmuş gibi idi.”⁴⁴²

Bu meseleye iyi bakarsak Gyeonseong Gun devlet adamlarının ısrarlarından kurban olan biri gibi görünüyor. Komployu planladığı Yi Gwa Gyeonseong gun'u kendi isyanında ana rolü oynayacak biri olarak görmemiş. Yi Gwa'nın açıklmasına göre eğer Gyeonseong Gun tahtını kabul etmese, diğer hanedan üyesi olan Wunsu Gun'a teklif

⁴³⁸ Joseon Hanedanı'nın sekiz eyaletinden biridir. bkz. Bu tezin Ek 6.

⁴³⁹ 지두환 Ji Duhwan, *성종대왕과 친인척 Kral Seongjong ve Ailesi-Akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007, c.4, s. 107-109.

⁴⁴⁰ 지두환 Ji Duhwan, *성종대왕과 친인척 Kral Seongjong ve Ailesi-Akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007, c.4, s. 109. 중종실록, 중종 2년 (1507) 10월 19일, 3번째 기사 *Jungjong Sillok*, Jungjong'un saltanatının ikinci yılı (1507) 19 Ekim, üçüncü yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kka_10210019_003 (8 Kasım 2017)

⁴⁴¹ 지두환 Ji Duhwan, *성종대왕과 친인척 Kral Seongjong ve Ailesi-Akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul, 2007, c.4, s. 109. 중종실록, 중종 2년 (1507) 11월 6일 2번째 기사 *Jungjong Sillok*, Jungjong'un saltanatının ikinci yılı (1507) 6 Kasım ikinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kka_10211006_002 (8 Kasım 2017)

⁴⁴² 지두환 Ji Duhwan, *성종대왕과 친인척 Kral Seongjong ve Ailesi-Akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007, c.4, s. 110. 중종실록, 중종 11년 (1516) 12월 10일, 3번째 기사 *Jungjong Sillok*, Jungjong'un saltanatının onbirinci yılı (1516) 10 Aralık, üçüncü yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kka_11112010_003 (8 Kasım 2017)

edecekti.⁴⁴³ Gyeonseong Gun kendi ismi komplo meselesine bağladığını öğrenince kraldan cezasını isteyerek aktif şekilde kendi suçsuzluğunu ıspatlamış. Jungjong da onu cezalandırmamaya çalışmış, zorla onu öldürttüktan sonra öldürülen onun ailesi için mali destek vermiş. Devlet adamları da onun ölümünden sonra onun suçsuz olduğunu, onun uyarı olarak öldürüldüğünü kabul etmişlerdir.

Jungjong'un diğer üvey kardeşi olan Yeongsan Gun (영산군寧山君) da benzer olaya bağlandı. 1509 ve 1513 yılında iki defa Jungjong'u tahttan indirip Yeongsan Gun'u tahta çıkarma planları vardı. Jungjong devlet adamlarının ısrarlarından dolayı Yeongsan Gun'u sürgüne gönderdi.⁴⁴⁴ Yeongsan Gun 1527 yılında Jungjong'un ısrarı ile sürgünden kurtuldu. ⁴⁴⁵ Jungjong Yeongsangun'a ceza vermesi konusunda devlet adamları ile tartışırken diğer kardeşine aynı yanlışlığı tekrarlamak istemediğinden ısrar edip Gyeonseong Gun'un örneğinden bol bol bahsetti. Gyeonseong Gun'u öldürttüğünden dolayı çok pişman olduğunu belirtti.⁴⁴⁶

Jungjong Sillok Jungjong'un ölümü anlatırken onun karakter değerlendirmesinde bu kardeş katlinden bahsetmektedir. *“Kralın şahsiyeti merhametli ve saygılı, fakat kararsız olduğundan devlet adamlarının isteklerine göre davranıyordu. Gyeonseong Gun'u öldürtüp kardeşlik bozdu.....”*⁴⁴⁷

⁴⁴³ 지두환 Ji Duhwan, *성종대왕과 친인척 Kral Seongjong ve Ailesi-Akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007, c.4, s. 107. *중종실록*, 중종 2 년 (1507) 8 월 28 일, 4 번째 기사 *Jungjong Sillok*, Jungjong'un saltanatının ikinci yılı (1507), 28 Ağustos, dördüncü yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kka_10208028_004 (8 Kasım 2017)

⁴⁴⁴ 윤정 Yoon Jeong, “조선 중종 전반기 정국구도와 정책론 Joseon Jungjong'un ilk saltanat devrinde siyasi durumları ve tedbirleri”, *역사와현실 Yoksa Wa Hyonsil*, sayı (Eylül 1997), s. 149.

⁴⁴⁵ 지두환 Ji Duhwan, *성종대왕과 친인척 Kral Seongjong ve Ailesi-Akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007, c.3, s. 229. Bu işlem kralın annesi, demek ki validesinin isteği idi. Onun hastalığı oldukça ağır Jungjong da ısrar etti. *중종실록*, 중종 25 년 (1530)년 8 월 17 일, 3 번째 기사 *Jungjong Sillok*, Jungjong'un saltanatının yirmibeşinci yılı (1530), 17 Ağustos, üçüncü yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kka_12508017_003 (8 Kasım 2017)

⁴⁴⁶ *중종실록*, 중종 16 년 1521 년 10 월 27 일, 2 번째 기사 *Jungjong Sillok*, Jungjong'un saltanatının onaltıncı yılı (1521) 27 Ekim, ikinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kka_11610027_002 (8 Ekim 2016), 10 월 28 일 2 번째 기사 Aynı yılın 28 Ekim, ikinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kka_11610028_002 (Ekim 8 2016) *중종실록*, 중종 18 년 1523 년 9 월 13 일, 2 번째 기사 *Jungjong Sillok*, Jungjong'un saltanatının onsekizinci yılı (1523) 13 Eylül, ikinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kka_11809013_002 (8 Ekim 2016).

⁴⁴⁷ *중종실록*, 중종 39 년 (1544) 11 월 15 일, 12 번째 기사 *Jungjong Sillok*, Jungjong'un saltanatının otuz dokuzuncu .yılı (1544) 15 Kasım, onikinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kka_13911015_012 (Ekim 8 2016).

2.2.5. Gwanghaegun (광해군光海君) Dönemi Kardeş Katli Meselesi (1609, 1616)

14 yy ve 17 yy arasında Joseon hanedanı'nın en son kardeş katli⁴⁴⁸ ise Joseon'un 15. Kralı Gwanghaegun tarafından uygulandı. O öz abisi Imhae Gun (임해군臨海君) ve üvey kardeşi Yeongchang Daegun (영창대군永昌大君)'u öldürdü.

Gwanghaegun'un babası olan Joseon'un 14. Kralı Seonjo (선조宣祖), resmi karısı olan kraliçe Uiin Wanghu (의인왕후懿仁王后) Bak Hanım (박씨朴氏) arasında çocuk olmamıştı. Sadece cariyelerinden çocuk sahibi olabilmıştı.⁴⁴⁹ Onlardan en büyük oğlu Gongbin (공빈恭嬪) Kim Hanım (김씨金氏)'dan doğan Imhaegun idi. Fakat kralın ilk oğlu olmasına rağmen onun karakteri ve davranışı agresif olduğundan veliaht adayı olarak uygun sayılmazdı.⁴⁵⁰ Gwanghaegun Imhae Gun'un hem öz kardeşi hem de Seonjo'nun ikinci oğlu idi. Dikkatli, ilimsever, anne ⁴⁵¹ babasına saygılı, akıllı olduğundan devlet adamları arasında daha uygun veliaht adayı olarak görünüyordu.⁴⁵²

Ancak Seonjo veliaht seçimini geciktiriyordu. Kye Seung-Bum (계승범) bunun sebebi olarak birkaç ihtimali sunmaktadır. Eğer veliaht belli olduktan sonra kraliçe kralın

⁴⁴⁸ Osmanlıların en son kardeş katli 1632 yılındaki IV. Murad'ın kardeşi Kasım'ın katlidir. Onunla dengeyi tutturmak için 14 ve 17 yüzyıl arasında sınır koydum. Joseon hanedanında Gwanghaegun'un kardeş katlinden sonra bir kardeş katli meselesi daha vardı. Joseon'un 22. Kralı Jeongjo'nun üvey kardeşi Eunjeon Gun isyan ihanetine bağlanarak 1777 yılında intihar etti. bkz. 정조실록, 정조 1년 8월 11일 1번째 기사. *Jeongjo Sillok*, Jeongjo'nun saltanatının birinci yılı (1777) 11 Ağustos, birinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kva_10108011_001 12 (15 Ekim 2016).

⁴⁴⁹ Seonjo toplam on dört oğlu ve on bir kızına sahip oldu. Onlardan sadece bir kız, bir erkek meşru çocukları idi. O çocukları Uiin Wanghu'nun ölümünden sonra yeniden evlenen ikinci kraliçesinden doğdu. 지두환 Ji Duhwan, *선조대왕과 친인척 Kral Seonjo ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2002, c.1, s. 14-16.

⁴⁵⁰ Hizmetçileri ile insan öldürmek, kadın kaçırmak, devlet kölesini ve kişisel kölesini gasp etmek, halkın mallarına el koymak gibi birçok ciyanetler yapıyordu. 계승범 Kye Seungbum, “세자 광해군 용상을 향한 멀고도 험한 길 Veliaht Kwanghaegun: Tahta doğru uzak ve çarpık yolu”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 20 (Eylül 2013.), s. 213- 214. 1609 yılında Imhae Gun'un ihanet meselesine ait olanlara sorgulama oluyordu. Onlardan biri olan Yi Cheol, Imhae Gun'dan kendi mallarını gasp edildiğinden bahsederek kendisini Imhae Gun'la birlikte ihaneti planlamadığını savundu. 추안금국안 *Chuangueupgukan* çev. 오항녕 Oh Hangnyeong, 흐름 Hırım, Jeonju 2014, c.02, s. 235-238.

⁴⁵¹ Gwanghaegun'un annesi Gongbin Kim Hanım Gwanghaegun'un çocukluğunda öldü. Bunun için buradaki 'anne' Seonjo'nun meşru karısı olan Kraliçe Bak Hanım'ı ifade etmektedir. 지두환 Ji Duhwan, *선조대왕과 친인척 Kral Seonjo ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2002, c.1, s. 70, 80.

⁴⁵² 계승범 Kye Seung-Bum, “세자 광해군 용상을 향한 멀고도 험한 길 Veliaht Kwanghaegun: Tahta doğru uzak ve çarpık yolu”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 20 (Eylül 2013.), s. 214.

meşru oğlunu doğurursa veraset düzeninde karşılık oluşabilirdi. Seonjo, devlet adamlarının veliaht seçiminde ısrar etmelerini hükümdarın otoritesini incitmek sayarak hiç hoş görmemiş de olabilir. Ya da diğer cariyesi İnbin (인빈仁嬪) Kim hanım (김씨金氏)’dan doğan dördüncü oğlu Sinseonggun (신성군信城君)’u çok sevdiğinden de olabilirmiş.⁴⁵³

Fakat 1592 yılında Japonya Joseon’a saldırınca durum tamamen değişti. Japon askerleri başkente doğru ilerledikçe Seonjo ailesi ve devlet adamları ile beraber başkentini terk edip kuzey bölgesine kaçmak zorunda kaldı. Böylece acil durumda hanedanının devamlılığını sağlamak için hemen veliaht tayin etmesi gerekiyordu.⁴⁵⁴ Ayrıca halk da kralın başkenti terk edeceğini öğrenince daha çok endişelendi. Onları sakinleştirmek için de veliaht belirlemesi lazımdı.⁴⁵⁵ Neticede Gwanghaegun babası olan Seonjo ve devlet adamları arasındaki anlaşmaya göre başkenti terk edip kuzey tarafa kaçmadan bir gün önce veliaht tayin edildi.⁴⁵⁶

Japon askerleri daha ilerledikçe endişelenen Seonjo, ülkesini terk edip Ming’e sığınmak istedi. Devlet adamları ona karşı çıktılar. Devlet adamlarından biri Yi Hangbok (이항복李恒福) alternatif teklif etti. Onun teklifine göre hanedan ikiye bölündü. Seonjo istediği gibi Ming’e sığınacaktı. Veliaht ise ülkede kalıp devletin yarısını yönetecekti.⁴⁵⁷

Fakat Ming Joseon için askeri destek gönderince Seonjo’nun Ming’e sığınma ihtiyacı kalmadı. O zaman veliahtın statüsü daha hassas oldu. Kral Ming’e sığınmadığından tam otorite uygulayamadı. Devlet ikiye bölündükten sonra Ming’in askeri destek geldiğinden ve savaş bitmediğinden önceki haline dönmesi de mümkün

⁴⁵³ 계승범 Kye Seungbum, “세자 광해군 용상을 향한 멀고도 험한 길 Veliaht Kwanghaegun: Tahta doğru uzak ve çarpık yolu”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 20 (Eylül 2013.), s. 214-215.

⁴⁵⁴ 계승범 Kye Seungbum, “세자 광해군 용상을 향한 멀고도 험한 길 Veliaht Kwanghaegun: Tahta doğru uzak ve çarpık yolu”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 20 (Eylül 2013.), s. 215.

⁴⁵⁵ 신명호 Shin Myung-ho, “임진왜란 중 선조 직계가족의 피난과 항전 1592 yılındaki Japon saldırısı içinde Kral Seonjo’nun ailesinin kaçıışı ve direnişi”, *군사 Gunsu*, sayı.81 (Aralık 2012), s. 124.

⁴⁵⁶ 계승범 Kye Seungbum, “세자 광해군 용상을 향한 멀고도 험한 길 Veliaht Kwanghaegun: Tahta doğru uzak ve çarpık yolu”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 20 (Eylül 2013.), s. 215.

⁴⁵⁷ 계승범 Kye Seungbum, “세자 광해군 용상을 향한 멀고도 험한 길 Veliaht Kwanghaegun: Tahta doğru uzak ve çarpık yolu”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 20 (Eylül 2013.), s. 217-218.

değildi. Böyle sıkıntılara rağmen Gwanghaegun savaşının sonuna kadar ona bırakılan devletin yarısını iyi yönetti.⁴⁵⁸

Gwanghaegun savaş süresince kendi kapasitesini gösterdi. Fakat savaş bittikten sonra babası ile arasını açıldı. Zira Seonjo'nun savaş zamanında başkentini terk edip kaçtığından onun otoritesi çok düşmüş halinde idi. Bu durumu çözmek için Seonjo sürekli manevrayı kullanıyordu. Manevrası ise sürekli veliahtına tahtı bırakacağını söylemesiydi.⁴⁵⁹

Bu durumu daha iyi anlamak için bir açıklamayı eklemesi gerekmektedir. Konfüçyüs geleneğine göre oğlu kral olan babasına saygı göstermeli idi. Devlet adamları da krallarına sadakat göstermeli idi. O yüzden Kralın veliahtına tahtını bırakacağı konusunda ısrar ettiği zaman hem veliaht hem de devlet adamları kralın niyetini reddederek kendi saygısını ve sadakatlarını göstermesi zorunluydu.

Seonjo da onu bildiğinden savaş sürdüğü sürece toplam onsekiz kere tahtını veliahta bırakacağını söylemiş.⁴⁶⁰ Fakat ona rağmen veliahtının statüsünü güçlendirmek için pek çalışmayarak aynı zamanda kendi öz niyetini de bildirdi.⁴⁶¹ Böylece veliaht ve devlet adamlarını kendi kontrol altında tutuyordu.⁴⁶²

Ming'in davranışı da Gwanghaegun'un zorluğunu çoğalttı. Ming İmparatoru, Gwanghaegun'u Joseon veliahtı olarak resmi şekilde onaylamadı. Onyediyıldır beş kere başvurmasına rağmen hep reddedildi.⁴⁶³

⁴⁵⁸ 계승범 Kye Seung-Bum, “세자 광해군 용상을 향한 멀고도 험한 길 Veliaht Kwanghaegun: Tahta doğru uzak ve çarpık yolu”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 20 (Eylül 2013.), s. 218-221 Gwanghaegun'un iyi yönetimi Ming tarafından da tanınmış. 이희환 Lee, Hee-Hwan, “광해군대의 정국과 이이첨 Gwanghaegun'un devrinde siyasi durumları ve Yi İcheom”, *전북사학 Jeonbulsahak*, sayı 38 (2011), s. 49.

⁴⁵⁹ 계승범 Kye Seung-Bum, “세자 광해군 용상을 향한 멀고도 험한 길 Veliaht Kwanghaegun: Tahta doğru uzak ve çarpık yolu”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 20 (Eylül 2013.), s. 222.

⁴⁶⁰ 계승범 Kye Seung-Bum, “세자 광해군 용상을 향한 멀고도 험한 길 Veliaht Kwanghaegun: Tahta doğru uzak ve çarpık yolu”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 20 (Eylül 2013.), s. 222.

⁴⁶¹ 계승범 Kye Seung-Bum, “세자 광해군 용상을 향한 멀고도 험한 길 Veliaht Kwanghaegun: Tahta doğru uzak ve çarpık yolu”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 20 (Eylül 2013.), 224-226

⁴⁶² 계승범 Kye Seung-Bum, “세자 광해군 용상을 향한 멀고도 험한 길 Veliaht Kwanghaegun: Tahta doğru uzak ve çarpık yolu”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 20 (Eylül 2013.), 222, 227

⁴⁶³ 계승범 Kye Seung-Bum, “세자 광해군 용상을 향한 멀고도 험한 길 Veliaht Kwanghaegun: Tahta doğru uzak ve çarpık yolu”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 20 (Eylül 2013.), 228.

Rededilme sebebi ise Gwanghaegun'un hem kralın cariyesinden doğması hem de kralın ilk oğlu olmaması idi. Fakat böyle sebeplerle reddedilmesi de yaygın bir durum değildi. Ming İmparatorun böyle davranışının iç nedeni vardı. Ming İmparatoru ilk oğlunun yerine sevdiği cariyesinin oğlunu veliaht tayin etmek istiyordu. En meşru aday olan ilk oğlunu destekleyen devlet adamlarıyla anlaşmamış halde idi. Bu tartışma Gwanghaegun'un veliaht tayinliğinin reddedilmesine etkilendi.⁴⁶⁴

Gwanghaegun zor durumda kaldı. Gwanghaegun cariyeden doğan kralın ikinci oğlu olduğundan doğal meşru saltanat hakkına sahip değildi. Gwanghaegun ne babasından ne de Ming'den kendi statüsü ile alakalı yardımı alamadı. Bu durumda sadece onu tutan devlet adamlarının desteklerine kendisini bağlayabildi.⁴⁶⁵

Gwanghaegun'un büyük destekleyicisi⁴⁶⁶ olan kraliçe Bak hanım 1600 yılında öldü. Seonjo hemen yeniden evlendi. Yeni kraliçe olan İnrok Wanghu (인목왕후仁穆王后) Kim Hanım (김씨金氏) 1603 yılında kızı, 1606 yılında ise oğlunu doğurdu. Kralın kızına verdiği unvan Jeongmyeong Gongju (정명공주貞明公主) idi. Oğluna verdiği unvanı ise Yeongchang Daegun idi.⁴⁶⁷

Kralın meşru oğlu olmasına rağmen Yeongchang Daegun'un Gwanghaegun'un mutlak siyasi rakibi olabilmesi için birkaç eksikliği vardı. Yeongchag Daegun fazla küçüktü. Gwanghaegun onun doğuşundan çoktan önce veliaht olmuştu ve veliahtlıktan indirilebilecek ölümcül bir hata yapmamıştı. Ancak devlet adamları kralın veliahtına destek vermediğini iyi biliyorlardı. O yüzden bazı devlet adamları Yeongchang Daegun'u destekleyerek Seonjo'yu sevindirmek istediler.⁴⁶⁸

⁴⁶⁴ 이근호 Lee Geun-ho, “선조의 광해군 양위 과정 Seonjo'nun Gwanghaegun'a taht bırakma işlemleri”, *한국불교사연구 Hangukbulgyosayeongu*, sayı 10 (Aralık 2016), s. 149.

⁴⁶⁵ 계승범 Kye Seung-Bum, “세자 광해군 용상을 향한 멀고도 험한 길 Veliaht Kwanghaegun: Tahta doğru uzak ve çarpık yolu”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 20 (Eylül 2013.), s. 227- 228.

⁴⁶⁶ Kraliçe çocuk sahibi olamadı. Kraliçe hayatta kaldığı sürece Gwanghae Gun'un statüsünü tehdit edecek kraliçenin oğlu dünyaya gelmeyecekti. Hem onun davranışı hem de onun varlığı Gwanghaegun için büyük destekleyici idi. 계승범 Kye Seung-Bum, “세자 광해군 용상을 향한 멀고도 험한 길 Veliaht Kwanghaegun: Tahta doğru uzak ve çarpık yolu”, *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı. 20 (Eylül 2013.), s. 230.

⁴⁶⁷ 지두환 Ji Duhwan, *선조대왕과 친인척 Kral Seonjo ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2002, c.1, s. 269, 271.

⁴⁶⁸ 계승범 Kye Seung-Bum, “세자 광해군 용상을 향한 멀고도 험한 길 Veliaht Kwanghaegun: Tahta doğru uzak ve çarpık yolu”, *한국인물사연구*, sayı. 20 (Eylül 2013.), s. 233-236.

1608 yılında Seonjo ölünce Gwanghaegun tahta geçti. Tahta geçer geçmez abisi İmhae gun, devlet adamları tarafından ihanetle suçlandı. O sürgüne gönderildi.⁴⁶⁹ Fakat veraset sıkıntısı daha tam çözülmedi. Joseon elçileri Ming'den Gwanghaegun'un Joseon kralı olarak onaylanmasını rica ederken İmhae Gun'un felçli hastalığından dolayı kral olmasının mümkün olmadığı yalanını söylediler. Ming durumu araştırmak için Joseon'a elçi gönderdi. Joseon Ming elçisine rüşveti vererek durumu çözdü.⁴⁷⁰

İmhae Gun'un ihanet meselesi üzerine devlet adamları ikiye bölündü. Devlet adamların biri olan Yi Deokhyeong (이덕형李德馨) suçunun belirtileri yeterli olmadığından merhamet gösterilmesinde ısrar etti.⁴⁷¹ Fakat diğer devlet adamı Jeong İn hong (정인홍鄭仁弘) ise kralın abisi de kralın tabisi olduğundan krala karşı sadık değilse kardeşine bile merhamet göstermemesini söyleyerek cezalandırmada ısrar etti.⁴⁷² İmhae Gun Nisan 29 1609 sürgün yerinde gayri resmi şekilde öldürüldü. ⁴⁷³ *Gwanghaegun İlgi* (광해군일기光海君日記) bunu şöyle anlatmaktadır.

“İmhae Gun sürgün yerinde öldürüldü. İmhae Gun sürgün evinde otururken sadece bir devlet kölesi kadın ona yemek sağladı. Görevli Yi Jeongpyo (이정표李廷彪) İmhaegun'a baskı yaparak zehir içirmeye çalıştı. Zehir içiremeyince boğdurtarak öldürttü. İnsanlar İmhae Gun'un öldüğünü bilmiyordu, ölüm tarihini de bilmiyordu. İnjo'nun tahta geçişinden sonra İmhae Gun'un ailesi devlet kölesi olan kadını çağırıp sorduktan sonra İmhae Gun'un nasıl öldüğünü öğrendi. Karısı Heo Hanım tabutu açtığı anda cesedin cildi sanki canlı gibi duruyordu. Onun boynunda kırmızı ip izi vardı.”⁴⁷⁴

⁴⁶⁹ 지두환 Ji Duhwan, *선조대왕과 친인척* Kral Seonjo ve ailesi-akrabaları, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2002, c 2, s. 72-73.

⁴⁷⁰ 지두환 Ji Duhwan, *선조대왕과 친인척* Kral Seonjo ve ailesi-akrabaları, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2002, c 2, s. 74-75.

⁴⁷¹ 신병주 Shin. Byung-ju, “광해군대의 정국과 이덕형의 정치외교활동 Kral Gwanghae Gun'un saltanat devrinde siyasi durumları ve Yi Deok-hyeong'un siyasi-diplomatik eylemleri”, *한국사대사학보 Hanguksidaesahakbo*, sayı 67 (Aralık 2013), s. 229.

⁴⁷² 오이환 Oh, Yi-hwan, “광해군 초기의 정인홍 Gwanghaegun'un ilk Saltanat Devrinde Jeong İn-hong”, *퇴계학과 한국문화 Toigyeahakgwa Hangukmunhwa*, sayı 41 (2007), s. 353-354.

⁴⁷³ Kralın tarafında zehir gönderilmediğinden ‘gayri-resmi’ kelime kullandım.

⁴⁷⁴ 지두환 Ji Duhwan, *선조대왕과 친인척* Kral Seonjo ve ailesi-akrabaları, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2002, c.2, s. 76, *광해군일기*, 광해군 1 년 (1609) 4 월 29 일, 5 번째 기사 *Gwanghaegun İlgi*, Gwanghaegun'un saltanatının birinci yılı 29 Nisan, beşinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/koa_10104029_005 (9 Kasım 2017)

Gwahghaegun'un kardeş katli bir kez ile bitmedi. 1613 yılında yüksek devlet adamları ve cariyelerinden doğan yedi adamın gümüş tüccarlarına saldırdığı cinayet ortaya çıktı. Gwanghaegun'u tutan devlet adamlarından biri olan Yi İcheom (이이첨李爾瞻) bu cinayeti siyasi olaya çevirdi. Suçlulardan biri Bak Eungseo (박응서朴應犀)'ya Gwanghaegun'un üvey annesi İnrok Wanghu'nun babası Kim Jenam (김제남金悌男)'la işbirliği yaparak, onunla birlikte Yeongchang Daegun'u tahta çıkarmayı planladığını söyletti. Olay hırsızlık olayından komplo olayına büyümüş oldu.

475

Bu ihanet meselesi üzerine devlet adamları tekrar iki tarafa bölündü. Bir taraf Yeongchang Daegun'un cezalandırılmasında ısrar etti. Diğer taraf ise Yeongchang Daegun'un daha çocuk olduğundan 476 affedilmesinde ısrar ettiler. Cezalandırma tarafında Yi İcheom vardı. Affetmesini isteyenlerin tarafında Yi Deokhyeong vardı.⁴⁷⁷ Jeong İnHong ise Gwanghaegun'u desteklemesine rağmen affetme tarafındaydı. Zira Yeongchang Daegun'un cezalandırması ile Gwanghaegun'a yüklenecek siyasi yükü düşünmüştü.⁴⁷⁸

Neticede Yeongchang Daegun Kanghwado'ya sürgün edildi. Sürgün yerinde gayri resmi şekilde öldürüldü. *Gwanghaegun İlgi*'a göre Kanghwa valisi Jeong Hang (정항鄭沆) onu öldürmüştü. Önce vali olarak valiliğe varınca sürgün evine yemekleri sağlamamış. Sonra odasını fazla ısıtıp sıcaklık ve havasızlıktan onu öldürtmüştü.⁴⁷⁹

⁴⁷⁵ 이희환 Lee, Hee-Hwan, *a.g.m.* s. 59-60.

⁴⁷⁶ Yeongchang Daegun'un 1606 yılında doğduğundan 1613 yılında Kore hesabına göre sekiz yaşında idi.

⁴⁷⁷ 신병주 Shin Byung-ju, “광해군대의 정국과 이덕형의 정치외교활동 Kral Gwanghae Gun'un saltanat devrinde siyasi durumları ve Yi Deok-hyeong'un siyasi-diplomatik eylemleri”, *한국시대사학보 Hanguksidaesahakbo*, sayı 67 (Aralık 2013), s.248. Yi Deokhyeong ise İnhaegun'un ihanet meselesinin olduğu zaman da Gwanghaegun'a üvey annesine saygı göstermesi ve kardeşlerine sevgi göstermesini ısrar ederek kralı sinirlendirdi. 신병주 Shin Byeongju, “광해군대의 정국과 이덕형의 정치외교활동 Kral Gwanghae Gun'un saltanat devrinde siyasi durumları ve Yi Deok-hyeong'un siyasi-diplomatik eylemleri”, *한국시대사학보 Hanguksidaesahakbo*, sayı 67 (Aralık 2013), s. 229-231.

⁴⁷⁸ 신병주 Shin, Byung-ju, “선조 후반에서 광해군대의 정국과 정인홍의 역할 Kral Seonjo ve Kral Gwanghae Gun'un devirlerinde Jeong İnHong'un rolü”, *남명학연구 Nammyeonghaekyeongu*, sayı 11 (2001), s. 252.

⁴⁷⁹ *광해군일기*, 광해군 6 년 1614 년 2 월 10 일 2 번째 기사 *Gwanghaegun İlgi*, Gwanghaegun'un saltanatının altıncı Yılı (1614) 10 şubat, ikinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/koa_10602010_002 (Ekim 15 2016) Aynı tarihin dördüncü yazısı ise onun cenazesi hakkında yazıdır. Gwanghaegun onun cenazesinin prene layık olacağını emretti. http://sillok.history.go.kr/id/koa_10602010_004 (Ekim 15 2016)

Yeongchang Daegun'u bağlanan ihanet meselesi sorgulaması ilerdiği zaman onun annesi İnmok Wanghu'nun beddua işlem yaptırma meselesi de açıklandı. Suçlamaya göre İnmok Wanghu kendi saray hizmetçilerine merhum Uiin Wanghu ve hayatta olan Gwanghaegun için beddua yaptırmış.⁴⁸⁰ Nihayet Gwanghaegun üvey annesini saraya kapattı. Kralın annesine layık olan bütün onurlarını kaldırarak ölen önceki kralın cariyesi gibi sayılmaya karar verildi.⁴⁸¹ Üvey kız kardeşi Jeongmyeong Gongju'nun statüsünü de halk statüsüne düşürdü.⁴⁸² Bu olay devlet adamları arasında Yeongchang Daegun'un cezalandırmasından daha şiddetli tartışma konusu olmuştu.⁴⁸³

Kye Seung Bum İnmok Wanghu'nun öyle bir haline düşmeden önce Gwanghaegun'un hazırlıklarına dikkat etmektedir. Gwanghaegun tahta geçtikten sonra ölen öz annesi⁴⁸⁴ni kraliçe statüsüne çıkarmaya çalıştı. Sonuçta Ming İmparatoru'nun izni alıp Gongbin Kim hanım'ı kraliçe statüsüne çıkarttırabildi. Ona Gongseong Wanghu (공성왕후恭聖王后) unvanı verildi. Gwanghaegun hem kendisine eksik olan meşruiyeti doldurmak için hem de üvey annesi İnmok Wanghu'ya karşı anne-oğul bağını zayıflatmak için kendi annesini kraliçe statüsüne çıkarttırdı. Ölü kendi öz annesi kraliçe statüsüne çıkarıldığı zaman hayatta kalan üvey annesi, üvey annesinden babasının üçüncü karısına daha yakın olmuş hale geldi.⁴⁸⁵

Gwanghaegun'u tutan Buk-in tarafları diğer taraftarlarla anlaşmaya, denge tutmayı pek beceremediklerinden diğer taraftarların memnuniyetsizliğini biriktirdiler. Neticede 1623 yılında isyanla Gwanghaegun'u tahttan indirdiler. Bu isyanda Seo-in taraftarları ana rolü oynamışlardı. Onun yerine yeğeni Neungyang Gun (능양군綾陽君)'u tahta geçirdiler. O Joseon'un 16.Kralı İnjo (인조仁祖)'dur. ⁴⁸⁶

⁴⁸⁰ 오이환 Oh, Yi-hwan, “대북정권 시기의 정인홍 Daebuk rejimi döneminde Jeong İn-hong”, *한국사상사학 Hanguksasangsahak*, sayı 30 (2008), s. 113.

⁴⁸¹ 신명호 Shin Myeong-ho *조선공주실록 Joseon'un Presnsesleri*, *역사의아침 yeoksa-ui achim*, Seoul 2009, s. 111.

⁴⁸² Halk statüsüne düşürdü ama evlilik ve geliri kralın cariyesinden doğan kızının seviyesine göre olacağına emir verilmiştir. 신명호 Shin Myeong-ho, *a.g.e.* s. 112.

⁴⁸³ Gwanghae Gun'un üvey annesinin validelikten indirilme üzerine devlet adamları arasında tartışma için bkz. 이희환 Lee, Hee-Hwan, *a.g.m.* s. 60-63.

⁴⁸⁴ 선조실록, 선조 10 년 (1577) 5 월 1 일 3 번째 기사 *Seonjo Sillok*, Seonjo'nun saltanatının onuncu yılı (1577) 1 Mayıs, üçüncü yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/knb_11005001_003 (14 Kasım 2017)

⁴⁸⁵ 계승범 Kye Seung-Bum, “공빈 추송 과정과 광해군의 모후 문제 Kral ve Annesi, 17.yüzyılın ilk döneminde kralın ölen öz annesinin yükseltilmesi”, *민족문화연구 Minjokmunhwayeongu*, sayı 48 (2008), s. 396-400.

⁴⁸⁶ 오수창 Oh Suchang, *a.g.m.* s. 72-73.

Gwanghaegun ise ailesi ile beraber sürgüne gönderildi.⁴⁸⁷ Oğlu, gelini, karısı öldükten sonra sürgün yeri değiştirildi. Sürgün yerinde 1641 yılında öldü.⁴⁸⁸

Gwanghaegun'un tahttan indirilmesinde diplomatik ve ideolojik kısım da büyük rol oynadı. Mançurya'dan kendisini güçlendirmeye başlayan Mançu'ları Çin'deki Ming Haendani'nı tehdit ediyordu. Ming ise Joseon'dan askeri destek istemiş. Fakat eğer Joseon Ming'e destek verirse güçlü Mançu'ları kısıktabilirdi. Diplomatik bakışaısından Mançu'ları kızdırmak akıllıca bir davranış değildi. Ancak Joseon bilim adamlarının ideolojik bakışaısından, Ming'i desteklememek, Mançu'lara yumuşak davranmak Ming'e karşı ihanet etmek olarak sayılırdı. Zira 1592 yılında Japonlar Joseon'a saldırınca Ming İmparatoru Joseon'a askeri destek gönderdi. Joseon ilim adamları Ming'in desteği "Hanedanımızı geri kuran lütfü" diye övüyorlardı, çok önemsiyorlardı. Ayrıca Mançu'ları barbar olarak düşünmüşler.⁴⁸⁹

Fakat Gwanghaegun bu konuyu pratik açıdan değerlendirdi. Askeri destek göndersek bile pek yararlı olmayacağını biliyordu. Ming'e destek askeri göndermek zorunda kalmasına rağmen Mançu'lara da yumuşak davrandı.⁴⁹⁰ Bunun için devlet adamları hem krala karşı çıktı, kral ise mahsur kalmış. İsyan için uygun çevre oluşturulmuş oldu.⁴⁹¹

İsyandan sonra İnjo'yu tahta çıkaranlar Gwanghaegun'u suçlayarak kendi isyanlarına meşruiyetini kazandırdı. O zaman Gwanghaegun'un en ağır eleştirildiği nokta Ming'e ihanet etmesi idi. Üvey annesini validelikten indirmesi ve kardeşini katletmesini ondan daha az önemsediler.⁴⁹² Fakat 1627 ve 1636 yılında Mançu'lar Joseon'a saldırınca İnjo Mançu'lara boyunu eğmek zorunda kaldı. Ondan sonra Gwanghaegun'un en büyük suçu üvey annesini validelikten indirmesi ve kardeş katletmesine değışti, Zira İnjo ve

⁴⁸⁷ *인조실록*, 인조 1년 (1623) 3월 15일 2번째기사 *Injo Sillok*, İnjo'nun saltanatının birinci yılı (1623). 15 Mart, ikinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kpa_10103015_002. (21 Ekim 2016)

⁴⁸⁸ *인조실록*, 인조 19년 (1641) 7월 10일, 1번째기사 *Injo Sillok*, İnjo'nun saltanatının 19.yılı (1641). 10 Temmuz, birinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kpa_11907010_001 (27 Temmuz 2017)

⁴⁸⁹ 김중원 Kim Jongwon, "호란 전의 정세 Mançu'ların Joseon saldırışından önce siyasi durumu", *신편한국사 Yeni Editör edilen Kore Tarihi*, c. 29, s. 223-225.

⁴⁹⁰ 김중원 Kim Jongwon, *a.g.m.* s. 233-235.

⁴⁹¹ 계승범 Kye Seung Bum, "계해정변의 명분과 그 인식의 변화 1623 yılındaki hükümet darbesinin sebepleri ve onların düzeltmeleri", *남명학연구 Nammyeonghak yeongu*, sayı 26 (2008), s. 447-450.

⁴⁹² Darbeden sonra açıklanan fermana göre Ming'e ihanet etmesiyle Gwanghaegun'u suçlayan kısmı 43% dır, üvey annesi hapsedme ve kardeşini öldürtmesi ile suçlanan kısmı ise 31% dır. 계승범 Kye Seung Bum, "계해정변의 명분과 그 인식의 변화 1623 yılındaki hükümet darbesinin sebepleri ve onların düzeltmeleri", *남명학연구 Nammyeonghak yeongu*, sayı 26 (2008), s. 451-452.

tarafatları Mançu'lara boyun eğerek Gwanghaegun'u eleştirebilme meşruiyetini kaybettiler.⁴⁹³

İnmok Wanghu'nun üvey oğlu tarafından sarayda hapsedilmesi Kore klasik Romanı *Gyechuk ilgi* (계축일기/癸丑日記)'nin konusu oldu. Yazarı belli olmayan⁴⁹⁴ bu roman 1602 yılından 1623 yılı arasındaki olaylar anlatmaktadır. Gwanghaegun ve onun tarafatları Inmok Wanghu ve onun çocuklarına, kadın hizmetçilerine nasıl baskı yaptıklarını anlatmaktadır. Doğal sonucu olarak Gwanghaegun'u olumsuz anlatmaktadır. Hem gerçek olan hem de gerçek olmayan olaylar karışık şekilde anlatılmaktadır.⁴⁹⁵

İnjo tahta geçtikten sonra 15 Mart 1623 yılında Yeongchang Daegun'un kaybettiği statüsü kendisine geri verildi. Aynı yılın 17 Mart'ta daha görkemli şekilde cenazesi olundu.⁴⁹⁶ 19 Mart'ta onun ruhu için *Jesa* ritüeli yapıldı.⁴⁹⁷

⁴⁹³ 계승범 Kye Seung Bum, “계해정변의 명분과 그 인식의 변화 1623 yılındaki hükümet darbesinin sebepleri ve onların düzeltmeleri”, *남명학연구 Nammyeonghak yeongu*, sayı 26 (2008), s. 463.

⁴⁹⁴ Gyechuk İlgi'nin yazarı kim olduğu tartışma konusudur. İnmok Wanghu, Jeongmyeong Gongju, ya da onların kadın hizmetçileri olduğunu ısrar edenler vardır. 정병설 Jung Byung-sul, “계축일기의 작가문제와 역사소설적 성격 Kyecheuk-uk-ilgi'nin yazar kimliği ve tarihi romanı özellikleri”, *고전문학연구 Gojeonmunhakyongu*, sayı 15 (1999) s. 151-154.

⁴⁹⁵ Bu romanda Gwanghaegun'un rahmetli öz annesini kraliçe statüsüne yükseltmesinden bahsedilmiştir. Bu tarihsel bir gerçektir. 정은임 Jeong Eunim (ed), *계축일기 Gyechuk İlgi*, 이회문화사 Ihoimunhwasa, Seoul 2005, s. 147, 149. Bu olayın tarihsel inceleme için bkz. 계승범 Kye Seung-Bum, “공빈 추송 과정과 광해군의 모후 문제 Kral ve Annesi, 17.yüzyılın ilk döneminde kralın ölen öz annesinin yükseltmesi”, *민족문화연구 Minjokmunhwayeongu*, sayı 48 (2008), K s.373-406. Kral ve Annesi: 17 yy.ın ilk devri Kore'de Kral'ın öz annesinin ölümünden sonraki promosyonu". Roman'a göre Gwanghaegun öz annesi kapatıp yeterince erzak vermemiş. Tesadüfen olarak bahçede şeftali ağacı çıkmış. İnmok Wanghu'nun rüyasında bir adam, meyve olmadığından onlara meyve verildiğini, fakat bu şeftalinin sadece soylular için olduğunu, eğer soylu olmayanlar şeftali yemese ağaç soyacağını söylemişti. Fakat İnmok Wanghu ona inanmayıp kadın hizmetçilerle beraber şeftali yemiş. Sonra şeftali ağacı ölmüş. Bu bir hayali olaydır. 정은임 Jeong Eunim (ed), *계축일기 Gyechuk İlgi*, 이회문화사 Ihoimunhwasa, Seoul 2005, s. 169.

⁴⁹⁶ 1614 yılında Gwanghaegun Yeongchang Daegun'un ölüm haberi aldıktan sonra cenazesini prence layık olacak şekilde olmasını emretti. *광해군일기*, 광해군 6 년 (1614) 2 월 10 일, 4 번째 기사 *Gwanghaegun Ilgi*, Gwanghaegun'un saltanatının altıncı yılı (1614) 10 şubat, dördüncü yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kob_10602010_004. (5 Aralık 2017) Fakat İnjo'nun cülusundan sonra daha görkemli şekilde cenazesi olunmuş. 지두환 Ji Duhwan, *선조대왕과 친인척 Kral Seonjo ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2002, c.1, s. 323. *인조실록*, 인조 1 년 (1623) 3 월 17 일, 2 번째 기사 *İnjo Sillok*, İnjo'nun saltanatının birinci yılı (1623) 17 Mart, ikinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kpa_10103017_002 (5 Aralık 2017)

⁴⁹⁷ 지두환 Ji Duhwan, *선조대왕과 친인척 Kral Seonjo ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2002, c.1, s. 323 324.

3. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

3.1. Genel Mukayesesi

3.1.1. Kadın Üyeleri

14 ve 17 yüzyıl arasında Osmanlı hanedanı ve Joseon hanedanı arasında kardeş katli meselelerine baktık. İki hanedanın kardeş katli meseleleri arasında dikkate değer nokta ise hanedanın kadın üyelerinin kardeş katline dahil olup olmamasıdır. Osmanlı hanedanı'nda bulunan kardeş katli meselelerinde hükümdarın kızlar, sözgelimi öldürülen şehzadelerin kız kardeşleri ise kardeş katlinden muaf idiler. Kardeş katli meselesi içinde hanedanın kadın üyeleri öldürülme örnekleri Osmanlı'dan önce bulunmaktadır. Büyük Hun İmparatorluğu'nun Mete, meşru müdafaası olarak görünen hareketinde babası, üvey kardeşi ve üvey annesini öldürdü.⁴⁹⁸ Anadolu Selçuklularının Gıyaseddin Keyhüsrev ise üvey kardeşleri, Rukneddin ve İzzedin'i hapsetti, üvey annesi Melike i Adiliye'yi ise öldürttü. Kendi oğulları dünyaya gelince hapsettiği kardeşlerini de öldürttü.⁴⁹⁹

Osmanlılarda hükümdarların kız kardeşlerinin kardeş katli usulüne dahil olmaması hanedanın kadın üyelerinin veraset hakkı olmamasından kaynaklandığını tahmin edebiliriz. Padişahın kızları ve padişahın kızlarının oğulları veraset hakkına sahip olamadılar.⁵⁰⁰ Padişahın kızları önce komşu Anadolu Beyliklerin beylerle evlendirildiler. O zaman da evlenirken kendi Beyliğinin toprak parçasını yanına alıp götürmediler. Osmanlılar diğer Beyliklerini zaptederek İmparatorluk yapısı oluştuktan sonra padişahların kızları yüksek devlet adamları ile evlendirildi.⁵⁰¹ Ama devlet adamları ve padişahların kızları arasında doğan erkek çocukları yüksek makamlara ulaşamadılar. II. Sultan Mehmed kendi kanunnamesinde bunu belli etmiştir.⁵⁰² Fletcher kendi makalesinde III.Mehmed kardeş katlini uygularken kız kardeşlerini de öldürttüğünü ifade

⁴⁹⁸ Ahmetbeyoğlu, *a.g.m.* s. 2-3.

⁴⁹⁹ İbn Bibi, *a.g.e.* c.II, s. 455-456.

⁵⁰⁰ Süleyman İnan, "Political Marriage: The Sons-in-Law of the Ottoman Dynasty in the Late Ottoman State", *Middle Eastern Studies*, c.50. sayı 1 (2014), s. 63.

⁵⁰¹ Peirce, *a.g.e.* s. 22.

⁵⁰² Fatih Kanunname'de sınır belli etmemiştir. *Ve kızlarım evlâdından olanlara beğlerbeğlik verilmeyüp ağır sancaklar verilsün.* Özcan, *a.g.m.* s. 47. Sokollu Mehmed Paşa'nın oğlu İbrahim Han'ın Bosna beylerbeyliğine tayin edilmesi istisnai olarak sayılmaktadır. Feridun Emecen "İbrahim Han" *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2000, c.21, s. 316.

etmiştir, fakat kaynaklarını belirtmemiştir.⁵⁰³ Onun kullandığını zannedilen Osmanlı kaynağında da Mehmed'in öldürülen erkek kardeşleri ise öncede hastalıktan ölen kız kardeşleri ile aynı yere gömüldüklerini yazılmıştır.⁵⁰⁴

Joseon hanedanı'nda ise bazen hükümdarın kız kardeşleri kardeş katli meselesi civarında ceza aldılar. Yeonsangun da erkek kardeşlerini öldürtürken kız kardeşine de ceza verdi. O annesinin intikamını almak için babasının iki cariyesini öldürtmüş, onların birisinin iki oğlunu sürgüne gönderdikten sonra öldürttü, babasının diğer cariyesinin kızını ise kendi kocasının ailesi ile birlikte sürgüne gönderdi.

Ancak Yeonsangun'un yaptıkları hukuğa uymayan sert cezalandırmalardı. Hukuğa göre evli kızları ve onların kocalarının aileleri ise bağlantıdan muaf idi, ona rağmen Yeonsangun buna aldırmayıp onları da cezalandırdı.⁵⁰⁵ Kısacası onun eylemi istisnai idi. Joseon hanedanı'nda ise kralları bazen komploya bağlı olan kardeşlerini öldürttü. Hukuka göre komplo suçuna suçlularının aileleri de bağlanmışlar. Gwanghaegun'un kardeşi Yeongchag Daegun ise annesinin babasının kendisini tahta geçirecekti diye suçlandığı zaman komplo meselesine bağlanmıştır.⁵⁰⁶ Sonuç olarak o sürgüne gönderildikten sonra öldürülmüştür, bundan dört sene sonra⁵⁰⁷ annesi ve ablası ise sarayda hapsedilmişlerdir.⁵⁰⁸

3.1.2. Öldürme Şekli

İki hanedan arasında kardeş katli meselelerinde dikkate değer olan diğer nokta ise öldürme şeklidir. Osmanlı hanedanında eski Türk geleneğine göre öldürüldüklerinde hanedan üyelerinin kanı dökülmemeli idi. Dolayısıyla şehzadeler yay kirişi ile boğdurarak öldürüldüler.⁵⁰⁹ Joseon hanedanında ise Konfüçyüş doktrinine göre vücudun tamaminiyetini korumak önemli idi. Dolayısıyla kral tarafından gönderilen zehiri

⁵⁰³ Fletcher, *a.g.m.* s. 251.

⁵⁰⁴ Peçevi, *a.g.e.* c.2, s. 3. Solakzâde, *a.g.e.* c.2, s. 362.

⁵⁰⁵ 연산군일기, 연산군 10년 (1504) 3월 27일, 2번째 기사 *Yeonsangun İlgi*, Yeonsangun'un saltanatının onuncu yılı (1504) 27 Mart, ikinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kja_11003027_002 (15 Ekim 2016)

⁵⁰⁶ 지두환 Ji Duhwan, *선조대왕과 친인척 Kral Seonjo ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2008, c.1, s. 323

⁵⁰⁷ 지두환 Ji Duhwan, *선조대왕과 친인척 Kral Seonjo ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul, 2008, c.1, s.419. Komplo meselesinin cezalandırılması hemen tamamlanmayıp sürekli konuşularak uzun süre sürmüştür.

⁵⁰⁸ 지두환 Ji Duhwan, *선조대왕과 친인척 Kral Seonjo ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul, 2002, c.1, s.420.

⁵⁰⁹ Köprülü, *a.g.m.* s. 1-9.

kendi elleri ile içerek yarısı idam, yarısı intihar şeklinde öldürüldüler.⁵¹⁰ Osmanlı ve Joseon hanedanı'ndaki kardeş katli meselelerinde kullanılan yöntemler ise vücudun tamamıyetini koruma açısında ortak noktasını paylaşırlar.⁵¹¹ Joseonlular ve Osmanlılar kralın kardeşlerinin soylu statüsüne saygı göstererek, öldürüldükleri zaman kendi tabularına göre vücutların tamamını korumalarına izin verdiler.

Ancak Joseon için bu yöntemi sadece resmi öldürmelerinde kullandılar. Taejong'un iki kardeş katli ve Gwanghaegun'un iki kardeş katli ise gayrı resmi şekilde uygulandığından bu yöntem kullanılmamıştır. Bu yöntemle öldürülen kralların kardeşleri ise Sejo'nun kardeşi olan Anpyeong Daegun ⁵¹² ve Geumseong Daegun ⁵¹³ , Yeonsangun'un kardeşi olan Anyang Gun ve Bongan Gun,⁵¹⁴ Jungjong'un kardeşi olan Gyeonseong Gun'dur.⁵¹⁵

3.1.3. Doğrulama Yöntemi

İki hanedanın arasında diğer farklılık ise kardeş katline nasıl hak verilmeleridir. Osmanlı hanedanı'nda kardeş katlinde *nizam i alem*, sözgelimi devletin huzurunu korumak için diye gerekçesi sunulmuştur. II.Mehmed Kanunname'sinde kardeş katlini kanun şeklinde meşrulaştırmıştır. ⁵¹⁶ Joseon hanedanı'nda ise kralın kardeşlerinin komplo suçuna bağlanmaları, onların öldürülmelerine zorunluk katmıştır.

Kardeş katlini kanunlaştırmamasına rağmen Joseon hanedanı hukuki açısında kralın kardeşleri ve akrabalarını kendi kontrolü altına alıyordu. Kralın torunlarının torunlarına kadar kral aile üyeleri olarak sayılarak bürokrat seçim sınavına giremezlerdi.⁵¹⁷ *Gyeongguk Daejeon*'un en son versiyonu 1485 yılında, Seongjong'un

⁵¹⁰ 이성주 Yi Seongju, *a.g.e.* s. 228, 231.

⁵¹¹ Vücudun tamamıyetinin önemsenmesi en belli şekilde gösteren olay ise Selçukluların tarihinde bulunur. Selçuklu Sultan olan Mesut, önce kendisiyle taht mücadelesine girişen kardeşi Melikşah'ı kör edip hapsedti. Fakat Melikşah'ın gözünü tamamen kaybetmediğini öğrenince onu öldürdü. Bu olay, vücutsal açısından tam olan kardeşlerinin taht rakibi olarak sayıldıklarını gösteriyor.

⁵¹² 지두환 Ji, Duhwan, *세종대왕과 친인척* Kral Sejong ve ailesi ve akrabaları, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul, 2008, c. 2, s. 155-156.

⁵¹³ 지두환 Ji, Duhwan, *세종대왕과 친인척* Kral Sejong ve ailesi ve akrabaları, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2008. c. 3, s. 84-86

⁵¹⁴ 지두환 Ji, Duhwan, *성종대왕과 친인척* Kral Seongjong ve ailesi-akrabaları, 역사문화Yeoksamunhwa, Seoul 2007, c. 3, s. 95, 144.

⁵¹⁵ 지두환Ji, Duhwan, *성종대왕과 친인척* Kral Seongjong ve ailesi-akrabaları, 역사문화Yeoksamunhwa, Seoul 2007. c.4, s. 109.

⁵¹⁶ Akgündüz, *a.g.e.* c.1, s. 114.

⁵¹⁷ 윤국일Yun,Guk il, *a.g.e.* s. 25-27.

saltanat devrinde yayınlanmıştır.⁵¹⁸ Dolayısıyla 1453 yılındaki darbeden sonra Sejo'nun kralın amcası olarak iktisad gücünü elde etmesi istisna olarak görmeliyiz. Fakat kralın akrabaları, yüksek bürokrat olma fırsatından vazgeçtirilmesine rağmen kendi vazifeleri vardı. Çin elçisini karşılamakta, hanedan üyelerinin düğünleri ve cenazelerinde önemli rolünü oynardılar.⁵¹⁹ Ayrıca *Jonghak* (종학宗學) diye kurumunda ders çalışma mecburiyetleri de vardı. *Gyeonguk Daejeon*, *Jonghak* üzerine çok detaylı kurallar sunmaktadır. Kralın akrabaları onbeş yaşına *Jonghak*'a girip Konfüçyüz klasiklerini okumak zorundaydılar. Derslerinde onların ilerleme durumu her ay krallara bildirilirdi. Her ay öğrendiklerini test edip beş defadan üç defa başarısız olursa ceza alırlardı. Sebepsiz *Jonghak*'a gitmeyenler ve kuralları uymayanlarda krallara bildirilip ceza alırlardı. Kırk yaşında belli akademik şartını dolduranlar, ya da kırk yaşından önce daha üst akademik başarısını gösterenler, ya da elli yaşının üstünde olanlar *Jonghak*'ta ders çalışmaktan muaf olurlardı.⁵²⁰ Kısacası Joseon kardeş katlini kanunla resmileştirmedi, fakat kanunla kralın kardeşlerinin yüksek devlet adamı olmasını engelledi, *Jonghak* adlı kurum ile günlük çalışma vazifelerini vererek onların günlük hayatlarını kontrol etmiştir.

Osmanlı hanedanı'nda II.Mehmed'in kardeş katlini kanunlaştırmasına rağmen kardeş katli uygulaması her zaman olumlu görünmüyordu. Osmanlı hanedanı'nın kardeş katli meselesini tek tek incelediğimizde kardeş katlini kaleme alan tarihçilerin bakışlarını yavaş yavaş olumsuzluğa çevirdiğini görebiliriz. III.Murad ve III.Mehmed'in tahta geçer geçmez kardeşlerini öldürtmeleri *figan*⁵²¹ kelime göstermiş gibi halkın tepkisine sebep oldu. I. Ahmed'in döneminde hükümdarın kardeşlerini öldürtmeyip sarayın bir kısmına hapsedtirmesi kafes sisteminin ortaya çıktığını göstermiştir.⁵²² Kafes sisteminin uygulandığı sürede olan kardeş katli meselesi, II.Osman'ın ve IV.Mehmed döneminde uygulanan kardeş katli meseleleri ise *gereksiz*⁵²³ ya da *katl*⁵²⁴ gibi ağır kelime ortaya çıkarak kardeş katline karşı olumsuz bakışı göstermektedir.

⁵¹⁸ 정성식Jeong, Seong Sik “경국대전의 성립배경과 체제 Gyeonguk Daejeon'un tesisat zemini ve sistemi”, *동양문화연구Dongyangmunhwayeongu*, c.13 (2013), s. 56.

⁵¹⁹ 원창애 Won, Chang-Ae, *a.g.m.* s. 67-68.

⁵²⁰ 윤국일Yun,Guk il, *a.g.e.* s. 254-255.

⁵²¹ Selânikî Mustafa Efendi, *a.g.e.* c.1, s. 102, c.2. s. 436

⁵²² Alderson *a.g.e.* s. 10.

⁵²³ Peçevi, *a.g.e.* c.2, s. 350.

⁵²⁴ Nâimâ Mustafa Efendi, *a.g.e.* c.2, s. 825.

Joseon hanedanındaki beş tane kardeş katli meselesi arasında üç tane kardeş katli meselesi komplo ile alakalıdır, fakat onlardan ikisi, Taejong'un iki kardeş katli ve Yeonsangun'un iki kardeş katli istisnadır. Taejong, onların öldürülmesini istemedikleri, maalesef diğerlerinin onun niyetini düşünmeyip öldürdüklerini ifade etti.⁵²⁵ Yeonsangun ise iki kardeşinin ölümlerine hak vermek için herhangi bir şey yapmadı, sadece öz annesinin ölümüne sebep olanların ailelerini cezalandırmaya çabalamıştır.⁵²⁶

3.1.4. Yurtdışı Himayeti

İki hanedan arasındaki kardeş katli meselelerinde görünen diğer farklılık ise yurtdışı himayesinin müdahalesinin olup olmamasıdır. Osmanlı hanedanı'nda kardeş katlinin mühim sebeplerinden biri hükümdarın kardeşinin diğer yurtdışı güçlerle ittifak kurup isyan etmesi imkânı idi. II.Murad'ın döneminde şehzade Mustafa öldürmesi ise bu noktayı en iyi göstermektedir. Bizans tarihçi Chalkokondyles, I. Mehmed'in Bizans İmparatorunun şahitliği ile oğlu Murad'a Rumeli'yi, diğer oğlu Mustafa'ya Anadolu'yu bırakmaya çalıştığını kaleme aldı.⁵²⁷ Onun yazısı abartılmış olabilir. Ama Osmanlıların komşu ülkelerinin Osmanlı verasetine dikkat ettiklerini ve nüfuz etmeye çalıştıklarını göstermiş diye yorumlayabiliriz. Hoca Sadeddin Efendi'nin Şehzade Mustafa'nın isyanında onun lalası İlyas Bey'in ana rol oynadığını söylemesi ile birlikte Germiyanogulları ve Karamanogulları da Mustafa ile ilgilendiklerini söyleyerek⁵²⁸ bu isyanın yurtdışı güçlerinden de etkilendiğini belirtti.

Joseon ise Ming Hanedanı Üst Ülke olarak yeni kralı ya da veliahtının tanınmasında büyük bir nüfuz uygulanıyordu. Taejong, tahtını gasp ettikten sonra Ming'in tanınmasını almaya çabalayarak hükümdarlığının doğruluğunu elde etmeye çalıştı.⁵²⁹ Danjong'u geri tahta getirmeye planlayan altı devlet adamı ise Ming'in elçisinin önünde Sejo ve veliahtını öldürdükten sonra Danjong'un geri tahta getirilmesini tanıttıracaktı. ⁵³⁰

⁵²⁵ *태조실록*, 태조 7 년 (1398) 8 월 26 일 1 번째 기사 *Taejo Sillok*, Taejo'nun saltanatının yedinci yılı (1398) 26 Ağustos, birinci yazısı, http://sillok.history.go.kr/id/kaa_10708026_001 (15 Ekim 2016)

⁵²⁶ 지두환 Ji, Duhwan, *성종대왕과 친인척 Kral Sejong ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007, c. 3, s. 142-144.

⁵²⁷ Chalkokondyles, *a.g.e.* c.1, s. 359.

⁵²⁸ Hoca Sadeddin Efendi, *a.g.e.* c.2, s. 135.

⁵²⁹ 남지대 Nam, Ji-dae, "조선 태종의 왕위와 왕통의 정당화 Joseon Taejong'un tahtı ve soy meşruiyetinin doğrulaması", *한국문화 Hangukmunhwa*, sayı 63 (Eylül 2013), s. 254-259.

⁵³⁰ 지두환 Ji, Duhwan, "세조 집권 과정에서의 내종친의 정치성향 Sejo'nun iktidar ele geçirmesinde kralın erkek akrabalarının siyasi eğilimleri", *백산학보 Baeksanhakbo*, sayı 99 (Ağustos 2014), s. 15,16.

Gwanghaegun Ming tarafından veliaht olarak tanınması beş defa reddedildi, bu reddedilmeleri onun veliaht olarak kendi otoritesini kurmasını sıkça engelledi.⁵³¹

Böylece Ming İmparatorlarının Joseon krallarının otorites üzerine büyük nüfuzunu kazanmalarına rağmen taht mücadelesine ya da hükümdarın değiştirilmesine direk müdahale etmiyordu. Jungjong'un kardeşi Gyeonseong Gun ve Gwanghaegun'un kardeşi Yeongchang Daegun, komplo meselesine bağlanarak öldürüldüler. Fakat komplo yapanlar yurtiçi güçleri idi. Ming İmparatoru, isyanı ile Joseon'un kralı değiştirildiğinde yeni kralını tanınması gibi pasif ama otorite açısından önemli rol oynuyordu.

Joseon hanedanı'nda bulunmayan II.Murad döneminde şehzade Mustafa katli meselesine benzeyen olaylar, sözgelimi, komşu ülkelerinin bir devletinin verasetiyle ya da isyanla ilgilenmeleri, Joseon hanedanı öncesi kardeş katli denemelerinde birkaç örnek bulunmaktadır. Goguryeo'nun Gogukcheonwang evlatsız öldükten sonra taht büyük kardeş Balgi'nin olmalı idi, Fakat Gogukcheonwang'ın dul kadını olan kraliçe Wu Hanım, Balgi'nin kardeşi Yeonwu ile işbirliği yaparak onu tahta geçirdi. Balgi bundan öfkelenerek Çin'e sığınmış, Çin'den asker alıp memleketine saldırmış.⁵³² Balhae'nın ikinci krallı olan Muwang, kardeşi Dae Munye ile diplomatik konu üzerinde anlaşmazlık yaşadı, sonuç olarak Dae Munye'yi Tang hanedanı'na sığınmaya mecbur etti. Tang İmparatoru Dae Munye'yi barındı ve sonra Dae Munye'ye Balhae saldırısını emretti.⁵³³

Artık dış güçlerinin müdahalelerinden daha ilerlemiş hali, kardeş katli meselesinin devlet yıkılışının sebep olmasının örneklerine de bakacağız. 14-17. yy arasında Osmanlı ve Joseon hanedanı arasında böyle bir örnek bulunmamaktadır. Böyle bir örnek Osmanlı öncesi ve Joseon öncesinde bulunmaktadır. Candaroğulları'nda Celaleddin Bayezid Bey, oğlu İskender'i çok severek ona tahtını bırakacaktı. Buna memnunsuz kalan İskender'in abisi Süleyman onu öldürdü. Celaleddin Bey ise Süleyman'ın evlatları ve kendi kızını öldürerek İskender'in intikamını almıştır. ⁵³⁴ Süleyman Osmanlı'ya sığınınca Candaroğulları ikiye bölünmüştür.⁵³⁵ Hubaekje'nin kurucusu Gyeon Hwon da dördüncü oğlu Geumgang'u severek ona tahtını bırakmak istedi. Fakat ona karşı çıkan ilk oğlu Singeom, isyan edip Geumgang'ı kaldırıp Gyeon Hwon'u hapsetmiştir. Gyeon Hwon ise

⁵³¹계승범 Kye, Seung Bum, “세자 광해군: 용상을 향한 멀고도 험한 길 Veliaht Kwanghaegun: Tahtayaya doğru uzak ve çapık yolu”, *한국인물사연구Hangukinmulsayeongu*, sayı 20 (Eylül 2013), s. 227-228.

⁵³² 김부식Kim, Busik, a.g.e. c.2, s. 93-95.

⁵³³ 김재선 Kim Jaesun, a.g.m. s. 452-455.

⁵³⁴ Aziz B. Erdeşir-i Esterâbâdî, a.g.e. s. 373.

⁵³⁵ Yücel, a.g.m. s. 147.

kaçıp Goryeo'nun kurucusu olan Wang Geon'a sığındı. Diğer sene Wang Geon ve Singeom arasındaki muhasarada Singeom kaybedince Hubaekje yıkılmıştır.⁵³⁶

3.1.5. Devamlılığı

İki hanedanın kardeş katli meseleleri arasında olan son farklılık ise meselenin devamlılığıdır. Osmanlı hanedanı'nda kardeş katli meseleleri şehzadelerin öldürülmeleri ve cenazeleri ile kapanıyordu. Daha sonra konuşulacak durum bırakılmazdı, yeniden değerlendirilme gereği de duyulmazdı. Fakat Joseon hanedanı'ndaki kardeş katli meseleleri öldürülmeleri ile kesin bir şekilde bitmiyordu. Kardeş katlini uygulayan hükümdarın sonraki hükümdar dönemine kadar da uzatılabilirdi. Zira *Jesa* ritüelleri için evlat çocuklarını belirtmek, mezar taşıttırması gibi şeyler halledilmesi gerekiyordu. 14-17.yy arasında Joseon Hanedanı'nında olan beş tane kardeş katli meselesini örnek olarak kullanarak bu noktaya detaylıca bakacağız.

Prens Bangbeon ve Bangseok 1398 yılında, Joseon hanedanı'nın kurucusu olan Taejo'nun saltanat devrinde abisinin taraftarları tarafından öldürüldü. İki prensin evlatlık çocukları 1437 yılında, Joseon hanedanı'nın 4.Kralı olan Sejong'un saltanat devrinde seçilmiştir. 1680 yılında Joseon hanedanı'nın 19.Kralı Sukjong (숙종肅宗)'un saltanat devrinde ikisinin prens olduklarını resmi şeklinde tanıyarak ikisine Daegun unvanı verilmiştir.⁵³⁷

Bazılarının ölümlerinden sonra statü değişiklikleri, onları öldürten krallarının tahttan indirilmeleri ve yeni kralların tahta geçişlerinden kaynaklandı. Joseon hanedanı'nın 10. Kralı olan Yeonsangun'un kardeşleri Anyang Gun ve Bongan Gun ise 1505 yılında abisi tarafından öldürüldüler. Onların mezarları 1506 yılında Joseon hanedanı'nın 11.Kralı Jungjong'un tahta geçişinden sonra taşındı.⁵³⁸ 1609 yılında, Joseon hanedanı'nın 15.Kralı olan Gwanghaegun'un saltanat devrinde ölen İmhae Gun'un ve 1614 yılında ölen Yeongchang Daegun'un onurları, 1623 yılında Joseon hanedanı'nın 16.Kralı İnjo'nun tahta geçişinden sonra olmuştur.⁵³⁹

⁵³⁶ 김부식 Kim Busik, *a.g.e.* c.3, s. 519-525.

⁵³⁷ 지두환 Ji Duhwan, *태조대왕과 친인척Kral Taejo ve ailesi- akrabaları*, 역사문화Yeoksamunhwa, Seoul 1999, s. 199, 206.

⁵³⁸ 지두환Ji, Duhwan, *성종대왕과 친인척Kral Sejong ve ailesi-akrabaları*, 역사문화Yeoksamunhwa, Seoul, 2007, c.3, s. 95-97.

⁵³⁹ *인조실록*, 인조 1년 (1623) 3월 19일, 12번째기사 *İnjo Sillok*, İnjo'nun saltanatının birinci yılı (1623) 19 Mart, onikinci yazısı. http://sillok.history.go.kr/id/kpa_10103019_012 (24 Nisan 2018)

Joseon'un 7.Kralı olan Sejo'nun kardeşleri, Anpyeong Daegun ve Geumseong Daegun ise ölümlerinden uzun süre sonra yeniden değerlendirildiler ve onur restorasyonu onların ölümlerinden yaklaşık üçyüz yıl sonra tamamlanmıştır.⁵⁴⁰

Joseon'un 11.Kralı Jungjong'un kardeşi olan Gyeonseong Gun'un katli ve onun üzerine konuşmaları, Jungjong'un saltanat devri içinde olup bitmiştir. Jungjong'un saltanatının uzun sürmesi,⁵⁴¹ Gyeonseong Gun'un suçsuz olmasına rağmen uyar anlamı ile öldürüldüğünü kral ve devlet adamları arasında anlaşılması⁵⁴² bu istisnanın sebepleri olarak düşünülebilir.

3.2. Özel Mukayesesi

3.2.1. Sadakat

Joseon ve Osmanlı, iki hanedanın kardeş katli meselelerini tek tek karşılaştırdığımızda ilginç noktalara rastlamaktayız. Osmanlı hanedanı'nda I. Selim'in döneminde Şehzade Korkud katli meselesinde Şehzade Korkud'un nedimi ve sırdaşı olan Piyale'nin kaleme alınması, 1456 yılında amcası Sejo tarafından tahttan indirilen Danjong'u geri tahta geçirmeye çabalayanların kaleme alınmalarını karşılaştırmak anlamlıdır. Zira iki hanedanın sadakatini nasıl değerlendirdiğini göstermektedir. 1453 yılında Sejo'nun darbesinde o günkü kral olan Danjong'u korumaya çalışanlar katledildi. Onların arasında Danjong'un amcası ve Sejo'nun kardeşi olan Anpyeong Daegun da vardı. 1456 yılında Sejo'nun tahta geçişini haksız bulunan altı tane devlet adamı önceki kralı olan Danjong'u geri tahta geçirmeye çabaladılar. Onların çabaları başarısızlığa uğradı, Sejo tarafından şiddetle cezalandırıldı.⁵⁴³ Onların başarısızlıklarına rağmen o olaydan bir sene sonra kralın diğer kardeşi Geumseong Daegun yine Danjong'u tahta geri geçirmeye planladı. Onun planı da başarısız olup o da öldürüldü.⁵⁴⁴ Bütün bunlar Sejo'nun saltanat

⁵⁴⁰ Sejo'nun kardeşleriyle alakalı olan üç yüz yıl süren işlemlerini görmek için bkz. 이근호 Lee, Geun-ho, "16-18 세기 단종복위운동 관련 육종영의 신원 과정 16 ve 18yy. Arasında Danjong'un Restorasyonu ile ilgili olan Yukjongyoung'un Genel Afi", *백산학보 Baeksanhakbo*, sayı 99 (Ağustos 2014), s. 79-108.

⁵⁴¹ Jungjong'un saltanatı 1506 yılından 1544 yılına kadar sürmüştür. Jungjong'un saltanat süresini öğrenmek için bkz. bu tezin Ek:7

⁵⁴² *Jungjong Sillok*'ta Gyeonseong Gun'un suçsuz öldürüldüğünü söylemektedir. 지두환 Ji, Duhwan, *성종대왕과 친인척 Kral Seongjong ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007, c. 4, s. 110.

⁵⁴³ 지두환 Ji, Duhwan, "세조 집권 과정에서의 내종친의 정치성향Sejo'nun iktidar ele geçirmesinde kralın erkek akrabalarının siyasi eğilimleri", *백산학보 Baeksanhakbo*, sayı 99 (Ağustos 2014), s. 15,16.

⁵⁴⁴ 지두환 Ji, Duhwan, *성종대왕과 친인척Kral Sejong ve ailesi ve akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul, 2008. c. 3, s. 83-86.

devrinde hain sayılıyordu. Fakat ondan üç yüzyıl sonra o günkü krallarının siyasi ihtiyacına göre kralın en sadık tabileri olarak büyük bir şekilde anılmıştır.⁵⁴⁵

Şehzade Korkud'un nedimi ve sırdaşı olan Piyale de Korkud'a hakiki sadakatını göstermiş. O Şehzade Korkud'un mağarada kendisini saklandığı zaman onun yanında duruyordu, onun ölümünden sonra onun türbedarı olmuş. Hoca Sadeddin Efendi onun Şehzade Korkud'un ölümüne ne kadar üzüldüğünü duygusal şekilde kaleme almaktadır.⁵⁴⁶ Ama onun sadakatı, kişisel fazilet olarak sunmaktadır, Joseon'un örneği gibi büyük bir şekilde övünüp anılmamıştır. Zira *Yüzüğün layığı ol parmak idi/Nice parmaklar andan kaba geldi*⁵⁴⁷ cümleden görebildiğimiz gibi Hoca Sadeddin Efendi'nin amacı ise I:Selim'in tahta layık olduğunu göstermek idi. Kısacası, orada önemsenen birisi I. Selim idi. Dolayısıyla Piyale'nin sadakatı ek gibi bahsedilmesi mecburiyetinde idi.

3.2.2. Doğüstü Kısmı

II. Osman'ın döneminde Şehzade Mehmed'in katli meselesi ve Gwanghaegun'un döneminde İmhae Gun'u katli meselsine sonra doğüstü ayrıntıları eklenmiştir. Bu iki kardeş katli meselesi arasında bulunan ortak noktadır. Şehzade Mehmed, öldürülmeden önce II. Osman'a kendisi de aynı şekilde öleceğini beddua etmiş. Sonra onun bedduası gerçekleşmiştir.⁵⁴⁸ Gwanghaegun ise onun tahttan indirilişinden sonra İmhae Gun'un karısı, cenazesini taşıdırmak için kocasının mezarını, tabutunu açtığı zaman ölenin cildi hiç cürümayip boynundaki ip izini göstermiş,⁵⁴⁹ kendisini boğdurulduğunu ispat etmiş.

Bu yazılar, katlin haksızlığını vurgulamak için eklenmiş olabilir. İlk olarak II. Osman'ın döneminde olan Şehzade Mehmed'in katli meselesine bakacağız. Peirce, bu yazı kardeş katli uygulamasının beğenilmemesini göstermektedir diye yorumlamıştır. Nâimâ, Şehzade Mehmed'in ölmeden önce II.Osman'a beddua etmesi ve bedduanın gerçekleşmesini kaleme almıştı. Onun o meselesini kaleme aldığı zaman asıl meseleden

⁵⁴⁵ Bu işlemler bir an olmayıp tamamlanmaları uzun zaman sürmüştür. Bu işlemlerin prosedürleri ve detayları için bkz. 이현진 Lee Hyeon-Jin, “조선후기 단종 복위와 충신 현창 Joseon'un son devrinde Danjong'a eski statüsünün geri verilmesi ve ona sadık olan devlet adamlarına onur verilmesi”, *사학연구 Sahakyeongu*, sayı 98 (Haziran 2010), s. 41-89. 이근호 Lee, Geun-ho, “16-18 세기 단종복위운동 관련 육종영의 신원 과정 16 ve 18yy. Arasında Danjong'un Restorasyonu ile ilgili olan Yukjongyoung'un Genel Afi”, *백산학보 Baeksanhakbo*, sayı 99 (Ağustos 2014), s. 79-108.

⁵⁴⁶ Hoca Sadeddin Efendi, *a.g.e.* c.4, s. 159-160.

⁵⁴⁷ Hoca Sadeddin Efendi, *a.g.e.* c.4, s. 165.

⁵⁴⁸ Nâimâ Mustafa Efendi, *a.g.e.* c.2, s. 460.

⁵⁴⁹ 지두환 Ji Duhwan, *선조대왕과 친인척 Kral Seonjo ve ailesi-akrabaları*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2008, c.2, s. 76.

bir buçuk asır geçmiştir. O zaman kafes sistemi iyice yerleşmiştir, kardeş katlinin gerekçesi azaltılmış, zorunluluğun değeri kaybedilmiş zamandı.⁵⁵⁰

Şu an Joseon'daki durumu, Imhae Gun'un tabutu açıldığı zaman, onun cildi hiç çürümemiş, boynunda ip izi durmuş olduğunu söyleyen yazısına bakacağız. Bunu da kardeş katlinin haksızlığını vurgulama amaçlı olan bir deneme olarak bakabiliriz. Ama haksızlığın vurgulanma sebebi biraz farklı idi. 17. Yüzyılın ortasında Mançurya'da Mançular kendilerini güçlendirip Ming Hanedanı'nı tehdit etmeye başladı. Ming ise Joseon'dan askeri destek rica etti. Gwanghaegun Ming'in isteğini pasif şekilde karşılamış. Onun böyle davranışı Ming'e riayet eden devlet adamlarının büyük tepkilerine sebep oldu. Bu tepki isyanın sebebi oldu, Gwanghaegun tahttan indirilmiş.⁵⁵¹ Onun tahttan indirildiği zaman isyan edenlerin sundukları Gwanghaegun'un en büyük suçu Ming'e ihanet etmesi idi.⁵⁵² Fakat az sonra Mançular Joseon'a saldırdılar. Joseon Mançuları onun Üst Ülkesi olarak tanımak zorunda kaldı. Artık Ming'i ihanet etti diye Gwanghaegun'u ağır şekilde suçlayamadılar. Onlar Gwanghaegun'un üvey annesinin validelikten ve kardeş katlini vurgulayarak kendilerini savunuyorlardı.⁵⁵³

Gwanghaegun'un öldürttüğü kardeşi iki kişidir, abisi Imhae Gun ve kardeşi Yeongchang Daegun'dur. Öyleyse neden Yeongchang Daegun'la alakalı doğüstü hikayesi eklenmemiş? Onun küçük yaşı, kardeş katlinden önce onun cezalandırılması konuşulduğu zaman da devlet adamları arasında tartışma konusu oldu. Bir taraf onun daha çocuk olduğundan hafif ceza verilmesini ısrar etmiş. Diğer taraf ise onun küçük olmasına rağmen hainlik suçuna karşı sert cezasını ısrar etmişler.⁵⁵⁴ Kısacası onun küçük yaşı, kardeş katlinin haksızlığını göstermeye yettiğinden Imhae Gun gibi doğüstü ayrıntılar eklemeye hiç kimse ihtiyaç duymamış olabilir.

II.Osman'ın döneminde olan Şehzade Mehmed'in katl meselesi, Gwanghaegun'un döneminde Imhae Gun'un katl meselesi yazılarına doğüstü ayrıntılar

⁵⁵⁰ Peirce, *a.g.e.* s. 103.

⁵⁵¹ 계승범 Kye Seungbum, “계해정변의 명분과 그 인식의 변화 Joseon Devri Kore'de 1623 Darbe'nin sebepleri ve alışması”, *남명학연구Nammyeonghakyeongu*, sayı 26 (2008), s. 448.

⁵⁵² 계승범 Kye Seungbum, “계해정변의 명분과 그 인식의 변화 Joseon Devri Kore'de 1623 Darbe'nin sebepleri ve alışması”, *남명학연구Nammyeonghakyeongu*, sayı 26 (2008), s. 451-452.

⁵⁵³ 계승범 Kye Seungbum, “계해정변의 명분과 그 인식의 변화 Joseon Devri Kore'de 1623 Darbe'nin sebepleri ve alışması”, *남명학연구Nammyeonghakyeongu*, sayı 26 (2008), s. 463.

⁵⁵⁴ 신병주 Shin Byung-ju, “광해군대의 정국과 이덕형의 정치외교활동 Kral Gwanghae Gun'un saltanat devrinde siyasi durumları ve Yi Deok-hyeong'un siyasi-diplomatik eylemleri”, *한국사대사학보 Hanguksidaesahakbo*, sayı 67 (Aralık 2013), s. 244.

katılması kardeş katli meselelerinin haksızlığını vurgulamak amaçlı olarak görebiliriz. Ama kardeş katli meselelerinin haksızlık vurgulaması sebepleri ise farklıdır. Nâimâ'nın Şehzade Mehmed'in ölümünü kaleme aldığı zaman kafes sisteminin ortaya çıkması ve yerleşmesinden dolayı kardeş katli önceki kadar gerekli ve zorunlu sayılmıyordu. Nâimâ'nın kardeş katli uygulamasının haksızlığı vurgulaması sistemin değişikliği ve zamanın geçmesine göre bu olayın doğal sonucudur.

Öte yandan Gwanghaegun'un durumu ise onun tahttan indirildiği zaman kardeşini öldürtmesinden Ming'e ihanet etmesi daha büyük hatası olarak sayılıyordu. Fakat sonraki ortaya çıkan Mançularının saldırısı ve Joseon'un onlara boynunu eğmesinden dolayı onu tahttan indirilenler onu önceki hatası ile suçlayamıyordu. Onun yerinde kardeş katlini onun en büyük hatası olarak saymaya başladılar. Kısacası bu durumda siyasi değişiklik önemli faktördür.

3.2.3. Edebiyat

Osmanlı hanedanı'ndaki kardeş katli meselesi ve Joseon hanedanı'ndaki kardeş katli meselesi edebiyat kaynağı olmakta orta noktayı paylaşmaktadır. Fransız yazar Jean Racine, IV.Murad döneminde kardeş Bayezid katli meselesi ile trajedi *Bajazet* yazmıştır. *Bajazet*'te Racine tarihsel kardeş katli meselesini aşk trajedisine çevirdi. Yazar bilinmeyen eseri *Gyechuk İlgi*'de Gwanghaegun'u hain olarak, İnrok Wanghu, onun çocukları ve onun kadın hizmetçilerini kurban olarak anlatmaktadır. *Gyechuk İlgi*'de doğalüstü penomenanlar yer almıştır,⁵⁵⁵ ama bazen tarihel gerçeklerinin parçaları da görünmektedir.⁵⁵⁶

3.2.4. Fevkaladelik

14.yy ve 17.yy arasında Osmanlı hanedanında on tane, Joseon hanedanında ise beş tane kardeş katli meselesi ile rastlıyoruz. Onların aralarında Osmanlı hanedanının Fetret Devrinde olan kardeş katli meseleleri ve Joseon hanedanının 10.Kralı olan Yeonsangun'un kardeş katli meselesi, bu iki kardeş katli meselesi kendi müstesnalıklarıyla diğer kardeş katli meseleleri ile ayrı duruyorlar.

⁵⁵⁵ 정은임 Jeong Eunim (ed), *a.g.e.* s. 169.

⁵⁵⁶ 정은임 Jeong Eunim (ed), *a.g.e.* s. 147, 149.

İlk olarak, Osmanlı tarafına bakacağız. Osmanlı hanedanının kardeş katli meseleleri, isyan edenlerinin cezalandırılması ve isyan etme ihtimal olanların kaldırılması diye ikiye ayırabiliriz.

İlk söylenen ise I.Murad'ın kardeşleri olan Halil ve İbrahim, II.Murad'ın kardeşi olan Mustafa'dır. Son söylenen ise I.Bayezid'in kardeşi olan Yakub, II. Mehmed'in kardeşi olan Ahmed, I. Selim'in kardeşi olan Ahmed ve Korkud, III.Murad'ın beş kardeşi, III.Mehmed'in ondokuz kardeşi, II.Osman'ın kardeşi olan Mehmed, IV.Murad'ın kardeşi olan Bayezid ve Süleyman'dır. Fetret Devri ise bu iki ayrıma uymaz. Zira Emir Süleyman, Musa Çelebi ve Çelebi Mehmed hep kendi kendine bağımsız olan beyliklerini kurduklarından⁵⁵⁷ kardeşler arasında kimse kimseye karşı isyan etme durumun ortaya çıkması mümkün değildi. Fetret Devri'ndeki kardeş katli ise isyanı bastırmak ya da isyanı önlemek için uygulamadılar. Rekâbet ilişkisinde bulunan hükümdarlar arasındaki mücadeleye daha yakındır.

Joseon hanedanındaki kardeş katli meseleleri ise de taht mücadelesi ya da komplo ile alakalı idi. Taejong'un kardeşi olan Bangbeon ve Bangseok, Taejong'un Birinci Presn İsyanı'nda öldürüldüler. Sejo'nun kardeşi olan Anpyeng Daegun ise Sejo'nun darbesinde, onun diğer kardeşi olan Geumseong Daegun ise komplodan suçlanarak öldürüldü. Jungjong'un kardeşi olan Gyeonseong Gun ve Gwanghaegun'un kardeşi olan Imhae Gun ve Yeongchang Daegun da komplo meselesine bağlanarak öldürüldüler.

Sadece Yeonsangun'un kardeş katli meselesi taht mücadelesi ve komplo ile alakalı değildir. Yeonsangun sadece annesinin intikamını almak için kardeşlerini öldürttü.

Osmanlı hanedanında Fetret Devri'nde uygulanan kardeş katli meselesinin fevkaladeliği durumdan kaynaklanıyor. Timur'un saldırısından dolayı Osmanlı imparatorluğu geçici karmaşık dönemine düşüp bölünmüştür. Öte yandan Yeonsangun'un kardeş katli meselesinin fevkaladeliği kralın kişisel özelliğinden kaynaklanmıştır.

⁵⁵⁷ Hoca Sadeddin Efendi Emir Süleyman ve Musa Çelebi'nin saltanat sürelerini ayrı ayrı belirtmektedir. Hoca Sadeddin Efendi, *a.g.e.* c.2, s. 54, 76.

SONUÇ

14-17 yy. arası Joseon hanedanı ve Osmanlı hanedanı'ndaki kardeş katli meselelerini inceledik. İlk olarak ortak noktalarını görürsek hem Osmanlı hem de Joseon hanedanı'nda hükümdarların kız kardeşleri kardeş katlinden muaf idiler. Fletcher III. Murad ve III. Mehmed'in kız kardeşlerinin öldürülmelerinden bahsetmesine rağmen kaynak sunmamıştır. Ayrıca padişahın kardeş katli ile birlikte padişahın kız kardeşlerinden de bahseden Peçevi ve Solakzâde'nin yazılarını da görünce, Fletcher'in bu kaynağı yanlış okuması ihtimali de var. Joseon hanedanı'nda ise Taejong, Yeonsangun ve Gwanghaegun'un kız kardeşleri kardeş katli meselelerine bağlandılar. Fakat bu örneklerle kardeş katli meselelerinde hükümdarların kız kardeşleri de cezalandırıldılar diye yorumlayamıyoruz. Zira her meselenin özelliği çok bellidir. Taejong'un kız kardeşi Gyeongsun Gongju Taejong'un isyanında iki kardeşini onun taraftarlarının elinden kaybetti. Ondan bir sene sonra o Buddhist imamı oldu. Fakat bu Taejong'un ona verdiği cezası değildi. Bu işlem babası Taejo'nun isteğine göre olan, kızını korumak için yapılan işlemdi.

Yeonsangun iki kardeşini cezalandırırken (sonra ikisini öldürttü.) kız kardeşine de ceza verdi, ama bu işlem hukuğu uymayan istisnai durumdu. Gwanghaegun kardeşi Yeongchang Daegun'u sürgün edip öldürtürken kız kardeşi de saraya kapandı. Ama erkek kardeşinin sürgünü ve kız kardeşinin kapanması resmi olarak iki ayrı olayın sonuçlarıydı.

İkinci ortak noktası ise iki hanedanın kralların erkek kardeşleri kendi tabularını tutmuş halinde öldürülmeleridir. Osmanlıların tabusu ise yüce hükümdar soyundan gelenlerin kanları dökülmemesiydi. Joseonluların tabusu ise anne babadan gelen vücüdün tamamının bozulmamasıydı. Dolayısıyla Osmanlılar ise boğdurmakla, Joseonlular ise zehir ile hükümdarların kardeşlerini kaldırdılar.

İki hanedan arasında kardeş katlindeki ortak noktalarına baktıktan sonra farklılıklarını inceleyeceğiz. İlk olarak yurtdışı himayesine bakacağız. Osmanlı hanedanı'nda padişahların kardeşlerinin yurtdışı gücü ile işbirliği kurup isyan etmesi, onun sonucu olarak karmaşıklık ve devletin bölünmesi tehlikesini hep vardı. II. Murad'ın Şehzade Mustafa katli meselesi iyi bir örnektir. Tarihi kaynaklarına göre Germiyanogulları ve Karamanogulları Şehzade Mustafa'nın isyanına el koymuş. Bizans İmparatoru ise etkilenmiş. Chalkokondyles'in kaynağının güvenilirliği zayıf olabilir,

fakat Osmanlı verasetine karşı yurtdışı himayesi ve onun üzerine Osmanlıların tepkisini yansıtmış diye yorumlayabiliriz.

Joseon hanedanı ise onun üst ülkesi Ming hanedanının imparatorları Joseon kralları ve veliahtlarını tanıdılar. Bu tanınış Joseon hanedanının krallarının manevi otorite kaynağıdır. Fakat Ming hanedanı ile ilişkisi kardeş katli meselesine direk etkilemedi.

İkinci olarak kardeş katli nasıl doğduğuna bakalım. Osmanlı hanedanı'nda ilk kardeş katli meseleleri padişahın kardeşlerinin isyan ettiklerinde (I.Murad ve II.Murad), istisnai ya da acil durumda (Fetret Devri, I.Bayezid) ortaya çıktılar. 1451 yılında II.Mehmed ilk olarak ne isyan ne de acil durumda kardeşini öldürttü. Sonra o olaya sorumlu olan Ali'yi idam ettirdi, daha sonra kendi kanunnamesinde kardeş katlini meşrulaştırdı. Sonra III.Murad ve III.Mehmed'in cülüslerinde bu kanuna göre birçok şehzade öldürüldü. Fakat küçük şehzadelerin ölümlerine halk olumsuz tepki göstermeye başladı. I. Ahmed'in cülusu ile birlikte kafes sistemi ortaya çıktı, ondan sonra tarihçiler kardeş katline karşı daha olumsuz bakış açısına sahip oldular. Kısacası kardeş katlinin meşrulaştırılmasına rağmen kardeş katli her zaman olumlu karşılanmadı.

Joseon hanedanı'nda ise kardeş katlinin meşrulaştırılmamasına rağmen kralın kardeşleri, kralların kardeşleri olmadan önce kralın tabileri olduklarını, komplo suçuna bağlandıklarında kralın kardeşleri olsa bile affedilmemesi gerektiğini söylediler.

Son olarak iki hanedanında kardeş katli meselelerinin nasıl yazıldığına bakabiliriz. Osmanlı hanedanı'nda kardeş katli üzerine yazılan bütün yazılar şehzadelerin ölümleri, cenazeleri ve gömülmeleriyle bitti, tekrar konuşulmadı. Joseon hanedanı'nda ise öldürülen prensler üzerine onları öldürten kralın saltanatında ya da daha sonraki kralın saltanatında tekrardan konuşulabilirdi. Mezar taşınması, evlatlık çocuğun seçilmesi, *Jesa* ritüeli gibi konular konuşuldu. Bazen Sejo'nun kardeşleri üzerine oldukları gibi yeni değerlendirme de olurdu. Onların öldürüldükleri zaman öldürtenler tarafından hain sayıldılar. Fakat yaklaşık üçyüz yıl sonra sadakatın simgesi olarak özellikle hatırlandılar.

Artık iki hanedan arasındaki kardeş katli meselelerinde özel ortak noktalara bakalım. İlk olarak doğaüstü kısmıdır. II. Osman'ın Şehzade Mehmed'i katlinde ve Gwanghaegun'un İmhae Gun katlinden sonra doğaüstü ifadelerini eklemiştir. Şehzade Mehmed ölmeden önce II.Osman da aynı kadere rastlamasını beddua etmiş, onun bedduası yeniçeri isyanında II. Osman'ın öldürülmesiyle gerçekleşmiş oldu. Bu olay yazıldığı anın kardeş katline karşı olumsuz bakışını göstermektedir. Gwanghaegun'un

tahttan indirilmesinden sonra İmhae Gun'un tabutu açılınca cildi hiç çürümemiş, boyunda ip izi duruyormuş. Böyle doğalüstü ifadeler Gwanghaegun'un kardeş katli suçunu vurgulamak için bir araç olarak bakabiliriz.

Osmanlı hanedanı'nda IV.Murad'ın Şehzade Bayezid ve Süleyman'ı katli ve Gwanghaegun'un kardeşi Yeongchang Daegun öldürtmesi ise edebi kaynağı olmuştur. Fransız yazarı Jean Racine Şehzade Bayezid'in öldürülmesiyle oyun *Bajazet*'i yazmıştır. Yazar bilinmeyen Kore klasik romanı olan *Gyechuk İlgi* de Yeongchang Daegun'un ölümü dahil Gwanghaegun'un üvey annesine yaptığı baskıyı anlatmaktadır.

Fetret Devri ve Yeonsangun'un kardeş katli meselesi ise diğer kardeş katli meselelerinden ayrı olan müstesnalıklarına sahiptir. Osmanlı hanedanı'nda kardeş katlinin ana hedefi isyanı cezalandırma ya da isyanı önlemeydi. Fakat Fetret Devrinde I.Bayezid'in oğulları ayrı ayrı bağımsız beylikleri kurmuşlardır. Dolayısıyla onların aralarında kardeş katli ise rekabetlerindeki hükümdarın kaldırması gibi oldu. Joseon hanedanı'nda ise kardeş katli genellikle kralların kardeşlerinin taht mücadelesine giriştiklerinde ya da komplo meselelerine bağlandıklarında uyguladı. Fakat Yeonsangun ise iki kardeşini cezalandırıp öldürtürken herhangi siyasi sebep yansıtmadı. Sadece kendi kişisel motivasyonu olan intikamı en önemsendi.

BİBLİYOGRAFYA

Internet Sitesi

Encyclopedia Britannica <https://www.britannica.com/>

고려사 Goryeo Tarihi

<http://db.history.go.kr/KOREA/item/level.do?itemId=kr&types=r>

조선왕조실록 Joseon hanedanı veritabanı yazıları

<http://sillok.history.go.kr>

Türkçe ve İngilizce Kitap ve Makaleler

Afyoncu, Erhan, Önal, Ahmet, Demir Uğur, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Askeri İsyanlar ve Darbeler*, Yeditepe, İstanbul 2010.

Alp, Ruhat, “Veraset sistemi bakımından Anadolu Beylikleri ve Osmanlı Devleti bir Karşılaştırma Denemesi”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012.

Ağırakça, Ahmet, “Osmanlı Kardeş Katli Meselesinde Yeni ve Farklı Bir Yaklaşım”, *Yeni Türkiye*, sayı 31 (Ocak-Şubat 2000), s.785-790.

Ahmed Âşıkpaşazâde, *Âşıkpaşazâde Tarihi*, haz. Prof. Dr. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2013.

Ahmedî, *İskendername'den Seçmeler*, haz. Yaşar Akdoğan, Kültür Bakanlığı, Ankara 2000.

Ahmetbeyoğlu, Ali, “Hun Devletlerinin Kuruluş ve çöküş süreçleri”, *Kuruluş ve Çöküş Süreçlerinde Türk Devletleri Sempozyumu Bildirileri(5-6 Kasım 2007)*, Sakarya Üniversitesi, Sakarya 2008, s. 1-20.

Akman, Mehmet, *Osmanlı Devleti'nde kardeş katli*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1997.

Akgündüz, Ahmed, “Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli ve Hukukî Boyutları”, *Yeni Türkiye*, sayı 31 (Ocak-Şubat 2000), s. 774-784.

- Akgündüz, Ahmed, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, c.1, Fey Vakfı, İstanbul 1990.
- Alderson, A.D., *The Structure of the Ottoman Dynasty*, Oxford University Press, London 1956.
- Arik, Feda Şamil, “Türkiye Selçuklu Dev”leti'nde Siyâseten Katl (1075-1243)”, *Belleten*, sayı 236 (Nisan 1999), s. 43-93.
- Austin, Michael, *Domenico's Istanbul*, çev. Michael Austin, ed. Geoffrey Lewis, E.J.W. Gibb Memorial Trust, Wiltshire 2001.
- Aydın, Erhan, *Orhon Yazıtları (Köl Tegin, Bilge Kagan, Tonyukuk, Ongi, Küli Çor)*, Kömen Yayınları, Konya 2012.
- Azamat, Nihat, *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman*, Marmara Üniversitesi Fen-edebiyat fakültesi, İstanbul 1992.
- Aziz B. Erdeşir-i Esterâbâdî, *Bezm u rezm: Eğlence ve savaş*, çev. Mürsel Öztürk, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014.
- Babinger, Franz, *Mehmed the Conqueror And His Time*, çev. Ralph Manheim, ed. William C. Hickman, Princeton University Press, Princeton 1978.
- Baek, Okyoung, Cho, Jihyung, Ham, Dongju, Jung, Byungjoon, Lee, Hyunsook, Sohn, Jungsook, *Understanding Korean History*, Jimoondang, Paju 2011.
- Bal, Mehmet Suat, “Türkiye Selçuklu Devleti'nde Kardeş Katli”, *Selçuklu Siyasi Tarihi I.Uluslararası Selçuklu Sempozyum Bildirileri (27-30 Eylül 2010)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014, s. 333-361.
- Başar, Fahamettin, “Fetret Devri”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 1995, c.12, s.480-482.
- Bostanzâde Yahya Efendi, *Duru Tarihi = Tarih-i saf / Tuhfetu'l-ahbab*, aktaran. Necdet Sakaoğlu, Milliyet Yayınları, İstanbul 1978.
- Börekçi, Günhan, “İnkırâzın Eşiğinde bir hanedan: 3 Mehmed, 1 Ahmed, 1. Mustafa ve 17. Yüzyıl Osmanlı Siyasî Krizi”, *Dîvân Disiplinlerarası Çalışmaları Dergisi*, sayı 26 (Ocak 2009), s. 45-96.
- Busbecq, Ogier Augurius De, *Türk Mektupları*, çev. Hüseyin Cahit Yalçın, Remzi Kitabevi, İstanbul 1939.

- Cahen, Claude, *Pre-Ottoman Turkey*, çev. J. Jones Williams, Sidbwick and Jackson Limited, London 1968.
- Cahen, Claude, *The Formation of Turkey*, çev. ed. P.M. Holt, Longman, Harlow, London 2001.
- Chalkokondyles, Laonikos, *The Histories*, c.1,2, çev. Anthony Kaldellis, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London 2014.
- Comnena, Anna, *The Alexiad of the Princess Anna Comnena*, çev. Elizabeth A.S. Dawes, Kegan Paul International, London 1928.
- Danişmend, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, c.1*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1971.
- Derviş Dede Ahmed Efendi Müneccimbaşı, *Sahâifü'l-ahbâr fî vekayi'i'l-a'sâr, c.3*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1285.
- Dukas, *İstanbul'un Fethi*, çev. V. Mirmiroğlu, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2013
- Eckert, Carter J., Lee, Ki Baik, Lew, Young İck, Robinson, Michael, Wagner, Edward W., *"Korea Old and New A History"*, 일조각 İlchokak, Seoul 1990.
- El-Azhari, Taaf Kamal, *The Saljuq of Syria*, Klaus Schwarz Verlag, Berlin 1997.
- Emecen, Feridun, "İbrahim Han", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2000, c.21, s.316-317.
- Emecen, Feridun M., "Osmanlı Hanedanına alternatif arayışlar üzerine bazı örnekler ve mülahazalar", *İslam Araştırmalar Dergisi*, sayı 6 (2001), s. 63-76.
- Emecen, Feridun M., "Selim I", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, c. 36, s. 407-414.
- Enverî, *Düstûrnâme-i Enverî*, haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2012,
- Eroğlu, Haldun, *Osmanlı Devleti 'nde Şehzadelik Kurumu*, Akçağ, Ankara 2004.
- Eroğlu, Haldun, "Osmanlılarda İktidarın Değişim Süreci ve Meşruiyet Sorunu", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, sayı. 43,2 (2003), s. 19-39.
- Findley, Carter Vaughn, *The Turks in World History*, Oxford University Press, Oxford, London 2004.
- Finkel, Caroline, *Osman 's Dream*, Basic Books, New York 2007.

- Fletcher, Joseph, "Turco-Mongolian Monarchic Tradition in the Ottoman Empire" *Harvard Ukrainian Studies* vol 3.4 (1979 1980), s. 236-251.
- Forbes Manz, Beatrice, *The Rise and Rule of Tarmalane*, Cambridge University, Cambridge 1993.
- Freely, John, *Storm on Horseback*, İ.B. Tauris, London, New York 2008.
- Freely, John, *The Grand Turk*, İ.B Tauris, London, New York 2009.
- Genç, Reşat, *Karahanlı Devlet Teşkilâtı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1981.
- Gökbilgin, Özalp, *Tarih-i Sahip Giray Han*, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Erzurum 1973.
- Gömeç, Saadet, "İslam öncesi Türk tarihinin kaynakları üzerine", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırma Dergisi*, c.20 sayı.31 (2000), s.51-92.
- Gömeç, Saadetin, *Uygur Türkleri Tarihi ve Kültürü*, Atatürk Kültür Merkezi yayını, Ankara 1997.
- Gömeç, Saadet, "Uygur Türkerin Tarihi ve Kültürü", *Kuruluş ve Çöküş Süreçlerinde Türk Devletleri Sempozyumu Bildirileri*(5-6 Kasım 2007), Sakarya Üniversitesi, Sakarya 2008, s. 31-46.
- Grousset, Rene, *The Empire of the steppes: a history of Central Asia*, çev (Fransızcadan İngilizce'ye) Naomi Walford, Rutgers University Press, New Brunswick 1970.
- Hoca Sadeddin Efendi, *Tacü't-Tevarih*, c.2,4, haz. İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı, Ankara 1992.
- İbn Bibi, *El-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye Selçuknâme II*, çev. Mürsel Öztürk, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014
- İbnü'l esir, *İslam Tarihi, El-Kâmil Fi't-Tarih Tercümesi*, c.2, çev. Ahmet Ağırakça, Abdülkerim Özaydın, Bahar Yayınları, İstanbul 1987.
- İmber, Colin, *The Ottoman Empire, 1300-1650: The Structure of Power*, Palgrave Macmillan, New York 2002.
- İnalcık, Halil, "Murad.I", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2006, c.36, s.156-164

- İnalcık, Halil, “Osmanlılar'da saltanat verâseti usûlü ve Türk hakimiyet telâkkisiyle ilgisi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, c.14, sayı.1 (1959), s. 69-94.
- İnalcık, Halil, *The Ottoman Empire The Classical Age 1300-1600*, çev. Norman Itzkowitz, Colin Imber, Weidenfield and Nicolson, London 1973
- İnan, Süleyman, “Political Marriage: The Sons-in-Law of the Ottoman Dynasty in the Late Ottoman State”, *Middle Eastern Studies*, c.50. sayı 1 (2014), s.61-73.
- İplikçioğlu, Bülent, “Anadolu (Tarih)”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1991, s. 109-110.
- Kanat, Cüneyt, *Ortaçağ Türk Devletlerinde Suç ve Ceza*, Küre Yayınları, İstanbul 2010.
- Kastritsis, Dimitris J., *The Sons of Bayezid*, Brill, Leiden- Boston 2007.
- Katğı, İsmail, “Osmanlı Devleti'nde siyaseten katl (Hukuki maiyeti, sebepleri, usulü, infazı ve sonuçları)”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, sayı 24 (Kış 2013), s. 180-211.
- Kesik, Muharrem, “Melikşah”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2004, c.29, s. 58-59.
- Komnena, Anna, *Alexiad*, çev Bilge Umar, İnkılap Kitapevi, İstanbul 1996.
- Köprülü, Mehmet, "Hanedan azasının idamında kan dökme memnuiyeti", *Türk Hukuk Tarihi Dergisi*, c.I (1944), s. 1-9.
- Laszlo, Frenc, “Kağan ve Ailesi”, çev. Şerif Baştav, *Türk Hukuk Tarihi Dergisi*, c.I (1944), s. 37-50.
- Merçil, Erdoğan, “Aydınogulları”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1991, c.4, s. 239-241.
- Mumcu, Ahmet, *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl*, Ajans-Türk Matbaası, Ankara 1963.
- Müneccimbaşı Ahmed B. Lüftullah, *Camiiü'd-Düvel Osmanlı Tarihi (1299-1481)*, çev. Ahmet Ağırakça, İnsan Yayınları, İstanbul 1995.
- Müneccimbaşı Ahmed B. Lüftullah, *Camiiü'd-Düvel Selçuklular Tarihi*, c.1, Akademi Kitapevi, İzmir 2000.

Müneccimbaşı Ahmed B. Lüftullah, Camiü'd-Düvel Selçuklular Tarihi, c.2, Akademi Kitapevi, İzmir 2001.

Naîma Mustafa Efendi, *TÂRİH-İ NA'İMÂ (RAVZATÜ'L-HÜSEYN FÎ HULÂSATİ AHBÂRİ'L-HÂFİKAYN)*, c.2 haz. Mehmet İpşirli, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007.

Ocak, Ahmet Yaşar, “Anadolu (Tarih/Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaştırması)”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1991, c.3, s. 110-116.

Oruç b. Adil, *Oruç Beğ Tarihi*, haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2007

Ögel, Bahaeddin, *Büyük Hun İmparatorluğu tarihi I, II*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1981.

Özcan, Abdülkadir, “Fâtih'in Teşkilât Kanunnâmesi ve Nizam-ı Âlem İçin Kardeş Katli Meselesi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, sayı 33 (1981), s.7-56.

Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi I, II*, haz. Bekir Sıtkı Baykal, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.

Peirce, Leslie. P., *The Imperial Harem Women and Sovereignty in the Ottoman Empire*, Oxford University Press, New York, Oxford 1993.

Piyadeoğlu, Cihan, “Selçuklu Hanedanının Önemli bir Mensubu: İbrahim Yınal”, *Türkiyat Mecmuası*, sayı 23 (Güz 2013), s. 117-143.

Quataert, Donald, *Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922*, çev. Ayşe Berktaş, İletişim, İstanbul 2002.

Quataert, Donald, *The Ottoman Empire: 1700-1922*, Cambridge University Press, New York 2005.

Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, c.1,2, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1999.

Seth, Michael J., *A History of Korea: From Antiquity to the Present*, Rowman & Littlefield Publishers. Kindle Edition

Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebi, *Solak-zâde Tarihi*, c.1,2, haz. Vahid Çabuk, Kültür Bakanlığı, Ankara 1989.

Sümer, Faruk, “Karamanoğulları”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1993. c.24, s. 454-460.

- Şimşirgil, Ahmet, *Kayı*, c.3, KTB Yayınları, İstanbul 2012.
- Taş, Mehmet, “Saray Kadınları'nın Osmanlı Devlet Yönetiminde Çeşitli İşlevleri”, *Turkish Studies*, sayı 9. 10 (fall 2014), s. 1293-1312.
- Taşgıl, Ahmet, “Göktürk Devletlerinin Kuruluşları ve Çöküşleri”, *Kuruluş ve çöküş Süreçlerinde Türk Devletleri Sempozyumu Bildirileri*, Sakarya Üniversitesi, Sakarya 2008. s.21-30.
- Tunç, Muhammet Nuri, “Osmanlı'da hanedan içi katl”, *Turkish Studies*, sayı 9 (Bahar Nisan 2014), s. 1133-1167.
- Turan, Osman, *Selçuklular zamanında Türkiye*, Ötüken, İstanbul 2011.
- Uğur, Ahmet, *The Reign of Sultan Selim I in the Light of the Selim-name Literature*, Klaus Schwarz Verlag, Berlin 1985.
- Uluçay, M. Çağatay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1980.
- Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos vekayi-namesi (952 - 1136) ve Papaz Grigor'un zeyli (1136 - 1162)*, çev. Hrand D. Andreasyan, notlar. Edouard Dulaurer, Mükrimin Halil Yinanç, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1962.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1984,
- von Hammer, Joseph, *Osmanlı Tarihi*, c.1, 2, çev. Mehmet Ata, **sdl**. Abdülkadir Karahan Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1990.
- Yinanç Refet, “Dulkadiroğulları”, TDV İslam Ansiklopedisi, c.9, s. 553-557.
- Yusuf Has Hacib, *Günümüz Türkçesi ile Kutadgu Bilig uyarlaması*, haz. Fikri Silahdaroğlu, Kültür Bakanlığı, Ankara 1996.
- Yücel Yaşar, “Candarogulları”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1993, c.7, s. 146-149.
- Yücel, Yaşar, Sevim, Ali, *Türkiye Tarihi: Fetih, Selçuklu ve Beylikler dönemi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1989.

Korece Kitap ve Makaleler

- Cho, Gye-Young 조계영, "조선시대 실록부록의 편찬과 보존-단종대왕실록부록을 중심으로 Joseon devrinde Sillok Burok (Sillok'un Ekleri)'un tamamlanması ve koruması-Danjong Sillok Burok üzerine", *한국문화 Hangukmunhwa*, sayı 62 (Haziran 2013), s. 161-197.
- Choi, Geunyeong 최근영, "후삼국기의 신라 Geç üç krallık devrinde Silla", *신편한국사 (Yeniden editörlük edilen)Kore Tarihi*, 국사편찬위원회 Guksapeyıchan Wiwonhoi, 2002, c.11, s. 99-103.
- Choi, Seunghee 최승희, "개국초 왕권의 강화와 국정운영체계 Joseon'un ilk devrinde kral iktidar gücünün güçlendirilmesi ve devlet yönetim sistemi", *신편한국사 (Yeniden editörlük edilen)Kore Tarihi*, 국사편찬위원회 Guksapeyıchan Wiwonhoi, 2002, c.22, s. 13-59.
- Choi, Seunghee 최승희, "유교정치의 진전 Konfüçyüsizm siyasetinin gelişmesi", *신편한국사 (yeniden editörlük edilen) Kore Tarihi*, 국사편찬위원회 Guksapeyonchanwiwonhoi, 2002, c.22, s. 59-111.
- Chung, Ku-bok 정구복, "김부식의 생애와 업적 Kim Pu-sik'in hayatı ve faaliyetleri", *정신문화연구 Jeongsinmunhwayeongu*, sayı 24 (Mart 2001), s. 3-24.
- Eom, Gwang-yong 엄광용, "고구려 산상왕의 취수훈 사건 Goguryeo Kralı Sansangwang'ın dul yengesi ile evlenme meselesi", *사학지/ Sahakji*, sayı.38 (2006), s. 5-40.
- Han, Chunghee 한충희, "영풍군 Yeongpung Gun", *한국민족문화대백과 Kore Milli Kültür Ansiklopedisi*, 한국정신문화연구원 Hangukjeongsinmunhwayeonguwon, Seongnam 1993, c.15, s. 708.

- Han, Hee-Sook 한희숙, "조선 초기 성종비 윤씨 폐비-폐출 논의 과정 Joseon Başlangıcı döneminde Kral Seongjong'un karısı olan Yoon Hanım'ın kraliçelikten alınma meselesi Araştırması", *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı 4 (Eylül, 2005), s.117-155.
- Han, Hee-Sook 한희숙, "조선 성종대 폐비윤씨 사사사건 Joseon Seongjong'un saltanat devrinde indirilen kraliçe Yun Hanım'ın idamı", *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı 6 (Eylül 2006), s. 253-292.
- Han Hee-Sook 한희숙, "중종비 폐비 신씨의 처지와 그 복위논의 Jungjong'un ilk karısı Shin Hanım'ın durumu ve onunla ilgili tartışmalar", *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı 7 (Mart 2007), s. 125-168.
- Han, Hee-Sook 한희숙, "연산군대 폐비윤씨 추대존송 과정과 갑자사화 Yeonsangun Devrinde indirilen Kraliçe Yoon Hanım'ın restorasyon ve saygı gösterme işlemleri ve Gapjasahwa", *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı 10 (Eylül 2008), s. 175-213.
- Han, Youngwoo 한영우, *다시 찾은 우리 역사 Tekrar bulunan bizim tarihimiz*, 경세원 Kyeongsewon, Seoul, 2008, c.2.
- Hong, Sung ik 홍성익, "조선시대 태실의 역사고고학적 연구 Joseon Devri Taesil hakkında tarihi ve arkeolojik araştırma", *영남학 Yeongnamhak*, sayı 27 (2015), s.7-51.
- Hwang, Hye-jin 황혜진, "고전소설 소재 인물의 역사적 삶에 대한 연구 Kore Klasik Roman içinde şahsının tarihsel hayatı araştırması", *고소설연구 Gososeolyeongu*, sayı 29 (2010), s.117-148.

- Hwang, In-Gyu 황인규, "경순공주와 경혜공주의 생애와 비구니 출가
Gyeongsun Gongju ve Gyeonghye Gongju'nun hayatları ve Buddhist imamlığına
girişimleri" *역사와교육 Yeonsawa gyoyuk*, sayı 11 (2010), s. 5-31.
- İlyeon 일연, *삼국유사 Samgukyusa*, c.1, çev. 이재호 Yi Jaeho, 솔 Sol yayınevi, Seoul
2002.
- Jang, Kyunghee 장경희, "조선 태조비 신의왕후 한씨 연구 Joseon'un kurucusu,
Taejo'nun karısı olan Shineui Wanghu Han Hanım araştırması",
미술학연구 Misulsahakyeongu, sayı 63 (Eylül 2009), s. 5-38.
- Jeong, Eunim 정은임(ed), *계축일기 Gyechuk ilgi*, 이회문화사 Ihoimunhwasa,
Seoul 2005.
- Jeong, Seong Sik, 정성식, "경국대전의 성립배경과 체제 Gyeonguk Daejeon'un
tesisat zemini ve sistemi", *동양문화연구 Dongyangmunhwayeongu*, c.13 (2013)
s. 35-61.
- Ji, Duhwan 지두환, "조선전기 종법제도 이해과정 Joseon ilk devrinde klan
kurallarının anlama gelişmesi", *대동문화연구 Taedongmunhwayeongu*, sayı 1
(1984), s. 59-104.
- Ji, Duhwan 지두환, "조선전기 왕위계승 논의 Joseon ilk devrinde saltanat verasetinin
tartışması", *한국문화연구 Hangukmunhwayeongu*, sayı 6 (1993) s. 289-325.
- Ji, Duhwan 지두환, *세종대왕과 친인척 Kral Sejong ve ailesi ve akrabaları*, c.2,3,
역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul, 2008.
- Ji, Duhwan 지두환, *성종대왕과 친인척 Kral Seongjong ve ailesi-akrabaları*, c.3,4,
역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul 2007,

- Ji, Duhwan 지두환, *선조대왕과 친인척 Kral Seonjo ve ailesi-akrabaları, c.1,2*, 역사문화 Yeoksamunhwa, Seoul, 2008.
- Ji, Duhwan 지두환, "세조 집권 과정에서의 내종친의 정치성향 Sejo'nun iktidarı ele geçirmesinde kralın erkek akrabalarının siyasi eğilimleri", *백산학보 Baeksanhakbo*, sayı 99 (Ağustos 2014), s.5-38.
- Jo, Hyeonbeom 조현범, "한말 태양력과 요일주기의 도입에 관한 연구 Korelilerin ay takvimi ve yedi günlük haftalık sistemi kabul etmesi", *종교연구 Jongkyoyeongu*, sayı 17 (Haziran 1999), s.235-254.
- Jung, Byung-sul 정병설, "계축일기의 작가문제와 역사소설적 성격 Kyech'uk-ilgi'nin yazar kimliği ve tarihi roman özellikleri", *고전문학연구 Gojeonmunhakyongu*, sayı 15 (1999), s. 149-171.
- Kim, Beom 김범, "조선 연산군대의 왕권과 정국운영 Joseon Hanedanı'nın ilk devrinde Yeonsangun'un saltanat döneminde (1495-1506) kralın otoritesi ve siyaset işlemleri", *대동문화연구 Daedongmunhwayeongu*, sayı 53 (2006), s.255-307.
- Kim, Busik 김부식, *삼국사기 Samguk Sagi (Üç Kralık Tarihi Yazıtı)*, çev. Yi Jaeho, c.1,2,3, 솔 Sol yayınevi, Seoul, 2001, c.1-3.
- Kim, Chang Hyun 김창현, "신라왕실과 고려왕실의 칭호 Silla ve Goryeo Hanedanı'ndaki unvanları," *한국고대사연구 Hangukgudaesayeongu*, sayı 55 (Eylül 2009), s. 253-308.
- Kim, Chunsik 김춘식, "조선시대 중앙행정기구의 특징-삼사를 중심으로 Joseon devrinde merkezi yönetim kurumlarının özellikleri: Samsa üzerinde", *진리논단 Jinlinondan*, sayı 11 (2006), s. 435-460.

- Kim, Don 김돈, "세조대 단종복위운동과 왕위승계 문제 Sejo devrinde Danjong'u geri tahta geçirme hareketi ve veraset sorunu", *역사교육 Yeoksagyoyuk*, sayı 98 (Haziran 2006), s. 205-235.
- Kim, Doo-jin 김두진, "고구려초기의 패자와 국가체제 Goguryeo'nun ilk devrinde ve devlet sistemi", *한국학논총 Hangukhaknonchong*, sayı. 31 (2009), s. 39-64.
- Kim, Gap-dong 김갑동, "후백제의 멸망과 견훤 Geç Baekje'nin yıkılışı ve Gyeongwon", *한국사학보 Hanguksahakbo*, sayı 12 (Mart 2002), s. 65-95.
- Kim, Heung-kyu 김흥규, "환경적 배경요인과 강화인의 사회적 성격 Kwanghwa halkının sosyal çevresi ve sosyal karakterleri", *교육문화연구 Gyoyukmunhwayeongu*, sayı 9 (Eylül 2003), s. 125-151.
- Kim, Hyun-suk 김현숙, "고구려 붕괴 후 그 유민의 거취 문제 Goguryeo halkının diasporası", *한국고대사연구 Hangukgodaesayeongu*, sayı 33 (Mart,2004), s. 75-95.
- Kim, Jaesun 김재선, "발해 무왕전기 대당관계연구 Balhae Muwang devrinde Balhae-Çin münasebetleri araştırması", *중국학보 Junggukhakbo*, sayı 49 (2004), s. 443-459.
- Kim, Jong-bok 김종복, *발해정치외교사 Balhae siyasi diplomatik tarihi*, 일지사 Iljisa, Seoul, 2009.
- Kim, Jong-bok 김종복, "발해와 당의 사신 파견을 통해 본 대문예 망명 사건의 추이 Tae-Mun-ye'nin Tang'a sığınma meselesini geliştirmesi-Balhae ve Tang arasında elçi gönderilmesi üzerine", *역사와경계 Yeoksawa Gyeonggye*, sayı 76 (Eylül 2010), s. 1-27.

- Kim, Jongwon 김종원, "호란 전의 정세 Mançu'ların Joseon saldırısından önce siyasi durumu", *신편한국사 Yeniden Editör edilen Kore Tarihi*, c.29, s. 211-236.
- Kim, Kyung-Su 김경수, "세조의 집권과 권력 변동 Sejo'nun iktidarı zaptetmesi ve iktidar değişikliği", *백산학보 Baeksanhakbo*, sayı 99 (Ağustos 2014), s.39-77.
- Kim, Kyung-Su 김경수, "세조대 단종복위운동과 정치세력의 재편 Sejo'nun saltanat devrinde Danjong tahta geri geçirme hareketleri ve siyasi güçlerin reorganizasyonu", *사학연구 Sahakyeongu*, sayı 83 (Eylül 2006), s.73-113.
- Kim, Kyung-Su 김경수, "세조실록의 편찬과 세조정권 Yazıların tahlili ve Sejo'nun iktidarı zaptetmesi", *한국사학사학보 Hanguksahaksahakbo*, sayı 30 (2014), s.115-145.
- Kim, Mi-Young 김미영, "신주를 통해 본 유교의 영혼관 Shinju'ya göre Konfüçyüsizm ruh bakışı" *비교민속학 Bigyominsokhak*, sayı 32 (Ağustos 2006), s. 489-527.
- Kim, Soo-tae 김수태, "2 세기 말 3 세기대 고구려의 왕실혼인-취수혼에 대한 재검토를 중심으로 Goguryeo hanedan üyelerinin evlilik kurallarında değişiklikleri: Abinin dul kadınla evlenmesinin yeniden değerlendirilmesi" *한국고대사연구 Hangukgodaesayeongu*, sayı. 38 (Haziran 2005), s. 85-111.
- Kim, Yukbul 김육불, *발해국지장편 Balhaeguk Jijangpyeon*, c.3, çev. 발해사연구회 Balhaesayeonguhoe (kurum ismi), 신서원 Sinseowon, Seoul 2008.
- Kye, Seung-Bum 계승범, "임진왜란 중 조명관계의 실상과 조공 책봉관계의 본질 1592-1598 Japon Saldırısı içinde Çin-Kore münasebeti ve haraç sistemi", *한국사학사학보 Hanguksahaksahakbo*, sayı 26 (2012), s. 117-145.

- Kye, Seungbum 계승범, "계해정변의 명분과 그 인식의 변화 Joseon Devri Kore'de 1623 Darbe'nin sebepleri ve alışması", *남명학연구 Nammyeonghakyongu*, sayı 26 (2008), s. 439-478.
- Kye, Seungbum 계승범, *중종의 시대 Jungjong'un Devri*, 역사비평사 Yeoksabipyongsas, Seoul, 2014.
- Kye, Seungbum 계승범, "공빈 추송 과정과 광해군의 모후 문제 Kral ve Annesi: 17 yy.ın ilk devri Kore'de Kralın öz annesinin ölümünden sonraki promosyonu", *민족문화연구 Minjokmunhwayeongu*, sayı 48 (2008), s. 373-406.
- Kye, Seungbum 계승범, "세자 광해군: 용상을 향한 멀고도 험한 길 Veliaht Kwanghaegun: Tahta doğru uzak ve çarpık yolu", *한국인물사연구 Hangukinmulsayeongu*, sayı 20 (Eylül 2013), s.211-246.
- Lee, Geun-ho 이근호, "16-18 세기 단종복위운동 관련 육종영의 신원 과정 16 ve 18 yy. Arasında Danjong'un Restorasyonu ile ilgili olan Yukjongyoung'un Genel Afi", *백산학보 Baeksanhakbo*, sayı 99 (Ağustos 2014), s. 79-108.
- Lee, Geun -ho 이근호, "선조의 광해군 양위 과정 Seonjo'nun Gwanghaegun'a taht bırakma işlemleri", *한국불교사연구 Hangukbulgyosayeongu*, sayı 10 (Aralık 2016), s. 141-166.
- Lee, Hee-Hwan 이희환, "광해군대의 정국과 이이첨 Gwanghaegun'un devrinde siyasi durumları ve Yi İcheom", *전북사학 Jeonbuksahak*, sayı 38 (2011), s. 47-76.
- Lee, Hyeon-Jin 이현진, "조선시대 신덕왕후 부묘론의 의의 Joseon hanedanı devrinde Sindeok Wanghu'nun şahane türbesine koyulması tartışmalarının anlamı", *인문논총 Inmunnonchong*, sayı 54 (2005), s. 288-333.

- Lee, Hyeon-Jin 이현진, "조선후기 단종 복위와 충신 현창 Joseon'un son devrinde Danjong'a eski statüsünün geri verilmesi ve ona sadık olan devlet adamlarına onur verilmesi" *사학연구 Sahakyeongu*, sayı 98 (Haziran 2010), s. 41-89.
- Lee, Ok-Hee 이옥희, "유배인의 기록을 통해 본 진도 지역의 민속문화 Sürgün kişilerin yazışmaları içinde görünen Jindo'nun halk kültürü", *남도민속연구 Namdominsok-yeongu*, sayı 19 (Aralık 2009), s. 191-218.
- Lee, Yong-ho 이용호, "백제 전지왕대 해씨세력의 대두와 대고구려 관계 Baekje Jeonjiwang devrinde Hae ailesinin yükselişi ve Goguryeo-Baekje münasebeti", *한국사연구 Hanguksayeongu*, sayı 147 (Aralık 2009), s. 45-82.
- Min, Jeonghee 민정희, "광해군대 무속의 한 연구-계축일기를 중심으로 Gwanghaegun devrinde Şamanizm araştırması-Gyechuk ilgi'ye göre", *실천민속학연구 Silcheonminsokhakyeongu*, sayı 6 (Haziran 2004), s. 239*269.
- Moon, An-sik 문안식, "견훤의 후백제 건국과 전남지역 호족세력의 추이 Gyeon Hwon'un Hubaekje kuruluşu ve Jeonnam bölgesindeki güçlü klanların ilerlemesi", *경주사학 Gyeongjusahak*, sayı 22 (Aralık 2003), s. 115-135.
- Nam, Ji-dae 남지대, "조선 초기의 왕위 계승 Joseon ilk devrinde veraset", *호서문화논총 Hoseomunhwanonchong*, sayı 22 (Eylül 2008), s. 45-65.
- Nam, Ji-dae 남지대, "조선 태종의 즉위과정과 내세운 명분 Joseon Kralı Taejong'un cülusu ve ahlaki meşrulaştırması", *역사담론 Yeoksadamron*, sayı 69 (Ocak, 2014), s. 39-70.
- Nam, Ji-dae 남지대, "조선 태종의 왕위와 왕통의 정당화 Joseon Taejong'un tathı ve soy meşruiyetini doğrulaması", *한국문화 Hangukmunhwa*, sayı 63 (Eylül 2013), s. 247-276.

- Noh, Tae-don 노태돈, "발해의 발전 Balhae'nin gelişmesi", *신편한국사 yeniden editör edilen Kore Tarihi*, , 국사편찬위원회 Guksapyeonchanwiwonhoi, 2002, c.10, s.30-39.
- Oh, Hangnyung 오항녕, *추안금국안 Chuangeupgukan*, c.o2, 흐름 Hırım, Jeonju, 2014.
- Oh, Suchang 오수창, "봉당정치의 성립 İhtilaf siyasetinin oluşması", *신편한국사 Yeniden Editör edilen Kore Tarihi*, 국사편찬위원회 Guksapyeonchanwiwonhoi, 2002, c.30, s. 69-94.
- Oh, Yi-hwan 오이환, "대북정권 시기의 정인홍 Daebuk rejimi döneminde Jeong İn-hong", *한국사상사학 Hanguksasangsahak*, sayı 30 (2008), s. 103-140.
- Oh, Yi-hwan 오이환, "광해군 초기의 정인홍 Gwanghae Gun'un ilk Saltanat Devrinde Jeong İn-hong", *퇴계학과 한국문화 Toigye hakgwa Hanguk munhwa*, sayı 41 (2007), s. 343-374.
- Park, Roh-seog 박노석, "6 세기 말 7 세기 초 고구려와 말갈의 관계 6. yüzyılın sonundan 7. yüzyılın başına kadar Goguryeo-Malgal münasebetleri-Suishu "Malgaljeon" üzerine", *만주연구 Manjuyeongu*, sayı 15 (Haziran 2013), s. 103-127.
- Ryu, Ju-hee 류주희, "조선조 천도 논의와 정국 동향 Joseon ilk devrinde yeni başkent tartışması ve siyasi durumu", *중앙사론 Jungangsaron*, sayı 21 (Hazira 2005), s. 127-156.
- Ryu, Ju-hee 류주희, "왕자난을 전후한 조선 개국공신의 정치적 동향 Prens İsyanı'nın öncesi ve sonrasında Joseon kuruluşuna katılan devlet adamlarının siyasi aktiviteleri", *조선시대사학보 Joseonsidaesahakbo*, sayı 11 (1999), s. 1-29.

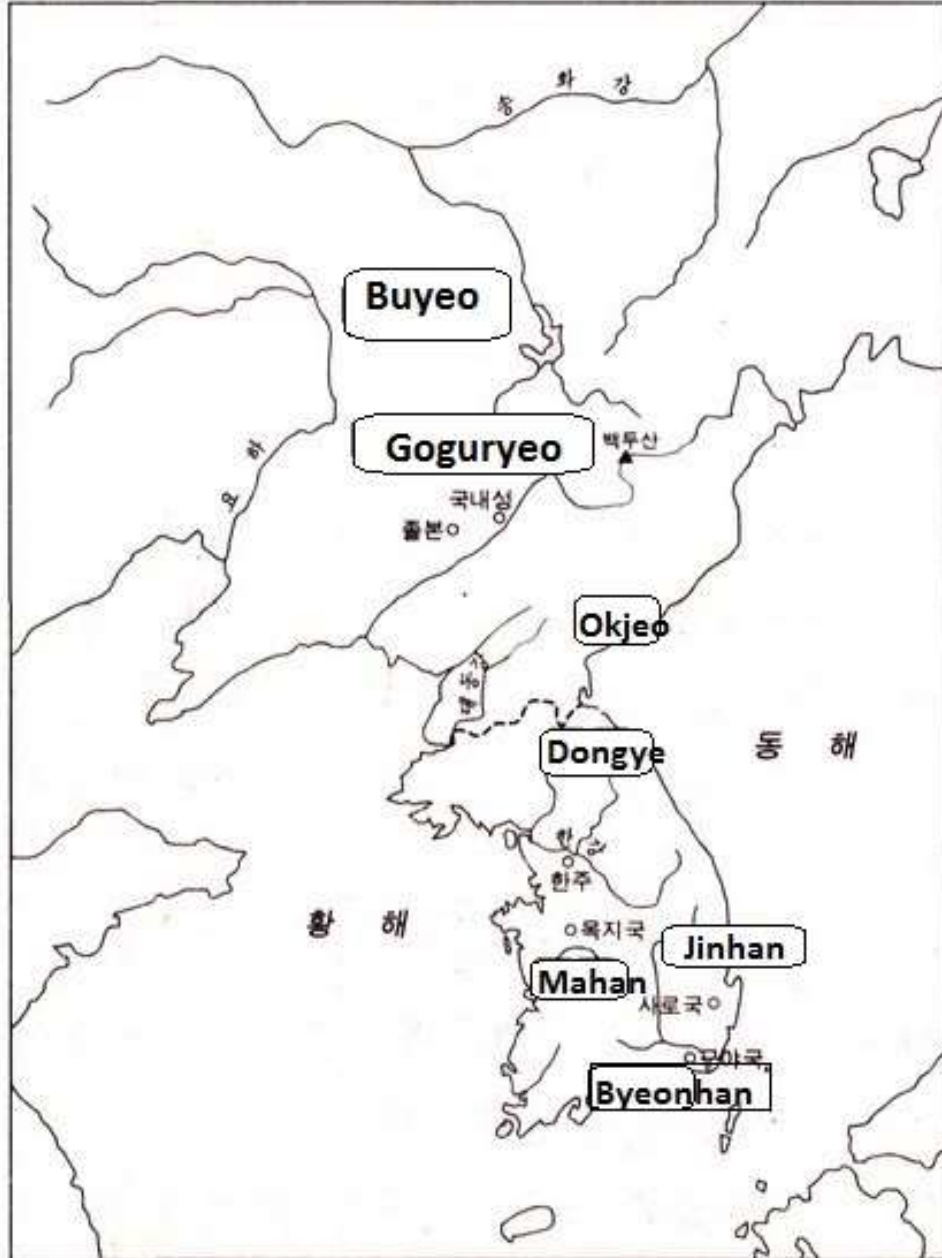
- Ryu, Ju-hee 류주희, “태종의 집권과정과 정치세력의 추이 Taejong’un taht gasp etme işlemi ve iktidar gücünü aktarması”, 중앙사론 *Jungangsaron*, sayı 20 (2004), s. 3-37.
- Shin, Byung-ju 신병주, “광해군대의 정국과 이덕형의 정치외교활동 Kral Gwanghae Gun’un saltanat devrinde siyasi durumları ve Yi Deok-hyeong’un siyasi-diplomatik eylemleri”, *한국시대사학보 Hanguksidaesahakbo*, sayı 67 (Aralık 2013), s. 215-253.
- Shin, Byung-ju 신병주, “선조 후반에서 광해군대의 정국과 정인홍의 역할 Kral Seonjo ve Kral Gwanghaegun’un devirlerinde Jeong Inhong’un rolü”, *남명학연구 Nammyeonghaekyeongu*, sayı 11 (2001), s. 233-267.
- Shin, Myung-ho, 신명호, “임진왜란 중 선조 직계가족의 피난과 항전 1592 yılındaki Japon saldırısı içinde Kral Seonjo’nun ailesinin kaçıışı ve direnişi”, *군사/ Gunsä*, sayı.81 (Aralık 2012),
- Shin, Myong-Ho 신명호, “조선시대 국왕호칭의 종류와 의미 Joseon Hanedanı’ında Kral’ın isminin çeşitleri ve anlamı”, *역사와경계/ Yeosawa Gyeonggye*, sayı 52 (Eylül 2004), s. 47-67.
- Shin, Myung-Ho 신명호, *조선공주실록 Joseon’un Prensesleri*, 역사와아침 Yeoksa-ui achim, Seoul, 2009.
- Won, Chang-Ae, 원창애, “조선 종친부의 체제 및 기능과 그 변천 Joseon Kral Ailesi Bürosunun yapısı, rolü ve değişiklikleri”, *사학연구 Sahak yeongu*, sayı 114 (2014), s. 37-82.
- Yeo, Ho-Kyu 여호규, “고구려 초기 왕위계승원리와 고추가 Goguryeo’nun ilk devrinde veraset sistemi ve Gochuga’nun rolü”, *동방학지/ Dongbanghakji*, sayı 150 (Haziran 2010), s. 139-196.

- Yeon, Minsoo, 연민수, "백제의 대외외교와 왕족 Baekje'nin Wae (Japonya)'a karşı Diplomatik politikası ve hanedan üyeleri", *일본연구 Ilbonyeogu*, sayı 27 (1997), s.195-216.
- Yi, Seongju 이성주, *실록에서 찾아낸 조선의 민낯 Sillok'ta bulan Joseon'un sade yüzü*, 애플북스 Applebooks, Seoul, 2015.
- Yoon, Jeong 윤정, "조선 중종 전반기 정국구도와 정책론 Joseon Jungjong'un ilk saltanat devrinde siyasi durumlar ve tedbirleri", *역사와현실 Yoksa Wa Hyonsil*, sayı (Eylül 1997) s. 138-176.
- Yoon, Jeong 윤정, "정종의 즉위 과정과 즉위 명분: 1 차 왕자의 난과 신의왕후 추존 Jeongjong un tahta geçişi ve o nasıl tahta geçti: Birinci prens isyanı ve Shineui Wanghu'nun yükseltilmesi", *진단학보 Jindanhakbo*, sayı. 119 (Aralık 2013), s. 81-112.
- Yoon, Jeong 윤정, "태조대 정릉 건설의 정치사적 의미 Taejo'nun saltanatında Jeongreung/anıt mezarı inşaatının siyasi anlamı", *서울학연구 Seoulhakyeongu*, sayı. 37 (Kasım 2009), s. 155-191,
- Yoon, Sang-yul 윤상열, "고구려 왕후 우씨에 대하여 Goguryeo Kraliçesi Wu Hanım hakkında araştırma", *역사와 실학 Yeosawa Silhak*, sayı 32 (Haziran 2007), s. 217-245.
- Yun, Guk il 윤국일, *경국대전 Kyeongguk Daejeon*, Sinseowon yayınevi, Seoul, 2005.
- Yun, Hye-min 윤혜민, "조선전기 계비 선정 방식과 그 의미 Joseon Hanedanı'nın ilk Devrinde Kyebi'nin seçme metodu ve önemi", *조선시대사학보 Joseonsidaesahakbo*, sayı 65 (2013), s. 55-95.

EKLER

Ek 1: Merkezli Devlete Dönüşmeden Önce Küçük Devletler

http://contents.history.go.kr/data/img/ta/ta_m61/ta_m61_0460_01.jpg (15 Ekim 2016)websayfasından (Kore Devlet 6. Eğitim Prosedürüne ait olan Ortaokul Milli Tarihi Ders Kitabı) alıp editörlük yapılmıştır.

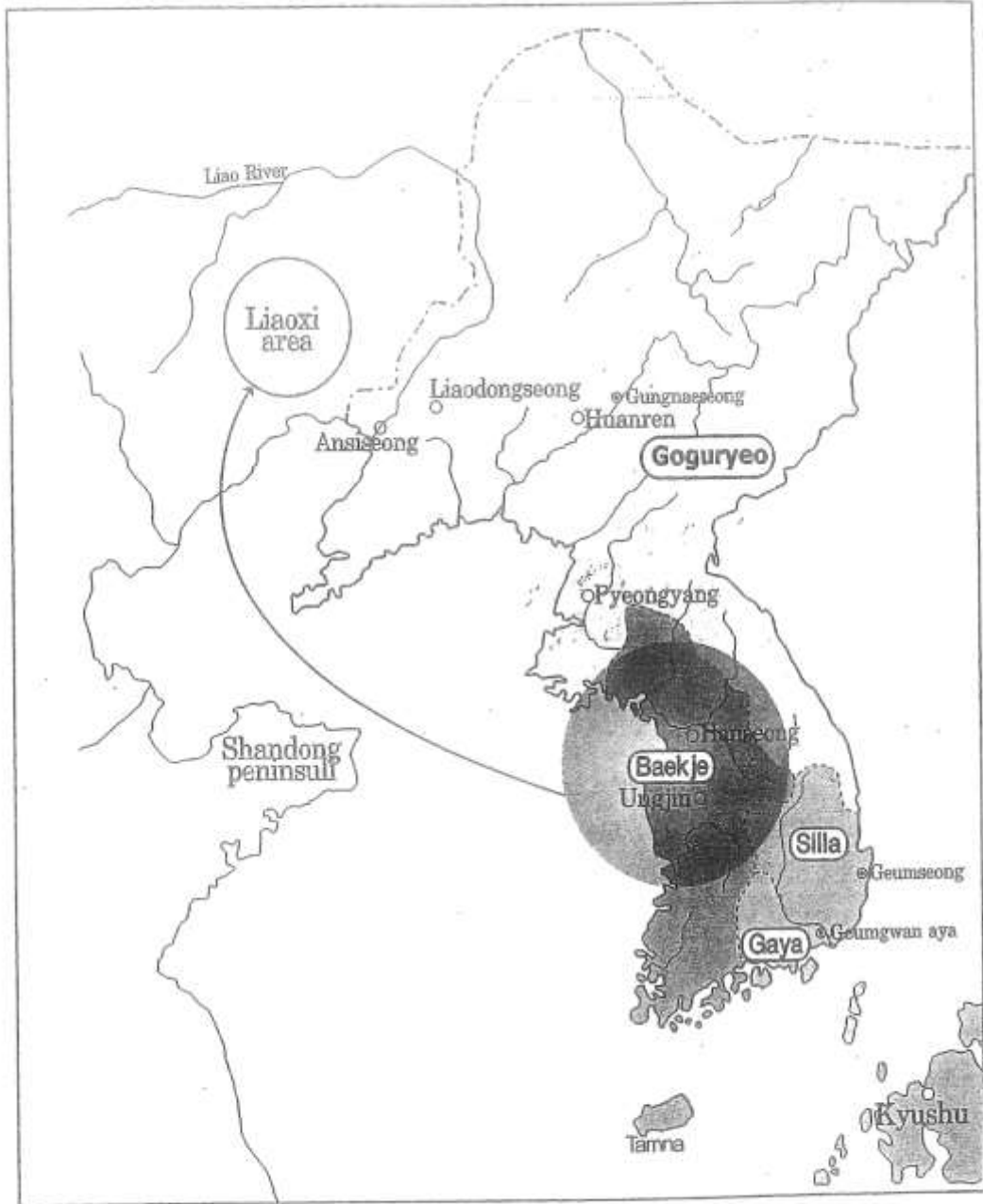


Ek 2: Üç Krallık Devri'nde Üç Krallığın Toprak Genişletmesi (4, 5, 6. Yüzyıl)

Bu haritalar Baek, Okyoung, Cho Jihyung, Ham Dongju, Jung Byungjoon, Lee Hyunsook, Sohn Jungsook, *Understanding Korean History*, Jimoondang, Paju, 2011, s. 21,22,23'dan alınıp Korece devlet ismi Türkçeye editörlük yapılmıştır.

Ek: 2-1

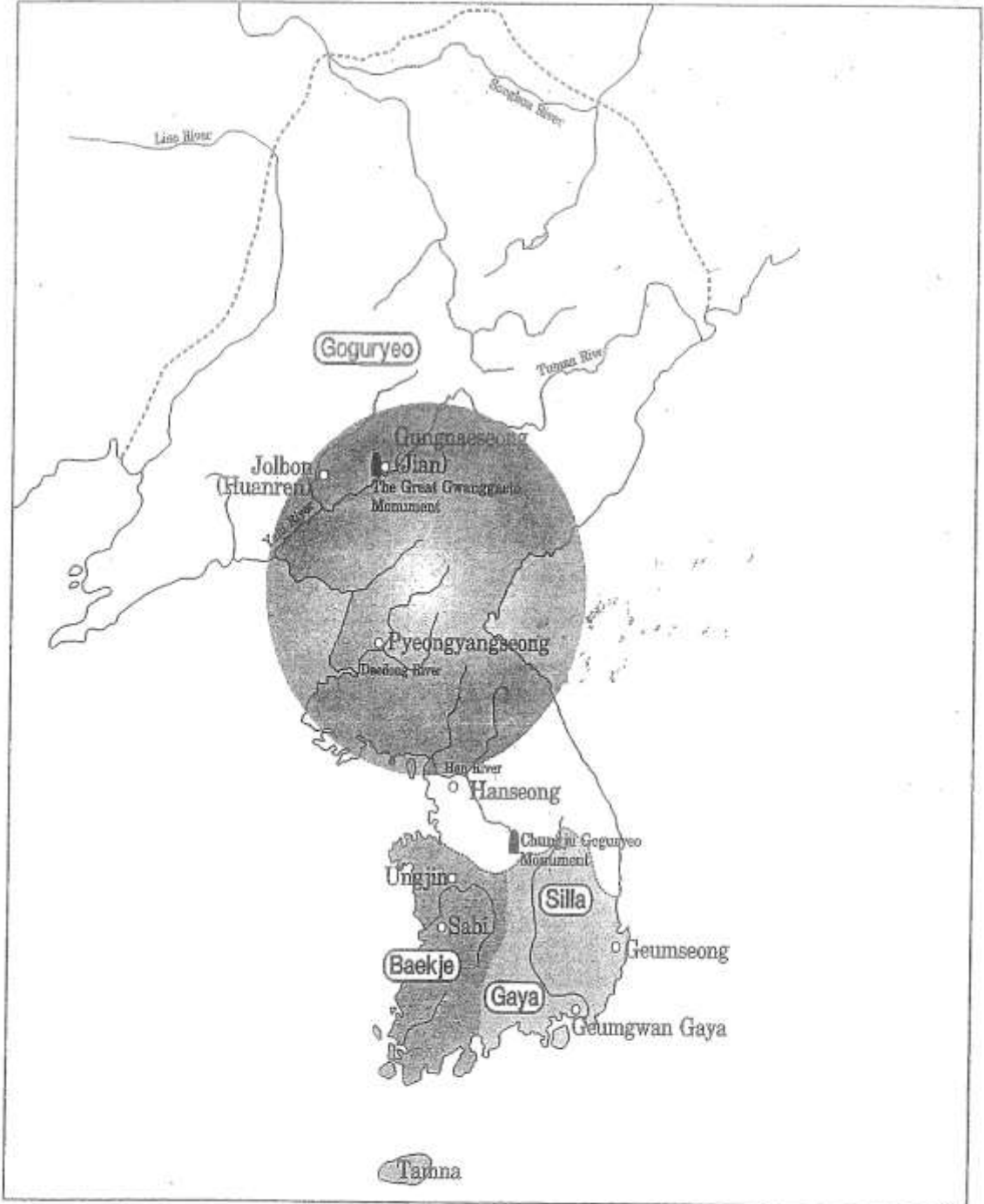
4. Yüzyılda Baekje'nin toprak genişletmesi



4. yüzyılda Baekje toprağı (Güç zirvesinde)

Ek: 2-2

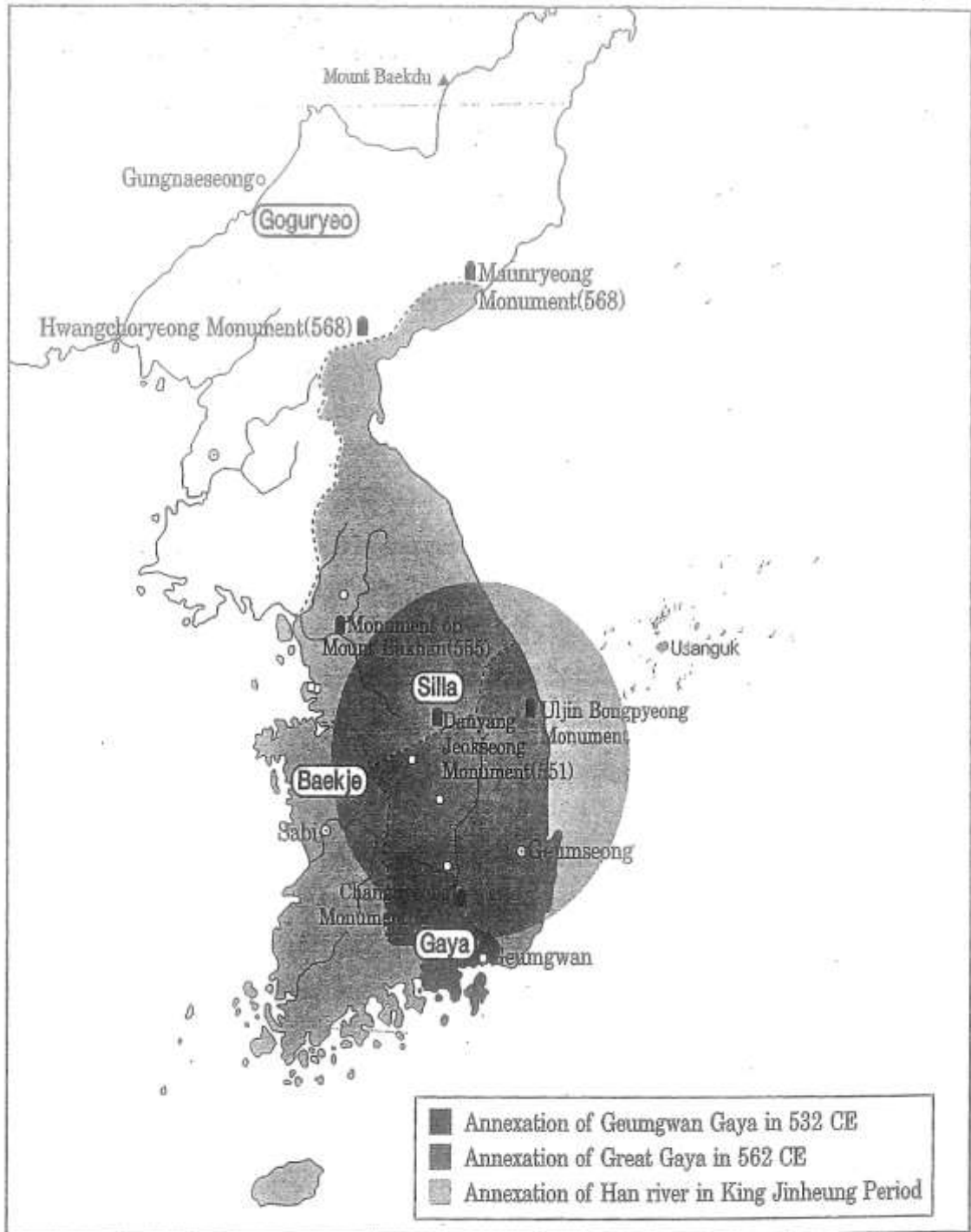
5. Yüzyılda Goguryeo'nun toprak genişletmesi



5. yüzyılda Goguryeo toprağı (Güç zirvesinde)

Ek: 2-3

6. Yüzyılda Silla'nun toprak genişletmesi



6. yüzyılda Silla toprağı

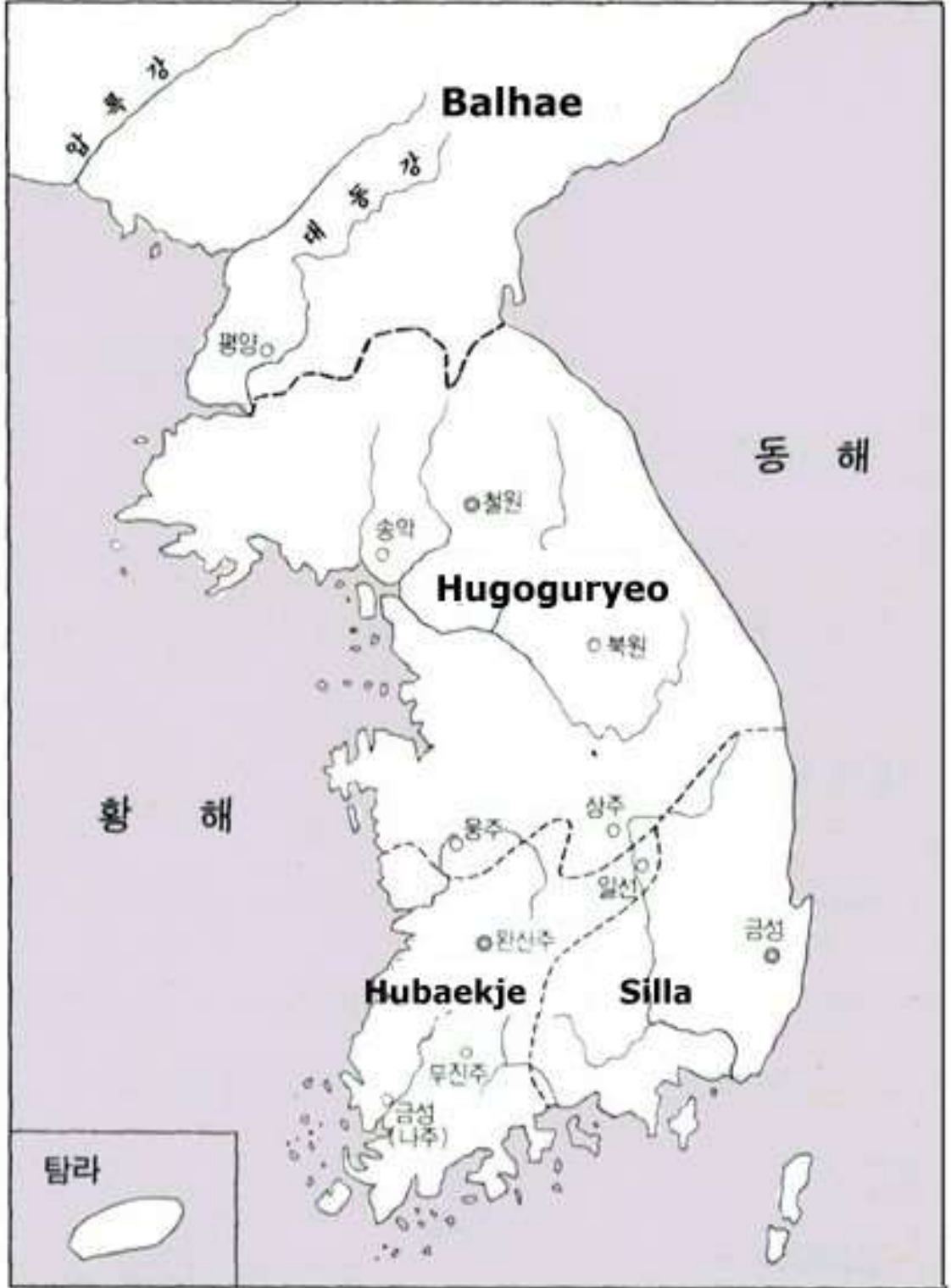
Ek 3: Kuzey-Güney Devlet Haritası

http://contents.history.go.kr/data/img/ta/ta_m61/ta_m61_1000_01.jpg (15 Ekim 2015) websayfasından (Kore Devlet 6. Eğitim Prosedürüne ait olan Ortaokul Milli Tarihi Ders kitabı) alıp editörlük yapılmıştır.



Ek 4: Geç Üç Krallık Devri

http://contents.history.go.kr/data/img/ta/ta_m61/ta_m61_1090_01.jpg (15 Ekim 2015) websayfasından (Kore Devlet 6. Eğitim Prosedürüne ait olan Ortaokul Milli Tarihi Ders Kitabı) alıp editörlük yapılmıştır.



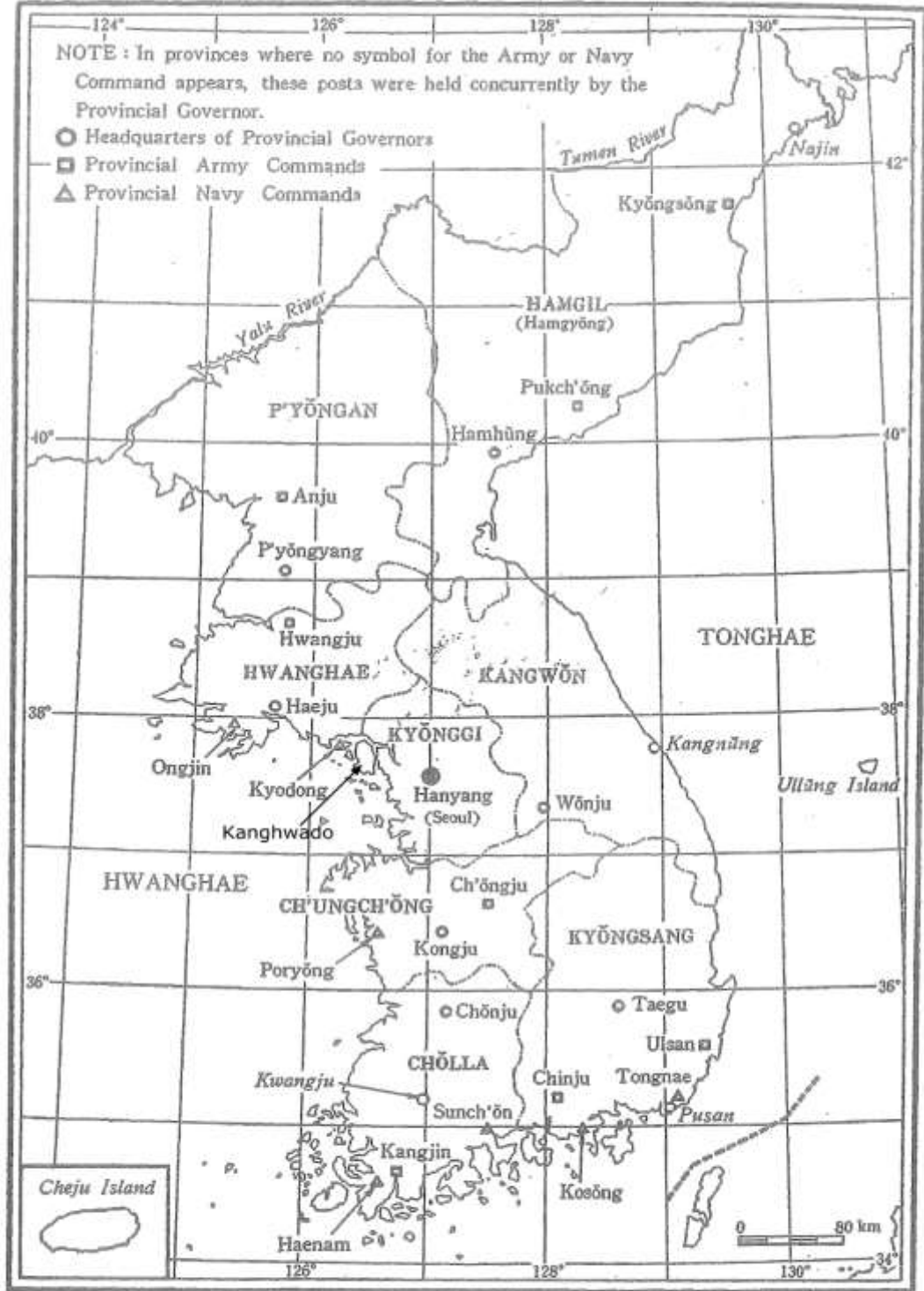
Ek 5: Goryeo Haritası (Goryeo'nun eyaletleri)

http://contents.history.go.kr/data/img/ta/ta_m61/ta_m61_1170_01.jpg (15 Ekim 2016) websayfasından (Kore Devlet 6. Eğitim Prosedürüne ait olan Ortaokul Milli Tarihi Ders Kitabı) alıp editörlük yapılmıştır.



Ek 6: Joseon Devleti'nin sekiz eyaletleri (15.yy)

Carter J. Eckert, Lee Ki Baik, Lew Young İck, Michael Robinson, Edward W. Wagner, "Korea Old and New A History", İlchokak, Seoul, 1990. s.112'den alınıp editörlük yapılmıştır.



Ek 7: Joseon Kralları Listesi

Sıra	Unvan	Öz ismi	Doğum-ölüm	Saltanat	Karı sayısı (kraliçe-cariye)	Çocuk sayısı (kraliçeden-cariyeden)
1	Taejo 태조	Yi Seonggye	1335-1408	1392-1398	3 (2-1)	13 (11-2)
2	Jeongjong 정종	Yi Banggwa	1357-1419	1398-1400	8 (1-7)	23 (0-23)
3	Taejong 태종	Yi Bangwon	1367-1422	1400-1418	12 (1-11)	29 (8-21)
4	Sejong 세종	Yi Do	1397-1450	1414-1452	6 (1-5)	22 (10-12)
5	Munjong 문종	Yi Hyang	1414-1453	1450-1452	2 (1-1)	3 (2-1)
6	Danjong 단종	Yi Hongwi	1441-1457	1452-1455	1 (1-0)	0
7	Sejo 세조	Yi Yu	1417-1468	1455-1468	2 (1-1)	5 (3-2)
8	Yejong 예종	Yi Hwang	1450-1469	1468-1469	2 (2-0)	3 (3-0)
9	Seongjong 성종	Yi Hyeol	1457-1494	1469-1494	12 (3-9)	28 (3-25)
10	Yeonsangun 연산군	Yi Yung	1476-1506	1494-1506	2 (1-1)	6 (3-3)
11	Jungjong 중종	Yi Yeok	1488-1544	1506-1544	10 (3-7)	20 (7-13)
12	Injong 인종	Yi Ho	1515-1545	1544-1545	1 (1-0)	0
13	Myeongjong 명종	Yi Hwan	1534-1567	1545-1567	1 (1-0)	1 (1-0)
14	Seonjo 선조	Yi Gyun	1552-1608	1567-1608	8 (2-6)	25 (2-23)
15	Gwanghaegun 광해군	Yi Hon	1575-1641	1608-1623	2 (1-1)	2 (1-1)
16	Injo 인조	Yi Jong	1595-1649	1608-1649	3 (2-1)	7 (4-3)
17	Hyojong 효종	Yi Ho	1619-1659	1649-1659	1 (1-1)	8 (7-1)
18	Hyeonjong 현종	Yi Yeon	1641-1674	1659-1674	1 (1-0)	4 (4-0)
19	Sukjong 숙종	Yi Sun	1661-1720	1674-1720	6 (3-3)	8 (2-6)
20	Kyeongjong 경종	Yi Yun	1688-1724	1720-1724	2 (2-0)	0
21	Yeongjo 영조	Yi Geum	1694-1776	1724-1776	2 (2-5)	8 (0-8)
22	Jeongjo 정조	Yi San	1752-1800	1776-1800	3 (1-2)	3 (0-3)
23	Sunjo 순조	Yi Gong	1790-1834	1800-1834	2 (1-1)	6 (5-1)
24	Heonjong 헌종	Yi Hwan	1827-1849	1834-1849	3 (2-1)	0
25	Cheoljong 철종	Yi Wonbom (Byeon)	1831-1863	1849-1863	7 (1-6)	1 (0-1)
26	Gojong 고종	Yi Jaehwang (Hyeong)	1852-1919	1863-1907	7 (1-6)	7 (1-6)
27	Sunjong 순종	Yi Cheok	1874-1926	1907-1910	2 (2-0)	0

- Bu tablo 한영우 Han Youngwoo, *다시/ 찾은 우리/ 역사 Tekrar bulunan bizim tarihimiz*, 경세원 Kyeongsewon, Seoul, 2008. c.2 s. 247-252 arasındaki “Joseon Hanedann Soy Kütüğü” kısmını kullanılarak yapıldı.
- Bu tabloyu inceleyince zaman ilerledikçe kralların çocuk sayısı azaltıldığını görebiliriz. Kim Jiyeong bu noktada araştırma yaptı. O bu değişimin sebebi olarak Konfüçyüsizm’i sundu. Ona göre Konfüçyüsizm, hem kralın cariyelerine hem de kralları etkileyerek çocuk sayısı azaltmasına sebep sağlıyordu.
- Konfüçyüs ideoloji daha güçlendikçe kralın meşru karısı, yani kraliçenin oğullarına daha çok önem veriliyordu. Cariyelerin oğulları kral olabilme imkanı azalıyordu. Öyle olunca soylu aileleri kendi kızılarını kralın cariyesi olarak saraya göndermek istememiş halde bulundular.
- Ayrıca Konfüçyüsizm ideolojisi daha güçlendikçe kuralları ve ritüelleri de daha sıkı oluyordu. Mesela Konfüçyüsizm kurallına göre, anne babasının ölümünden üç yıldır ilişkiye girmek yasaktı. Hem de ataları için yıllık ritüel olan Jesa’dan birkaç gün önceden beri kendi vücudunu temiz tutmak için ilişkiye girmemek gerekiyordu. Zaman ilerledikçe Jesa ritüeline ihtiyacı olan ataların sayısı, ölen kralların sayısı da çoğaldı. Kralın ilişkiye girmeyi engelleyen faktörler çoğaltınca netice olarak çocuk sayısı da azaltıyordu.

Kim Ji-young 266-285. “조선시대 왕실 여성의 출산력 Joseon Hanedanı’ında saray kadınların doğurganlığı”, 정신문화연구 Jeongsinmunhwayeongu, sayı 34 (Eylül 2011), s. 266-285.

Ek 8: Joseon Kralların Cariyeleri ve Saray Kadın Hizmetçilerin Sınıfı Tablosu

Kralın meşru karısı olan kraliçe ve kraliçeden doğan kralın meşru çocukları, kralın cariyelerinden doğan çocukları sınıftan muattır. Kraliçenin çocuğu ve cariyenin çocuğu farklı unvan taşıyordu. Veliaht dışında kraliçenin diğer oğulları Daegun, kraliçenin kızları ise Gongju unvanı alıyordu. Cariyenin oğulları ise Gun, kızları ise Ongju unvanı alıyordu.

Saray içinde olan unvan sahibi kadınlara *Naemyeongbu* denmektedir. Jong sa pum Sukwon'a kadar kralın cariyeleridir. Ondan sonra jeong o pum Sanggung'dan kadın hizmetçidir.

Kralın cariyeleri

Yükseklik	Sınıf ismi	Unvan ismi
1	Jeong il pum 정 1 품	Bin 빈
2	Jong il pum 종 1 품	Gwiin 귀인
3	Jeong i pum 정 2 품	Soui 소의
4	Jong i pum 종 2 품	Sukui 속의
5	Jeong sam pum 정 3 품	Soyong 소용
6	Jong sam pum 종 3 품	Sukyong 속용
7	Jeong sa pum 정 4 품	Sowon 소원
8	Jong sa pum 정 4 품	Sukwon 속원

Krala ait olan kadın hizmetçileri

Yükseklik	Sınıf ismi	Unvan ismi
1	Jeong o pum 정 5 품	Sanggung 상궁, Sangui 상의
2	Jong o pum 종 5 품	Sangbok 상복, Sangsik 상식
3	Jeong yuk pum 정 6 품	Sangchim 상침, Sanggong 상공
4	Jong yuk pum 종 6 품	Sangjeong 상정, Sanggi 상기
5	Jeong chil pum 정 7 품	Jeonbin 전빈, Jeonui 전의, Jeonseon 전선
6	Jong chil pum 종 7 품	Jeonseol 전설, Jeonje 전제, Jeoneon 전언
7	Jeong pal pum 정 8 품	Jeonchan 전찬, Jeonsik 전식, Jeonyak 전약
8	Jong pal pum 종 8 품	Jeondeung 전등, Jeonchae 전채, Jeonjeong 전정
9	Jeong gu pum 정 9 품	Jugung 주궁, Jusang 주상, Jugak 주각
10	Jong gu pum 종 9 품	Jubyeonchi 주변치, Juchi 주치, Juwu 주우, Jubyeongung 주변궁

Bu tablo Yun,Guk il 윤국일, *경국대전 Kyeongguk Daejeon*, Sinseowon yayınevi, Seoul, 2005.s. 17-19, 25 kısmını kullanılarak yapılmıştır.

Ek 9: Resimler

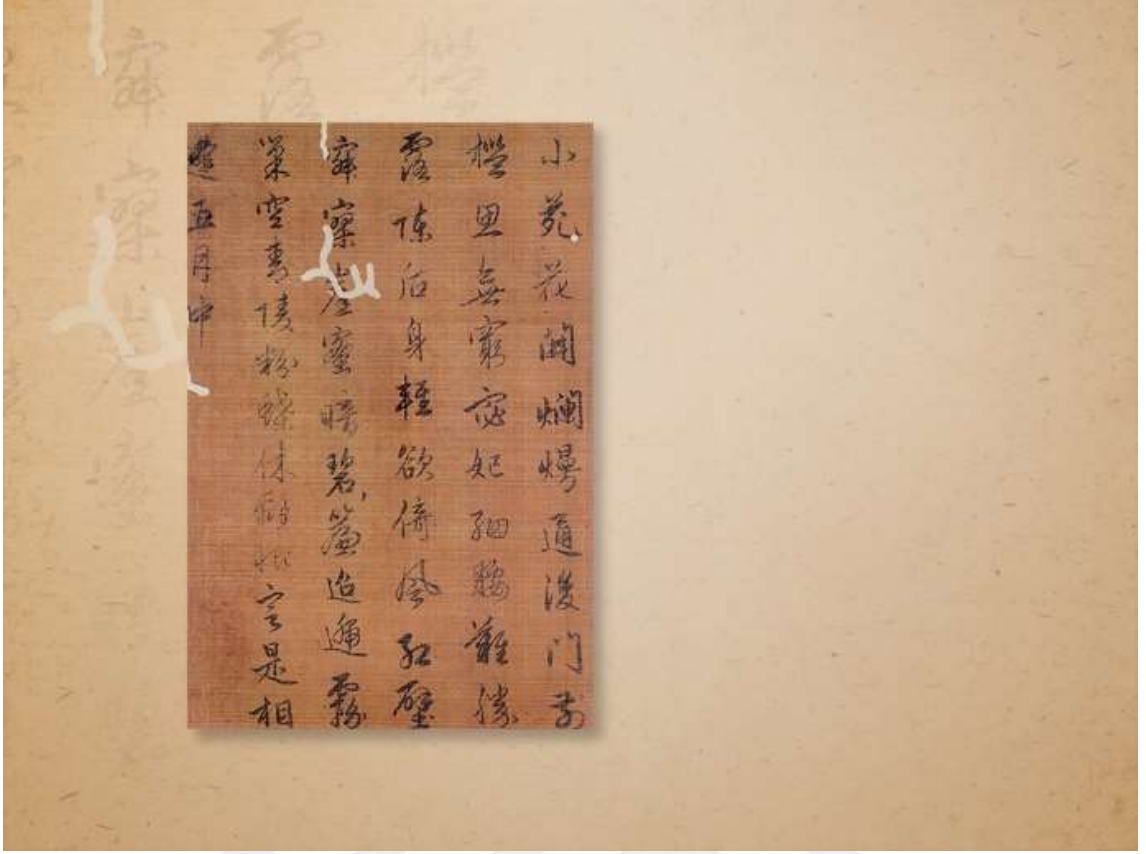


Resim 1

Taejong'un kardeş katlinden öldürülen prens Yi Bangseok'un mezarı (Kyeonggido Kwangju, Kore)

Bu resim Kore Kültür Eserleri Bakanlığı web sayfasından alınmıştır.

[http://www.cha.go.kr/korea/heritage/search/Culresult_Db_View.jsp?mc=NS_04_03_01
&VdkVgwKey=23,01660000,31](http://www.cha.go.kr/korea/heritage/search/Culresult_Db_View.jsp?mc=NS_04_03_01&VdkVgwKey=23,01660000,31) (18 Aralık 2017)



Resim 2

Sejo tarafından öldürülen kardeşi Anpyeong Daegun'un hatı (Kore Milli mücevher no. 238). Çin'in Tang devrindeki şiirinin kopyası kendi hatısı ile yazdı.

Bu resim Kore Kültür Eserleri Bakanlığı web sayfasından alınmıştır.

[http://www.cha.go.kr/korea/heritage/search/Culresult_Db_View.jsp?mc=NS_04_03_01
&VdkVgwKey=11,02380000,11](http://www.cha.go.kr/korea/heritage/search/Culresult_Db_View.jsp?mc=NS_04_03_01&VdkVgwKey=11,02380000,11) (18 Aralık 2017)



Resim 3

Baesikdan (Danjong'a sadık olanlar için anı yeri).

Bu resim Kore Kültür Eserleri Bakanlığı web sayfasından alınmıştır.

http://www.cha.go.kr/korea/heritage/search/search_photo_list.jsp?VdkVgwKey=13%2C01960000%2C32&queryText=&mc=NS_04_03_01&VdkVgwKey=13%2C01960000%2C32



Resim 4

Sejo ve kardeşlerin *Taesil*

Bu resim Kore Kültür Eserleri Bakanlığı web sayfasından alınmıştır.

[http://www.cha.go.kr/korea/heritage/search/Culresult_Db_View.jsp?mc=NS_04_03_01
&VdkVgwKey=13,04440000,37](http://www.cha.go.kr/korea/heritage/search/Culresult_Db_View.jsp?mc=NS_04_03_01&VdkVgwKey=13,04440000,37) (18 Aralık 2017)



Resim 5

Yeonsan Gun'dan öldürülen kardeşi Anyang Gun'un mezarı (1895 yılında taşındı)

Bu resim Kore Kültür eserleri Bakanlığı web sayfasından alınmıştır.

http://www.cha.go.kr/korea/heritage/search/Culresult_Db_View.jsp?mc=NS_04_03_01

&VdkVgwKey=23,01220000,31 (18 Aralık 2017)



Resim 6

Gwanghaegun tarafından öldürülen kardeşi Yeongchang Daegun'un mezarı

Bu resim Kore Kültür Eserleri Bakanlığı web sayfasından alınmıştır.

[http://www.cha.go.kr/korea/heritage/search/Culresult_Db_View.jsp?mc=NS_04_03_01
&VdkVgwKey=23,00750000,31](http://www.cha.go.kr/korea/heritage/search/Culresult_Db_View.jsp?mc=NS_04_03_01&VdkVgwKey=23,00750000,31) (18 Aralık 2017)